

**Informacja o działalności
Rzecznika Praw Dziecka
za rok 2024**

oraz

**Uwagi
o stanie przestrzegania praw dziecka
w Polsce**

Warszawa, 2025

Spis treści

Część I – Informacja o działalności Rzecznika Praw Dziecka za rok 2024

1. Rzecznik Praw Dziecka w Polsce	6
2. Biuro Rzecznika Praw Dziecka	9
2.1 Struktura Biura Rzecznika Praw Dziecka	9
2.2 Działalność Biura Rzecznika Praw Dziecka	13
2.2.1 Informacje przekazywane przez obywateli i inne instytucje	13
2.2.2 Informacje przekazywane do obywateli i innych instytucji	16
2.2.3 Udział w postępowaniach przed sądami powszechnymi	17
2.2.4 Udział w postępowaniach przed sądami powszechnymi	19
2.2.5 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	19
2.3 Standardy ochrony małoletnich w Biurze Rzecznika Praw Dziecka	27
3. Partycypacja dzieci i młodzieży w Biurze Rzecznika Praw Dziecka	28
3.1 Angażowanie młodzieży w procesy decyzyjne	30
3.1.1 Ekspert – Społeczny Zastępca RPD	30
3.1.2 Rada Dzieci i Młodzieży	31
3.1.3 Eksperci	32
3.1.4 Opiniowanie wniosków o przyznanie Odznaki Honorowej za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka oraz rekomendowanie osób do wyróżnienia	32
3.1.5 Kongres Dzieci i Młodzieży	33
3.1.6 Konferencja prasowa „Rozpoczęcie roku szkolnego 2024/25. Wpływ szkoły na przyszłość”	34
3.1.7 Projekt nowelizacji Ustawy o prawach pacjenta i rzeczniku praw pacjenta	34
4. Szczególne działania Rzecznika Praw Dziecka w 2024 r.	36
4.1 Pomoc dzieciom dotkniętym powodzią	36
4.2 Sprawa Kamilka z Częstochowy	38
5. Działalność Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka	40
5.1 Coraz więcej rozmów z osobami młodymi	42
5.2 Rozmowy telefonicznie pod numerem 800 12 12 12	43
5.3 Rozmowy online pod adresem: chat.brpd.gov.pl	46
5.4 Najczęstsze problemy zgłaszane przez dzieci i młodzież podczas rozmów	48
5.5 Diametralny wzrost interwencji ratujących życie bądź zdrowie dzieci i młodzieży	50
6. Działalność w obszarze prawa rodzinnego i nieletnich	52

6.1 Główne obszary działalności Zespołu Prawa Rodzinnego i Nieletnich w 2024 r.	56
6.2 Wystąpienia generalne – Zespół Prawa Rodzinnego i Nieletnich	60
6.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Prawa Rodzinnego i Nieletnich	72
7. Działalność w obszarze edukacji i wychowania	77
7.1 Główne obszary działalności Zespołu Edukacji i Wychowania w 2024 r.	80
7.2 Wystąpienia generalne – Zespół Edukacji i Wychowania	88
7.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Edukacji i Wychowania	96
8. Działalność w obszarze zdrowia i sprawach socjalnych	100
8.1 Główne obszary działalności Zespołu Zdrowia i Spraw Socjalnych w 2024 r.	103
8.2 Wystąpienia generalne – Zespół Zdrowia i Spraw Socjalnych	106
8.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Zdrowia i Spraw Socjalnych	141
9. Działalność w obszarze międzynarodowym i konstytucyjnym	148
9.1 Główne obszary działalności Zespołu Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych w 2024 r.	156
9.2 Wystąpienia generalne – Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych	161
10. Działalność w obszarze ochrony przed przemocą, złym traktowaniem i wyzyskiem	175
10.1 Główne obszary działalności Zespołu Prawa Karnego w 2024 r.	178
10.2 Wystąpienia generalne – Zespół Prawa Karnego	181
10.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Prawa Karnego	186
11. Działalność w obszarze edukacji cyfrowej i bezpieczeństwa dzieci w sieci	189
11.1 Główne obszary działalności Zespołu Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci w 2024 r.	190
11.2 Wystąpienia generalne – Zespół Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci	195
11.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci	204
12. Działalność badawcza	209
12.1 Główne obszary działalności Zespołu Badawczego w 2024 r.	210
13. Zespoły eksperckie przy Rzeczniku Praw Dziecka	217
13.1 Zespół do spraw badań na temat realizacji praw dziecka w Polsce	217
13.2 Zespół do spraw etyki badań społecznych z udziałem dzieci w Polsce	218
13.3 Zespół do spraw partycypacji dzieci i młodzieży w Polsce	219
13.4 Zespół do spraw ochrony dzieci z niepełnosprawnościami przed przemocą	220
14. Działalność w zakresie upowszechniania praw dziecka oraz metod ich ochrony	221
14.1 Kampania „Więcej szacunku dla młodego wizerunku”	222
14.2 Patronaty honorowe	224
14.3 Odznaka Honorowa za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka	226

14.4 Standardy Ochrony Małoletnich _____	227
14.5 Webinary Rzecznika Praw Dziecka _____	228
14.6 Organizacja wydarzeń własnych _____	234

Część II– Uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka w Polsce

1. Obszar spraw rodzinnych i nieletnich _____	238
2. Obszar edukacji i wychowania _____	240
3. Obszar zdrowia i spraw socjalnych _____	249
4. Obszar spraw międzynarodowych i konstytucyjnych _____	252
5. Obszar prawa karnego _____	259
6. Obszar edukacji cyfrowej i bezpieczeństwa w internecie _____	261

Część I

Informacja o działalności Rzecznika Praw Dziecka za rok 2024

1. Rzecznik Praw Dziecka w Polsce

Rzecznik Praw Dziecka (RPD / Rzecznik) jest jednoosobowym konstytucyjnym organem państwa, ustanowionym na podstawie Ustawy z 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka¹, wykonującej w tym zakresie art. 72 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej².

Podstawowym zadaniem, jakie ustawodawca postawił przed Rzecznikiem Praw Dziecka jest stanie na straży praw dziecka określonych w Konstytucji RP, Konwencji o prawach dziecka³ oraz innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców (art. 1 ust. 2 Ustawy o RPD).

Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka dookreśla również, że Rzecznik – realizując powyższy mandat oraz wykonując przyznane mu kompetencje i uprawnienia – powinien:

- kierować się dobrem dziecka oraz brać pod uwagę, że naturalnym środowiskiem rozwoju małych dzieci jest rodzina (art. 1 ust. 2 i 3 Ustawy o RPD),
- działać na rzecz zapewnienia dziecku pełnego i harmonijnego rozwoju, z poszanowaniem jego godności i podmiotowości (art. 3 ust. 1 Ustawy o RPD),
- szczególną troską otaczać prawa dziecka: do życia i ochrony zdrowia, do wychowania w rodzinie, do godziwych warunków socjalnych i do nauki (art. 3 ust. 2 Ustawy o RPD),
- podejmować działania zmierzające do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem (art. 3 ust. 3 Ustawy o RPD),
- szczególną troską i pomocą otaczać dzieci z niepełnosprawnością (art. 3 ust. 4 Ustawy o RPD),

¹ Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. z 2023 r. poz. 292.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

³ Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526

- upowszechniać wiedzę o prawach dziecka i metodach ich ochrony (art. 3 ust. 5 Ustawy o RPD).

Zgodnie z ustawą o Rzeczniku Praw Dziecka, Rzecznik powoływany jest przez Sejm, za zgodą Senatu (art. 4 ust. 1), na 5-letnią kadencję (art. 6 ust. 1) i jest w swojej działalności niezależny od innych organów państwowych (art. 7), zaś działania przewidziane w ustawie podejmuje zawsze z własnej inicjatywy (art. 9 ust. 1), uwzględniając w szczególności informacje przekazywane przez obywateli lub ich organizacje (traktując je jako sygnały wskazujące na możliwe naruszenie praw lub dobra dziecka).

Przyznane Rzecznikowi kompetencje i uprawnienia można podzielić na te o charakterze:

- **kontrolno-wyjaśniającym:**

- prawo zbadania, nawet bez uprzedzenia, każdej sprawy na miejscu (art. 10 ust. 1 pkt 1 Ustawy o RPD),
- prawo żądania od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień, udzielenia informacji lub udostępnienia akt i dokumentów, w tym zawierających dane osobowe, także do wglądu w Biurze RPD (art. 10 ust. 1 pkt 2 Ustawy o RPD),

- **procesowym:**

- prawo zgłoszenia udziału i uczestnictwa w postępowaniach toczących się przed Trybunałem Konstytucyjnym, jeśli dane postępowanie dotyczy praw dziecka i jest prowadzone na skutek wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich albo skargi konstytucyjnej (art. 10 ust. 1 pkt 2a Ustawy o RPD),
- prawo występowania do Sądu Najwyższego z wnioskami w sprawie rozstrzygnięcia rozbieżności wykładni prawa w zakresie przepisów prawnych dotyczących praw dziecka (art. 10 ust. 1 pkt 2b ustawy o RPD),

- prawo wniesienia do Sądu Najwyższego kasacji albo skargi kasacyjnej w sprawach dotyczących praw dziecka (art. 10 ust. 1 pkt 2c Ustawy o RPD),
 - prawo żądania wszczęcia i prawo uczestnictwa w postępowaniach cywilnych (w tym zwłaszcza – opiekuńczych), na prawach przysługujących prokuratorowi (art. 10 ust. 1 pkt 3 Ustawy o RPD),
 - prawo żądania wszczęcia i prawo uczestnictwa w postępowaniach administracyjnych lub sądowno-administracyjnych dotyczących praw dziecka, na prawach przysługujących prokuratorowi (art. 10 ust. 1 pkt 5 Ustawy o RPD),
 - prawo uczestnictwa w postępowaniach w sprawach nieletnich, na prawach przysługujących prokuratorowi (art. 10 ust. 1 pkt 3a Ustawy o RPD),
 - prawo żądania wszczęcia, przez uprawnionego oskarżyciela, postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa (art. 10 ust. 1 pkt 4 Ustawy o RPD),
 - prawo zwrócenia się z wnioskiem o ukaranie w sprawach o wykroczenia (art. 10 ust. 1 pkt 6 Ustawy o RPD).
- **sygnalizacyjno-systemowym:**
 - prawo zwracania się do właściwych organów, organizacji lub instytucji o podjęcie działań na rzecz dziecka z zakresu ich kompetencji (art. 10a ust. 1 Ustawy o RPD),
 - prawo przedstawiania właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom ocen i wniosków zmierzających do skuteczniejszej ochrony praw i dobra dziecka oraz usprawnienia trybu załatwiania spraw w tym zakresie (art. 11 ust. 1 Ustawy o RPD),
 - prawo występowania do właściwych organów z wnioskami o skorzystanie z prawa inicjatywy ustawodawczej lub o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych (art. 11 ust. 2 Ustawy o RPD),

- o prawo zlecania przeprowadzania badań, ekspertyz oraz opinii (art. 10 ust. 1 pkt 7 Ustawy o RPD).

Stosownie do przepisów Ustawy o RPD Rzecznik, wykonując powierzone mu zadania, współdziała ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony praw dziecka (art. 11a Ustawy o RPD).

2. Biuro Rzecznika Praw Dziecka

Biuro Rzecznika Praw Dziecka (Biuro RPD) jest urzędem obsługującym Rzecznika Praw Dziecka, za pomocą którego Rzecznik wykonuje swoje zadania i któremu – w drodze zarządzenia – nadaje statut, określając organizację tego urzędu (art. 13 ust. 1 i 2 ustawy o RPD).

Biuro RPD odgrywa tym samym kluczową rolę w zapewnieniu skuteczności działań podejmowanych przez Rzecznika, zapewniając mu odpowiednie zaplecze organizacyjne i eksperckie w zakresie realizacji jego ustawowych zadań, kompetencji i uprawnień, które zostały przedstawione powyżej. Kompetencje, doświadczenie, zaangażowanie i empatia pracowników oraz współpracowników Biura RPD przekładają się w dużej mierze na sprawność i skuteczność działań podejmowanych przez Rzecznika na rzecz dzieci i młodzieży, ochrony i promocji ich praw oraz troski o zabezpieczenie ich najlepszego interesu.

2.1 Struktura Biura Rzecznika Praw Dziecka

Aktualny Statut Biura RPD, wprowadzony zarządzeniem Nr 47/2024 Rzecznika z 15 czerwca 2024 r.⁴, określa strukturę organizacyjną tego urzędu oraz wymienia następujące jednostki organizacyjne funkcjonujące w ramach Biura RPD:

- **Biuro Dyrektora Generalnego,**

⁴ Zarządzenie Nr 47/2024 Rzecznika Praw Dziecka z dnia 15 czerwca 2024 r. w sprawie nadania Statutu Biura Rzecznika Praw Dziecka, zmienione następnie zarządzeniami Rzecznika Nr 71/2024 z dnia 30 lipca 2024 r. i Nr 91/2024 z dnia 25 września 2024 r.

- zapewniające wsparcie RPD m.in. w zakresie zarządzania dokumentacją, spraw kadrowych, spraw finansowych, zamówień publicznych, informatyki, logistyki i administracji, kontroli zakupów i składników majątku Biura RPD).
- **Zespół Badawczy** (jednostka rozpoczęła działalność w 2024 r.),
 - który wspiera RPD w szczególności w obszarze badań i analiz dotyczących praw dziecka oraz upowszechniania ich wyników, a także w obszarze działań na rzecz promowania etycznych standardów badań z udziałem dzieci i partycypacji dziecięcej w projektach badawczych.
- **Zespół Dziecięcego Telefonu Zaufania i Obsługi Interesantów,**
 - który odpowiada w szczególności za bezpośrednie, całodobowe wsparcie dzieci i młodzieży w ramach obsługi Dziecięcego Telefonu Zaufania RPD 800 12 12 12 i czatu RPD chat.brpd.gov.pl w ważnych i trudnych dla osób młodych momentach, inicjowanie – na podstawie informacji przekazywanych tymi kanałami przez dzieci i młodzież – interwencji ratujących zdrowie i życie osób najmłodszych oraz podejmowanie innych form wsparcia, przyjmowanie osób zgłaszających się osobiście do Biura RPD, a także udzielanie informacji telefonicznych o działalności Biura.
- **Zespół Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci** (jednostka rozpoczęła działalność w 2024 r.),
 - który wspiera RPD w szczególności w obszarze ochrony dzieci i przeciwdziałaniu krzywdzeniu osób najmłodszych w internecie, upowszechniania wiedzy na temat bezpiecznego korzystania z internetu, higieny cyfrowej, rozwoju kompetencji cyfrowej wśród dzieci i młodzieży, tworzenia kampanii edukacyjno-informacyjnych oraz współpracy z instytucjami zajmującymi się tematyką edukacji cyfrowej i bezpieczeństwa w sieci.
- **Zespół Edukacji i Wychowania,**

- który wspiera RPD w szczególności w działaniach dotyczących systemu oświaty, kształcenia, wychowania i opieki nad dziećmi, m.in. w obszarze działalności szkół, przedszkoli, żłobków, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii i innych placówek dla małoletnich, instytucjonalnych form pieczy zastępczej i placówek wsparcia dziennego, a także w obszarze postępowań dyscyplinarnych wobec nauczycieli.
- **Zespół Komunikacji Społecznej,**
 - który wspiera RPD w szczególności w obszarze kampanii społecznych, organizacji webinarów, współpracy z partnerami zewnętrznymi, prowadzenia strony internetowej Biura RPD oraz przeprowadzaniu procedury nadania przez RPD Odznaki Honorowej za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka.
- **Zespół Prasowy,**
 - który wspiera RPD w szczególności w obszarze kontaktów z mediami oraz propagowania informacji o działalności Rzecznika.
- **Zespół Prawa Karnego,**
 - który wspiera RPD w szczególności w obszarze prawa karnego, m.in. poprzez przygotowywanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka, udział w przesłuchaniu dziecka, monitorowanie przebiegu postępowań przygotowawczych oraz sądowych, a także obecność podczas rozpraw, przedstawianie organom postępowania karnego opinii w zakresie zabezpieczenia dobra i najlepszego interesu dziecka oraz sporządzania projektów kasacji RPD od prawomocnych wyroków karnych.
- **Zespół Prawa Rodzinnego i Nieletnich,**
 - który wspiera RPD w szczególności w obszarze prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa cywilnego, m.in.. poprzez przygotowywanie

wniosków o wgląd w sytuację rodzinną dziecka, reprezentowanie dziecka poprzez udział RPD w postępowaniach sądowych oraz w sprawach nieletnich, podejmowanie działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, ochrony dóbr osobistych małoletnich oraz monitorowanie sytuacji dzieci znajdujących się w pieczy zastępczej.

- **Zespół Prawny,**

- który wspiera RPD w szczególności w obszarze przygotowywania projektów wewnętrznych aktów prawnych, analizowania i opiniowania umów, udzielania wsparcia prawnego innym jednostkom organizacyjnym Biura RPD.

- **Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych,**

- który wspiera RPD w szczególności w obszarze współpracy międzynarodowej (m.in. z Europejską Siecią Rzeczników Praw Dziecka), monitoringu wdrażania przez Polskę międzynarodowych standardów ochrony praw dziecka, w obszarze ochrony praw małoletnich obywateli polskich przebywających za granicą, spraw opiekuńczych o charakterze transgranicznym i ochrony praw małoletnich cudzoziemców przybywających do i przebywających w Polsce.

- **Zespół Zdrowia i Spraw Socjalnych,**

- który wspiera RPD w szczególności w obszarze ochrony zdrowia małoletnich, przestrzegania praw dziecka jako pacjenta, realizacji i przestrzegania praw dzieci z niepełnosprawnością, realizacji prawa małoletnich do godnych warunków socjalnych, m.in. poprzez zapewnienie im i ich rodzinom dostępu do świadczeń pomocowych, a także w obszarze prawa administracyjnego i gospodarczego.

Zgodnie z § 3 Statutu Biura RPD, wszyscy pracownicy działają z upoważnienia Rzecznika i w jego imieniu.

2.2 Działalność Biura Rzecznika Praw Dziecka

2.2.1 Informacje przekazywane przez obywateli i inne instytucje

Rzecznik Praw Dziecka, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o RPD, podejmuje działania z własnej inicjatywy, biorąc pod uwagę w szczególności informacje pochodzące od obywateli lub ich organizacji, wskazujące na naruszanie praw lub dobra dziecka.

Do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływają więc zgłoszenia sygnalizujące możliwe naruszenie praw lub dobra dziecka. Wnioski kierowane do Rzecznika stanowią podstawę podjęcia przez niego działań w przypadku stwierdzenia potrzeby zapewnienia ochrony danemu dziecku bądź grupy dzieci.

Obywatele oraz inne organizacje kierują również do Rzecznika Praw Dziecka m.in. wnioski, postulaty, petycje wskazując na potrzebę podjęcia działań systemowych. Korespondencja ta dotyczy zidentyfikowanych spostrzeżeń w zakresie konieczności nowelizacji danych regulacji prawnych bądź zaobserwowanych nieprawidłowości w praktyce stosowania prawa przez określone podmioty. Jednocześnie instytucje państwowe kierują do Rzecznika Praw Dziecka wnioski o zaopiniowanie danych projektów aktów prawnych dotyczących problematyki ochrony dzieci, a także informacje o posiedzeniach parlamentu bądź określonych komisji sejmowych bądź senackich.

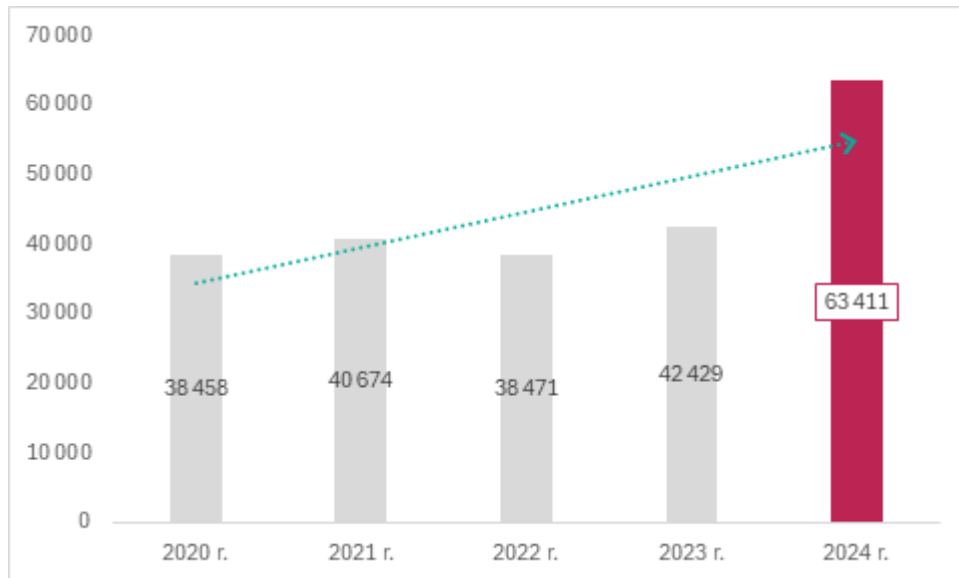
Rzecznik Praw Dziecka, zgodnie z art. 3 ust. 5 Ustawy o RPD, upowszechnia prawa dziecka oraz metody ich ochrony. Tym samym do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływa szereg zaproszeń na wydarzenia, konferencja i seminaria poświęconą tematyce praw dzieci.

W latach 2020-2023 roczny wpływ korespondencji od obywateli oraz instytucji do Rzecznika Praw Dziecka utrzymywał się na stałym poziomie ok. 40 tys. W 2024 r. znacząco wzrosła liczba korespondencji kierowanej do Rzecznika Praw Dziecka.

Zarejestrowano 63 411 korespondencji, co stanowi rekordowy wpływ w blisko 25-letniej działalności Rzecznika Praw Dziecka. W 2024 r. po raz pierwszy w historii funkcjonowania urzędu wpływ korespondencji przekroczył 60 tys., gdyż do tej pory oscylował on na poziomie ok. 40 tys. W latach ubiegłych wpływ ten kształtował się

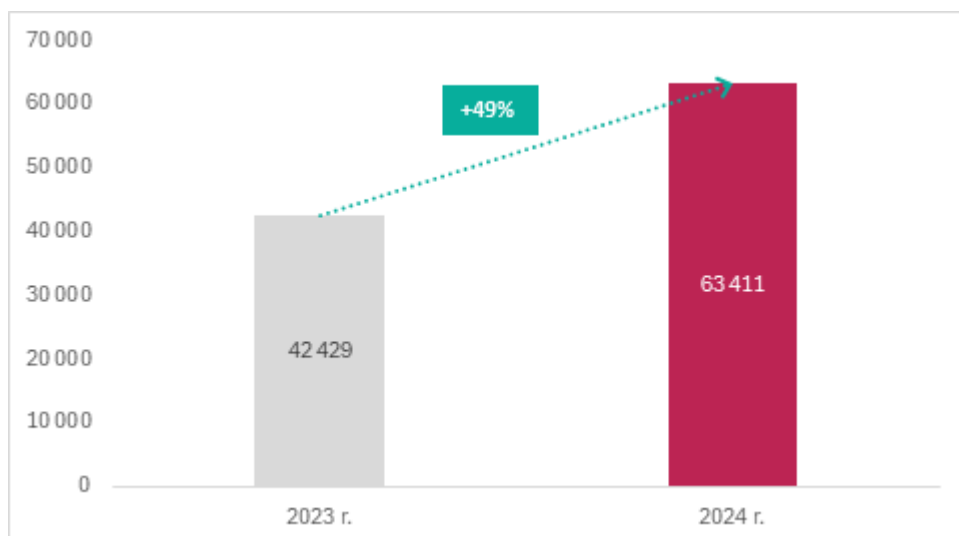
bowiem na poziomie: 38 458 – w 2020 r., 40 674 – w 2021 r., 38 471 – w 2022 r. oraz 42 429 – w 2023 r.

Wykres. Wpływ korespondencji do RPD w latach 2020 - 2024

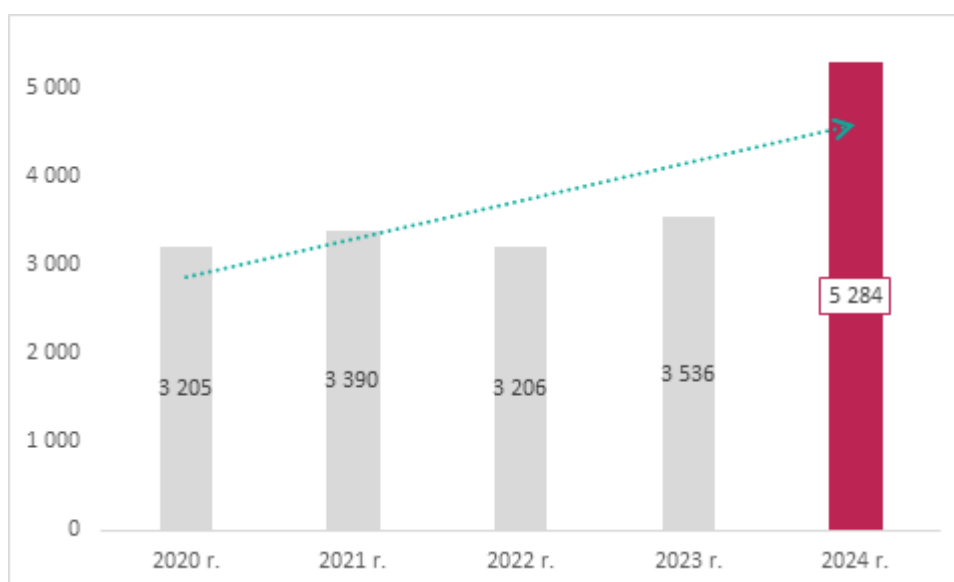
Natomiast porównanie wpływu korespondencji między rokiem 2023 a rokiem 2024 wskazuje na jej wzrost o **niemal 50 proc.** W 2023 r. odnotowano bowiem wpływ korespondencji w liczbie 42 429 a w 2024 r. w liczbie 63 411. **Po raz pierwszy w historii funkcjonowania urzędu odnotowano tak wysoki wzrost procentowy wpływu korespondencji z roku na rok.** Do roku 2024 wzrost wpływu korespondencji z roku na rok wynosił średnio 4 proc.

Wykres. Wpływ korespondencji do RPD w latach 2023 - 2024 oraz zmiana proc. wpływu korespondencji w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

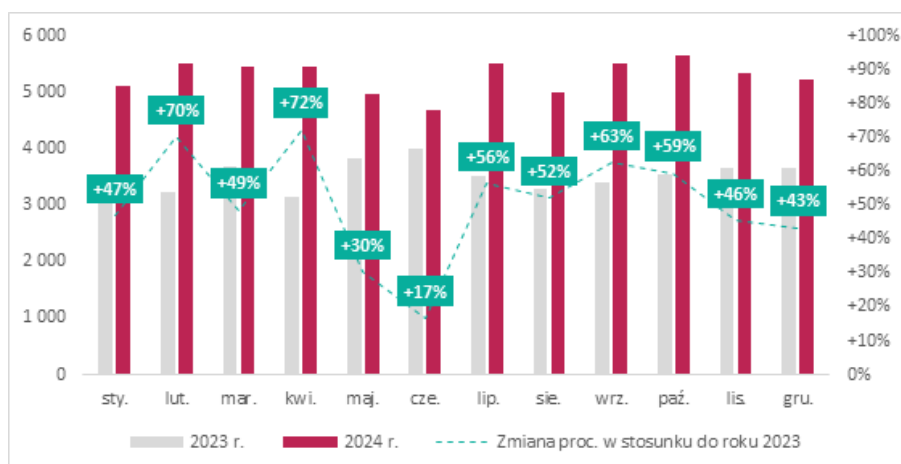
Tym samym zauważyć można istotny wzrost średniego miesięcznego wpływu korespondencji do Rzecznika Praw Dziecka na przestrzeni ostatnich lat. Wpływ ten przez lata kształtował się na poziomie ok. 3 tys. miesięcznie, a w roku 2024 wpływ, po raz pierwszy, wyniósł ponad 5 tys.

Wykres. Średni miesięczny wpływ korespondencji do RPD w latach 2020 - 2024

W każdym miesiącu 2024 r. zauważono zwiększony wpływ korespondencji w porównaniu do poszczególnych miesięcy w 2023 r. W lutym i kwietniu 2024 r. wpływ korespondencji wzrósł o ponad 70 proc. w stosunku do lutego i kwietnia 2023 r. Ponad 50 proc. wzrost korespondencji w porównaniu do 2023 r. odnotowano także w lipcu (56 proc.), sierpniu (52 proc.), wrześniu (63 proc.), październiku (59 proc.).

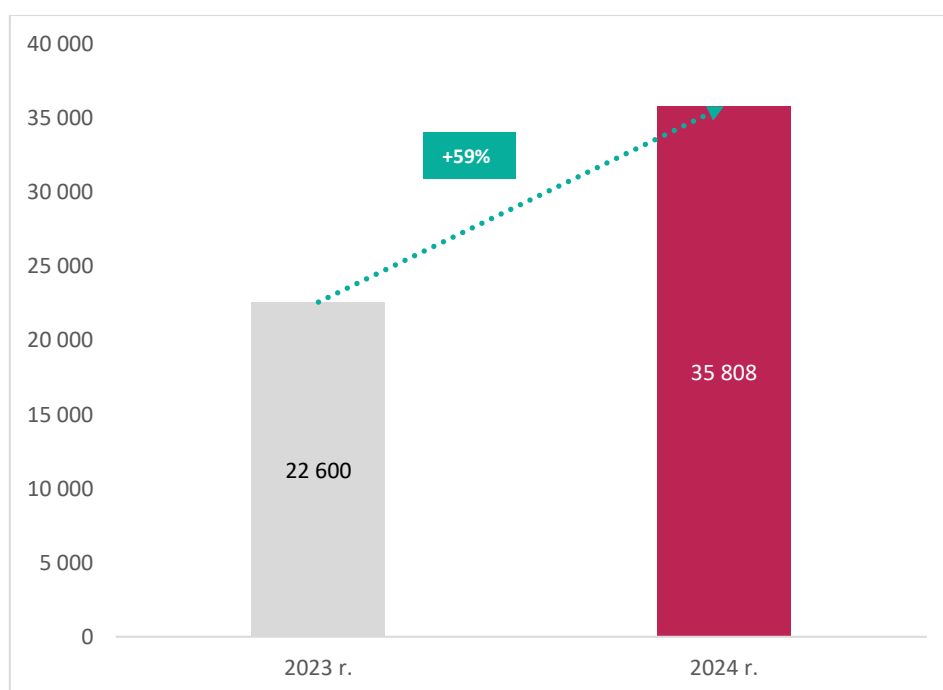
Wykres. Wpływ korespondencji do RPD w latach 2023 - 2024 w podziale na miesiące oraz zmiana proc. wpływu spraw w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

2.2.2 Informacje przekazywane do obywateli i innych instytucji

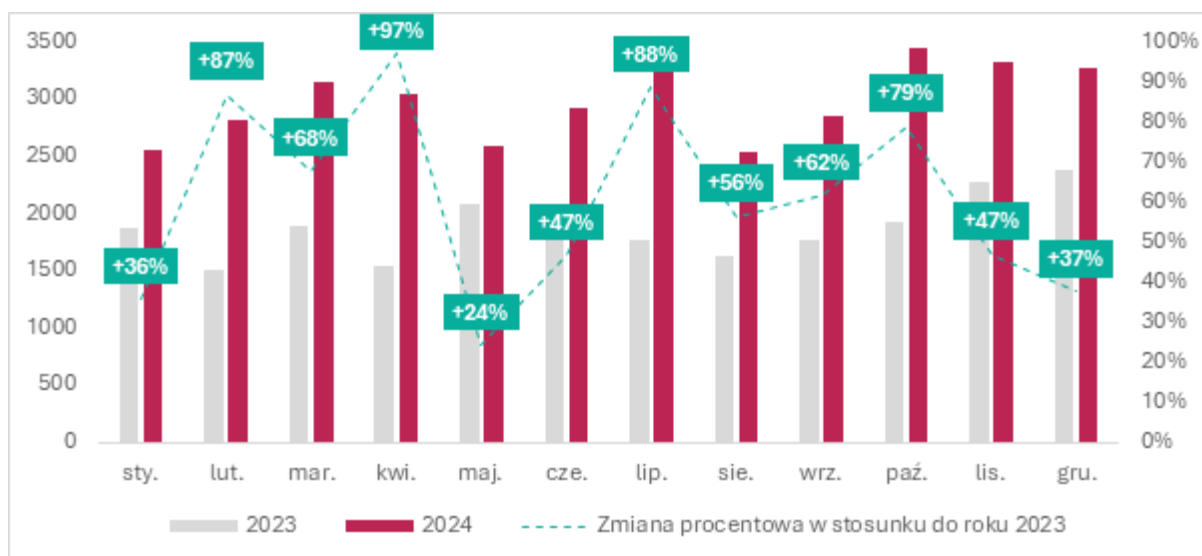
W 2024 r. zwiększyła się również aktywność Biura RPD w zakresie prowadzenia korespondencji z obywatelami, a także innymi podmiotami jak sądy, prokuratura, instytucje państwowe, organizacje pozarządowe. **W 2024 r. odnotowano rekordowy wzrost korespondencji wychodzącej w porównaniu do 2023 r., który wyniósł blisko 60 proc.** W 2023 r. liczba korespondencji wychodzącej wynosiła 22 600, a w 2024 r. 35 808.

Wykres. Liczba korespondencji wychodzącej w latach 2023 - 2024 oraz zmiana proc. liczby korespondencji wychodzącej w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Jednocześnie średnia miesięczna liczba korespondencji wychodzącej w 2023 r. wyniosła 1 883, a w 2024 r. 2 984. W każdym miesiącu 2024 r. zauważono zwiększoną liczbę korespondencji wychodzącej w porównaniu do poszczególnych miesięcy w 2023 r. Rekordowy niemal 100 proc. wzrost korespondencji wychodzącej między analogicznymi miesiącami odnotowano w kwietniu 2024 r. Bardzo wysoki wzrost korespondencji wychodzącej w porównaniu do 2023 r. zaobserwowano także w lutym (87 proc.), lipcu (88 proc.), październiku (79 proc.).

Wykres. Liczna korespondencji wychodzącej w 2023 i 2024 roku w podziale na miesiące oraz zmiana proc. w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

2.2.3 Udział w postępowaniach przed sądami powszechnymi

Tak jak zostało już wskazane wyżej, Rzecznika Praw Dziecka posiada kompetencje i uprawnienia o charakterze procesowym. Oznacza to, że Rzecznik może m.in. zgłosić swój udział oraz uczestniczyć w określonych postępowaniach sądowych na prawach przysługujących prokuratorowi. Przystępując do postępowania Rzecznik Praw Dziecka nie jest związany żadną ze stron, a wszelkie uprawnienia procesowe realizuje tylko i wyłącznie w celu ochrony praw dziecka.

Rzecznik Praw Dziecka może, na mocy art. 10 ust. 1 pkt 3 Ustawy o RPD, uczestniczyć w postępowaniach cywilnych, a także w postępowaniach w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Rzecznik Praw Dziecka ma także ustawowo zagwarantowane prawo uczestnictwa, na mocy art. 10 ust. 1 pkt 3a Ustawy o RPD, w postępowaniu w sprawach nieletnich. Natomiast Rzecznik Praw Dziecka nie posiada powyższych uprawnień w postępowaniu karnym, co należy ocenić w sposób wysoko krytyczny. Nie pozwala to bowiem na pełne strzeżenia praw dziecka przez ten konstytucyjny organ w tak ważnych postępowaniach sądowych jak np. o wykorzystanie seksualne dziecka.

Po zbadaniu indywidualnej sprawy dotyczącej naruszenia praw dziecka Rzecznik może podjąć decyzję o skorzystaniu z ww. ze środków prawnych o charakterze procesowym i wziąć udział w toczącym się postępowaniu sądowym. Udział Rzecznika w postępowaniach pozwala na aktywny udział w danej sprawie m.in. poprzez składanie

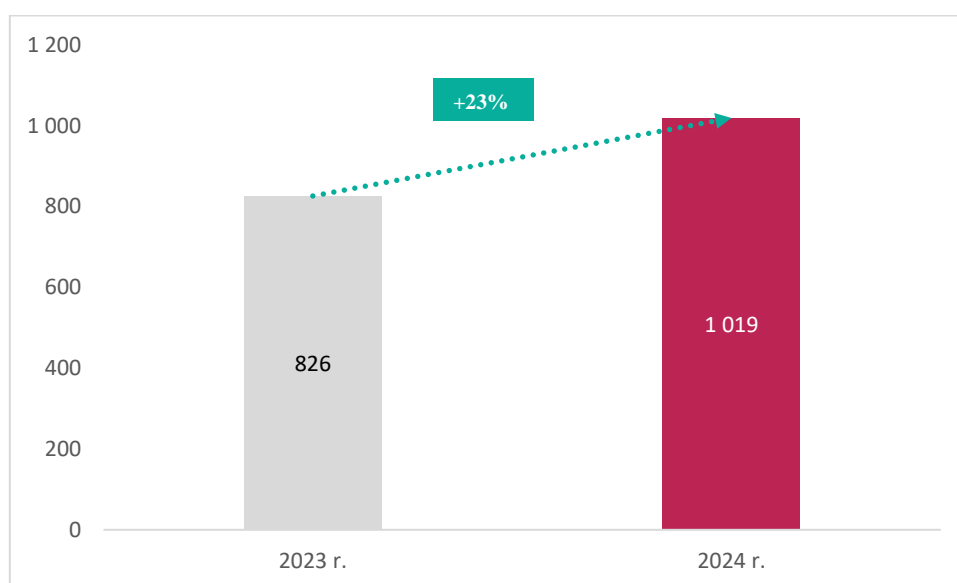
wniosków dowodowych bądź zastrzeżeń do opinii sporządzanych na potrzeby danego postępowania, przesłuchiwanie świadków oraz stron postępowania, udział w rozprawach oraz posiedzeniach, a także umożliwia składanie środków odwoławczych.

To uprawnienie Rzecznika Praw Dziecka jest szczególnie istotne, ponieważ pozwala strzec interesu dziecka w konkretnym postępowaniu. Rzecznik powinien korzystać z tych uprawnień jedynie w sytuacjach, gdy dobro osoby najmłodszej jest w sposób szczególny i istotny zagrożone.

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka korzystał z ww. uprawnień przystępując do postępowań toczących się przed sądami okręgowymi w sprawach rozwodowych, gdzie istniała potrzeba zabezpieczenia interesu dziecka, a także przystępując do postępowań toczących się w wydziałach rodzinnych i nieletnich sądów rejonowych zarówno w sprawach opiekuńczych jak i w sprawach nieletnich. W 2024 r. nie odnotowano udziału Rzecznika w sprawach *stricte* cywilnych, a jedynie w sprawach dotyczących przede wszystkim sytuacji rodzinnej bądź wychowawczej dziecka.

Rzecznik przystąpił w 2024 r. do 1 019 postępowań sądowych, co oznacza, że nastąpił wzrost o 23 proc. w porównaniu do roku ubiegłego (826 postępowań sądowych w 2023 r.).

Wykres. Liczba postępowań sądowych z udziałem Rzecznika Praw Dziecka w latach 2023 - 2024 oraz zmiana proc. liczby postępowań w stosunku do roku 2023

Przedmiotem postępowań było przede wszystkim zabezpieczenie dzieci przed przemocą i zaniedbaniami ze strony rodziców. Postępowania te w większości przypadków dotyczyły wydania zarządzeń opiekuńczych w zakresie ograniczenia bądź pozbawienia władzy rodzicielskiej, umieszczenia w pieczy zastępczej, uregulowania kontaktów z rodzicami bądź ich zakazania. Rzecznik uczestniczył także w postępowaniach prowadzonych na mocy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich dbając o właściwe i podmiotowe traktowanie osób najmłodszych oraz wydanie rozstrzygnięć zgodnych z dobrem dzieci.

2.2.4 Udział w postępowaniach przed sądami powszechnymi

Tak jak zostało już wskazane wyżej Rzecznika Praw Dziecka posiada kompetencje i uprawnienia o charakterze procesowym. Oznacza to, że Rzecznik może m.in. zgłosić swój udział oraz uczestniczyć w określonych postępowaniach sądowych na prawach przysługujących prokuratorowi. Przystępując do postępowania Rzecznik Praw Dziecka nie jest związany żadną ze stron, a wszelkie uprawnienia procesowe realizuje tylko i wyłącznie w celu ochrony praw dziecka.

2.2.5 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka

Wśród przywołanych wyżej kompetencji i uprawnień Rzecznika Praw Dziecka na szczególną uwagę zasługują te wynikające z art. 10a i art. 11 Ustawy o RPD, tzn. prawo zwracania się do właściwych organów i instytucji o podjęcie przez te podmioty określonych działań na rzecz ochrony praw dziecka.

Tego rodzaju wystąpienia, które często określa się w nauce prawa i piśmiennictwie jako wystąpienia generalne RPD – co do zasady – dotyczą właśnie generalnych, systemowych problemów dostrzeżonych przez Rzecznika w toku wykonywania przez niego jego konstytucyjnych i ustawowych kompetencji oraz uprawnień. Mają one swoje oparcie również w analizie spraw indywidualnych kierowanych do RPD przez rodziców małoletnich, organizacje pozarządowe, inne organy publiczne lub – co najważniejsze – w analizie zgłoszeń pochodzących od samych dzieci.

Zauważone przez Rzecznika problemy systemowe dotyczą najczęściej niedostatecznej ochrony praw i najlepszego interesu małoletnich na poziomie różnego

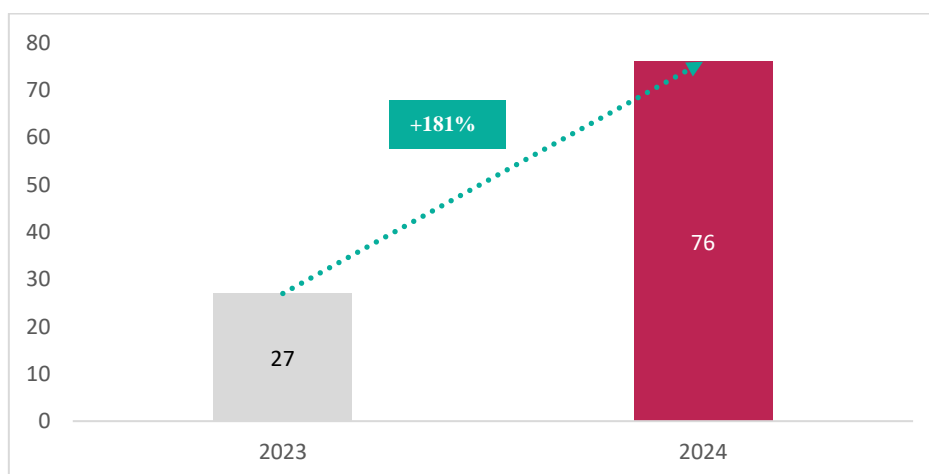
rodzaju wad przepisów prawa (czasem tzw. luk legislacyjnych) lub też zidentyfikowanej nieprawidłowej praktyki stosowania tych przepisów przez sądy lub inne organy władzy publicznej/organy administracji.

Dostrzegając tego rodzaju sytuacje, Rzecznik Praw Dziecka korzysta z kompetencji przyznanej mu na mocy art. 10a i art. 11 Ustawy o RPD i wskazuje właściwemu podmiotowi zidentyfikowany problem, przedstawiając postulaty co do sposobu jego rozwiązania. Mogą one przybrać postać propozycji zmiany przepisów (mając tym samym skłonić adresata wystąpienia do podjęcia określonych praw legislacyjnych i skorzystania z prawa inicjatywy ustawodawczej) lub też propozycji wpłynięcia na praktykę np. podległych lub nadzorowanych organów wytycznymi, zaleceniami, interpretacjami itd.

Organ, organizacja lub instytucja, do której Rzecznik skierował wystąpienie generalne, ma obowiązek niezwłocznie, ale nie później niż w ciągu 30 dni, poinformować RPD o podjętych działaniach lub zajętych przez siebie stanowisku.

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka wystosował łącznie 76 wystąpień generalnych, co stanowi wzrost o 181 proc. w porównaniu do roku 2023 r., kiedy sporządzono 27 wystąpień generalnych.

Wykres. Liczba wystąpień generalnych w latach 2023 -2024 oraz zmiana proc. liczby wystąpień generalnych w 2024 r. w stosunku do roku 2023

Wystąpienie generalne w roku 2024 dotyczyły różnych obszarów ochrony dzieci i młodzieży, m.in. zdrowia, w tym zdrowia psychicznego, spraw socjalnych,

bezpieczeństwa cyfrowego, ochrony danych osobowych, edukacji i wychowania, prawa rodzinnego i nieletnich, prawa karnego, spraw międzynarodowych.

W rozdziale, poniżej, wymienione zostały tematy wystąpień generalnych Rzecznika Praw Dziecka. Ich pełny opis, wraz ze stanowiskiem adresatów wystąpień co do uwag i postulatów RPD, został przedstawiony w kolejnych częściach niniejszej informacji, dotyczących działalności Rzecznika we właściwych obszarach ochrony dzieci i młodzieży.

W 2024 r. wystąpienia generalne RPD dotyczyły:

1) w obszarze zdrowia dzieci i młodzieży oraz wsparcia dzieci z niepełnosprawnością:

- zapewnienia skutecznego leczenia achondroplazji u dzieci, w zakresie umożliwienia im refundowanego leczenia konkretnym produktem leczniczym,
- zapewnienia skutecznego leczenia dzieci z ciężką hemofilią A niepowikłaną inhibitorem do czynnika krzepnięcia, w zakresie umożliwienia im refundowanego leczenia konkretnym produktem leczniczym,
- braku możliwości zakupu produktu leczniczego, który jest wskazany zapobiegawczo w astmie oskrzelowej u dzieci wymagających terapii lekowej,
- problemów z zachowaniem ciągłości procesu leczenia młodych pacjentów z ADHD w związku z utrudnionym dostępem do leku stosowanego u nich jako części kompleksowej terapii,
- nowego zakresu świadczeń w ramach opieki psychiatrycznej – dla zaburzeń psychicznych i rozwojowych w okresie niemowlęctwa i wczesnego dzieciństwa,
- działań na rzecz umożliwienia wystawiania recept na bezpłatne leki dla młodych pacjentów przez lekarzy psychiatrów dzieci i młodzieży, lekarzy medycyny paliatywnej, a także lekarzy zatrudnionych w zakładach opieki długoterminowej dla dzieci,

- stanowiska do projektu nowej ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów,
- ograniczenia dostępu do e-papierosów oraz bezwzględnego zakazu sprzedaży wyrobów tytoniowych i e-papierosów osobom małoletnim,
- umożliwienia przeprowadzania wstępnej diagnostyki dzieci i młodzieży pod kątem celiakii w ramach podstawowej opieki zdrowotnej,
- poprawy systemu opieki zdrowotnej nad dziećmi z cukrzycą,
- sytuacji małoletnich dotkniętych płodowym spektrum alkoholowym (FASD) oraz płodowym zespołem alkoholowym (FAS), w kontekście ochrony ich zdrowia,
- sytuacji małoletnich dotkniętych płodowym spektrum alkoholowym (FASD) oraz płodowym zespołem alkoholowym (FAS), w kontekście ich szans edukacyjnych,
- wsparcia dzieci z chorobami rzadkimi i ultraradkimi w Polsce,
- ochrony zdrowia noworodków i niemowląt przed wirusem RSV,
- systemu orzekania o niepełnosprawności osób do 16. roku życia, w kontekście potrzeby wprowadzenia bezterminowego orzeczenia dla dzieci nieuleczalnie chorych,
- polityki państwa w zakresie wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi, w kontekście ochrony małoletnich,
- sytuacji dzieci cierpiących na choroby przewlekłe, w tym poprzez uregulowanie opieki zdrowotnej nad dziećmi w przedszkolu,
- opieki nad kobietą i dzieckiem w okresie karmienia piersią, w kontekście ochrony zdrowia niemowląt i małych dzieci w Polsce,
- poprawy dostępności oraz jakości żywienia w szpitalach i innych zakładach leczniczych,
- zakresu wskazań refundacyjnych dla produktów leczniczych dla ADHD,

- wprowadzenia zakazu sprzedaży, podawania oraz możliwości spożywania alkoholu w miejscach rekreacji dzieci i rodzin,
- profilaktyki hipercholesterolemii u dzieci i młodzieży, w kontekście wprowadzenia badań lipidogramu do bilansu zdrowia dziecka,
- zagwarantowania wcześniakom dostępu do bezpłatnych szczepień przeciwko pneumokokom szczepionką 13-walentną.

2) w obszarze zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży:

- zapewnienia powszechnej dostępności do pomocy psychologicznej dla dzieci i młodzieży w szkołach i przedszkolach,
- kwalifikacji psychologów szkolnych i przedszkolnych, w tym przeciwdziałanie zatrudnianiu w placówkach oświatowych osób bez tytułu magistra psychologii,
- przyczyn odległego terminu przyjęcia przez Radę Ministrów projektu ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów,
- dofinansowania lub utrzymania Centrów Pomocy Dzieciom w trybie konkursowym, ze środków Funduszu Sprawiedliwości.

3) w obszarze spraw socjalnych:

- niewystarczającego systemowego wsparcia opiekunów dzieci z niepełnosprawnościami, w tym w zakresie rażąco niskiej wysokości zasiłku opiekuńczego,
- zmiany mechanizmu wzrostu kwoty kryterium dochodowego, uprawniającego do otrzymania świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego,
- wsparcia socjalnego dla młodych osób, które usamodzielniają się po doświadczeniu życia w pieczy zastępczej,
- postępu prac nad wprowadzeniem tablic alimentacyjnych.

4) w obszarze ochrony danych osobowych:

- sfery prywatnej pracownika i jego dziecka z niepełnosprawnością, w zakresie przetwarzania danych i dokumentów dołączanych do wniosków dotyczących uprawnień pracowników związanych z rodzicielstwem,
- usunięcia numeru PESEL z legitymacji szkolnych,
- umożliwienia rodzicom bezpłatnego dostępu do informacji dotyczących ich dzieci, poprzez zniesienie dodatkowej odpłatności za e-dzienniki.

5) w obszarze bezpieczeństwa cyfrowego dzieci i młodzieży:

- zaostżenia przepisów prawa dotyczących publikowania patotreści,
- ochrony dzieci i młodzieży przed zagrożeniami związanymi ze zjawiskiem tzw. lootboxów, czyli skrzynek z losową zawartością cyfrową,
- nadużywania przez dzieci i młodzież nowych technologii, w tym nadmiernego korzystania z urządzeń ekranowych, m.in. smartfonów, w szkołach,
- dodania strony oferującej gry hazardowe do Rejestru Domen Służących do oferowania Gier Hazardowych Niezgodnie z Ustawą,
- trudności w zgłaszaniu nielegalnych treści w internecie, braku koordynatora usług cyfrowych i zasad wydawania nakazów przeciw nielegalnym treściom w internecie,
- ochrony dziecięcych twórców przed wyzyskiem ich cyfrowej pracy.

6) w obszarze edukacji i wychowania:

- podjęcia działań na rzecz dzieci korzystających z placówek wsparcia dziennego, ze szczególnym uwzględnieniem placówek prowadzonych w formie podwórkowej, realizujących działania animacyjne i socjoterapeutyczne,
- braku programu wsparcia na rzecz dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym,
- opóźnień w kierowaniu nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych,

- przymusowych odbiorów dzieci przez kuratorów sądowych na terenie szkół i przedszkoli,
- zmiany przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich⁵,
- wznowienia działalności Zakładu Psychologii Sądowej Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie,
- apelu o nieprzeprowadzanie sprawdzianów i niezadawanie prac domowych po dłuższym weekendzie i świątach (2 wystąpienia),
- możliwości korzystania z zatyczek wyciszających podczas egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego,
- poszerzenia zakresu pomocy psychologicznej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego,
- zasad finansowania edukacji domowej i sposobu naliczania subwencji oświatowej na uczniów w edukacji domowej na rok 2025,
- objęcia dzieci z ADHD kształceniem specjalnym, wprowadzenia zmian prawnych, które umożliwiłyby uczniom z ADHD korzystanie ze wsparcia nauczyciela współorganizującego proces kształcenia,
- podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w kontekście edukacji domowej,
- utworzenia oficjalnego rejestru rad młodzieżowych,
- pełnego włączenia do polskiego systemu oświaty dzieci z Ukrainy, przybyłych do Polski po rosyjskiej agresji na ten kraj.

⁵ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Dz. U. z 2024 r. poz. 978 z późn. zm. – dalej: ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

7) w obszarze prawa karnego:

- określenia wzorów kwestionariusza indywidualnej oceny pokrzywdzonego i świadka,
- zwalczania niegodziwego traktowania i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz materiałów przedstawiających takie działania,
- określenia wzorów pisemnych wyjaśnień tymczasowo aresztowanego w postępowaniu karnym,
- określenia wzorów pisemnych wyjaśnień dla podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka, co do zakresu ich uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania.

8) w obszarze prawa rodzinnego i nieletnich:

- praktyki umieszczania dzieci w pieczy zastępczej z powodu trudności w osiągnięciu porozumienia między rodzicami,
- konieczności reformy systemu pieczy zastępczej, w szczególności w kontekście niewystarczającej liczby miejsc w pieczy,
- weryfikacji sytuacji małoletnich w pieczy zastępczej na obszarach dotkniętych powodzią,
- składania wniosków do sądów o uregulowanie sytuacji dziecka w pieczy zastępczej,
- poparcie dla inicjatywy powołania Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego,
- wzmocnienie pracy opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów (OZSS),
- aktywności osób małoletnich jako dziennikarzy na terenie Parlamentu.

9) w obszarze spraw międzynarodowych i konstytucyjnych:

- podjęcia przez rząd działań na rzecz ratyfikacji przez Polskę III Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka,

- usprawnienia współpracy Rzecznika Praw Dziecka i Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawach transgranicznych dotyczących małoletnich,
- rozważenia obniżenie wieku, od którego osiągnięcia przysługuje czynne prawo wyborcze w wyborach do Parlamentu Europejskiego do 16 lat,
- współpracy z Rzecznikiem Praw Obywatelskich Ukrainy na rzecz zapewnienia, że małoletni obywatele Ukrainy ewakuowani do Polski wraz ze swoimi placówkami opiekuńczo-wychowawczymi będą powracać do Ukrainy jedynie po przeprowadzeniu indywidualnej oceny ich potrzeb,
- ochrony praw małoletnich cudzoziemców bez opieki przekraczających w sposób nieregularny granicę polsko-białoruską,
- krytycznego stanowiska wobec projektu ustawy wprowadzającej możliwość czasowego i terytorialnego zawieszenie prawa do składania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej w Polsce, w tym przez rodziny z dziećmi,
- sytuacji małoletnich cudzoziemców, którzy przez lata pobytu w Polsce zintegrowali się ze społeczeństwem polskim i których sprawy powinny zostać przeanalizowane pod kątem zasadności udzielenia im zgody na pobyt ze względów humanitarnych,
- problemów w zakresie dostępu do procedury łączenia rodzin przez małoletnich obywateli Afganistanu (i ich rodziców) ewakuowanych z tego państwa w 2021 r. przez Siły Zbrojne RP,
- problemu umieszczania małoletnich cudzoziemców bez opieki deklarujących zamiar ubiegania się o udzielenie ochrony międzynarodowej w Polsce poza system pieczy zastępczej.

2.3 Standardy ochrony małoletnich w Biurze Rzecznika Praw Dziecka

W Biurze Rzecznika Praw Dziecka wprowadzono w 2024 r. standardy ochrony małoletnich, co było realizacją jednego z wymogów nowelizowanej Ustawy z 13 maja

2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich⁶.

Ustawa o ochronie małoletnich została stworzona z myślą o zwiększeniu bezpieczeństwa dzieci poprzez wprowadzenie mechanizmów m.in.: potwierdzenia niekaralności osób pracujących z dziećmi, wdrożenie jasnych procedur interwencji w przypadku podejrzenia, że dziecko jest krzywdzone, uzgodnienie bazowych zasad obowiązujących osoby dorosłe w relacjach z dziećmi oraz w relacjach między samymi dziećmi.

Standardy zostały wprowadzone w Biurze RPD Zarządzeniem Rzecznika Praw Dziecka Nr 83 z 14 sierpnia 2024 r.

3. Partycypacja dzieci i młodzieży w Biurze Rzecznika Praw Dziecka

Rzecznik Praw Dziecka od początku swojej kadencji w 2023 r. zwraca szczególną uwagę na rozwój oraz wsparcie partycypacji dzieci i młodzieży, traktując wspieranie aktywnego uczestnictwa młodych osób w życiu społecznym, obywatelskim i politycznym jako jedno z najistotniejszych zadań swojego urzędu. Takie podejście przyświecało Rzecznikowi Praw Dziecka także w 2024 r.

Konstytucja RP w art. 48 ust. 1 wskazuje, że rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno jednak uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz przekonania. Dodatkowo art. 72 ust. 3 Konstytucji RP nakazuje organom władzy publicznej oraz osobom odpowiedzialnym za dziecko wysłuchanie osoby najmłodszej w toku ustalania jej praw oraz, w miarę możliwości, uwzględnienie zdania dziecka. Jednocześnie, zgodnie z art. 57 Konstytucji RP oraz art. 4 ust. 2 Ustawy z 24 lipca 2015 r. prawo o zgromadzeniach⁷ pozwala osobom młodym uczestniczyć w zgromadzeniach.

⁶ Ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, Dz. U. z 2024 r. poz. 1802 z późn. zm. – dalej: ustawa o ochronie małoletnich

⁷ Ustawa – Prawo o zgromadzeniach, Dz. U. z 2022 r. poz. 1389

Prawo dzieci do partycypacji zagwarantowane zostało także w regulacjach Konwencji o prawach dziecka. W szczególności w art. 12, który zapewnia dzieciom prawo do wyrażania swoich poglądów we wszystkich sprawach dotyczących ich życia, a także w art. 13, który mówi o prawie dziecka do swobodnej wypowiedzi, w tym swobodnego poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji. Dodatkowo art. 14 odnosi się do potrzeby respektowania prawa dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania, a art. 17 gwarantuje dziecku dostęp do informacji oraz materiałów pochodzących z różnorodnych źródeł krajowych i międzynarodowych.

Partycypacja wzmacnia u osób młodych poczucie odpowiedzialności i świadomości prawnej, bowiem angażowanie dzieci i młodzieży w decyzje dotyczące ich życia oraz przyszłości pomaga im zrozumieć swoje prawa i obowiązki. Uczy odpowiedzialności za własne decyzje i daje poczucie wpływu na rzeczywistość, w której żyją. Jednocześnie angażowanie dzieci i młodzieży w procesy decyzyjne zwiększa skuteczność działań na rzecz ich ochrony, pomaga opracować programy, które będą odpowiadały rzeczywistym potrzebom i znajdą akceptację wśród młodych ludzi. Dzieci i młodzież są najbardziej bezpośrednimi odbiorcami polityk i działań skierowanych do nich, dlatego to właśnie ich doświadczenia i perspektywy powinny stanowić fundament przy tworzeniu odpowiednich regulacji.

Kluczowym elementem skutecznej partycypacji jest stwarzanie przestrzeni dla dzieci i młodzieży do samostanowienia, które uwzględnia ich indywidualne potrzeby i możliwości. W przypadku młodych osób z niepełnosprawnościami samostanowienie staje się szczególnie istotne, ponieważ nierzadko są one marginalizowane. W konsekwencji ich głos może być ignorowany, a niepełnosprawność - traktowana jako przeszkoda w pełnym uczestnictwie w życiu społecznym i obywatelskim.

Dla Rzecznika Praw Dziecka partycypacja dzieci i młodzieży jest kluczowa, ponieważ słuchanie głosu młodych ludzi, uwzględnianie go w procesach decyzyjnych pozwala nie tylko na lepsze zrozumienie ich potrzeb i problemów, ale także na aktywne włączenie ich w kształtowanie polityk i działań, które mają na celu ochronę ich praw.

Rzecznik Praw Dziecka podejmował w 2024 r. aktywnie działania na rzecz wspierania i rozwijania partycypacji dzieci i młodzieży. W 2024 r. w Biurze RPD organizowane były spotkania, konsultacje, wydarzenia i badania, podczas których młodzi ludzie wypowiadali się na tematy istotne z ich perspektywy. RPD nie tylko reagował na zgłaszane przez dzieci i młodzież problemy, ale także inicjował działania, w których uczestniczyły młode osoby.

3.1 Angażowanie młodzieży w procesy decyzyjne

3.1.1 Ekspert – Społeczny Zastępca RPD

Na mocy zarządzenia nr 1 Rzecznika Praw Dziecka z 8 stycznia 2024 r. powołany został ekspert – społeczny zastępca, którym został Jan Gawroński.

Zakres zadań i obowiązków eksperta - społecznego zastępcy Rzecznika Praw Dziecka, zgodnie z przyjętym zarządzeniem, obejmuje:

- 1) monitorowanie stanu ochrony praw dziecka, w szczególności w odniesieniu do osób neuroróżnorodnych i osób z niepełnosprawnościami;
- 2) sygnalizowanie problemów systemowych i indywidualnych Rzecznikowi Praw Dziecka, które występują w obszarze ochrony praw dzieci, zwłaszcza w kontekście grup wrażliwych, takich jak osoby z niepełnosprawnościami;
- 3) spotykanie się z przedstawicielami dzieci i młodzieży w imieniu Rzecznika Praw Dziecka;
- 4) reprezentowanie Rzecznika Praw Dziecka w organizacjach zrzeszających dzieci i młodzież i na forach z udziałem dzieci i młodzieży;
- 5) reprezentowanie Rzecznika Praw Dziecka podczas wydarzeń objętych Honorowym Patronatem Rzecznika Praw Dziecka oraz podczas konferencji i innych wydarzeń organizowanych przez organizacje młodzieżowe, pozarządowe mające w celu działanie na rzecz dzieci i młodzieży oraz przez instytucje, młodzieżowe organy doradcze samorządu terytorialnego;
- 6) współpraca z organami państwowymi oraz organami samorządowymi w imieniu Rzecznika Praw Dziecka w zakresie określonym w pkt 1.

3.1.2 Rada Dzieci i Młodzieży

21 września 2024 r., po raz pierwszy w historii urzędu RPD, na podstawie Zarządzenia nr 44 Rzecznika Praw Dziecka z 1 czerwca 2024 r., powołana została Rada Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka. Rada składa się z 10 młodych osób i jest ciałem doradczym Rzecznika Praw Dziecka.

Zgodnie ze wspomnianym zarządzeniem celami działania Rady są w szczególności:

- 1) upowszechnianie wiedzy o prawach dziecka i sposobach ich ochrony, w tym o zadaniach i uprawnieniach Rzecznika Praw Dziecka;
- 2) inicjowanie działań Rzecznika Praw Dziecka na rzecz dzieci i młodzieży;
- 3) formułowanie postulatów legislacyjnych dotyczących praw dziecka oraz opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie zapewnienia właściwego poziomu ochrony praw dziecka;
- 4) inicjowanie kampanii społecznych;
- 5) uczestnictwo w konsultacjach społecznych dotyczących praw dziecka i inicjowanie takich konsultacji;
- 6) budowa świadomości i postawy obywatelskiej oraz podnoszenie świadomości o możliwości samostanowienia dzieci i młodzieży;
- 7) działanie na rzecz aktywizacji dzieci i młodzieży;
- 8) współpraca z organizacjami pożytku publicznego, których zadaniem statutowym jest w szczególności działalność na rzecz poprawy jakości życia dzieci i młodzieży, ochrona praw dziecka, ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, wsparcie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami oraz edukacji cyfrowej i bezpieczeństwa w sieci dzieci i młodzieży;
- 9) współpraca z Biurem Rzecznika Praw Dziecka, organami administracji rządowej, Sejmem i Senatem RP oraz jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami zrzeszającymi dzieci oraz młodzież odwzorowującymi

funkcjonowanie organów państwowych i organów samorządu terytorialnego takich jak młodzieżowe Rady Gmin, Miast i Powiatów oraz Młodzieżowe Sejmiki Województw;

10) opiniowanie wniosków o nadanie Odznaki Honorowej;

11) wykonywanie innych zadań określonych przez Rzecznika Praw Dziecka.

Przedstawiciele Rady Dzieci i Młodzieży wchodzi także w skład zespołów eksperckich powołanych przy Rzeczniku Praw Dziecka.

3.1.3 Eksperci

Zgodnie z Zarządzeniem nr 42 Rzecznika Praw Dziecka z 6 maja 2024 r. oraz Zarządzeniem nr 80 z 12 sierpnia 2024 r. Rzecznik powołał ekspertów z głosem doradczym w sprawach wymagających wiedzy specjalistycznej lub szczególnych umiejętności w zakresie ochrony praw dziecka.

Do zadań ekspertów zgodnie ze wskazanym zarządzeniem należy:

- 1) sygnalizowanie problemów systemowych i indywidualnych Rzecznikowi Praw Dziecka występujących w zakresie ochrony praw dziecka;
- 2) spotykanie się z przedstawicielami dzieci i młodzieży w imieniu Rzecznika Praw Dziecka;
- 3) współpraca z organami państwowymi oraz organami samorządowymi w imieniu Rzecznika Praw Dziecka.

Eksperci wchodzi także w skład zespołów eksperckich powołanych przy Rzeczniku Praw Dziecka.

3.1.4 Opiniowanie wniosków o przyznanie Odznaki Honorowej za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka oraz rekomendowanie osób do wyróżnienia

Odznaka Honorowa za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka została ustanowiona rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 15 lutego 2013 r. Odznaka jest zaszczytnym, honorowym wyróżnieniem i może być nadawana obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatelom państw obcych, organizacjom lub instytucjom

mającym siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą, za szczególne osiągnięcia w dziedzinie ochrony praw dziecka.

Wręczana przez Rzecznika Praw Dziecka, podkreśla znaczenie pracy tych, którzy każdego dnia przyczyniają się do budowania bezpieczniejszego, bardziej przyjaznego świata dla młodych ludzi i stają na straży ich dobra, niosąc pomoc i wsparcie.

Decyzją Rzecznika Praw Dziecka, na podstawie Zarządzenia nr 44 Rzecznika Praw Dziecka z 1 czerwca 2024 r., członkowie Rady Dzieci i Młodzieży biorą udział w opiniowaniu wniosków o nadanie Odznaki Honorowej.

Dzięki tej roli młodzi ludzie wyróżniają osoby i podmioty, które w ich ocenie przyczyniły się do wzmocnienia ochrony praw dzieci w Polsce. Nadanie Odznaki Honorowej jest więc wyrazem uznania nie tylko samego Rzecznika Praw Dziecka, ale także przedstawicieli dzieci i młodzieży. Dodatkowo młode osoby uczestniczą w aktywności obywatelskiej, która ma na celu promowanie i ochronę praw dziecka. To ważny element procesu, który pomaga rozwijać świadomość młodych osób na temat ich roli w społeczeństwie i pokazuje siłę ich poglądów oraz decyzji.

Szczegółowy opis Odznaki Honorowej za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka, wraz z listą osób odznaczonych w 2024 r. znajduje się w części dotyczącej działalności Rzecznika Praw Dziecka w zakresie upowszechniania i ochrony praw dziecka.

3.1.5 Kongres Dzieci i Młodzieży

12 grudnia 2024 r. w Warszawie odbył się Kongres Dzieci i Młodzieży, To pierwsze w historii urzędu Rzecznika Praw Dziecka ogólnopolskie wydarzenie, które w tak szeroki i bezpośredni sposób oddało głos młodym ludziom tworząc przestrzeń, w której ich pomysły, potrzeby i opinie miały decydujący wpływ na kształt programu oraz wyboru prelegentów. Wnioski płynące z wydarzenia są inspiracją do podejmowania dalszych działań przez Rzecznika Praw Dziecka.

Kongres zorganizowany został przez Radę Dzieci i Młodzieży oraz Młodych Ekspertów przy Rzeczniku Praw Dziecka we współpracy z Biurem RPD. Wydarzenie adresowane było do dzieci i młodzieży z całej Polski. Wzięło w nim udział przeszło 200 młodych osób. Uczestnicy Kongresu mogli aktywnie zabierać głos podczas całego

wydarzenia oraz prowadzić dyskusje z zaproszonymi gośćmi. Wydarzenie uświetnił koncert zespołu Spectroom.

Kongres został podzielony na pięć paneli tematyczny tj. : 1) szkoła i edukacja, 2) ścieżka kariery i rozwoju, 3) formy wsparcia i pomocy dla młodych osób, 4) zaangażowanie młodych osób w życie społeczne, obywatelskie, 5) hejt i zagrożenia w sieci.

Kongres Dzieci i Młodzieży w 2024 r. to wydarzenie, które wyznaczyło nowy standard dialogu z młodzieżą w Polsce tworząc pionierską platformę, na której głos młodego pokolenia stał się słyszalny.

3.1.6 Konferencja prasowa „Rozpoczęcie roku szkolnego 2024/25. Wpływ szkoły na przyszłość”

2 września 2024 r. w Biurze Rzecznika Praw Dziecka odbyła się konferencja prasowa pt. „Rozpoczęcie roku szkolnego 2024/25. Wpływ szkoły na przyszłość”, która została zorganizowana z inicjatywy osób młodych zrzeszonych w Instytucie Praw Dziecka, Akcji Uczniowskiej, Młodzieżowym Sejmiku Województwa Mazowieckiego, Głosie Pokolenia, Młodzieżowej Radzie m.st. Warszawy, Stowarzyszeniu Precedens i Fundacji Impuls.

Po raz pierwszy w historii urzędu biuro Rzecznika Praw Dziecka stało się medialną platformą wyrażania poglądów przez młode pokolenie. Podczas wydarzenia młodzież przedstawiła swoje postulaty w zakresie systemu edukacji podkreślając, że współczesna edukacja wymaga przemyślenia metod nauczania oraz dostosowania ich do potrzeb młodych osób, aby mogła skutecznie przygotować ich do życia w złożonym i szybko zmieniającym się społeczeństwie.

3.1.7 Projekt nowelizacji Ustawy o prawach pacjenta i rzeczniku praw pacjenta

Projekt nowelizacji ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta to wynik prac młodych osób – inicjatywy Nastoletni Azyl oraz Rady Młodzieżowej I kadencji przy Zespole Parlamentarnym ds. Młodzieży IX kadencji Parlamentu, a także Rzecznika Praw Dziecka oraz przewodniczącej Parlamentarnego Zespołu do spraw Zdrowia Psychicznego Dzieci i Młodzieży.

Projektowane przepisy umożliwiają osobie, która ukończyła 16 lat uzyskać niezbędną i pierwszą pomoc, w przypadku doświadczenia kryzysu psychicznego. Także wtedy, gdy nie ma możliwości uzyskania zgody przedstawiciela ustawowego na skorzystanie z pomocy oferowanej przez psychologa, psychoterapeutę albo terapeutę środowiskowego w ramach świadczeń gwarantowanych. Osoba, która ukończyła 13 lat mogłaby skorzystać z takiego wsparcia w limicie trzech świadczeń.

Propozycja takich rozwiązań jest odpowiedzią na dane świadczące o złej kondycji zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Dąży do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym. Celem jest również wzmocnienie systemu rodziny w przypadku problemów dotyczących młodych ludzi. Projekt zakłada, że rodzic czy opiekun będzie uczestniczyć w procesie wspierania dziecka, a jeśli to konieczne – także całej rodziny.

Propozycję przepisów popiera blisko 30 organizacji młodzieżowych: Fundacja GrowSPACE, Siła Młodych, Fundacja Impuls, Ruch Nowej Szkoły, Młodzieżowe Tarapaty, Akcja Uczniowska, Fundacja SML, Senat na TY, Youth Kindness Revolution, No Pain in Your Brain, #Niezamłodzi, Rada Młodzieżowa przy Zespole Parlamentarnym ds. Dzieci i Młodzieży, Sercem Pisane, Fundacja Off School, Start-ed, Klubu Świadomej Młodzieży Fundacji AutismTeam, Future Tomorrow Organisation, Rada Dzieci i Młodzieży przy RPD, Młodzieżowe Sejmiki Województwa Wielkopolskiego, Warmińsko-Mazurskiego, Kujawsko-Pomorskiego, Śląskiego, Dolnośląskiego, Opolskiego, Zachodniopomorskiego oraz Lubuskiego, Parlament Dzieci i Młodzieży Województwa Lubelskiego, Rada Młodzieżowa Gminy Łomianki.

Jako poselski projekt ustawy wpłynął on do Sejmu 11 października 2024 r. Został skierowany do Komisji Zdrowia, gdzie odbyło się jego pierwsze czytanie. Następnie trafił do Podkomisji Stałej do spraw Zdrowia Psychicznego, gdzie trwają dalsze prace. Rzecznik Praw Dziecka oraz przedstawiciele organizacji młodzieżowych uczestniczą w każdym z etapów tych działań.

4. Szczególne działania Rzecznika Praw Dziecka w 2024 r.

4.1 Pomoc dzieciom dotkniętym powodzią

Powódź, która przeszła w 2024 r. przez południowe tereny Polski, była trudnym doświadczeniem zwłaszcza dla dzieci i młodzieży. Młode osoby nie tylko same musiały mierzyć się z traumatycznymi doświadczeniami. Obserwowały i współodczuwały również emocje swoich bliskich, rodziców, opiekunów, w związku z rozgrywającą się sytuacją. To wszystko budziło w nich niepewność, niepokój, czy wręcz poczucie zagrożenia. Eksperci, psychologowie i pedagodzy, alarmowali, że dzieci w takiej sytuacji nie można zostawić bez wsparcia. Ich przeżycia mogą mieć bowiem zarówno doraźne, jak i długofalowe skutki, które będą odczuwane długo po ustąpieniu wody.

Mając to na uwadze, Rzecznik Praw Dziecka wraz z Biurem RPD był od momentu pierwszych doniesień o tragicznej sytuacji w stałym kontakcie z władzami oraz instytucjami, gdzie doszło do powodzi bądź istniało ryzyko powodziowe. Był także w kontakcie z organizacjami pomocowymi.

Natychmiast po uzyskaniu informacji o kryzysowej sytuacji Biuro Rzecznika Praw Dziecka zorganizowało 16 września 2024 r. webinar. Rozmowa Rzecznika Praw Dziecka z Lucyną Kicińską, pedagogką i terapeutką, odbyła się w mediach społecznościowych RPD⁸ i dotyczyła wsparcia emocjonalnego dzieci, które mogą być szczególnie narażone na strach czy bezsilność. Obserwując tragiczne wydarzenia, mogą czuć się zagubione i osamotnione w swoich emocjach. Webinar miał pomóc dorosłym rozmawiać z osobami młodymi o sytuacji kryzysowej – powodzi.

W Biurze RPD od października ruszył specjalny telefon pomocowy 22 583 66 54. Pod tym numerem pracownicy Biura RPD świadczyli szeroką pomoc prawną rodzinom dzieci, które ucierpiały w powodzi. Linia adresowana była do rodziców lub opiekunów prawnych oraz przedstawicieli placówek, którzy potrzebowali wsparcia. Pracownicy udzielali informacji w zakresie rządowego programu pomocy, dodatkowych form wsparcia. Pomagali w wypełnianiu formularzy i wniosków.

⁸ Webinar dostępny jest w serwisie YouTube pod adresem: <https://www.youtube.com/watch?v=sxM-fHKxTw>

Nieustająco trwał też dyżur psychologów i pedagogów Dziecięcego Telefonu Zaufania pod numerem 800 12 12 12 oraz w formie online pod adresem czat.brpd.gov.pl. Konsultanci i konsultanci Biura RPD prowadzili rozmowy z dziećmi z terenów zniszczonych przez wodę, udzielając wsparcia.

Rzecznik Praw Dziecka wraz z pracownikami Biura RPD (psychologami, pedagogami, prawnikami) był również osobiście w szkołach i przedszkolach w miejscowościach, które albo bezpośrednio doświadczyły powodzi, albo mierzyła się z jej skutkami społeczność tych placówek. W październiku 2024 r. w Prudniku, Łące Prudnickiej, Głuchołazach, Bodzanowie, Moszczance odbyli oni szereg spotkań dedykowanych zarówno dzieciom, jak i dorosłym, na czele z opiekunami i nauczycielami.

W szkołach i przedszkolach pracownicy Biura RPD zorganizowali zajęcia dla dzieci, w grupach z podziałem na wiek. Ich celem było profesjonalne wsparcie emocjonalne, ale też zdiagnozowanie potrzeb każdej młodej osoby i odpowiednie na nie zareagowanie. Indywidualne konsultacje przeprowadził psycholog Biura RPD. W kilku przypadkach, w efekcie zebranych informacji o trudnej sytuacji dziecka, konieczne było kontynuowanie sprawy przez Zespół Biura RPD. Zorganizowane zostało także w szkołach i przedszkolach spotkania dla kadry tych placówek. Nauczyciele i opiekunowie otrzymali niezbędną wiedzę, jak dalej współpracować z dziećmi, by minimalizować wpływ trudnych emocji u osób najmłodszych. Pracownicy Biura RPD służyli też wsparciem dla osób dorosłych, które potrzebowały profesjonalnego wsparcia emocjonalnego.

Rzecznik Praw Dziecka kierował też wystąpienia generalne, w których prosił o niezbędne informacje dotyczące dzieci z terenów dotkniętych powodzią akcentując konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na potrzeby tej grupy i zapewnienia środków na ten cel.

Rzecznik Praw Dziecka skierował 18 września 2024 r. wystąpienie generalne do Prezesa Rady Ministrów⁹. Poprosił, by szczególną opieką objąć dzieci, zwłaszcza pod kątem wsparcia psychologicznego. Argumentował, że dzieci podczas katastrof, takich jak powódź, mogą być przerażone i dezorientowane przez chaos wokół nich, co może

⁹ ZKS.422.1.2024

prowadzić do poczucia bezsilności, lęku i niepokoju. Mogą również obawiać się o swoich bliskich, czuć niepewność co do przyszłości i mieć obawy o własne bezpieczeństwo, co dodatkowo może budzić strach, złość czy smutek. Stąd potrzeba działań mających na celu natychmiastowe złagodzenie skutków stresu oraz pomoc w przystosowaniu się do zmian i odbudowania poczucie bezpieczeństwa. Rzecznik wskazał, że nie można zapominać o dzieciach znajdujących się w pieczy zastępczej, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych dla dzieci i młodzieży oraz podmiotach leczniczych.

O sytuacji małoletnich w pieczy zastępczej z gmin, które dotknęła powódź Rzecznik Praw Dziecka pisał również w wystąpieniu generalnym z 29 września 2024 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹⁰. W szczególności prosił o informację w zakresie oceny warunków lokalowych, w jakich przebywają poszkodowani i ewentualnie udzielenie odpowiedniego schronienia. W odpowiedzi Minister przedstawił szczegółowe dane, które zostały przyjęte przez Rzecznika.

Rzecznik Praw Dziecka pozostaje w kontakcie z placówkami, w których był jesienią 2024 r., a także monitoruje sytuację dzieci i uczniów reagując w miarę pojawiających się konieczności.

4.2 Sprawa Kamilka z Częstochowy

Sprawa tragicznej śmierci Kamilka z Częstochowy, towarzyszących temu okoliczności, działania osób dorosłych, przedstawicieli służb i instytucji z otoczenia dziecka znajduje się w szczególnym zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka. Sprawa, z uwagi na jej ciężar, zakres działań i poruszaną problematykę od początku ma dla Rzecznika Praw Dziecka wymiar systemowy pod kątem ochrony dzieci przed przemocą w Polsce.

Kamilek zmarł 8 maja 2023 r. wskutek postępującej niewydolności wielonarządowej. Trafił do katowickiego szpitala ponad miesiąc wcześniej z obrażeniami

¹⁰ ZRN.422.4.2024

ciała, które świadczyły o długotrwałym i systematycznym maltretowaniu przez osoby dorosłe.

W tej sprawie prokuratura prowadziła działania wielotorowo. Wszczęto śledztwa w sprawie śmierci chłopca, a także w sprawie podejrzenia niedopełnienia obowiązków przez pracowników urzędów i instytucji powołanych do ochrony małoletnich w związku z nadzorem nad rodziną Kamilka.

Rzecznik Praw Dziecka od początku akcentował potrzebę dogłębnego wyjaśnienia sprawy. 17 kwietnia 2024 r. wystosował wystąpienie generalne do Krajowej Rady Sądownictwa¹¹ o ponowną lustrację sądów w związku ze śmiercią Kamilka. Po tragicznej śmierci chłopca Krajowa Rada Sądownictwa powołała zespół, który przyjrzał się działaniom Sądu Rejonowego w Częstochowie, Sądu Rejonowemu w Olkuszu oraz Sądu Okręgowego w Częstochowie. Jednak, jak podkreśla RPD, wnioski z tamtej lustracji miały charakter dowolny, nie korelowały z ustaleniami zespołu i opisanym stanem faktycznym. Dlatego nowe wnioski powinny być poddane pod dyskusję całej KRS.

Rzecznik ponownie wystosował wystąpienia generalne do Krajowej Rady Sądownictwa w dniach 6 maja 2024 r.¹² oraz 9 czerwca 2024 r.¹³ Wobec braku odpowiedzi, skierował kolejne wystąpienie 27 lipca 2024 r., nie tylko prosząc o ustosunkowanie się do wspomnianych kwestii, ale też o zwrócenie uwagi, że sprawa wymaga szczególnej dbałości z uwagi na systemowy charakter.

25 kwietnia 2024 r. Rzecznik zwrócił się z wystąpieniem generalnym do Zespołu ds. analizy zdarzeń na skutek których małoletni poniósł śmierć lub doznał ciężkiego uszczerbku na zdrowiu¹⁴, by sprawa Kamilka z Częstochowy była pierwszą analizowaną sprawą. Zespół powstał na mocy Ustawy o ochronie małoletnich. Rzecznik argumentował, że podjęcie tej właśnie sprawy byłoby nie tylko hołdem dla pamięci dziecka, ale też wyraźnym sygnałem, że Polska stanowczo dąży do poprawy systemu ochrony młodych osób przed krzywdzeniem. Zespół przychylił się do tego apelu

¹¹ ZPR.420.1.2024

¹² ZPR.420.1.2024

¹³ ZPR.420.1.2024

¹⁴ ZKS.41.2.2024

i pierwszy raport, jaki wydał, 28 lutego 2025 r., dotyczył właśnie sprawy Kamilka z Częstochowy.

Niezależnie od tego, Rzecznik Praw Dziecka wraz z organizacjami z Krajowej Koalicji na rzecz Ochrony Dzieci oraz społecznością Kamilka z Częstochowy na przestrzeni 2024 r. wielokrotnie podkreślał, że sprawa ma wydźwięk kluczowy dla systemowej ochrony dzieci w Polsce.

Rzecznik skierował także pismo do Prokuratora Generalnego¹⁵ 19 lutego 2024 r., z wnioskiem o objęcie nadzorem toczących się postępowań.

W piśmie do dyrektora Departamentu Postępowania Przygotowawczego Prokuratury Krajowej¹⁶ z 27 lipca 2024 r. RPD wystąpił o zbadanie aktualnego stanu sprawy przez prokuratora sprawującego zwierzchni nadzór służbowy.

W kolejnym piśmie, do dyrektora Departamentu Postępowania Przygotowawczego Prokuratury Krajowej¹⁷ z 31 października 2024 r. Rzecznik wnosił o ustanowienie zwierzchniego nadzoru służbowego, sprawowanego przez jednostkę wyższego rzędu.

Sprawa Kamilka z Częstochowy niezmiennie pozostaje wśród priorytetów aktywności Rzecznika Praw Dziecka z uwagi na jej systemowy charakter dla ochrony praw dzieci w Polsce przed przemocą.

5. Działalność Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka

Każdego dnia dzieci i młodzież potrzebują pomocy oraz bezpośredniego wsparcia ze strony Rzecznika Praw Dziecka. W strukturach Biura funkcjonuje Dziecięcy Telefon Zaufania. Osoby młode mogą skorzystać z bezpłatnej pomocy dzwoniąc pod numer 800 12 12 12 bądź wybierając opcję rozmowy online: chat.brpd.gov.pl.

¹⁵ ZPD.442.132.2023

¹⁶ ZPD.442.132.2023

¹⁷ ZPD.442.132.2023

Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka pełni kluczową rolę w zapewnianiu wsparcia dzieciom i młodzieży, umożliwiając im kontakt w dogodnym dla nich momencie i w sposób, który daje im poczucie bezpieczeństwa. Telefon oraz czat działają przez **całą dobę, siedem dni w tygodniu**, tworząc bezpieczną przestrzeń, w której młodzi ludzie mogą otwarcie dzielić się swoimi doświadczeniami, przeżyciami z konsultantkami i konsultantami Dziecięcego Telefonu Zaufania tj. psychologami i pedagogami.

Dziecięcy Telefon Zaufania to miejsce, gdzie każda historia osoby młodej jest wysłuchana, a każdy problem traktowany poważnie. Dzięki temu dzieci i nastolatki mogą swobodnie rozmawiać o swoich radościach, sukcesach, ale także troskach, problemach, bez obaw o ocenę. W sytuacji, gdy ich bezpieczeństwo jest zagrożone podejmowane są natychmiastowe interwencje ratujące zdrowie i życie osób młodych poprzez współpracę z odpowiednimi służbami.

Przez ostatnie lata Dziecięcy Telefon Zaufania dedykowany był nie tylko dzieciom i młodzieży, ale także ich opiekunom. W kwietniu 2024 r. Dziecięcy Telefon Zaufania, decyzją Rzecznika Praw Dziecka, stał się wyłącznie numerem dla dzieci i młodzieży. Decyzja ta znacząco wpłynęła na skuteczność i jakość pomocy udzielanej osobom młodym. Dzięki temu konsultantki i konsultanci mogą w pełni skoncentrować się na najmłodszych i szybciej reagować na ich potrzeby. To ważny krok w kierunku jeszcze lepszej ochrony praw dzieci i skuteczniejszego wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych.

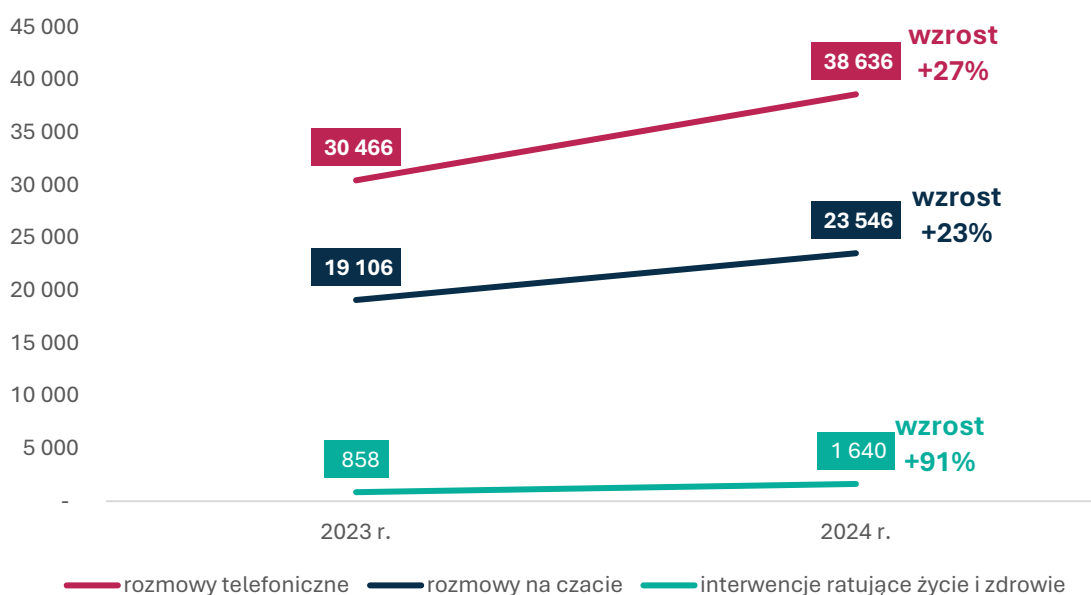
Umieszczenie Dziecięcego Telefonu Zaufania w strukturach Biura RPD daje możliwość zajmowania się aktualnymi problemami dzieci i młodzieży, a także monitorowania ich indywidualnej sytuacji oraz organizowania dalszej pomocy poprzez współpracę z zespołami specjalistów Biura RPD, a także innymi instytucjami.

Każda sprawa podejmowana przez Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka prowadzona jest w sposób profesjonalny i kompleksowy. Wiele spraw ma swoją kontynuację w sądzie, gdzie pracownicy Biura RPD reprezentują interes dziecka. Jednocześnie coraz więcej rozmów z dziećmi i młodzieżą wymaga ze strony Biura RPD

podjęciach natychmiastowych interwencji ratujących życie i zdrowie młodych osób. Należy pamiętać, że Dziecięcy Telefon Zaufania realnie ratuje dziecięce życia.

W 2024 r. w Dziecięcym Telefonie Zaufania przeprowadzono **38 636 rozmów telefonicznych, 23 546 rozmów na czacie**, a także **podjęto 1 640 interwencji ratujących zdrowie bądź życie** osób najmłodszych.

Wykres. Liczba rozmów telefonicznych, czatów oraz interwencji ratujących życie lub zdrowie w Dziecięcym Telefonie Zaufania w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

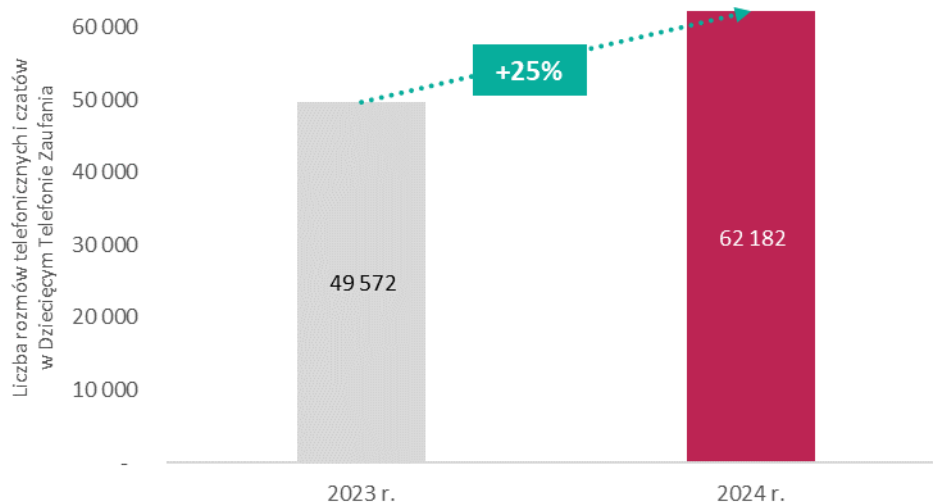
5.1 Coraz więcej rozmów z osobami młodymi

Od stycznia 2024 r. odnotowywano znaczący wzrost telefonów, czatów oraz zgłoszeń ze strony dzieci oraz młodzieży.

Konsultantki i konsultanci Dziecięcego Telefonu Zaufania przeprowadzili łącznie 62 182 rozmowy telefoniczne i czaty z młodymi osobami. W roku 2023 rozmów telefonicznych i czatów było łącznie 49 572. Tym samym **odsetek odbytych rozmów dzieci i młodzieży z Dziecięcym Telefonem Zaufania wzrósł w 2024 r. o 25 proc. w stosunku do 2023 r.**

Osoby młode posiadają coraz większą świadomość funkcjonowania Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka. Dodatkowo, dzieci i nastolatki coraz częściej szukają profesjonalnej pomocy w sytuacjach kryzysowych bądź trudnych. Osoby młode szukają bowiem wsparcia dla siebie, ale także dla swoich kolegów, koleżanek.

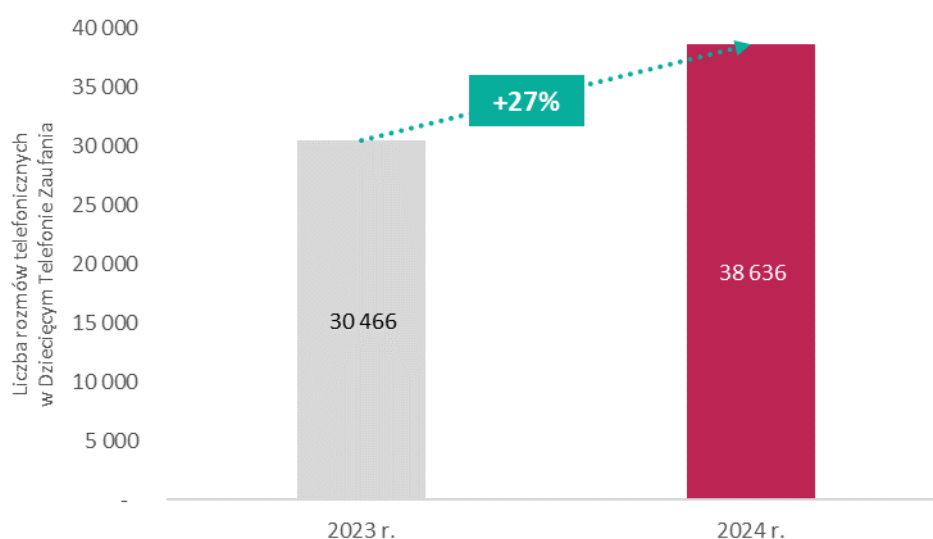
Wykres. Łączna liczba rozmów telefonicznych oraz czatów w Dziecięcym Telefonie Zaufania w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

5.2 Rozmowy telefonicznie pod numerem 800 12 12 12

Dzieci oraz młodzież w 2024 r. najchętniej korzystały z możliwości wsparcia oferowanego poprzez rozmowę telefoniczną. **W 2024 r. numer 800 12 12 12 był wybierany** przez osoby młode **38 636 razy**. W roku 2023 takich rozmów było 30 466¹⁸, co oznacza, że **nastąpił wzrost o 27 proc. w porównaniu do roku 2024 r.**

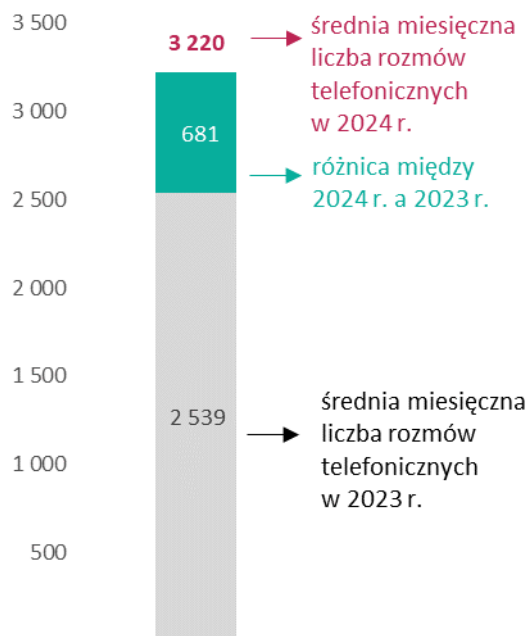
Wykres. Łączna liczba rozmów telefonicznych w Dziecięcym Telefonie Zaufania w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

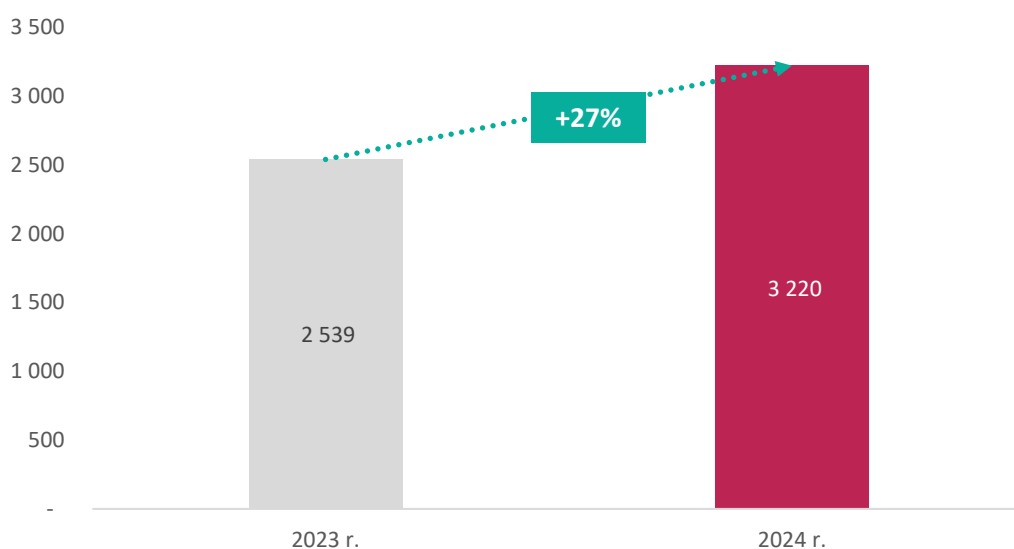
¹⁸ Liczba rozmów telefonicznych po odfiltrowaniu połączeń 3-sekundowych może różnić się od liczby rozmów telefonicznych podanej w informacji o działalności RPD za roku 2023

Średnio miesięcznie konsultantki i konsultanci przeprowadzali w 2024 r. 3 220 rozmów z młodymi osobami. Psycholodzy i pedagodzy obsługiwali **w skali miesiąca około 681** więcej rozmów niż w roku 2023 r.

Wykres. Średnia miesięczna liczba rozmów telefonicznych przeprowadzonych w latach 2023 - 2024.

Wykres. Średnia miesięczna liczba rozmów telefonicznych przeprowadzonych w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

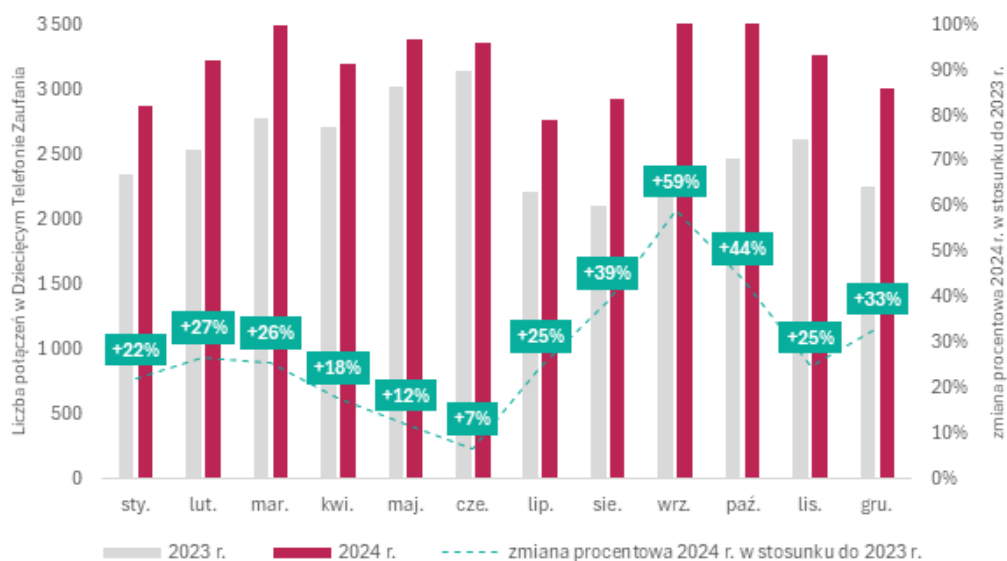
W 2024 r. najwięcej połączeń telefonicznych odnotowano we wrześniu. Przeprowadzono wtedy 3 570 rozmów, co oznacza, że nastąpił wzrost w porównaniu do tego samego miesiąca w roku 2023 o 59 proc. Wysoką liczbę połączeń odnotowano

także w październiku (3 562 rozmów, wzrost o 44 proc. w porównaniu do października 2023 r.) oraz w grudniu (3 010 rozmów, wzrost o 33 proc. w porównaniu do grudnia 2023 r.). W zdecydowanej większości miesięcy liczba rozmów przekraczała 3 tys. Jedynie w trzech miesiącach odnotowano liczbę połączeń na poziomie niższym tj.: 2 869 rozmów w styczniu, 2 764 rozmowy w lipcu, 2 933 rozmowy w sierpniu. Jednocześnie w każdym miesiącu 2024 r. odnotowano wzrost liczby połączeń w porównaniu do roku 2023.

Tabela. Liczba rozmów telefonicznych w Dziecięcym Telefonie Zaufania w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Miesiąc	2023	2024	Zmiana procentowa 2024 r. w stosunku do 2023 r.
Styczeń	2 351	2 869	+22%
Luty	2 542	3 226	+27%
Marzec	2 783	3 499	+26%
Kwiecień	2 707	3 194	+18%
Maj	3 021	3 385	+12%
Czerwiec	3 150	3 362	+7%
Lipiec	2 213	2 764	+25%
Sierpień	2 111	2 933	+39%
Wrzesień	2 243	3 570	+59%
Październik	2 471	3 562	+44%
Listopad	2 615	3 262	+25%
Grudzień	2 259	3 010	+33%
Razem	30 466	38 636	+27%

Wykres. Liczba rozmów telefonicznych w Dziecięcym Telefonie Zaufania oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

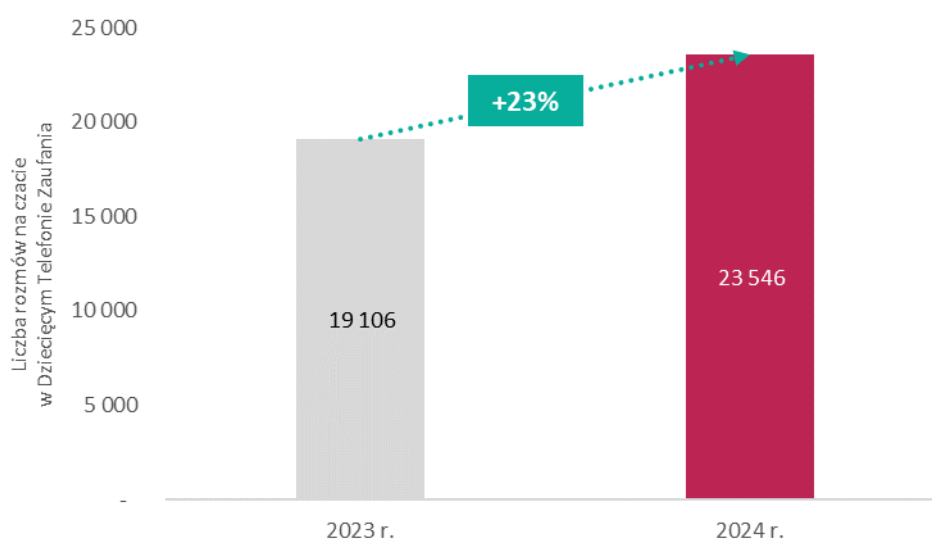

5.3 Rozmowy online pod adresem: chat.brpd.gov.pl

Osoby młode w 2024 r. korzystały ze wsparcia także za pomocą czatu internetowego dostępnego pod linkiem: chat.brpd.gov.pl. Nie wymaga on logowania oraz instalowania żadnej aplikacji. To rozwiązanie odpowiada na potrzeby dzieci i nastolatków, którzy preferują komunikację pisemną lub obawiają się mówić o swoich problemach na głos.

W roku 2024 w Dziecięcym Telefonie Zaufania **przeprowadzono 23 546 rozmów poprzez czat**, co oznacza, że nastąpił **wzrost o 23 proc. w porównaniu do roku 2023**. W ubiegłym roku odbyło się 19 106 rozmów¹⁹ w tej formie.

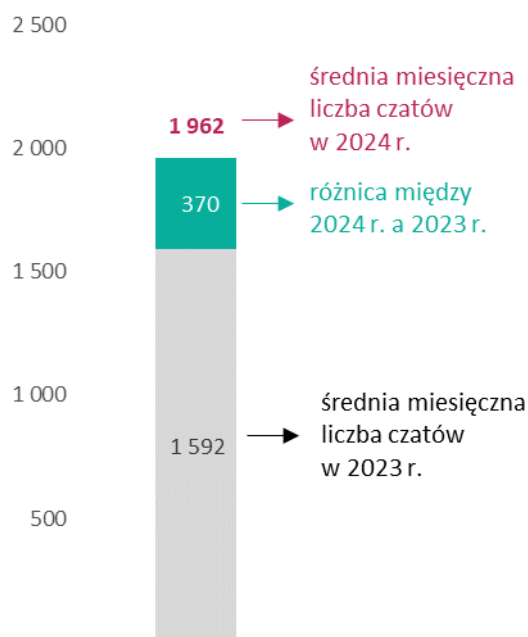
Wykres. Łączna liczba rozmów na czacie w Dziecięcym Telefonie Zaufania w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

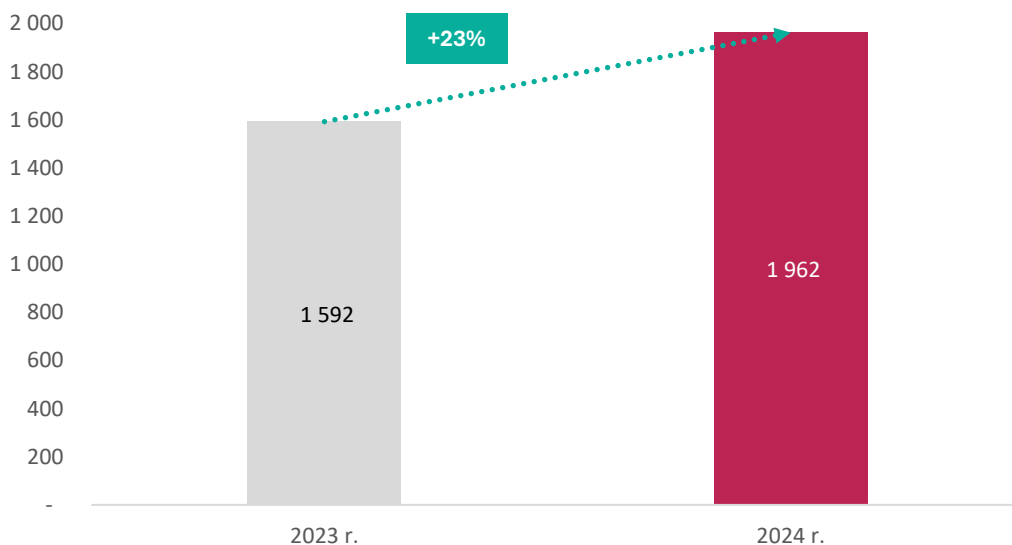
Średnio miesięcznie konsultantki i konsultanci przeprowadzali w 2024 r. 1 962 rozmów na czacie, podczas gdy w roku 2023 tych rozmów było średnio miesięcznie 1 592. Tym samym psychologzy i pedagodzy obsługiwali w **skali miesiąca ok. 370 więcej czatów** niż w roku 2023.

¹⁹ Liczba rozmów na czacie przeprowadzonych od 1.01.2023 r. do 31.12.2023 r. może różnić się od liczby rozmów na czacie podanej w informacji o działalności RPD za 2023 r., która uwzględniała krótszy okres sprawozdawczy

Wykres. Średnia miesięczna liczba rozmów na czacie przeprowadzonych w latach 2023 - 2024

Wykres. Średnia miesięczna liczba rozmów na czacie przeprowadzonych w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

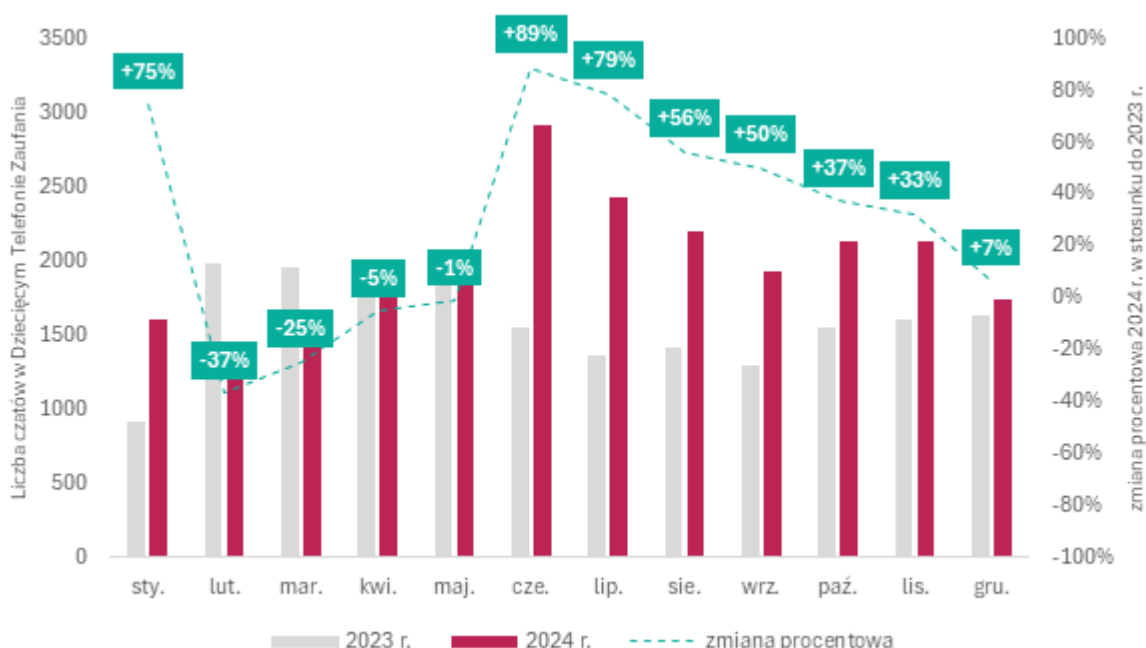

W czerwcu 2024 r. odnotowany został diametralny wzrost rozmów prowadzonych z dziećmi i młodzieżą poprzez czat. Rozmów tych przeprowadzono 2 921, co oznacza, że nastąpił wzrost w stosunku do czerwca 2023 r. o 89 proc. Bardzo dużo osób młodych kontaktowało się także przez czat w lipcu (2 423 rozmów, wzrost o 79 proc. w porównaniu do lipca 2023 r.). Jednocześnie w miesiącach luty-maj dzieci i nastolatki mniej chętniej wybierały kontakt poprzez czat niż w roku 2023.

Tabela. Liczba rozmów na czacie w Dziecięcym Telefonie Zaufania w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Miesiąc	2023	2024	Zmiana procentowa 2024 r. w stosunku do 2023 r.
Styczeń	922	1 609	+75%
Luty	1 981	1 253	-37%
Marzec	1 962	1 476	-25%
Kwiecień	1 892	1 795	-5%
Maj	1 959	1 935	-1%
Czerwiec	1 548	2 921	+89%
Lipiec	1 356	2 423	+79%
Sierpień	1 410	2 203	+56%
Wrzesień	1 289	1 934	+50%
Październik	1 548	2 126	+37%
Listopad	1 604	2 126	+33%
Grudzień	1 635	1 745	+7%
Razem	19 106	23 546	+23%

Wykres. Liczba rozmów na czacie Dziecięcgo Telefonu Zaufania oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

5.4 Najczęstsze problemy zgłaszane przez dzieci i młodzież podczas rozmów

Miniony rok przyniósł wiele szczerych i poruszających rozmów dzieci i młodzieży, które z dzieliły się swoimi przeżyciami. W ich słowach wybrzmiewały **trudności**

związane z relacjami rówieśniczymi – konflikty, wykluczenie, nieporozumienia, a czasem bolesne rozstania. Mówiły o tym, jak relacje w grupie mogą dawać siłę, ale też stawać się źródłem cierpienia, szczególnie gdy brakuje zrozumienia i wsparcia. Mówiły też o odrzuceniu lub wręcz osamotnieniu w swoich problemach.

Wiele dzieci poruszało także temat swoich **doświadczeń w świecie cyfrowym**. Mówiły o **poczuciu presji, by zawsze być obecnym online**, o **hejcie**, który nie kończy się wraz z wyjściem ze szkoły, ale przenika do ich domów poprzez ekrany telefonów. Pojawiały się rozmowy o **samotności w świecie mediów społecznościowych** – pozornie pełnym ludzi, a jednocześnie tak odległym od prawdziwej bliskości.

Szczególnie poruszające były wyznania dotyczące **relacji z rodzicami**. Dzieci mówiły o trudnościach w komunikacji, o niezrozumieniu i poczuciu, że ich emocje i problemy nie są traktowane poważnie, że brakuje im prawdziwego wsparcia ze strony rodziców. Niektóre **doświadczaly w domach przemocy** – fizycznej, psychicznej lub emocjonalnej.

Szkoła była jednym z najczęściej powracających tematów. Wśród młodych ludzi narastało **napięcie związane nie tylko z nauką**, ale także z atmosferą w placówkach. Pojawiały się relacje o **przemocy rówieśniczej**, a także o **ogromnej presji wyników i ocen**. Pod koniec roku szkolnego wielu uczniów mówiło o **lęku** – czy spełnią oczekiwania rodziców, czy poradzą sobie z egzaminami, czy będą w stanie przejść do kolejnej klasy. Strach przed powtarzaniem roku często łączył się z poczuciem winy i wstydu, które odbierały im radość z wakacji. Z kolei powrót do szkoły po wakacjach wywoływał u niektórych silny **niepokój** – bali się, że wraz z początkiem roku szkolnego wrócą stare, nierozwiązane problemy.

Niepokojąco często pojawiały się też wątki **samookaleczeń i myśli samobójczych**, jako wołania o pomoc, której nie udawało się znaleźć w otoczeniu. W słowach dzieci wybrzmiewała samotność – brak osoby, do której mogliby się zwrócić o pomoc, poczucie, że są pozostawieni sami sobie. To właśnie w tych najtrudniejszych chwilach Dziecięcy Telefon Zaufania RPD stawał się dla nich ratunkiem – miejscem, gdzie mogą znaleźć wsparcie, zrozumienie i konkretną pomoc.

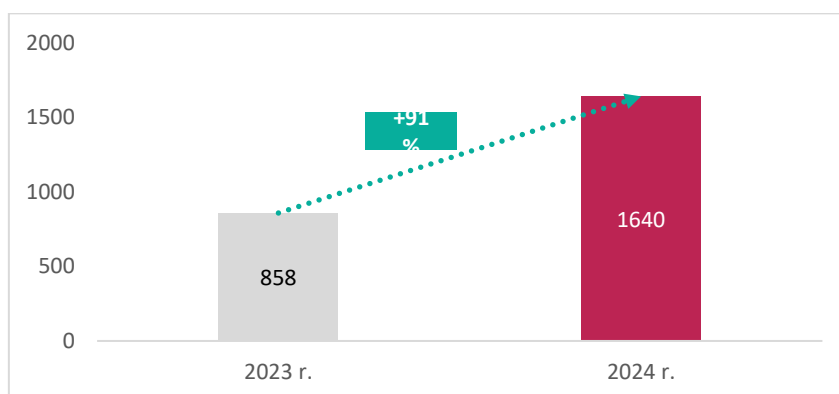
W tych wyznaniach najmocniej wybrzmiewało jedno: **młodzi ludzie potrzebują dorosłych, którzy ich wysłuchają**. Potrzebują przestrzeni do rozmowy, w której ich lęki i trudności nie zostaną umniejszone ani zlekceważone. Potrzebują poczucia, że ich emocje mają znaczenie, a ich głos – wartość. Za każdą opowieścią stało dziecko, które nie chce być tylko porównywane czy oceniane przez pryzmat wyników w szkole, ale przede wszystkim chce być zauważone, wysłuchane i zrozumiane.

5.5 Diametralny wzrost interwencji ratujących życie bądź zdrowie dzieci i młodzieży

Młode osoby zmagają się z narastającymi problemami emocjonalnymi, depresją, lękami oraz presją otoczenia. Wiele z nich czuje się osamotnionych i pozbawionych wsparcia w swoim otoczeniu. Dziecięcy Telefon Zaufania stał się dla nich miejscem, gdzie mogą znaleźć zrozumienie, realną i profesjonalną pomoc ratującą ich życie bądź zdrowie.

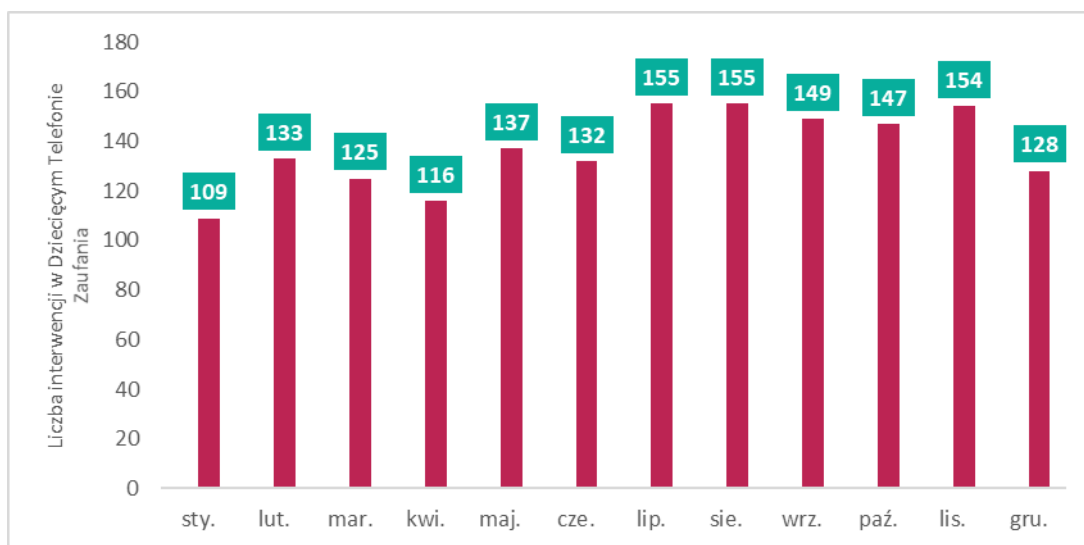
W 2024 r. odnotowano diametralny **wzrost interwencji ratujących życie i zdrowie dzieci o 91 proc. w porównaniu do roku 2023**. W 2023 r. tych interwencji było 858. W roku 2024 przeprowadzono łącznie 1 640 rozmów poprzez czat bądź kontakt telefonicznych, podczas których młode osoby deklarowały chęć popełnienia samobójstwa bądź informowały o niebezpiecznych zdarzeniach zagrażających ich życiu bądź zdrowiu. Osoby młode deklarowały wysokie poziom myśli samobójczych bądź informowały o doświadczaniu np. przemocy. Wszystkie te rozmowy wiązały się z koniecznością podjęcia bezzwłocznych interwencji.

Wykres. Liczba interwencji ratujących życie i zdrowie w Dziecięcym Telefonie Zaufania oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

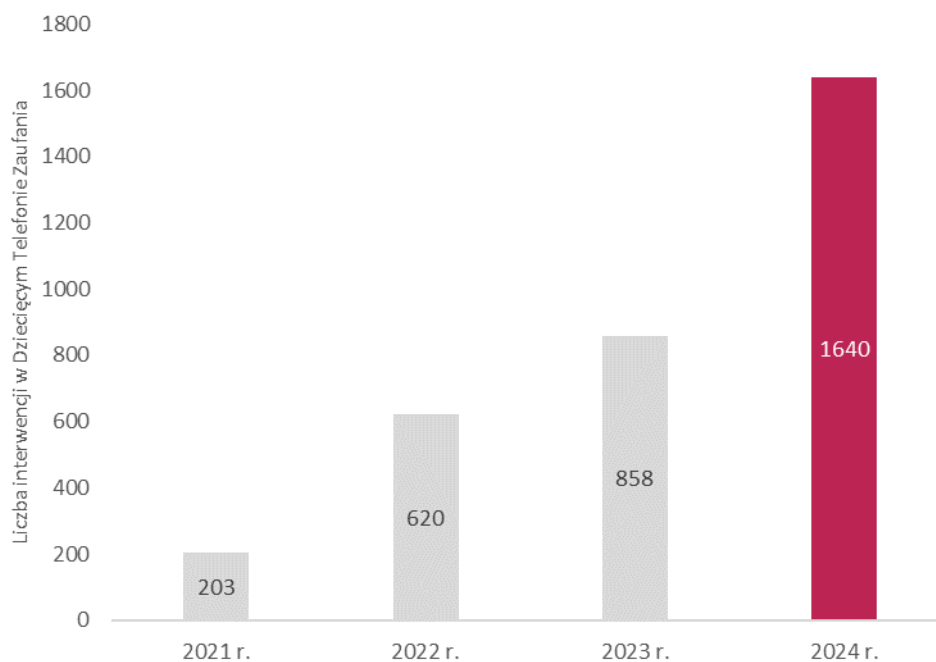

Średnio w każdym miesiącu 2024 r. konsultantki i konsultanci podejmowali **137 interwencji** ratujących zdrowie bądź życie osób młodych. Najwięcej interwencji odbyło się w okresie letnim tj. w lipcu oraz sierpniu i było ich 155 miesięcznie. Bardzo dużo interwencji było także w listopadzie - 154. Dla porównania średnia w latach 2021-2023 to 47 spraw interwencyjnych w miesiącu.

Wykres. Liczba interwencji ratujących życie i zdrowie w Dziecięcym Telefonie Zaufania w 2024 r. w podziale na miesiące

Wykres. Liczba interwencji ratujących życie i zdrowie w Dziecięcym Telefonie Zaufania w latach 2021-2024 r.

W wielu przypadkach konsultantki i konsultanci podejmowali działania w trybie natychmiastowym, alarmując odpowiednie służby, jak policja, pogotowie ratunkowe.

Interwencje te wymagały szczególnej uważności i profesjonalizmu, gdyż najczęściej wiązały się z deklaracją ze strony osoby młodej chęci popełnienia samobójstwa.

W innych przypadkach interwencje polegały na pilnym zaangażowaniu policji, szkoły, instytucji pomocowych, ale także opiekunów, aby zapewnić osobom młodym niezbędne wsparcie.

Wszystkie te przypadki były następnie indywidualnie monitorowane przez inne zespoły specjalistów Biura Rzecznika Praw Dziecka do czasu zabezpieczenia sytuacji młodej osoby. Wiele spraw miało swoją kontującą przed sądem rodzinnym, gdzie interesu dziecka strzegli prawnicy Biura Rzecznika Praw Dziecka.

Praca Dziecięcego Telefonu Zaufania uświadamia, jak ogromne jest zapotrzebowanie ze strony osób najmłodszych na profesjonalną i szybką pomoc. Ta potrzeba z roku na rok diametralnie wzrasta.

6. Działalność w obszarze prawa rodzinnego i nieletnich

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka, w szczególności poprzez Zespół Prawa Rodzinnego i Nieletnich Biura RPD, podejmował szereg działań na rzecz ochrony i realizacji:

1) prawa dziecka do bycia wysłuchanym:

- art. 72 ust. 3 Konstytucji RP,
- art. 12 Konwencji o prawach dziecka.

Działania Rzecznika koncentrowały się w tym zakresie na zwracaniu sądom uwagi na potrzebę i wagę przeprowadzenia wysłuchania dziecka w konkretnych postępowaniach sądowych, zapewnienia mu możliwości wypowiedzenia się, znaczenia tego głosu dla podejmowanych rozstrzygnięć procesowych; Rzecznik Praw Dziecka monitorował również prawidłowość przeprowadzenia wysłuchania dziecka i dbałość w tym zakresie o jego dobrostan.

2) prawa dziecka do wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami

- art. 18, art. 48 Konstytucji RP,
- art. 9, art. 18 Konwencji o prawach dziecka.

Rzecznik działał w tym zakresie w szczególności w obrębie postępowań dotyczących władzy rodzicielskiej, kontaktów dzieci z rodzicami i osobami bliskimi, rozstrzygnięć w istotnych sprawach dziecka, a także w sprawach o wydanie i przymusowe odebranie dziecka, a także o zagrożenie nakazaniem zapłaty oraz nakazanie zapłaty w przedmiocie egzekucji kontaktów.

3) prawa dziecka do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i zaniedbaniem

- art. 72 ust 1 Konstytucji RP,
- art. 19 Konwencji o prawach dziecka.

Aktywność Rzecznika w tym zakresie obejmowała sprawy o wydanie zarządzeń opiekuńczych, o umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej, o zakaz kontaktów, wreszcie o ograniczenie albo pozbawienie władzy rodzicielskiej.

4) prawa dziecka do ochrony przed demoralizacją

- art. 72 ust 1 Konstytucji RP,
- art. 40 Konwencji o prawach dziecka.

Działania Rzecznika Praw Dziecka podejmowane w tym zakresie obejmowały sprawy o czyn karalny, demoralizację oraz o urlopowanie nieletnich.

5) prawa dziecka do godziwych warunków socjalnych

- art. 27 Konwencji o prawach dziecka,

Działania RPD obejmowały podejmowane w tym obszarze dotyczyły spraw o alimenty, ich podwyższenie, obniżenie, a także o zarząd majątkiem dziecka i zgodę na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu tym majątkiem dziecka.

6) prawa dziecka do życia prywatnego, rodzinnego, domowego

- art. 47 Konstytucji RP,
- art. 16 Konwencji o prawach dziecka.

Aktywność Rzecznika w tym obszarze obejmowała sprawy dotyczące ochrony wizerunku dziecka oraz zakresu informacji udostępnianych w mediach społecznościowych.

7) prawa dziecka do zachowania tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych

- art. 8 Konwencji o prawach dziecka,

Działania Rzecznika dotyczyły w tym zakresie spraw o ustalenie ojcostwa albo zaprzeczenie ojcostwa.

Rzecznik, działając na rzecz ochrony ww. praw, wspierając się Zespołem Prawa Rodzinnego i Nieletnich, podejmował zarówno interwencje indywidualne, jak i systemowe w sytuacjach, gdy stwierdzał zagrożenie dla dobra dziecka. Interwencje indywidualne były najczęściej wynikiem rozpatrywania skarg i wniosków składanych przez obywateli – rodziców, opiekunów prawnych, a także przez same dzieci. Tego rodzaju zgłoszenia dotyczyły zazwyczaj władzy rodzicielskiej (pozbawienie, ograniczenie, zawieszenie władzy rodzicielskiej), kontaktów z rodzicami i osobami bliskimi, a także istotnych rozstrzygnięć w sprawach dziecka, jak np. zastąpienia zgodą sądu zgody rodzica na zapisanie dziecka do szkoły lub na podjęcie przez nie leczenia.

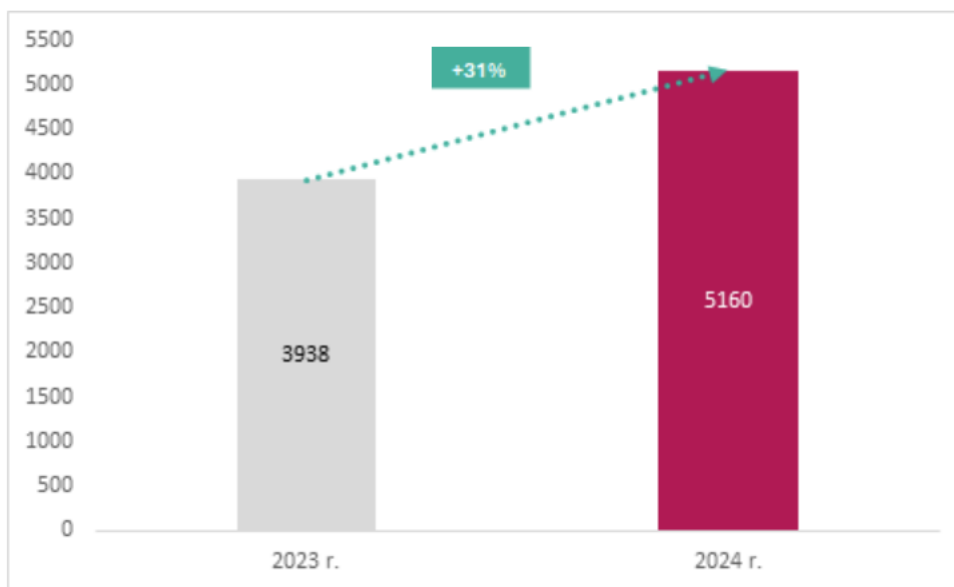
Działania Rzecznika i Zespołu Praw Rodzinnego i Nieletnich koncentrowały się również na sprawach o umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej, zwłaszcza związanych z przemocą domową, niewłaściwą opieką czy nieodpowiednimi warunkami wychowawczymi. W uzasadnionych przypadkach Rzecznik informował o tego typu sytuacjach odpowiednie organy: sądy, prokuraturę, Policję czy instytucje pomocy społecznej. W przypadkach braku przestrzegania praw dzieci, RPD brał udział w postępowaniach sądowych i – poprzez przedstawicieli Zespołu Prawa Rodzinnego i Nieletnich – uczestniczył w rozprawach prowadzonych na terenie całej Polski, a także przygotowywał projekty skarg nadzwyczajnych oraz skarg kasacyjnych w sprawach,

w których prawomocne orzeczenie sądowe nie zabezpieczało w dostateczny sposób praw lub dobra dziecka.

Działania Rzecznika podejmowane w 2024 r. obejmowały również prowadzenie analizy obowiązujących przepisów prawa rodzinnego oraz sposobu ich stosowania. W ramach Zespołu Prawa Rodzinnego i Nieletnich powstały na kanwie tych analiz projekty wystąpień generalnych RPD do wielu instytucji państwowych, wskazujących potrzebę zmian systemowych w zakresie ochrony praw dziecka.

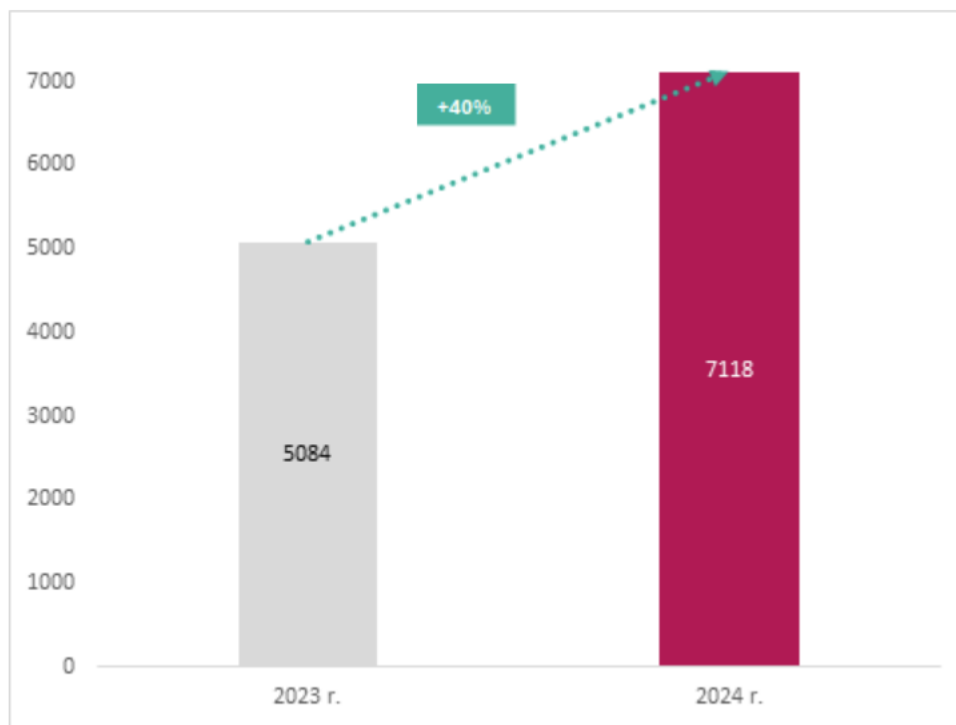
Do Zespołu Prawa Rodzinnego i Nieletnich 1 stycznia 2024 roku do 31 grudnia 2024 roku wpłynęło 5 160 spraw. W roku ubiegłym, w tym samym okresie wpłynęło ich 3 938, co oznacza, że w 2024 roku w porównaniu do roku 2023 nastąpił wzrost liczby spraw o 31 proc.

Wykres. Liczba spraw nowych w Zespole Prawa Rodzinnego i Nieletnich w latach 2023 – 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw nowych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Łącznie w Zespole Prawa Rodzinnego i Nieletnich w okresie od 1 stycznia 2024 r. do 31 grudnia 2024 r. – prowadzonych było 7 118 spraw (1 958 spraw z lat ubiegłych oraz 5 160 spraw nowych). Natomiast w 2023 roku prowadzonych było łącznie 5 084 sprawy (1 146 spraw z lat ubiegłych oraz 3 938 spraw nowych). Liczba spraw prowadzonych przez Zespół w 2024 roku w porównaniu do 2023 roku wzrosła o 40 proc.

Wykres. Liczba spraw ogółem w Zespole Prawa Rodzinnego i Nieletnich w latach 2023 – 2024 oraz obciążenie sprawami nowymi w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

6.1 Główne obszary działalności Zespołu Prawa Rodzinnego i Nieletnich w 2024 r.

1) Działania w zakresie spraw indywidualnych dotyczących kontaktów małoletnich z rodzicami i osobami bliskimi, władzy rodzicielskiej i rozstrzygnięć w istotnych sprawach dziecka:

- a) rozpatrywanie skarg i wniosków składanych przez obywateli – rodziców, opiekunów prawnych, a także przez same dzieci;
- b) analiza akt sądowych, monitorowanie postępowań sądowych oraz ocena prawidłowości orzeczeń sądowych i rozstrzygnięć wydawanych przez inne organy państwowe;
- c) wnioskowanie o objęcie postępowań nadzorem zwierzchnim;
- d) zgłaszanie udziałów w postępowaniach sądowych na prawach prokuratora oraz udział w rozprawach;

- e) sygnalizowanie istotności uwzględniania opinii małoletnich w postępowaniach sądowych oraz konieczności wzięcia pod uwagę ich zdania w sprawach, które ich bezpośrednio dotyczą;
- f) współpraca m.in. z Policją, ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie i placówkami edukacyjnymi.

2) Działania w zakresie sytuacji małoletnich przebywających w pieczy zastępczej:

- a) monitorowanie indywidualnych przypadków dzieci przebywających w pieczy zastępczej;
- b) analiza akt sądowych i monitorowanie postępowań w zakresie umieszczania małoletnich w pieczy zastępczej oraz ocena prawidłowości wydawanych orzeczeń;
- c) monitorowanie stanu pieczy zastępczej w Polsce, liczby niewykonanych postanowień w zakresie umieszczenia małoletnich w pieczy zastępczej;
- d) interweniowanie w przypadkach braku możliwości znalezienia pieczy zastępczej pomimo wydania postanowienia o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej poprzez kierowanie pism o objęcie nadzorem i wyjaśnienia do wojewodów, Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, przewodniczących rad powiatów, współpracę z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, a także badanie przyczyn braku miejsc w pieczy w danym powiecie i proponowanie w tym zakresie działań naprawczych;
- e) monitorowanie i zdecydowany sprzeciw wobec sytuacji, w których jedyną przesłanką do umieszczenia małoletnich w pieczy zastępczej był brak porozumienia między rodzicami, poprzez zwrócenie się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o podjęcie odpowiednich działań w celu dokładnego zbadania tej kwestii;
- f) zgłoszenie dwóch ekspertów z ramienia Rzecznika Praw Dziecka do udziału w Zespole ds. reformy systemu pieczy zastępczej, którego zadaniem jest wypracowanie rozwiązań w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej, wsparcia systemowego pieczy zastępczej oraz usamodzielniania pełnoletnich

wychowanków, instytucjonalnej pieczy zastępczej, wsparcia dzieci ze specjalnymi potrzebami umieszczonych w pieczy zastępczej oraz promocji rodzicielstwa zastępczego;

- g) podejmowanie działań systemowych, poprzez zwrócenie się do Ministra Sprawiedliwości o zintensyfikowanie prac nad zmianami legislacyjnymi i przedstawienie harmonogramu przyszłych działań w zakresie systemu pieczy zastępczej;
- h) zwrócenie się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o przeprowadzenie weryfikacji sytuacji dzieci przebywających w pieczy zastępczej w rejonach objętych powodzią.

3) Działania, w tym interweniowanie z urzędu, na podstawie informacji zgłaszanych m.in. przez małoletnich za pośrednictwem Dziecięcego Telefonu Zaufania, przekazywanych przez Komendę Główną Policji na mocy zawartego porozumienia oraz pochodzących z doniesień medialnych:

- a) występowanie do poszczególnych jednostek Policji o udostępnienie danych osobowych dzieci celem podjęcia kolejnych czynności;
- b) kierowanie wniosków o wgląd w sytuację małoletnich do właściwych sądów;
- c) współpracę z sądami w zakresie udzielenia informacji w sprawach już się toczących;
- d) współpracę z ośrodkami pomocy społecznej oraz placówkami edukacyjnymi w zakresie udzielenia informacji o rodzinie małoletnich, w tym o dotychczasowym sposobie jej funkcjonowania, prawidłowości wykonywania władzy rodzicielskiej, ewentualnych zaniedbaniach opiekuńczo – wychowawczych;
- e) zwracanie się do władz gminy, na terenie której doszło do niepokojącego zdarzenia z prośbą o wskazanie, czy na danym terenie podjęto i wdrożono działania mające zapobiegać nieprawidłowym przypadkom i sytuacjom oraz jakie działania podjęto na skutek zaistnienia zdarzenia.

4) Działania w sytuacjach nieprawidłowości w zakresie przeprowadzania przymusowych odbiorów:

- a) analiza indywidualnych skarg związanych z przeprowadzeniem czynności odebrania dziecka i ocena aktualnie obowiązujących przepisów w tym zakresie;
- b) zwracanie się do jednostki Policji, której funkcjonariusze uczestniczyli w przymusowym odbiorze o przesłanie notatek sporządzonych na okoliczność przymusowego odebrania dziecka;
- c) współpraca z właściwym sądem rejonowym, analiza notatek sporządzonych z czynności przymusowego odbioru;
- d) kierowanie do kuratorów okręgowych wniosków o zbadanie przebiegu odbioru;
- e) sporządzanie skarg na czynność przymusowego odebrania małoletniego, wskazując na wątpliwości dotyczące prawidłowości przeprowadzenia przymusowego odbioru małoletniego – przede wszystkim na liczbę osób uczestniczących w czynności przymusowego odbioru, brak zapewnienia dziecku bezpośredniej możliwości skorzystania z opieki medycznej i psychologicznej;
- f) kierowanie wniosków do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o zbadanie spraw, w których doszło do nieprawidłowości w zakresie przeprowadzania czynności przymusowego odbioru;
- g) zwracanie szczególnej uwagi na niezgodność z dobrem małoletnich przeprowadzania czynności przymusowego odbioru małoletnich na terenie placówek oświatowych.

5) Działania w zakresie spraw indywidualnych dotyczących demoralizacji i o czyny karalne:

- a) badanie, czy działania podejmowane przez instytucje takie, jak szkoły, sądy czy ośrodki wychowawcze, są zgodne z interesem dziecka i zapewniają odpowiednią ochronę jego praw;

- b) podejmowanie interwencji w sprawach dotyczących dzieci, które mogą być zagrożone demoralizacją, w tym występowanie do odpowiednich instytucji (sądów, organów ścigania, szkół) o podjęcie działań ochronnych i wychowawczych;
- c) współpraca z instytucjami odpowiedzialnymi za zapobieganie i zwalczanie demoralizacji, jak ośrodki wychowawcze – dążenie do tego, by system prawny koncentrował się na wychowawczym, a nie represyjnym podejściu do nieletnich;
- d) analiza akt i monitorowanie postępowań sądowych dotyczących nieletnich, zgłaszanie udziału w wybranych postępowaniach, na prawach prokuratora.

6.2 Wystąpienia generalne – Zespół Prawa Rodzinnego i Nieletnich

1) Wystąpienia do Ministra Sprawiedliwości dotyczące opóźnień w kierowaniu nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych

W wystąpieniach generalnych do Ministra Sprawiedliwości²⁰ z dnia 15 marca 2024 r. oraz z dnia 8 lipca 2024 r., Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że w ramach działalności Biura RPD zaobserwowano istotne opóźnienia w kierowaniu nieletnich do właściwych młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW). Z informacji uzyskanych z sądów wynikało, że procedura ta jest istotnie zaburzona i nie następuje niezwłocznie. W komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego znajdowało się ponad 2 tys. wniosków, z czego większość dotyczyła przyjęcia nieletnich do MOW.

W opisaney sytuacji Rzecznik Praw Dziecka wniósł o pilne podjęcie działań naprawczych w obszarze zasygnalizowanych problemów natury systemowej.

W odpowiedzi na to wystąpienie²¹, dnia 26 lipca 2024 r., Minister Sprawiedliwości poinformował, że została przeprowadzona analiza rozpatrywania wniosków kierowanych do komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Zapewnił także, że komisja dokłada wszelkich starań, aby wnioski rozpatrywane były w możliwie najkrótszym terminie.

²⁰ ZRN.420.1.2025

²¹ DWOiP-V.053.1.2024

Pismem²² z dnia 28 stycznia 2025 r. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił o przekazanie aktualnych informacji o liczbie wniosków oczekujących na rozpatrzenie przez komisję oraz średniego czasu oczekiwania na wystawienie skierowania do MOW.

2) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości oraz Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczące składania przez organizatorów pieczy zastępczej wniosków do sądów o wszczęcie postępowań zmierzających do uregulowania sytuacji dziecka oraz potrzeby zapewnienia niezwłocznego rozpatrywania tych wniosków

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości oraz Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej²³ z dnia 21 listopada 2024 r., Rzecznik wskazał, że przepisy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewidują, iż organizator rodzinnej pieczy zastępczej ma obowiązek informować właściwy sąd o możliwości powrotu dziecka do rodziny. W przypadku nieprzekazania takiej informacji do sądu w terminie 18 miesięcy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy, organizator rodzinnej pieczy zastępczej powinien złożyć wniosek o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem uregulowania jego sytuacji prawnej. Analogiczne rozwiązanie obowiązuje w przypadku dziecka umieszczonego w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Wówczas jednak odpowiedni wniosek do sądu składa dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Jak wskazał Rzecznik, ustawowy termin 18 miesięcy to maksymalny okres, w jakim powinno dojść do złożenia przez organizatora pieczy zastępczej stosownego wniosku do sądu. Nic natomiast nie stoi na przeszkodzie by taki wniosek był złożony wcześniej, gdy tylko zachodzą przesłanki do oceny, że powrót dziecka do środowiska rodzinnego nie będzie możliwy i byłby niezgodny z jego dobrem.

Ponadto, w ocenie Rzecznika, problemem są też przedłużające się postępowania sądowe dotyczące uregulowania sytuacji dziecka przebywającego w pieczy zastępczej, jak również niereagowanie przez sądy na wnioski płynące od organizatorów pieczy zastępczej.

²² ZRN.420.1.2025

²³ ZRN.422.9.2024

W związku z powyższym, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie pilnych działań zmierzających do zagwarantowania składania przez organizatorów pieczy zastępczej wniosków do sądów o wszczęcie postępowań mających na celu uregulowanie sytuacji prawnej dziecka bez zbędnej zwłoki oraz nadanie sprawom dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej priorytetu w zakresie ich procedowania przez sądy.

W odpowiedzi na to wystąpienie²⁴ w dniu 27 grudnia 2024 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że kwestia niezwłocznego składania wniosków o uregulowanie sytuacji dzieci, będzie przedmiotem analiz resortu rodziny pod kątem wypracowania w tym zakresie dobrych praktyk. Natomiast prowadzenie postępowań sądowych w sprawach dotyczących uregulowania sytuacji dzieci przebywających w pieczy będzie poruszone w ramach współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości.

Temat sprawności działań organów zmierzających do uregulowania sytuacji dzieci pozbawionych opieki ze strony rodziców pozostaje w 2025 r. w obszarze szczególnego zainteresowania Rzecznika Praw Dziecka.

3) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące umieszczania dzieci w pieczy zastępczej ze względu na brak porozumienia rodziców

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości²⁵ z dnia 20 marca 2024 r., Rzecznik Praw Dziecka poinformował o zaobserwowanej, nasilającej się praktyce sądów, polegającej na umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej jedynie z powodu braku możliwości doprowadzenia do osiągnięcia porozumienia pomiędzy ich rodzicami. W ocenie Rzecznika, działania te są groźne dla prawidłowego rozwoju emocjonalnego małoletnich. Nagłe wyrwanie dziecka ze środowiska rodzinnego może wiązać się bowiem z głęboką traumą, skutkować zaburzeniem poczucia bezpieczeństwa i spowodować szkody w psychice młodej osoby, które będą rzutować na całe jej życie.

Rzecznik wystąpił do Ministra Sprawiedliwości o niezwłoczne podjęcie działań zmierzających do rozszerzenia programu szkoleń sędziów rodzinnych o treści mające przeciwdziałać opisanym wyżej sytuacjom.

²⁴ DD-I.55.160.8.2024

²⁵ ZSR.422.1.2024

W odpowiedzi na to wystąpienie²⁶, dnia 6 czerwca 2024 r., Minister Sprawiedliwości podzielił stanowisko, że dobro dziecka jest naczelną zasadą, jaką należy brać pod uwagę przy orzekaniu o zastosowaniu pieczy zastępczej, a samo umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno być stosowane w ostateczności, jedynie wówczas, gdy środowisko rodzinne wywiera ujemny wpływ na wychowanie dziecka albo gdy rodzice nie są w stanie poradzić sobie z codziennymi problemami wychowawczymi. Minister poinformował, że w kwestii przeprowadzenia proponowanych szkoleń resort zwrócił się do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, która zobowiązała się do poruszenia podniesionej przez Rzecznika tematyki w ramach planowanych szkoleń dla sędziów.

4) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące powołania członków i tematyki, jaka powinna zostać poruszona w trakcie prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości²⁷ z dnia 13 kwietnia 2024 r., Rzecznik wyraził poparcie i uznanie dla dostrzeżenia potrzeby szczególnego traktowania prawa rodzinnego jako obszaru, co do którego ważne jest istnienie wyspecjalizowanej Komisji Kodyfikacyjnej. Rzecznik wskazał, że skład komisji powinien zapewniać udział przedstawicieli zarówno nauki, jak i praktyki prawa rodzinnego, opiekuńczego reprezentujących różnorodne środowiska oraz instytucje (np. adwokaci, radcowie prawni, sędziowie, prokuratorzy, kuratorzy sądowi) – tak, aby komisja miała możliwość uwzględnienia wszechstronnych stanowisk w zakresie potrzebnych zmian i kluczowych założeń modyfikacji prawa rodzinnego.

Rzecznik zaproponował także, aby komisja podjęła temat dotyczący zasadności wprowadzenia przepisów kompleksowo regulujących postępowanie wykonawcze w sprawach rodzinnych i opiekuńczych ujętych w ramach odrębnego działu Kodeksu postępowania cywilnego. W ocenie Rzecznika, szczególne miejsce w pracach komisji powinno zostać poświęcone również zagadnieniu wykonywania kontaktów z dzieckiem

²⁶ DSRIN-I 1.071.14.2024

²⁷ ZSR.422.2.2024

oraz realizacji postanowień w zakresie przymusowego odebrania dziecka na podstawie przepisów art. 598(1) i nast. Kodeksu postępowania cywilnego²⁸.

Aktualnie trwają prace Komisji Kodyfikacji Prawa Rodzinnego, w których uczestniczą przedstawiciele Rzecznika Praw Dziecka.

5) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące terminowości sporządzania opinii przez opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości²⁹ z dnia 12 maja 2024 r., Rzecznik Praw Dziecka wyraził zaniepokojenie znacznymi opóźnieniami w sporządzaniu opinii przez opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów (OZSS). Rzecznik zwrócił uwagę, że w ramach prowadzonych spraw otrzymuje liczne sygnały, nie tylko od rodziców, ale także z różnych środowisk, w tym od samych specjalistów opiniujących w sprawach dotyczących dzieci, o konieczności poprawy funkcjonowania OZSS. Pomimo regulacji prawnych, zgodnie z którymi to organ zlecający opinię określa termin jej sporządzenia, analiza badanych spraw sądowych wykazała, że średni czas oczekiwania na badanie w OZSS oraz wydanie opinii wynosi nawet kilkanaście miesięcy. Czas ten znacznie przekracza okresy wskazane przez organy zlecające wykonanie opinii. Rzecznik poruszył również szczególne wymogi przy opiniowaniu przez OZSS w sprawach, gdzie zgłaszana jest przemoc domowa, jak również dotyczących dzieci neuroróżnorodnych.

Rzecznik zwrócił się również do Ministra Sprawiedliwości z pytaniem, czy zaobserwowane problemy były przedmiotem analizy resortu oraz jakie są planowane działania na rzecz poprawy funkcjonowania OZSS.

W odpowiedzi³⁰ z dnia 17 lipca 2024 r. Minister Sprawiedliwości podał szczegółowe informacje wynikające z analizy pracy OZSS. Podzielił pogląd Rzecznika w sprawie wpływu długiego czasu oczekiwania na sporządzenie opinii na sytuację opiekuńczo-wychowawczą małoletnich – w szczególności w sytuacji konieczności rozpoznania wniosku sądu o zabezpieczenie lub podjęcia oddziaływań terapeutycznych.

²⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U.2024.1568

²⁹ ZSR.442.5.2024

³⁰ DSRIN-II.071.21.2024

Minister przekazał informacje o trwających w resorcie pracach analitycznych mających na celu wypracowanie rozwiązań usprawniających realizację zleceń sądowych oraz zwiększających efektywność pracy opiniodawczej specjalistów. Jako szczególnie istotne określił pozyskiwanie kandydatów do pracy w OZSS posiadających wysokie i zróżnicowane kompetencje.

W dniu 11 stycznia 2025 r. Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o informacje, na jakim etapie są prace zmierzające do poprawy funkcjonowania opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów oraz kiedy będą one podlegały konsultacjom, w których Rzecznik chciałby wziąć udział.

6) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące wznowienia działalności Zakładu Psychologii Sądowej Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości³¹ z dnia 15 lipca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka poruszył kwestię obowiązywania zarządzenia (Zarządzenie Dyrektora Instytutu nr 1/2023 z dnia 13 stycznia 2023 r.), zgodnie z którym Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie zawiesił, do odwołania, przyjmowanie spraw do opiniowania z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz spraw małżeńskich.

Rzecznik wskazał, że postępowania w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, w większości wypadków wymagają – przed podjęciem ostatecznego rozstrzygnięcia – odwołania się do wiadomości specjalnych powołanych biegłych. W szczególności z zakresu takich dziedzin nauki, jak pedagogika czy psychologia. Natomiast instytucją uzupełniającą w sposób szczególny system opiniowania w zakresie dokonywania diagnoz całych systemów rodzinnych jest Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna w Krakowie, w ramach którego działa Zakład Psychologii Sądowej przeprowadzający badania i wydający opinie dotyczące osób dorosłych i dzieci. Jak wskazał RPD, sytuacja, w której brak jest możliwości kierowania spraw rodzin do

³¹ ZRN.422.1.2024

diagnozy i opinii instytutu, pozbawia cały system orzecznicy wartościowego elementu sprzyjającego zabezpieczeniu praw dzieci.

Wobec powyższego Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o niezwłoczne podjęcie działań zmierzających do stworzenia warunków sprzyjających wznowieniu działalności Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie w zakresie spraw rodzinnych i opiekuńczych.

Pismem z dnia 19 listopada 2024 r. Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o przekazanie informacji o podjętych działaniach, zmierzających do wznowienie działalności instytutu w zakresie przyjmowania zleceń od sądów w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz w sprawach małżeńskich, w szczególności czy podjęta została współpraca z dyrektorem instytutu celem podjęcia działalności placówki w pełnym zakresie.

Kwestia wznowienie działalności Zakładu Psychologii Sądowej Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie pozostają w zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka.

7) Wystąpienie do Przewodniczącego Komisji do Spraw Dzieci i Młodzieży Sejmu RP dotyczące aktywności osób małoletnich jako dziennikarzy na terenie Parlamentu

W wystąpieniu generalnym do Przewodniczącego Komisji do Spraw Dzieci i Młodzieży Sejmu RP³² z dnia 6 sierpnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka poprosił o podjęcie działań, zmierzających do zbadania aktywności młodych osób na terenie Sejmu. W szczególności: na jakich zasadach przebywają one na terenie Parlamentu oraz czy i jakie działania są podejmowane, aby zapewnić ochronę dzieci oraz ich rodzin przed hejtem i innymi negatywnymi komentarzami w mediach tradycyjnych i społecznościowych.

³² ZRN.422.2.2024

W odpowiedzi na to wystąpienie³³, Szef Kancelarii Sejmu, w piśmie z 26 listopada 2024 r., udzielił szczegółowych informacji odnośnie zasad pobytu dzieci na terenie Sejmu i ich zaangażowania w projekty edukacyjne, obejmujące działalność dziennikarską.

Rzecznik Praw Dziecka przyjął udzielone informacje i nie podejmował dalszych działań.

8) Wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczące reformy systemu pieczy zastępczej

W wystąpieniu generalnym do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej³⁴ z dnia 3 września 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka poinformował, że dostrzega problemy związane z funkcjonowaniem obecnych ram prawnych i organizacyjnych pieczy zastępczej. Ich analiza skłania do oceny, że istniejące rozwiązania są dalece niewystarczające i skutkują problemami o charakterze systemowym. Przede wszystkim dostrzegalne są poważne braki w zakresie zapewniania odpowiedniej liczby miejsc w pieczy zastępczej, jak również nieskuteczność dotychczas podejmowanych działań, aby tę sytuację zmienić. Powyższe skutkuje brakiem zapewnienia odpowiedniego wsparcia dzieciom w szczególnie trudnych sytuacjach.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o wskazanie, na jakim etapie są działania resortu na rzecz opracowania zmian prawnych i organizacyjnych dotyczących pieczy zastępczej oraz czy i kiedy planowane jest dalsze działanie zespołów roboczych powołanych w ministerstwie w tym celu.

Wobec braku odpowiedzi, pismem z 9 października 2024 r. Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o przekazanie informacji o etapach i harmonogramie prac, wskazując na ogromny kryzys całego systemu pieczy zastępczej. Rzecznik poinformował, że kwestia wypracowania skutecznych rozwiązań w tym obszarze jest na tyle pilna, że obejmuje to zagadnienie jednym z priorytetów swojej działalności, wyrażając gotowość pełnej współpracy w tym zakresie.

³³ BOM1133.2.2024(3)

³⁴ ZRN.422.3.2024

Pismem³⁵ z dnia 6 listopada 2024 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poinformował szczegółowo o podejmowanych działaniach w zakresie pieczy zastępczej, wskazując m.in., że w dniu 21 czerwca 2024 r. odbyło się spotkanie z wojewodami, podczas którego zainicjowano powołanie w każdym województwie Zespołu reagowania kryzysowego w obszarze pieczy zastępczej, którego głównym celem jest analiza we współpracy z powiatami sytuacji w pieczy zastępczej. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przygotowało również poradnik wyszczególniający działania, które resort rodziny proponuje podjąć jako bezpośrednie remedium na trudności w pieczy zastępczej, wskazano że na styczeń 2025 r. planowane jest uruchomienie Centralnego Rejestru Pieczy Zastępczej, o którym mowa w art. 38d ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Przygotowywana jest również nowelizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, a zarządzeniem Ministra nr 26 z dnia 1 lipca 2024 r. powołano zespół ds. reformy pieczy zastępczej.

9) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące zmiany przepisów ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości³⁶ z dnia 22 września 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka wniósł o rozważenie podjęcia prac legislacyjnych nad nowelizacją przepisów ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. W ocenie Rzecznika, wspomniany akt prawny, w wielu miejscach, powiela unormowania poprzedniej ustawy, które były oceniane krytycznie. Rzecznik wskazał przy tym na 20 obszarów problematycznych, które wymagają interwencji legislacyjnej.

Rzecznik zwrócił się o przekazanie, czy poruszone w wystąpieniu zagadnienia były analizowane przez Ministra Sprawiedliwości, jak również o podjęcie prac zmierzających do opracowania nowelizacji ww. ustawy, deklarując przy tym chęć udziału w pracach legislacyjnych.

W odpowiedzi³⁷ na to wystąpienie, dnia 12 listopada 2025 r., Minister Sprawiedliwości poinformował, że w resorcie rozpoczęły się prace mające na celu

³⁵ DPD-V.55.406.2024

³⁶ ZSR.442.7.2024

³⁷ DWOiP-V.053.6.2024

podjęcie działań naprawczych w ramach obowiązujących przepisów ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz przygotowania nowej, kompleksowej ustawy, a zdiagnozowane i przedstawione przez Rzecznika zagadnienia będą przedmiotem szczegółowej analizy.

Kwestia nowelizacji ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich pozostaje niezmiennie w zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka.

10) Wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczące weryfikacji sytuacji małoletnich przebywających w pieczy zastępczej na obszarach dotkniętych powodzią

W wystąpieniu generalnym do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej³⁸ z dnia 29 września 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka poinformował o napływających do niego sygnałach dotyczących licznych wyzwań, z jakimi borykają się podmioty zapewniające pieczę zastępczą, takie jak rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze w rejonach dotkniętych powodzią. W zaistniałej sytuacji Rzecznik zwrócił się o pilne dokonanie oceny warunków lokalowych, w jakich aktualnie przebywają poszkodowani i ewentualnie udzielenie im odpowiedniego schronienia. Poprosił również o ocenę dostępu do niezbędnych zasobów (żywność, odzież, opieka medyczna, wsparcie psychologiczne). Zaznaczył, że ocena tych potrzeb jest niezbędna dla niezakłóconego funkcjonowania dzieci i ich opiekunów zastępczych w nowych okolicznościach, w szczególności w zakresie identyfikacji potrzeb edukacyjnych i socjalnych małoletnich. Zaapelował o oszacowanie szkód wywołanych powodzią i dostosowania udzielanego wsparcia, w tym finansowego, do potrzeb poszkodowanych.

W odpowiedzi³⁹ z dnia 17 grudnia 2024 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poinformował szczegółowo o sytuacji pieczy zastępczej na obszarach dotkniętych klęską żywiołową oraz o udzielanej pomocy, w tym psychologicznej.

Rzecznik Praw Dziecka przyjął powyższe informacje.

³⁸ ZRN.422.4.2024

³⁹ DD-I.55.160.1.2024

11) Wystąpienie do Ministra Edukacji dotyczące przymusowych odbiorów małoletnich na terenie jednostek systemu oświaty

W wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji z dnia 18 listopada 2024 r. Narodowej⁴⁰ Rzecznik Praw Dziecka przedstawił problem realizowania czynności przymusowego odebrania – ze względu na brak realizacji orzeczenia sądowego – osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką na terenie szkół i przedszkoli. W ocenie Rzecznika, często przy czynnościach tych dochodzi do naruszenia praw dzieci. W przypadku przymusowych odbiorów małoletnich na terenie przedszkoli i szkół, świadkami tych zdarzeń są inne dzieci, które w takich okolicznościach także ulegają panującym emocjom. Są to sytuacje nie tylko traumatyczne i stresujące dla małoletnich, którzy są odbierani, ale również jest to jest niepotrzebny stres dla innych dzieci – obserwatorów tych czynności.

Rzecznik zwrócił się do Ministra Edukacji o informacje, ile było przypadków przymusowego odebrania małoletnich w przedszkolach i szkołach w okresie ostatnich trzech lat, a także o wskazanie czy resort planuje bądź podejmuje działania w zakresie uregulowania sytuacji związanych z przymusowym odbiorem małoletnich na terenie przedszkoli i szkół.

W odpowiedzi⁴¹ z dnia 12 grudnia 2024 r. Minister Edukacji poinformował, że resort nie posiada i nie zbiera danych, o które prosił RPD. Natomiast w przypadku otrzymywania pism dotyczących przymusowych odbiorów dzieci przez kuratorów sądowych, są one przekazywane do Ministerstwa Sprawiedliwości. Minister Edukacji w pełni zgodził się natomiast z opinią, że przymusowe odbieranie dziecka z terenu przedszkola lub szkoły przez kuratora sądowego traumatycznie wpływa na całą społeczność szkolną, budzi wśród uczniów lęk, przerażenie i bezsilność. Ma negatywny wpływ na nauczycieli, którzy zmuszeni są wyjaśniać taką sytuację uczniom.

Z kolei w styczniu 2025 r. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Edukacji o udzielenie informacji co do aktualnego stanowiska w poruszonej kwestii. Uczynił tak

⁴⁰ ZRN.422.11.2024

⁴¹ DK-DK.072.10.2024

ze względu na stanowisko zaprezentowane w dniu 28 stycznia 2025 r. w trakcie spotkania grupy roboczej w Ministerstwie Sprawiedliwości zajmującej się opracowaniem wytycznych – wzoru bezpiecznej procedury – przymusowego odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Z informacji przedstawionych na tym spotkaniu wynikało, że stanowisko Ministerstwa Edukacji Narodowej uległo zmianie poprzez uznanie, że w szczególnych przypadkach dopuszczalne powinno być przeprowadzenie czynności przymusowego odbioru osoby małoletniej także na terenie placówki oświatowej.

Pismem⁴² z dnia 10 marca 2025 r. Minister Edukacji zapewnił, że jego stanowisko w zakresie omawianego problemu, zgodne ze stanowiskiem RPD, nie uległo zmianie.

12) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące wprowadzenia tablic alimentacyjnych

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości⁴³ z dnia 15 grudnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że w dniu 4 lipca 2024 r. w Ministerstwie Sprawiedliwości odbyło się seminarium eksperckie dotyczące wprowadzenia tablic alimentacyjnych. Podczas spotkania zaprezentowano trzy propozycje tablic, które zostały wypracowane w Ministerstwie Sprawiedliwości przez specjalną grupę roboczą. Poinformowano też, że resort planuje wprowadzenie tablic alimentacyjnych w najbliższym czasie.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o udzielenie informacji, na jakim aktualnie etapie są aktualnie prace nad tabelami alimentacyjnymi oraz jakie rozwiązania zostały przyjęte.

Wobec braku informacji zwrotnej w tym zakresie, Rzecznik planuje wystąpić do Ministra Sprawiedliwości z pismem ponagląjącym.

⁴² DWP-WWO.4017.4.2025

⁴³ ZRN.422.10.2024

6.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Prawa Rodzinnego i Nieletnich

Poniższe przykłady zostały przedstawione w formie analizy przypadków, co pozwala na przyjrzenie się konkretnym sprawom przez pryzmat działania Zespołu Prawa Rodzinnego i Nieletnich, jego współpracy z różnymi podmiotami oraz osiągniętych efektów, które przekładają się na realną poprawę sytuacji dzieci w Polsce.

Opis spraw pozwala spojrzeć na nie również w kontekście obecnego stanu prawnego, dostrzec rysujące się rzeczywiste trudności systemowe. W każdym przypadku Rzecznik Praw Dziecka był uczestnikiem zarówno działań nakierowanych na indywidualną sytuację młodej osoby, jak również – w razie konieczności – wskazywał na potrzebę szerszych zmian na rzecz ochrony dzieci.

Zagrożenie bezpieczeństwa i życia dziecka

Problem: W ramach współpracy z Komendą Główną Policji Rzecznik Praw Dziecka został poinformowany za pośrednictwem wiadomości SMS o sytuacji zagrożenia dobra małoletniego dziecka, które urodziło się w jednej z placówek medycznych, mając we krwi stwierdzoną obecność alkoholu.

Co zrobiliśmy: W reakcji na powyższe zawiadomienie, Rzecznik zwrócił się do placówki medycznej z prośbą o udzielenie informacji dotyczącej sytuacji zdrowotnej dziecka. Zwrócił się też do właściwego sądu z wnioskiem o wgląd w sytuację małoletniego, wskazując na istnienie wysokiego prawdopodobieństwa zagrożenia jego dobra. Dodatkowo, Rzecznik wystąpił do właściwego ośrodka pomocy społecznej o udzielenie informacji o rodzinie małoletniego. Po wszczęciu postępowania przez sąd, Rzecznik Praw Dziecka zgłosił w nim udział na prawach prokuratora, celem ochrony praw małoletniego.

Zgodnie z wnioskiem Rzecznika, małoletni na czas trwania postępowania został umieszczony w pieczy zastępczej. W związku z tym RPD regularnie zwracał się do koordynatora pieczy zastępczej z prośbą o udzielanie informacji na temat funkcjonowania dziecka w pieczy, jego stanu zdrowia, a także wskazania, czy ktoś z rodziny kontaktuje się z dzieckiem i interesuje jego losem. Po uzyskaniu informacji, że rodzice nie dają rękojmi prawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej i nie

podejmują działań zmierzających do odzyskania dziecka, a powrót dziecka pod ich opiekę byłby niezgodny z jego dobrem, Rzecznik wnioskował o pozbawienie rodziców władzy rodzicielskiej. Po uprawomocnieniu się orzeczenia, Rzecznik w dalszym ciągu monitorował sytuację małoletniego, wskazując na konieczność jak najszybszego wyznaczenia opiekuna prawnego dla dziecka.

Efekt: Na skutek działań Rzecznika Praw Dziecka, bezzwłocznie wyznaczono opiekuna prawnego dla dziecka i zgłoszono je do adopcji, która zakończyła się znalezieniem dla małoletniego rodziny adopcyjnej i przysposobieniem pełnym. Pozwoli to dziecku rozwijać się i dorastać w poczuciu bezpieczeństwa i miłości.

Brak pieczy zastępczej dla dziecka

Problem: Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się szpital, w którym od pięciu miesięcy, mimo braku wskazań do leczenia, przebywało niemowlę. Matka małoletniego nie odwiedzała dziecka i nie utrzymywała kontaktów ze szpitalem. Przedłużający się pobyt dziecka w szpitalu negatywnie wpływał na jego rozwój społeczno-emocjonalny i psychoruchowy. Małoletni zgodnie z postanowieniem sądu został umieszczony w pieczy zastępczej. Niemniej, z uwagi na brak miejsca w pieczy, nie została wyznaczona dla dziecka rodzina zastępcza. Sytuację dodatkowo komplikował spór o właściwość powiatu, który powinien zapewnić dziecku miejsce w pieczy.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do organów nadzorujących, tj. do właściwych wojewodów, o pomoc w rozwiązaniu sporu o właściwość między powiatami i podjęcie pilnych działań zmierzających do umożliwienia jak najszybszego przekazania dziecka do pieczy zastępczej. Ostatecznie niezbędne było zwrócenie się w tym zakresie do Naczelnego Sądu Administracyjnego o pilne rozpoznanie sprawy.

Efekt: W wyniku działań Rzecznika powiat, który Naczelny Sąd Administracyjny wskazał jako właściwy, wytypował rodzinę zastępczą dla dziecka. Małoletni przebywa obecnie w rodzinnej pieczy zastępczej, która zapewnia mu warunki niezbędne do stymulowania jego rozwoju.

Brak porozumienia pomiędzy rodzicami, utrudniony kontakt dziecka z tatą

Problem: Od 5 lat przed sądem toczyło się postępowanie w przedmiocie uregulowania kontaktów dziecka, które rozwijało się w spektrum autyzmu, z tatą. Do Biura RPD sprawę zgłosiła matka dziecka, wskazując na problem braku zrozumienia przez ojca szczególnych potrzeb dziecka, w tym konieczności stopniowego rozszerzania kontaktów przy ścisłej współpracy z nią i psychologami dziecka. Rodzice mieszkali w różnych miejscowościach, tata docelowo chciał uregulowania kontaktów poza miejscem zamieszkania dziecka bez obecności mamy. Postępowanie było już na etapie po opinii biegłych, ale strony wносиły o jej uzupełnienie. Rozmowy kończyły się brakiem osiągnięcia porozumienia.

Co zrobiliśmy: Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu, uczestniczył w rozprawach. W odpowiedzi na wnioski biegłych i zeznania stron, a także świadków – psychologów dziecka i pojawiającą się możliwość porozumienia apelował o zawarcie ugody. Wskazywał, że wyłącznie tą drogą można szczegółowo ustalić harmonogram pierwszego okresu spotkań ojca z dzieckiem przy aktywnym wsparciu mamy, by przygotować dziecko do weekendowych spotkań z tatą poza miejscem zamieszkania dziecka i bez obecności mamy. Rzecznik popierał każdy postulat stron, który był uzasadniony z perspektywy dobra dziecka i uwzględniający prawa rodziców, a także ich komfort psychiczny. Podkreślił konieczność kontaktu ojca z terapeutami dziecka w celu otrzymywania bieżących informacji i porad na temat zapewniania prawidłowego wsparcia w rozwoju, rozumienia jego szczególnych potrzeb. Zwrócił też uwagę drugiemu rodzicowi, że dziecko potrzebuje kontaktu z obojgiem opiekunów, którzy powinni tworzyć grupę wsparcia dziecka.

Efekt: Dzięki działaniom Rzecznika strony zawarły ugody, w której szczegółowo zostały uregulowane kontakty ojca z synem. Rzecznik nadal prowadzi postępowanie w celu monitorowania wykonywania ugody i wspierania rodziców w pierwszym - najtrudniejszym okresie jej wykonywania. Dzięki działaniom Rzecznika Praw Dziecka małoletni ma zapewniony kontakt z obojgiem rodziców, co pozytywnie wpływa na jego poczucie bezpieczeństwa i prawidłowy rozwój.

Interwencja zgłoszona przez Dziecięcy Telefon Zaufania 800 12 12 12

Problem: Do Dziecięcego Telefonu Zaufania 800 12 12 12 Rzecznika Praw Dziecka zadzwoniła małaletnia zgłaszając doświadczane trudności emocjonalne, brak porozumienia z rodzicami, a także myśli rezygnacyjne. Nie chciała podać swojego miejsca zamieszkania ani danych pozwalających na ustalenie tożsamości. Psycholog pracujący w Dziecięcym Telefonie Zaufania pozostał w stałym kontakcie z dziewczynką, udzielając jej natychmiastowego wsparcia. Natomiast numer, z którego się kontaktowała został przekazany do Centralnego Biura Zwalczenia Cyberprzestępczości, Wydziału Wywiadu Kryminalnego, Sekcji Obsługi Całodobowej, celem ustalenia miejsca pobytu dziecka i udzielenia pomocy na miejscu. Informacja o trudnej sytuacji małaletniej wraz z danymi dziecka i opisem interwencji została przekazana do Zespołu Prawa Rodzinnego i Nieletnich Biura RPD.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka niezwłocznie sporządził wniosek o wgląd w sytuację opiekuńczo – wychowawczą dziecka skierowany do właściwego miejscowo sądu rodzinnego. Wystąpił do ośrodka pomocy społecznej o sprawdzenie sytuacji rodzinnej dziewczynki i podjęcie działań, zgodnie z posiadanymi kompetencjami, celem jak najszerszego zabezpieczenia dobra dziecka. Rzecznik poprosił również właściwą miejscowo jednostkę Policji o przesłanie dokumentacji sporządzonej w związku z podjętą interwencją, a także o informacje, czy w miejscu zamieszkania małaletniej odnotowane były jakiegokolwiek interwencje Policji. Po uzyskaniu informacji o wszczęciu postępowania opiekuńczego Rzecznik zgłosił w nim udział, na prawach prokuratora, wnioskując o przeprowadzenie badań przez opiniodawczy zespół sądowych specjalistów oraz przeprowadzenie wywiadu przez kuratora sądowego. Wnosił również o wysłuchanie małaletniej przez sąd, celem jak najszerszego ustalenia sytuacji dziecka i zapoznania się z jego perspektywą. Rzecznik złożył wniosek o udzielenie zabezpieczenia poprzez zobowiązanie rodziców do podjęcia warsztatów umiejętności rodzicielskich, wspólnej z dzieckiem terapii rodzinnej oraz zapewnienia córce niezbędnej psychoterapii. Rodzice na kolejnej rozprawie przedstawili zaświadczenie o ukończeniu warsztatów umiejętności rodzicielskich oraz zaświadczenia, że wspólnie z córką uczestniczą w terapii rodzinnej, zaś sama małaletnia pozostaje w procesie psychoterapii. W toku wysłuchania

dziewczynka podała, że jest zadowolona i szczęśliwa, gdyż obecnie jej sytuacja domowa jest dobra, rodzice poświęcają jej więcej czasu, rozmawiają ze sobą i spędzają wspólnie czas. Również rodzice podali, że samopoczucie córki jest stabilne, dziewczynka jest uśmiechnięta i zadowolona, poprawiły się również jej oceny.

Efekt: Sąd w orzeczeniu kończącym uwzględnił wnioski Rzecznika Praw Dziecka zobowiązujące rodziców do kontynuowania terapii rodzinnej oraz psychoterapii małoletniej, a kontrolę tego obowiązku powierzył kuratorowi sądowemu. W wyniku interwencji Rzecznika Praw Dziecka dziecko zostało objęte natychmiastową pomocą psychologiczną, jego sytuacja jest stabilna, rodzice kontynuują terapię, co wynika z przekazywanych sprawozdań kuratora.

Nieprawidłowości podczas czynności przymusowego odbioru

Problem: Do Biura RPD przekazano informacje dotyczące publikacji w mediach społecznościowych filmu utrwalającego czynności przymusowego odebrania dziecka spod opieki osoby nieuprawnionej. Wynikało z nich, że podczas czynności mogło dojść do naruszenia dobra dziecka.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do właściwej jednostki Policji oraz do właściwego sądu rodzinnego o udostępnienie wszelkich notatek i informacji dokumentujących przebieg czynności. Dodatkowo wystąpił do właściwego kuratora okręgowego o zbadanie prawidłowości przebiegu odbioru dziecka.

Rzecznik wystąpił również do właściwego prezesa sądu ze skargą na czynność przymusowego odebrania. Analiza treści przedmiotowego nagrania dawała bowiem podstawy do kwestionowania, czy podczas czynności przymusowego odebrania dziecka dokonano należytego zabezpieczenia jego dobra. Wątpliwości budziła m.in. liczba osób biorących udział w czynności, co niewątpliwie negatywnie wpłynęło na stan psychiczny dziecka i wzmagало jego stres. Rzecznik Praw Dziecka wyraził obawę, czy objęto dziecko adekwatną i natychmiastową pomocą psychologiczną.

Rzecznik wystąpił ponadto do właściwego sądu rodzinnego o zbadanie sytuacji dziecka po tym, jak zostało odebrane od dotychczasowego opiekuna i przekazane pod

opiekę osoby uprawnionej (w szczególności pod kątem, jak aktualnie funkcjonuje i jak się zaadaptowało do nowego środowiska).

Efekt: Udało się uzyskać potwierdzenie, że po czynności odebrania kurator odpowiedzialny za przeprowadzenie czynności kontrolował stan dziecka, a w miejscu obecnego pobytu małoletni otrzymał opiekę psychologiczną.

Natomiast, wobec dostrzeżonych przez Rzecznika Praw Dziecka zastrzeżeń co do przebiegu przymusowego odebrania, stały się one podstawą do zintensyfikowania działań w obszarze oceny aktualnie funkcjonującej regulacji prawnej w tym zakresie. W związku z powyższym Rzecznik Praw Dziecka przystąpił do prac grupy roboczej powołanej przy Ministerstwie Sprawiedliwości, której celem jest przygotowanie w ramach obecnie funkcjonujących ram prawnych wytycznych sprzyjających zorganizowaniu czynności odebrania dziecka w sposób dla niego bezpieczny. Stanowisko Rzecznika Praw Dziecka w tym względzie koncentrowało się na konieczności właściwego przygotowania czynności odbioru, w tym zgromadzenia wiedzy na temat dziecka, jego sytuacji i środowiska, w którym przebywa, zaangażowania psychologa w ramach czynności odbioru.

7. Działalność w obszarze edukacji i wychowania

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka, w szczególności poprzez Zespół Edukacji i Wychowania Biura RPD, podejmował szereg działań na rzecz ochrony i realizacji:

1) prawa dziecka do nauki

- art. 70 Konstytucji RP,
- art. 28, 29 Konwencji o prawach dziecka.

Rzecznik Praw Dziecka zwracał uwagę na prawo dzieci i młodzieży do nauki w godnych warunkach dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb, możliwości oraz ewentualnych trudności, z uwzględnieniem zapewnienia im wsparcia (nauczycieli, wychowawców, specjalistów, dyrektorów jednostek systemu oświaty, organów nadzoru pedagogicznego i organów prowadzących szkoły, a także resortu oświaty) oraz w ramach

odpowiedzialnej, konstruktywnej współpracy z rodzicami oraz opiekunami prawnymi dzieci i młodzieży.

2) prawa dziecka pozbawionego środowiska rodzinnego do szczególnej opieki i pomocy władz publicznych

- art. 72 ust. 2, art. 48 Konstytucji RP,
- art. 9 ust. 1, art. 20 Konwencji o prawach dziecka.

Działania Rzecznika Praw Dziecka w tym zakresie koncentrowały się na sytuacji dzieci i osób młodych przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej, a także zapewnienia im niezbędnego wsparcia celem ustabilizowania trudnej sytuacji, w której się znalazły, a także objęcia niezbędną pomocą psychologiczną, pedagogiczną, merytoryczną i organizacyjną; Rzecznik, w ramach przysługujących mu kompetencji, opiniował też wnioski o powołanie nowych placówek opiekuńczo-wychowawczych,

3) prawa dziecka do dostępu do dóbr kultury, rozrywki, czasu wolnego i wypoczynku, a także rozwoju własnych pasji i zainteresowań

- art. 6, art. 73. Konstytucji RP,
- art. 31 Konwencji o prawach dziecka.

Rzecznik Praw Dziecka podejmował w tym zakresie m.in. działania w sprawach indywidualnych wskazujących na naruszenie praw i dobra dzieci korzystających z pozaszkolnych zajęć dodatkowych czy też chcących rozwijać własne pasje, talenty i zainteresowania w klubach sportowych, domach kultury, a także na zajęciach pozalekcyjnych organizowanych podmioty gospodarcze.

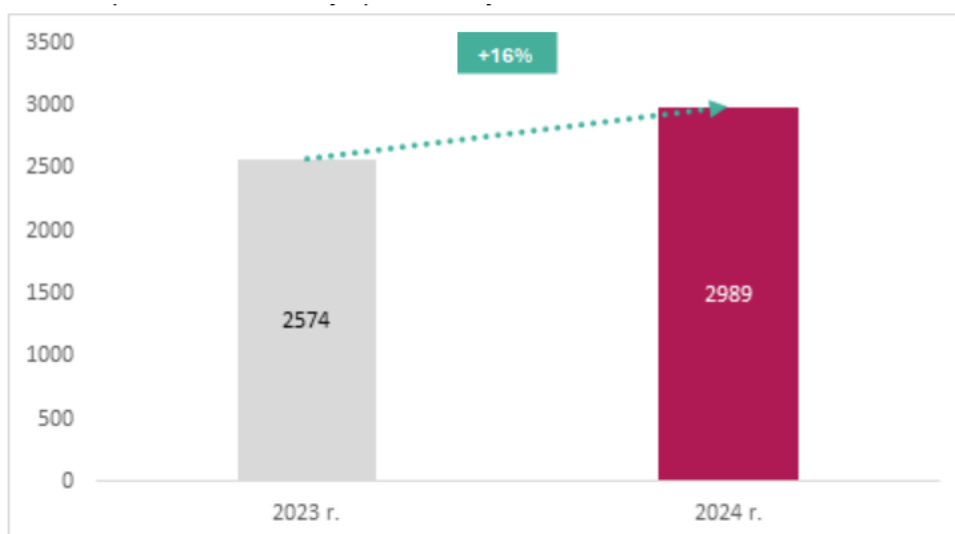
Rzecznik Praw Dziecka realizował w 2024 r. zadania mające na celu ochronę ww. praw zarówno poprzez interwencje indywidualne, jak i przez działania systemowe, dbając o przestrzeganie tych praw w jednostkach systemu oświaty i placówkach pieczy zastępczej. W ramach analizy zgłaszanych spraw, działający w imieniu Rzecznika, Zespół Edukacji i Wychowania Biura RPD niejednokrotnie badał też sprawy małoletnich na miejscu.

Istotnym obszarem działalności RPD w sprawach z zakresu edukacji i wychowania było monitorowanie postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych prowadzonych wobec nauczycieli w przypadkach, zarzucanego im, naruszenia praw i dobra dziecka. Rzecznik interweniował także w sprawach nadzoru pedagogicznego, przestrzegania prawa oświatowego oraz realizacji funkcji dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dzieciom odpowiedniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Poza rozpatrywaniem spraw indywidualnych i działaniami o charakterze systemowym (m.in.: wystąpienia generalne, opiniowanie projektów aktów prawnych, udział przedstawicieli RPD w pracach komisji sejmowych), Rzecznik Praw Dziecka podejmował także działalność edukacyjną, upowszechniając wiedzę na temat praw dziecka-ucznia i dziecka-wychowanka, poprzez warsztaty dla i spotkania z dziećmi, młodzieżą i profesjonalistami pracującymi z osobami młodymi, uczestnictwo w konferencjach i webinarach.

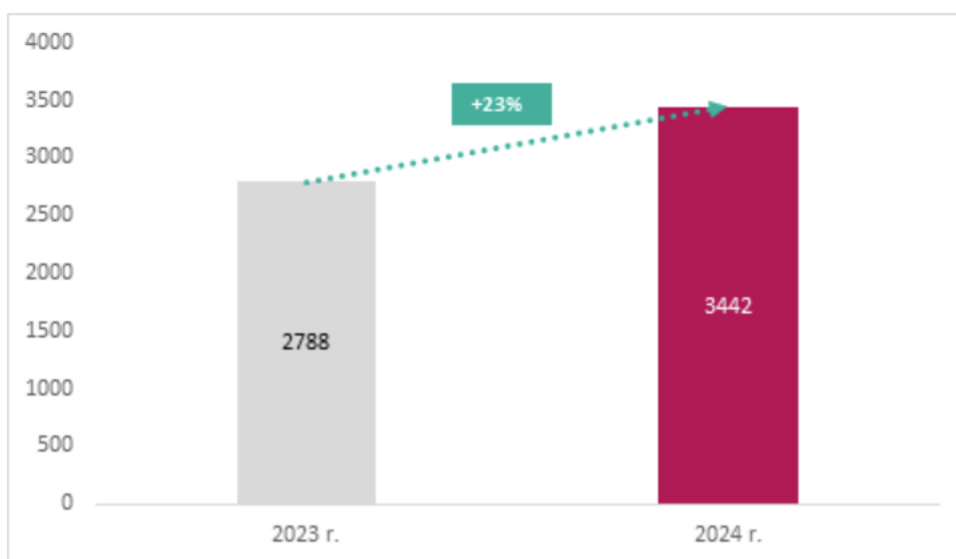
Do Zespołu Edukacji i Wychowania od 1 stycznia 2024 roku do 31 grudnia 2024 roku wpłynęło 2 989 spraw. W roku ubiegłym, w tym samym okresie, wpłynęło ich 2 574, co oznacza, że w 2024 roku w porównaniu do roku 2023 nastąpił wzrost liczby spraw o 16 proc.

Wykres. Liczba spraw nowych w Zespole Edukacji i Wychowania w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw nowych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Łącznie w Zespole Edukacji i Wychowania w okresie od 1 stycznia 2024 r. do 31 grudnia 2024 roku prowadzonych było 3 442 spraw (wpłynęło 2 989 spraw nowych oraz kontynuowano 453 sprawy z lat ubiegłych). Natomiast w 2023 roku prowadzonych było łącznie 2 788 spraw (wpłynęło 2 574 spraw nowych oraz kontynuowanych było 214 spraw z lat ubiegłych). Liczba spraw prowadzonych przez Zespół w 2024 roku w porównaniu do 2023 roku wzrosła o 23 proc.

Wykres. Liczba spraw ogółem prowadzonych w Zespole Edukacji i Wychowania w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw prowadzonych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

7.1 Główne obszary działalności Zespołu Edukacji i Wychowania w 2024 r.

1) Sytuacja edukacyjna, opiekuńcza i wychowawcza wychowanków żłobków, przedszkoli, uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, a także wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka podejmował indywidualne i systemowe interwencje w sprawach naruszeń praw i dobra dziecka w niemal wszystkich rodzajach jednostek systemu oświaty i miejsc opieki nad dziećmi, w tym:

- a) w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, m.in. w sprawach występującej w nich przemocy, wniosków o zniesienie danego środka wychowawczego lub zmiany ośrodka,

podejmowanych przez wychowanków prób samobójczych i samookaleczeń, nieprawidłowości w opiece i podejmowanych przez pracowników tych ośrodków oddziaływaniach wychowawczych względem wychowanków;

- b) w żłobkach, przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach i innych formach wychowania przedszkolnego, m.in. w sprawach niezapewnienia dzieciom dostatecznej opieki oraz naruszeń zdrowia i życia najmłodszych, występującej w tych podmiotach przemocy rówieśniczej oraz przemocy wobec dzieci ze strony osób dorosłych – w tym przemocy psychicznej; konfliktów na linii rodzice – kadra pedagogiczna, skutkujących naruszeniem dobra dzieci; odmowy przyjmowania dziecka do przedszkola i wypowiedania rodzicom umów o świadczenie usług w przedszkolach niepublicznych;
- c) w szkołach wszystkich typów, w tym szkołach ogólnodostępnych, artystycznych, specjalnych, integracyjnych, niepublicznych, na różnych poziomach edukacji, w tym też w internatach i bursach szkolnych, m.in. w sprawach występującej w nich przemocy rówieśniczej, jak też przemocy ze strony dorosłych; niezapewnienia poczucia bezpieczeństwa uczniom; nierównego traktowania; stosowania nieprawidłowych metod wychowawczych; zaniedbania i dyskryminacji; nierealizowania przez szkoły ich ustawowych zadań; niedostosowywania form i metod pracy do indywidualnych potrzeb i możliwości dzieci; nierealizowania zaleceń zawartych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego, bądź niedostatecznego ich realizowania; konfliktów pomiędzy szkołą a domem rodzinnym ucznia; niezapewniania, bądź zapewniania niewystarczającego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego; wypadków, do których dochodziło z udziałem uczniów na terenie szkoły; sytuacji uczniów neuroróżnorodnych, w szczególności uczniów w spektrum autyzmu i z ADHD; szeroko pojętej organizacji pracy szkoły, w szczególności zastrzeżeń do treści statutów szkół, łączenia oddziałów, zasad i kryteriów oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania, stosowanych w szkołach kar i nagród; likwidacji i przekształceń szkół; zasad przyznawania uczniom stypendiów przez organy prowadzące szkoły; warunków lokalowych i sanitarnych; sytuacji edukacyjnych,

opiekuńczych i wychowawczych dzieci z rodzin dotkniętych kryzysem okołorozwodowym; wysokości i zasad przyznawania dotacji, subwencji oświatowych; egzaminów (klasyfikacyjnych, ósmoklasisty, poprawkowych, maturalnych), w tym dostosowania arkuszy egzaminacyjnych i warunków egzaminowania do potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; wdrażanych w szkołach Standardów Ochrony Małoletnich; funkcjonowania w szkołach samorządów uczniowskich i rad rodziców, czy wreszcie uwag obywateli odnośnie procedowanych zmian w przepisach prawa oświatowego;

- d) w sprawach związanych ze skargami na działalność organów prowadzących i organów nadzoru pedagogicznego nad działalnością jednostek systemu oświaty, m.in. dotyczących zastrzeżeń obywateli względem działań i decyzji tych organów, regulaminów oraz wyników organizowanych przez kuratorów oświaty konkursów przedmiotowych, decyzji organów prowadzących szkoły odnośnie zamiarów ich likwidacji lub przekształceń;
- e) w sprawach z zakresu funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznych – głównie w sprawach dotyczących problematyki wystawiania przez poradnie opinii i orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, udostępnienia rodzicom dokumentacji czy trudności w dostępności do zajęć wskazanych w zaleceniach do pracy z dzieckiem stanowiących integralną część orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

Zadania w tym zakresie realizowane były poprzez:

- a) wskazywanie zgłaszającym na ich prawa jako pełnoprawnych członków społeczności w kształtowaniu szkolnej kultury organizacyjnej i wpływanie – poprzez przyznane im ustawowo kompetencje – na rzeczywistość edukacyjną ich dzieci;
- b) współpracę z instytucjami i organami, w szczególności dyrektorami jednostek systemu oświaty, jednostkami samorządu terytorialnego jako organami prowadzącymi szkoły, właściwymi miejscowo kuratorami oświaty, poradniami

psychologiczno-pedagogicznymi i innymi, dzieląc się swoimi uwagami w zakresie działań koniecznych do podjęcia na rzecz zabezpieczenia dobra dzieci oraz wnosząc o podjęcie działań na rzecz ochrony praw dziecka;

- c) inicjowanie interdyscyplinarnej współpracy na rzecz dobra dzieci oraz działań na rzecz rozwiązania konfliktów między osobami dorosłymi odpowiedzialnymi za dzieci, np. poprzez zachęcanie do mediacji;
- d) badanie spraw na miejscu;
- e) monitorowanie spraw z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli, którzy dopuścili się naruszeń praw i dobra dzieci;
- f) podejmowanie aktywności na rzecz upowszechniania wiedzy o prawach uczniów w świadomości społecznej poprzez działania o charakterze edukacyjnym (konferencje, prelekcje, warsztaty), w tym wystąpienia publiczne w mediach;
- g) zaangażowanie w działania o charakterze systemowym, m.in. poprzez sygnalizowanie Ministrowi Edukacji aspektów, które warto rozważyć w toku prac nad zmianami w przepisach oświatowych, opiniowanie projektów zmian prawnych, udział w pracach komisji sejmowych, wysłuchanych publicznych.

2) Sytuacja dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej i środowiska rodzinnego, przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej

Działania podejmowane w tym obszarze przez RPD koncentrowały się na indywidualnych i systemowych interwencjach w sprawach wskazujących na nieprawidłowości w realizacji prawa dziecka do opieki i wychowania poza rodziną, w tym występowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przemocy psychicznej i fizycznej, braku odpowiedniej współpracy na linii rodzice dziecka – kadra placówki, a także utrudniania i ograniczania kontaktów dzieci z osobami bliskimi. Kilkukrotnie zgłoszenia dotyczyły prób suicydalnych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych. Zgłaszający sygnalizowali też trudności z urlopowaniem młodych ludzi z młodzieżowych ośrodków wychowawczych do placówek opiekuńczo-wychowawczych, a także niedostateczne wyposażenie podopiecznych w odzież i środki higieny osobistej.

W każdej z prowadzonych spraw Rzecznik Praw Dziecka kładł duży nacisk na:

- a) szczegółowe wyjaśnienie indywidualnej sytuacji dziecka oraz rozpoznanie kontekstu danej sprawy; utrzymywał też bieżący kontakt z osobą zgłaszającą (niejednokrotnie było nią dziecko), informował o przysługujących jej w danej sprawie prawach i możliwościach działań;
- b) kontakt z dyrektorami placówek, właściwymi miejscowo urzędami wojewódzkimi oraz organizatorami pieczy zastępczej;
- c) komunikację z Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej celem wdrożenia systemowych zmian na rzecz sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- d) monitorowanie i branie udziału w toczących się w sprawach dzieci postępowaniach sądowych;
- e) w szczególnie poważnych przypadkach – badanie zgłoszonych spraw na miejscu, a w przypadku ujawnienia naruszeń praw i dobra dziecka – przedstawianie dyrektorom placówek, a także ich organom prowadzącym lub nadzorującym uwag o stanie przestrzegania praw dziecka i rekomendacji zmian.

3) Sytuacja osób młodych w kontekście ich dostępu do dóbr kultury, rozrywki, czasu wolnego i wypoczynku, w tym w zakresie spraw dotyczących pozalekcyjnych kół zainteresowań, działalności sportowej, artystycznej oraz rozwijania pasji i uzdolnień dziecka

Zgłaszane Rzecznikowi Praw Dziecka sprawy z zakresu organizacji wypoczynku i zajęć rozwijających zainteresowania, w tym funkcjonowania domów wczasów dziecięcych, domów kultury i klubów sportowych w 2024 r. dotyczyły głównie: kwestii finansowych, w tym odpłatności za udział dziecka w poszczególnych przedsięwzięciach; zdarzeń związanych z naruszeniem nietykalności cielesnej dzieci w tego typu podmiotach; nieprawidłowości w organizacji wypoczynku letniego i zimowego.

Działania Rzecznika Praw Dziecka w tej kategorii spraw polegały w dużej mierze na:

- a) wyjaśnianiu sytuacji wskazujących na naruszenie prawa dziecka do rozwijania swoich pasji i zainteresowań, a także podejmowaniu działań skutkujących przeciwdziałaniu ewentualnym nieprawidłowościom w przyszłości;
- b) rozpatrywaniu takich spraw we współpracy z organami prowadzącymi lub organami nadzoru (w tym m.in. z: właściwymi miejscowo kuratorami oświaty, osobami pełniącymi funkcje kierownicze w organizacjach sportowych czy właściwymi rzecznikami etyki, przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego);
- c) monitorowaniu toczących się postępowań karnych w przypadku uzasadnionych podejrzeń popełnienia przestępstw przez osoby prowadzące z osobami młodymi zajęcia rozwijające talenty i zainteresowania;
- d) włączaniu się w prace na rzecz zmian w przepisach dotyczących prawa dzieci do wypoczynku w czasie wolnym od zajęć lekcyjnych;
- e) korespondencji z dyrektorami szkół, nauczycielami, a także kuratorami oświaty, w której Rzecznik zwracał uwagę na konieczność respektowania prawa uczniów do czasu wolnego;
- f) podejmowaniu działań na rzecz upowszechniania wiedzy na temat prawa dziecka do realizacji swoich pasji i zainteresowań w czasie wolnym poprzez prowadzone przez przedstawicieli Biura RPD prelekcje, udział w wydarzeniach oraz audycjach radiowych.

4) Sprawy zbadane na miejscu

W 2024 r. przedstawiciele Zespołu Edukacji i Wychowania Biura RPD, działając w imieniu Rzecznika, w toku podejmowanych interwencji, badali na miejscu stan przestrzegania praw dziecka w różnych jednostkach systemu oświaty i placówkach opiekuńczo-wychowawczych:

- a) w placówkach opiekuńczo-wychowawczych – 20 lutego, 6 czerwca, 1 lipca, 17 września, 28-29 sierpnia 2024 r.;

- b) w szkołach podstawowych – 11 marca, 4 czerwca, 28-29 sierpnia 2024 r.;
- c) w szkole podstawowej specjalnej - 9 kwietnia 2024 r.;
- d) w młodzieżowym ośrodku wychowawczym – 17 września 2024 r.

Podjęmowane działania zmierzały do możliwie pogłębionego rozpatrzenia analizowanej sprawy. Zakres badania na miejscu uzależniony był od jego przedmiotu i celu. Obejmował m.in.: rozmowy z personelem i dziećmi, ogląd pomieszczeń, wgląd do dokumentacji, sporządzanie jej kopii oraz analizę, przeprowadzanie badań ankietowych.

W czterech z ośmiu spraw, które zbadano na miejscu, stwierdzono nieprawidłowości, w związku z czym Rzecznik Praw Dziecka podejmował działania na rzecz zabezpieczenia dobra małoletnich, zawiadamiając przy tym odpowiednie instytucje i służby, m.in. prokuraturę, urząd wojewódzki, czy organ prowadzący daną placówkę. Najczęściej nieprawidłowości te dotyczyły nieodpowiednich oddziaływań wychowawczych, przemocy (zarówno rówieśniczej, jak i tej kierowanej ze strony dorosłych) oraz braku działań danego podmiotu na rzecz dziecka.

Każda ze spraw, która wymagała zbadania na miejscu, pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika. Zespół Edukacji i Wychowania Biura RPD, we współpracy z właściwymi organami, monitoruje funkcjonowanie zbadanych miejsc tak, aby zapewnić wdrożenie sformułowanych zaleceń i usunięcie zidentyfikowanych nieprawidłowości, oraz zapewnić dzieciom możliwość rozwijania się w warunkach dostosowanych do potrzeb i możliwości, w pełnym zabezpieczeniu przysługujących im praw.

5) Aktywność Rzecznika Praw Dziecka w zakresie postępowań dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli

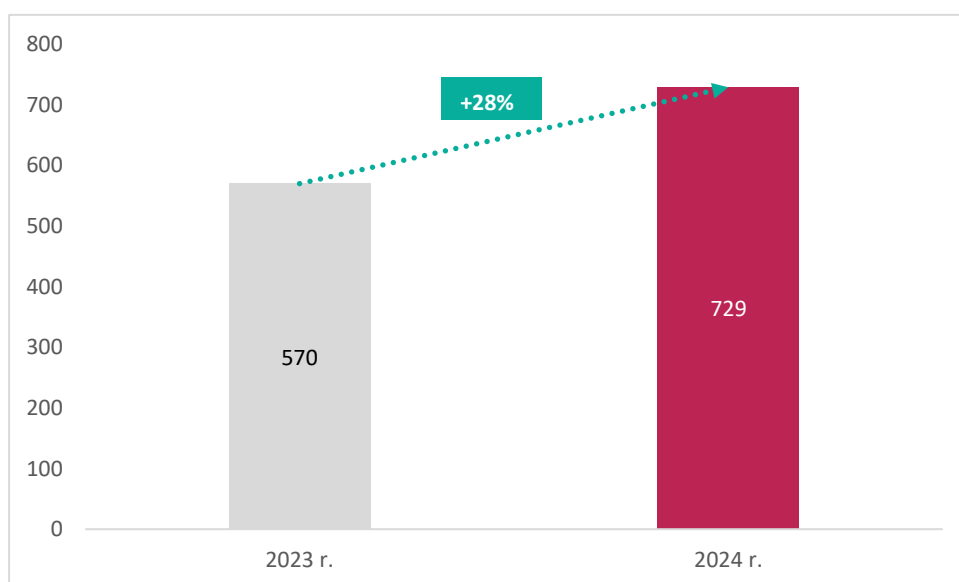
Rzecznik Praw Dziecka uczestniczy, w zakresie określonym przepisami Karty Nauczyciela⁴⁴, w postępowaniach w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej

⁴⁴ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, Dz. U. z 2024 r. poz. 986 z późn. zm.

nauczycieli, jeśli dotyczą one czynu naruszającego prawa i dobro dziecka, a także monitoruje ich przebieg.

W 2024 r. w Biurze Rzecznika Praw Dziecka zarejestrowano 729 takich spraw (w 2023 r. było ich 570), co oznacza, że w stosunku do roku ubiegłego nastąpił wzrost liczby spraw o 28 proc. Sprawy te dotyczyły w dużej mierze niezapewnienia bezpieczeństwa uczniom (pozostawienie uczniów bez opieki, niewdrożenie procedur powypadkowych), naruszenia nietykalności cielesnej (w tym dawania klapsów), przemocy psychicznej (poniżanie, ubliżanie, agresja słowna), stosowania niewłaściwych metod wychowawczych i dyscyplinujących czy nawiązywania niewłaściwych relacji z uczniami.

Wykres. Liczba postępowań dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli w latach 2023 – 2024 oraz zmiana procentowa w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Rzecznik był każdorazowo zawiadamiany przez rzeczników dyscyplinarnych dla nauczycieli powołanych przy właściwych wojewodach o wszczęciu postępowania wyjaśniającego, jeśli dotyczyło ono czynu naruszającego prawa i dobro dziecka. Rzecznikowi doręczano postanowienie o umorzeniu postępowania wyjaśniającego oraz powiadamiano go o przekazaniu komisji I instancji wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego.

Na postanowienie o umorzeniu postępowania wyjaśniającego dotyczącego czynu naruszającego prawa i dobro dziecka Rzecznikowi Praw Dziecka służy zażalenie do

komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji. Rzecznikowi Praw Dziecka służy także zażalenie do odwoławczej komisji dyscyplinarnej na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego dotyczącego czynu naruszającego prawa i dobro dziecka. Rzecznik, w uzasadnionych przypadkach, gdy nie zgadzał się z tego rodzaju rozstrzygnięciami, korzystał z prawa wniesienia odpowiedniego zażalenia.

Niezależnie od powyższego, w sprawach, którego tego wymagały, Rzecznik wnioskował do dyrektora szkoły lub placówki albo organu prowadzącego o podjęcie działań na rzecz dziecka z zakresu ich kompetencji i zawieszenie w pełnieniu obowiązków nauczyciela, którego dotyczyło postępowanie. Sprawdzał także, w jaki sposób o czynie naruszającym prawa i dobro dziecka został zawiadomiony rzecznik dyscyplinarny.

W ramach monitorowania postępowań Rzecznik uzyskiwał informacje o orzeczeniach komisji dyscyplinarnych I instancji oraz odwoławczych komisji dyscyplinarnych. Ponadto, po powzięciu informacji o wszczęciu postępowania wyjaśniającego dotyczącego czynu naruszającego prawa i dobro dziecka, korzystając z uprawnień określonych w ustawie o RPD, podejmował czynności wyjaśniające w placówce oświatowej, w której doszło do zdarzenia, w razie konieczności – uzyskując informacje o działaniach kuratora oświaty, Policji, prokuratury, sądu. Sprawdzał też, czy poszkodowanemu dziecku lub grupie dzieci została udzielona pomoc psychologiczno-pedagogiczna, a także - jakie działania naprawcze podjęto w placówce celem zapobieżenia naruszeń praw dziecka w przyszłości.

7.2 Wystąpienia generalne – Zespół Edukacji i Wychowania

1) Wystąpienie – list otwarty dotyczący prawa dziecka do wypoczynku w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych w szkole

W wystąpieniu generalnym – liście otwartym z dnia 21 kwietnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zaapelował do nauczycieli i dyrektorów szkół o uważność na zdrowie psychiczne uczniów oraz szacunek do uczniowskiego prawa do wypoczynku w czasie

dłuższych przerw od zajęć dydaktycznych przypadających w okresie tzw. majówki oraz dłuższego weekendu czerwcowego⁴⁵.

Do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływały liczne zgłoszenia członków społeczności szkolnych, w szczególności uczniów, którzy sygnalizowali swoje przemęczenie, stres szkolny odczuwany przez nich w dni wolne od zajęć i weekendy, a także konieczność poświęcania dni wolnych na naukę do sprawdzianów wiedzy i umiejętności zapowiadanych tuż po nich.

W kierowanym do nauczycieli piśmie Rzecznik podkreślił, że czas wolny powinien służyć odpoczynkowi i regeneracji, a nałożone obowiązki szkolne oraz zapowiedziane po powrocie sprawdziany i kartkówki powodują stres, który utrudnia osobom młodym skuteczny wypoczynek. Rzecznik zaapelował o zapewnienie równowagi między nauką a odpoczynkiem, a także o podjęcie działań mających na celu ograniczenie zadawania prac domowych na długie weekendy.

Wystąpienie to, mające formę listu otwartego, rozesłano do wszystkich szkół w Polsce. Stało się częścią ogólnopolskiej dyskusji odnośnie prac domowych oraz zaowocowało pogłębieniem świadomości społecznej na temat, pomijanego zbyt często w debacie publicznej, prawa dziecka do czasu wolnego.

2) Wystąpienie do Ministra Edukacji dotyczące możliwości korzystania z zatyczek wyciszających podczas egzaminów ósmoklasisty i maturalnego

W wystąpieniu generalnym z dn. 26 marca 2024 r. do Ministra Edukacji⁴⁶, Rzecznik Praw Dziecka wskazał na konieczność uwzględnienia w przepisach obowiązującego prawa oświatowego możliwości korzystania przez osoby przystępujące do egzaminów ósmoklasisty i maturalnego z zatyczek wyciszających.

Pismo to zostało zainspirowane postulatem uczniów jednego z liceów, którzy, powołując się na przeprowadzone przez siebie badania, argumentowali, że takie

⁴⁵ ZEW.422.1.2024

⁴⁶ ZEW.422.3.2024

rozwiązanie pomogłoby osobom z zaburzeniami przetwarzania sensorycznego, w szczególności nadwrażliwości słuchowej.

W odpowiedzi na to wystąpienie z dnia 21 października 2024 r.⁴⁷ Minister Edukacji wskazał na dostępne obecnie rozwiązania prawne m.in. na możliwość zwrócenia się dyrektora szkoły, na wniosek rady pedagogicznej, do dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej o wyrażenie zgody na przystąpienie absolwenta do egzaminu maturalnego w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych, nieujętych w komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (CKE). Minister zaznaczył jednak, iż nie jest możliwe korzystanie w trakcie egzaminu maturalnego z materiałów i przyborów pomocniczych innych, niż wymienione w komunikacie dyrektora CKE.

Sprawa ta pozostaje nadal w zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka, który zamierza inicjować dalsze działania na rzecz zmian w tym zakresie.

3) Wystąpienie do Ministra Edukacji dotyczące pełnego włączenia do polskiego systemu oświaty dzieci z Ukrainy przybyłych do Polski po rosyjskiej agresji na ten kraj

W wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji Narodowej⁴⁸ z dnia 29 marca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na sytuację małoletnich obywateli Ukrainy objętych ochroną czasową na terytorium Rzeczypospolitej Polski w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy.

Rzecznik wyraził swoje zaniepokojenie utrzymywaniem rozwiązań, zgodnie z którymi dzieci przybyłe do Polski z Ukrainy po 24 lutego 2022 r. nie zostały wprost włączone do polskiego systemu oświaty. Podkreślił, że sytuacja ta utrudniła tej szczególnie wrażliwej grupie małoletnich, posiadających doświadczenie wojny i uchodźstwa, socjalizację i integrację z polskimi rówieśnikami. Rzecznik zaznaczył również, że skutkiem przyjętych rozwiązań, umożliwiających uczniom z Ukrainy realizowanie zajęć edukacyjnych w ukraińskim systemie oświaty, w formule zdalnej, było

⁴⁷ DK-WIP.072.2.2024

⁴⁸ ZEW.422.4.2024

i jest także uniemożliwienie szkołom identyfikowania problemów i trudności tych dzieci mających miejsce np. w ich środowisku rodzinnym.

Rzecznik wyraził stanowisko, iż wstępnie przyjęte w tej sprawie rozwiązania przestały na ów moment spełniać swoje zadania, a dzieci-uchodźcy z Ukrainy, podobnie jak inni małoletni cudzoziemcy (niezależnie od ich obywatelstwa i statusu pobytowego) powinni zostać w pełni objęci obowiązkiem szkolnym w Polsce, realizowanym w jednostkach polskiego systemu oświaty.

W odpowiedzi na to wystąpienie⁴⁹ z dnia 19 czerwca 2024 r., Minister Edukacji dokonał analizy ówczesnej sytuacji edukacyjnej małoletnich obywateli Ukrainy przybyłych do Polski po 24 lutego 2022 r., proponując Radzie Ministrów zmianę obowiązujących przepisów zgodnie z postulatami RPD. Przeprowadzona następnie nowelizacja przepisów ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa⁵⁰, objęła (z niewielkimi wyjątkami) obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki uczniów z Ukrainy. Wdrożono także działania na rzecz umożliwienia tej grupie uczniów korzystania z dodatkowych, bezpłatnych zajęć z języka polskiego w wymiarze nie niższym niż 4 godziny lekcyjne tygodniowo.

4) Wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczące poszerzenia zakresu pomocy psychologicznej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego

W wystąpieniu generalnym do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej⁵¹ z dnia 25 listopada 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zaapelował o poszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla podopiecznych placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego.

Rzecznik zwrócił uwagę na trudną sytuację dzieci znajdujących się w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej. Zaapelował o rozważenie podjęcia

⁴⁹ DWM-WOPGM.473.31.2024

⁵⁰ Ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, Dz. U. z 2025 r. poz. 337

⁵¹ ZEW.422.7.2024

działań mających na celu uszczegółowienie zakresu zadań psychologa zatrudnianego w tych placówkach oraz określenie minimalnego czasu, który powinien on przeznaczyć na pracę z dzieckiem, postulując przy tym zwiększenie wymiaru tego czasu.

W odpowiedzi z dnia 20 grudnia 2024 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej⁵² zadeklarował wdrożenie stosownych działań i analiz na rzecz zmian prawnych i organizacyjnych, których celem jest jak najlepsze zabezpieczenie prawa dzieci z placówek opiekuńczo-wychowawczych do odpowiedniej opieki.

Rzecznik Praw Dziecka monitoruje wdrażanie tych rozwiązań. W Biurze RPD trwają analizy omawianej problematyki ukierunkowane na podjęcie współpracy z wojewodami na rzecz uwzględnienia kwestii wsparcia psychologicznego w kontrolach przeprowadzanych przez urzędy wojewódzkie w ramach nadzoru.

5) Wystąpienie do Ministra Edukacji dotyczące podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w kontekście zasad finansowania edukacji domowej

W wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji⁵³ z dnia 11 sierpnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z pytaniem o planowany sposób naliczania subwencji na uczniów w edukacji domowej na rok 2025.

Rzecznik zwrócił uwagę na głosy organizacji działających w obszarze edukacji domowej na temat przyjętego sposobu wyliczania subwencji, które podkreślają, że kwota ta jest znacząco obniżona w porównaniu do subwencji przyznawanej uczniom kształcącym się w formie stacjonarnej. Taki sposób naliczania subwencji wpływa na trudności w funkcjonowaniu szkół, w których większość lub wszyscy uczniowie pozostają w edukacji domowej, z kolei obniżone finansowanie edukacji domowej może ograniczać dostępność tej formy edukacji oraz negatywnie wpływać na jakość wsparcia, które szkoły oferują uczniom w edukacji domowej. Rzecznik poprosił o przekazanie informacji na temat planów resortu dotyczących ewentualnych zmian w przepisach dotyczących wysokości subwencji naliczanej na uczniów realizujących edukację domową.

⁵² DD-I.55.180.2024

⁵³ ZEW.422.12.2024

W odpowiedzi⁵⁴ z dnia 16 października 2024 r. Minister Edukacji przedstawił czynniki przemawiające za utrzymaniem obecnego sposobu wyliczania subwencji oświatowej wskazując, że finansowanie uczniów spełniających obowiązek szkolny poza szkołą w niższej wysokości niż ma to miejsce w przypadku subwencji przyznawanej na uczniów uczęszczających na zajęcia w szkołach wynika ze zmiennych realnie różnicujących koszty organizacji kształcenia w szkołach koncentrujących swoją działalność na edukacji domowej, względem szkół stacjonarnych. Jednocześnie wskazano, iż Sejm RP przyjął ustawę mającą na celu poprawę systemu finansowania jednostek samorządu terytorialnego, która pozwoli na wzmocnienie i ustabilizowanie finansów samorządów, w tym w zakresie finansowania zadań związanych z prowadzeniem szkół na ich terenie i zaspokajaniem lokalnych potrzeb oświatowych⁵⁵.

Rzecznik Praw Dziecka monitoruje przyjęte rozwiązania prawne w kontekście rzeczywistego zabezpieczenia praw i dobra uczniów.

6) Wystąpienie do Ministra Edukacji dotyczące objęcia dzieci z ADHD kształceniem specjalnym

W wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji⁵⁶ z dnia 8 sierpnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zaapelował o objęcie dzieci z ADHD kształceniem specjalnym oraz zabezpieczenie odpowiednich środków finansowych na te potrzeby.

W 2024 r. do Rzecznika wielokrotnie zgłaszali się rodzice dzieci i młodzieży z diagnozą ADHD, przedstawiając ogrom trudności, z którymi mierzą się młode osoby w związku z niedostatecznym wsparciem, jakie otrzymują w swoich szkołach.

W piśmie do Ministra Edukacji Narodowej Rzecznik podkreślił konieczność wprowadzenia zmian prawnych, które umożliwiłyby uczniom z ADHD korzystanie z form wsparcia tożsamych z dedykowanymi dzieciom z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, np. wsparcia nauczyciela współorganizującego proces kształcenia. Rzecznik zwrócił przy tym uwagę na potrzebę poprawy jakości szkoleń dla nauczycieli w zakresie

⁵⁴ DK-WIP.056.3.2024

⁵⁵ Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz.U. Z 2024 r. poz. 1572

⁵⁶ ZEW.422.11.2024

pracy z dziećmi z ADHD, a także na znaczenie efektywnej współpracy między szkołą a rodzicami.

W odpowiedzi⁵⁷ z dnia 18 października 2024 r. Minister Edukacji wskazał na podejmowane przez resort oświaty działania na rzecz edukacji włączającej. Zaznaczył, że kwestie dotyczące dzieci z ADHD pozostają w centrum uwagi w ramach działań wspierających edukację włączającą. Minister zlecił Instytutowi Badań Edukacyjnych realizację projektu dotyczącego wspierania dostępności edukacji dla dzieci i młodzieży, a także – we współpracy z ekspertami i przedstawicielami środowiska – przygotowanie nowego poradnika metodycznego do pracy z dziećmi z tą diagnozą.

Sprawa ta pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka. Biuro RPD monitoruje sytuację uczniów z ADHD i – w dalszej współpracy z resortem oświaty – podejmie starania na rzecz realnego zabezpieczenia potrzeb tych uczniów w ich rzeczywistości szkolnej.

7) Wystąpienie do Ministra do Spraw Społeczeństwa Obywatelskiego dotyczące utworzenia rejestru rad i sejmików młodzieżowych

W wystąpieniu generalnym do Ministra do spraw Społeczeństwa Obywatelskiego⁵⁸ z dnia 7 października 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do utworzenia rejestru młodzieżowych rad gmin, młodzieżowych rad powiatów oraz młodzieżowych sejmików województw, zwracając uwagę na konieczność stworzenia pełnej i na bieżąco aktualizowanej bazy młodzieżowych organów doradczych działających na szczeblu samorządu terytorialnego.

W ocenie Rzecznika, przyjęcie takiego rozwiązania pozytywnie wpłynęłoby na rozwój niniejszych organów, poznanie skali ich aktywności, a także umożliwiłoby adekwatne kierowanie działań do nich adresowanych. Rady i sejmiki młodzieżowe są bowiem sztandarowymi przejawami partycypacji osób młodych w sprawach dla nich ważnych.

⁵⁷ DK-DK.072.4.2024

⁵⁸ ZEW.422.15.2024

W odpowiedzi⁵⁹ z dnia 2 grudnia 2024 r. Minister do Spraw Społeczeństwa Obywatelskiego wskazał, że z uwagi na fakt, iż uchwały jednostek samorządu terytorialnego mają charakter aktów prawa miejscowego, kwestia ta powinna zostać rozstrzygnięta przez właściwego w tym zakresie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

W związku z tym, w kolejnym wystąpieniu⁶⁰ z dnia 19 stycznia 2025 r. Rzecznik zwrócił się bezpośrednio do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, ponawiając swój apel. Mimo odpowiedzi resortu z dnia 18 lutego 2025 r. o braku zasadności utworzenia rejestru rad młodzieżowych⁶¹ Rzecznik podejmował będzie dalsze działania na rzecz powstania takiej bazy danych.

8) Wystąpienie – list otwarty dotyczący warunków realizacji prawa dziecka do wypoczynku w czasie przerw świątecznych i innych, dłuższych okresów wolnych od zajęć dydaktycznych

W wystąpieniu generalnym – liście otwartym z dnia 18 grudnia 2024 r.⁶², skierowanym do nauczycieli i dyrektorów szkół, Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwrócił uwagę na znaczenie, jakie dla dobra dziecka ma jego prawo do wypoczynku i czasu wolnego.

Rzecznik po raz kolejny zwrócił uwagę na zasadność ochrony prawa uczniów do wypoczynku w czasie wolnym od zajęć lekcyjnych, w szczególności w zbliżającym się wówczas okresie świąt Bożego Narodzenia. Podkreślił znaczenie, jakie w rozwoju dziecka ma uczestniczenie w celebracji świąt i innych tradycji kulturowych, a także czas spędzony swobodnie z bliskimi. Rzecznik zaapelował o odstąpienie od zadawania dzieciom prac domowych na czas przypadający na przerwy świąteczne oraz inne dłuższe okresy wolne od zajęć dydaktycznych. Zwrócił również uwagę na potrzebę odstąpienia od organizacji sprawdzianów i prac klasowych na czas przypadający krótko po zakończeniu dłuższych przerw w nauce.

⁵⁹ DOB.ZAP.66024.3.2024

⁶⁰ ZEW.422.15.2024

⁶¹ BMP.0791.5.1.2025

⁶² ZEW.422.16.2024

W opinii Rzecznika Praw Dziecka, respektowanie prawa dziecka do wypoczynku przełoży się na umiejętność gospodarowania swoim czasem wolnym w dorosłości, co przynieść może wymierne rezultaty w dalekosiężnej perspektywie, dla dobra całego społeczeństwa.

List Rzecznika Praw Dziecka rozpowszechniony został przez kuratorów oświaty i w przekazach medialnych, upowszechniając w świadomości społecznej wiedzę na temat prawa dziecka do wypoczynku.

7.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Edukacji i Wychowania

Poniższe przykłady zostały przedstawione w formie analizy przypadków, co pozwala na przyjrzenie się konkretnym sprawom przez pryzmat działania Zespołu Edukacji i Wychowania, jego współpracy z różnymi podmiotami oraz osiągniętych efektów, które przekładają się na realną poprawę sytuacji dzieci w Polsce.

Opis spraw pozwala spojrzeć na nie również w kontekście obecnego stanu prawnego, dostrzec rysujące się rzeczywiste trudności systemowe. W każdym przypadku Rzecznik Praw Dziecka był uczestnikiem zarówno działań nakierowanych na indywidualną sytuację młodej osoby, jak również – w razie konieczności – wskazywał na potrzebę szerszych zmian na rzecz ochrony dzieci.

Sytuacja dzieci z alergiami pokarmowymi w żłobkach i przedszkolach

Problem: Pięcioletni chłopczyk nie został przyjęty do przedszkola z powodu swojej alergii pokarmowej. Problem nieprzyjmowania do żłobków i przedszkoli dzieci z alergiami i nietolerancją pokarmową, był w 2024 r. sygnalizowany Rzecznikowi Praw Dziecka w licznych zgłoszeniach rodziców dzieci. Dyrektorzy przedszkoli odmawiali przyjęcia dzieci z tymi indywidualnymi potrzebami z obawy, że nie będą w stanie zorganizować im odpowiedniego żywienia.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka interweniował w tego typu sprawach zwracając się do dyrektorów przedszkoli i żłobków z prośbą o uzasadnienie decyzji oraz - w razie potrzeby - do organów prowadzących (właściwych miejscowo kuratorów oświaty, prezydentów, burmistrzów miast, wójtów gmin).

Efekt: Dzięki zaangażowaniu pracowników Biura RPD udało się znaleźć dzieciom miejsca w przedszkolach i żłobkach, które były w stanie zapewnić im odpowiednią dietę. Zwiększono również świadomość wśród dyrektorów w zakresie przyjmowania dzieci z alergiami i nietolerancjami pokarmowymi. Działania Rzecznika miały też charakter informacyjny i edukacyjny, ponieważ niektórzy rodzice zwracali się z prośbą jedynie o poradę lub informację o obowiązujących przepisach prawa czy możliwych działaniach we wskazanym zakresie.

Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli z uwagi na przekroczenie granicy relacji nauczyciel - uczeń

Problem: Nastoletnia uczennica szkoły podstawowej padła ofiarą niewłaściwego zachowania nauczyciela, który przekroczył granice kontaktów nauczyciel-uczeń. W tej sprawie do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się także inny rodzic ucznia szkoły, w której pracował nauczyciel, z prośbą o interwencję w sprawie. Zgromadzony materiał dowodowy potwierdził, że nauczyciel nawiązał niewłaściwą relację z małoletnimi uczennicami i wysyłał im wiadomości z podtekstem seksualnym. Mimo to rzecznik dyscyplinarny dla nauczycieli umorzył wszczęte wobec nauczyciela postępowanie wyjaśniające.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka wniósł zażalenie na postanowienie o umorzeniu postępowania wyjaśniającego. Uzasadniając swoje stanowisko wskazał, że rzecznik dyscyplinarny dopuścił się błędów w ustaleniach faktycznych polegającego na dowolnej, sprzecznej z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ocenie dowodów zgromadzonych w sprawie oraz dokonał ustaleń faktycznych w oderwaniu od zgromadzonego materiału dowodowego. W szczególności poprzez pominięcie pisma rodziców do dyrektora szkoły, notatki wychowawczynie oraz kopii zdjęć wysyłanych między nauczycielem a uczennicą, a także naruszył przepisy postępowania poprzez nieprzesłuchanie uczennic, które miały wiedzę o sprawie.

Ponadto, Rzecznik wystąpił do dyrektora szkoły, w której uczył nauczyciel, uwrażliwiając go m.in. na konieczność objęcia dzieci stosowną pomocą psychologiczno-

pedagogiczną, zawieszenie nauczyciela na czas trwania postępowania oraz podjęcie działań na rzecz zabezpieczenia dzieci.

Efekt: Komisja dyscyplinarna I instancji, po rozpatrzeniu zażalenia Rzecznika Praw Dziecka, oraz zażalenia dyrektora szkoły uchyliła postanowienie o umorzeniu postępowania wyjaśniającego i wszczęła postępowanie dyscyplinarne. Orzeczeniem dyscyplinarnym nauczyciel został ukarany karą zwolnienia z pracy z zakazem przyjmowania do pracy w zawodzie nauczyciela w okresie 3 lat od ukarania. Uczniowie szkoły, w tym poszkodowana uczennica, objęci zostali wsparciem psychologiczno-pedagogicznym.

Ograniczenie prawa do nauki dzieci w spektrum autyzmu

Problem: Uczeń znajdujący się w spektrum autyzmu marzył o rozpoczęciu nauki w szkole sportowej. Chłopiec uczęszczał do szkółki piłkarskiej, gdzie świetnie sobie radził i chciał pogłębiać swoją pasję. Dyrektor szkoły odmówił jednak przyjęcia go w poczet uczniów, sygnalizując matce dziecka, że „takich dzieci nie biorą”. W oficjalnej korespondencji powołał się na własną interpretację przepisów dotyczących przyjmowania dzieci do szkół sportowych w ciągu trwania określonego etapu edukacyjnego. Po wyjaśnieniu tej kwestii i wskazaniu mu na błędną interpretację przepisów, ponownie odmówił przyjęcia chłopca do szkoły, wskazując na uzyskiwane przez dziecko niskie wyniki testów sprawnościowych. Mimo, iż równolegle do szkoły przyjęci zostali uczniowie, którzy uzyskali w nich tożsamą, a nawet niższą liczbę punktów. Wreszcie dyrektor wyraził zastrzeżenia do brzmienia zaświadczenia lekarskiego dopuszczającego chłopca do nauki w szkole sportowej.

Co zrobiliśmy: Rzecznik zwrócił się do Ministerstwa Edukacji Narodowej, wnosząc o stanowisko w sprawie wykładni obowiązujących przepisów. Po ustaleniu, iż nie stoją one na przeszkodzie do przyjęcia chłopca w poczet uczniów, Rzecznik podjął korespondencję z właściwym miejscowo kuratorem oświaty, wnosząc o gruntowne rozeznanie rzeczonyj sprawy. Zważywszy w szczególności, że dyrektor szkoły w czasie drugiej próby podjęcia przez chłopca starań o przyjęcie do szkoły powołał się tym razem na niewystarczające wyniki testów sprawnościowych (przyjmując jednak wtedy w poczet

uczniów innych, o tych samych, lub nawet gorszych wynikach). Rzecznik pozostawał też w kontakcie z matką chłopca.

Efekt: Kontrola przeprowadzona w szkole przez kuratora oświaty wykazała nieprawidłowości, a dyrektor otrzymał stosowne zalecenia. Matka dziecka nadesłała Rzecznikowi podziękowania za szybką, rzetelną interwencję, a także troskę w ważnej dla rodziny sprawie, przekazując przy tym, iż dzięki niej chłopiec dostał się do wymarzonej szkoły.

Rekrutacja do szkół uczniów zza granicy

Problem: Uczeń – obywatel Ukrainy, po zmianie miejsca zamieszkania nie mógł znaleźć odpowiedniej do swoich potrzeb i zainteresowań szkoły ponadpodstawowej.

Co zrobiliśmy: Pracownicy Biura RPD wyjaśnili matce chłopca procedury rekrutacji do szkół w trakcie roku szkolnego, a także skontaktowali obywatelkę z właściwym miejscowo wydziałem oświaty. Na czas rozpoznania sprawy pozostawali też w kontakcie telefonicznym z matką chłopca.

Efekt: W wyniku podjętych działań chłopiec został przyjęty do szkoły i mógł bez przeszkód kontynuować edukację na wybranym przez siebie kierunku.

Sytuacja osób młodych przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych

Problem: Chłopiec umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym chciał powrócić do domu rodzinnego. Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się matka chłopca, prosząc o pomoc w powrocie syna pod jej opiekę.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka podjął działania celem ustalenia przyczyny umieszczenia chłopca w ośrodku. Wystosował też pismo do ośrodka z prośbą o ustosunkowanie się do ewentualnego warunkowego zawieszenia lub zniesienia wykonania środka wychowawczego. Po otrzymaniu opinii dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego o nieletnim, ukierunkowano matkę i ośrodek w zakresie dalszych czynności.

Efekt: W wyniku podjętych działań sąd zdecydował się znieść niniejszy środek wychowawczy i chłopiec mógł powrócić do domu rodzinnego.

8. Działalność w obszarze zdrowia i sprawach socjalnych

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka, w szczególności poprzez Zespół Zdrowia i Spraw Socjalnych Biura RPD, podejmował szereg działań na rzecz ochrony i realizacji::

1) prawa dziecka do ochrony zdrowia:

- art. 68 ust. 3 Konstytucji RP,
- art. 24, 25 Konwencji o prawach dziecka.

Działania Rzecznika w tym zakresie dotyczyły w szczególności: jakości i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej, hospitalizacji, opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, skutecznej farmakoterapii, zapewnienia właściwego wsparcia dzieciom chorującym na choroby rzadkie.

2) prawa dziecka do godziwych warunków socjalnych:

- art. 71 Konstytucji RP,
- art. 26 Konwencji o prawach dziecka.

Rzecznik podejmował w tym zakresie działania w sprawach dotyczących kwestii mieszkaniowych, dostępności, świadczeń, pomocy społecznej, niepełnosprawności i ochrony majątku dziecka.

3) praw dzieci z niepełnosprawnościami:

- art. 69 Konstytucji RP,
- art. 23 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: sytuacji materialno-bytowej rodzin, rehabilitacji, dostępu do specjalistów, orzekania o niepełnosprawności.

4) do ochrony podczas zatrudnienia:

- art. 65 ust. 3 Konstytucji RP,
- art. 32 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: zatrudniania małoletnich w kontekście warunków, czasu pracy, wynagrodzenie.

5) do wypoczynku

- art. 31 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: bezpieczeństwa małoletnich podczas korzystania z obiektów małej infrastruktury (plac zabaw, parki linowe, bawialnie, obiekty na świeżym powietrzu).

6) do ochrony stanu środowiska

- art. 74 Konstytucji RP.

W sprawach dotyczących: zanieczyszczenia powietrza, klimatu, uciążliwych inwestycji generujących hałas lub emisję uciążliwych zapachów.

7) do ochrony praw dzieci jako konsumentów/użytkowników

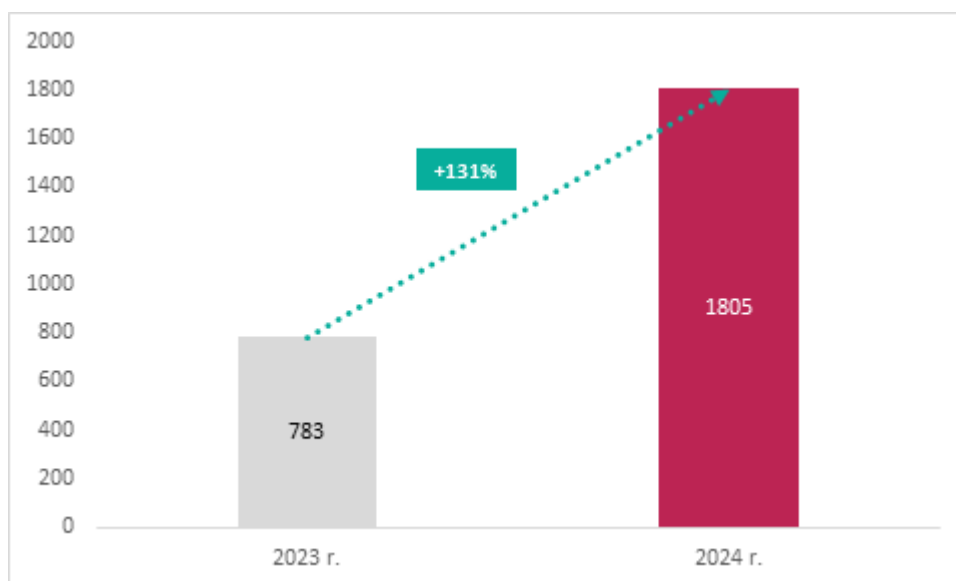
- art. 76 Konstytucji RP,
- art. 32 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: bezpieczeństwa miejsc rekreacji dla dzieci, produktów spożywczych, akcesoriów dedykowanych dzieciom, dostępu do dóbr kultury, obiektów sportowych, basenów, aquaparków, przejazdów dzieci środkami komunikacji.

W zakresie tych działań Rzecznika Praw Dziecka wspierał w szczególności Zespół Zdrowia i Spraw Socjalnych (ZSS).

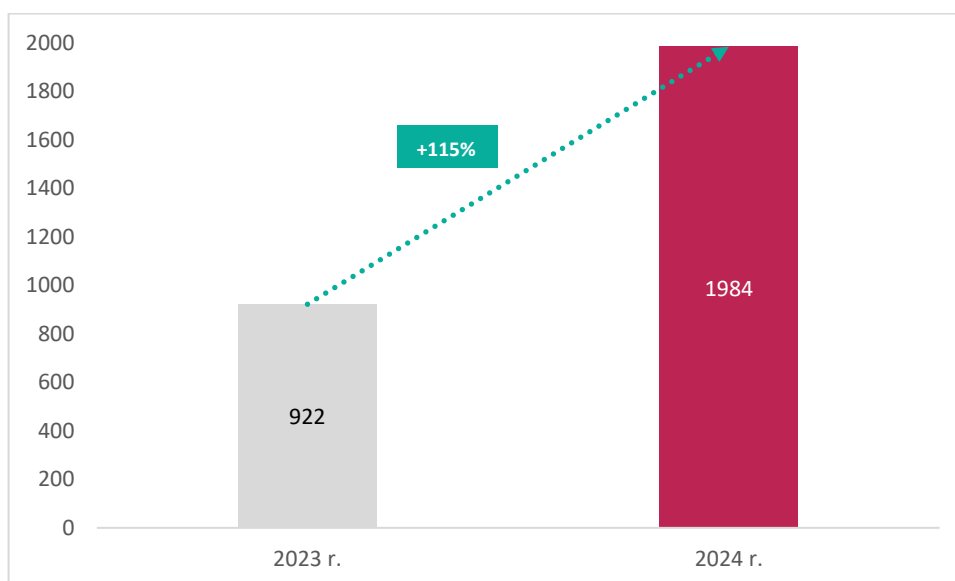
Do Zespołu Zdrowia i Spraw Socjalnych od 1 stycznia 2024 roku do 31 grudnia 2024 roku wpłynęło 1 805 spraw. W roku ubiegłym, w tym samym okresie, wpłynęło ich 783, co oznacza, że w 2024 roku w porównaniu do roku 2023 nastąpił wzrost liczby spraw o 131 proc.

Wykres. Liczba spraw nowych w Zespole Zdrowia i Spraw Socjalnych w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw nowych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Łącznie w Zespole Zdrowia i Spraw Socjalnych w okresie od 1 stycznia 2024 roku do 31 grudnia 2024 roku prowadzonych było 1 984 sprawy (1 805 spraw nowych oraz 179 spraw kontynuowanych z lat ubiegłych). Natomiast w 2023 roku prowadzonych było łącznie 922 sprawy (wpłynęło 783 spraw nowych oraz kontynuowanych było 139 spraw z lat ubiegłych). Liczba spraw prowadzonych przez Zespół w 2024 roku w porównaniu do 2023 roku wzrosła o 115 proc.

Wykres. Liczba spraw ogółem prowadzonych w Zdrowia i Spraw Socjalnych w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw prowadzonych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

8.1 Główne obszary działalności Zespołu Zdrowia i Spraw Socjalnych w 2024 r.

Zespół w zakresie merytorycznym zajmuje się czterema głównymi kategoriami spraw: socjalnymi, ochroną zdrowia, związanymi z niepełnosprawnością, społecznymi.

1) Sprawy socjalne

Wśród spraw indywidualnych, w zakresie dotyczącym realizacji prawa dziecka do godziwych warunków socjalnych, w 2024 r. najczęściej zgłoszeń od obywateli dotyczyło: braku lokali mieszkalnych dla osób w trudnej sytuacji, eksmisji, modernizacji infrastruktury, trudności w ustaleniu prawa do świadczenia wychowawczego, „Dobry start” i świadczeń rodzinnych, świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego, rent rodzinnych (krajowych i zagranicznych), opieki społecznej, braku miejsc w Domach Pomocy Społecznej dla młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, ochrony majątku dziecka, spraw spadkowych.

Rzecznik Praw Dziecka występował do władz samorządowych, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ośrodków pomocy społecznej. W sprawach świadczeniowych przystępował do postępowań sądowych, natomiast w sprawach eksmisyjnych kontaktował się z komornikami sądowymi i sądami. Uczestniczył w pracach parlamentarnych, konferencjach oraz wydarzeniach.

Rzecznik Praw Dziecka podjął również działania systemowe w przedmiocie m.in.: sytuacji dzieci w wieku przedszkolnym (brak programu wspierającego tę grupę dzieci), postulował zmianę mechanizmu oraz wzrostu kwoty kryterium uprawniającego otrzymanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego, wsparcia socjalnego dla młodych osób, które usamodzielniają się po doświadczeniach życia w pieczy zastępczej.

2) Ochrona zdrowia

Wśród spraw indywidualnych odnoszących się do realizacji prawa dziecka do życia i ochrony zdrowia dominowały zgłoszenia związane z: dostępem małoletnich do świadczeń opieki zdrowotnej, hospitalizacją dziecka, zastrzeżeniami do jakości świadczeń zdrowotnych udzielanych dzieciom, opieką psychiatryczną i leczenia uzależnień.

W zakresie współpracy z organami władzy publicznej na rzecz przestrzegania praw dzieci, Zespół prowadził działania dotyczące m.in.: przyjęcia nowego Planu dla Chorób Rzadkich, zmiany definicji „pierwszej pomocy” – w kontekście możliwości podawania leków wydawanych z przepisu lekarza, kierowania nieletnich na ogólne oddziały psychiatryczne dla dzieci i młodzieży – w ramach orzeczonego środka leczniczego, dostępu małoletnich do świadczeń z zakresu opieki psychiatrycznej, udzielanych w warunkach ambulatoryjnych (długi czas oczekiwania), wyeliminowania z przestrzeni szkół i placówek oświatowych niewłaściwych pod względem zdrowotnym produktów, oferowanych uczniom zarówno w tzw. sklepikach szkolnych, jak również w automatach z żywnością i napojami, dostępu do refundowanego leczenia dzieci z hipofosfatazją lekiem zawierającym substancję czynną (asfotaza alfa), profilaktyki stomatologicznej dla dzieci, zabezpieczania dostępności do świadczeń okulistycznych udzielanych na rzecz dzieci i młodzieży w trybie pilnym, transportowania małoletnich do szpitala psychiatrycznego w kajdankach, dostępności opieki psychiatrycznej i psychologicznej dla małoletnich pacjentów z chorobą nowotworową, dostępu do leczenia biologicznego (dupilumab) w ramach programu lekowego: „Leczenie chorych z atopowym zapaleniem skóry (ICD-10: L20)” u dzieci w wieku od 6 miesięcy do 5 lat, ograniczonej dostępności do świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego w znieczuleniu ogólnym udzielanych na rzecz małoletnich pacjentów z orzeczoną niepełnosprawnością.

Rzecznik Praw Dziecka ściśle współpracował z Rzecznikiem Praw Pacjenta, występował do podmiotów leczniczych oraz zwracał się do Ministra Zdrowia i Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia. Rzecznik uczestniczył też w pracach parlamentarnych, licznych konferencjach oraz wydarzeniach zmierzających do realizacji i przestrzegania praw małoletnich pacjentów.

Rzecznik Praw Dziecka nie poprzestawał na interwencjach w sprawach indywidualnych, lecz analizował zagadnienia problemowe zmierzające do wprowadzenia zmian systemowych w przedmiocie m.in.: leczenia achondroplazji oraz dzieci cierpiących na inne choroby rzadkie, dzieci z cukrzycą, ochrony noworodków i niemowląt przed

wirusem RSV, opieki zdrowotnej dla przedszkolaków, poprawy dostępności i jakości żywienia w szpitalach i innych podmiotach leczniczych.

3) Przestrzeganie praw i realizacji uprawnień dzieci z niepełnosprawnością

W obszarze spraw indywidualnych, w zakresie dotyczącym przestrzegania praw i realizacji uprawnień dzieci z niepełnosprawnością, w 2024 r. najwięcej zgłoszeń od obywateli dotyczyło: sytuacji materialno-bytowej rodzin, w których wychowuje się jedno lub więcej dzieci z niepełnosprawnością, trudności w zakresie rehabilitacji, ograniczonego dostępu do specjalistów, wysokości opłat za komercyjne usługi rehabilitacyjne, ważności orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, dowozów dzieci do placówek oświatowych, wysokości świadczeń pomocowych, orzekania o niepełnosprawności małoletnich, zasad ochrony danych osobowych dzieci.

Rzecznik Praw Dziecka występował do władz samorządowych, miejskich, powiatowych oraz wojewódzkich zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Przystępował do postępowań sądowych. Uczestniczył w pracach parlamentarnych, konferencjach oraz wydarzeniach. W zakresie współdziałania z organami władzy publicznej prowadził działania dotyczące m.in.: asystencji osobistej osoby niepełnosprawnej.

W zakresie działań generalnych w tym obszarze Rzecznik Praw Dziecka podejmował kwestie związane z: orzekaniem o niepełnosprawności osób do 16. roku życia, niewystarczającym systemowym wsparciem opiekunów dzieci z niepełnosprawnościami w kontekście utrzymania zasiłku pielęgnacyjnego na dotychczasowym poziomie, zasad ochrony danych osobowych dzieci wynikających z RODO w działalności legislacyjnej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

4) Sprawy społeczne

W obszarze spraw indywidualnych, w zakresie spraw społecznych najwięcej zgłoszeń od obywateli dotyczyło: uciążliwości sąsiedztwa prowadzonej działalności gospodarczej, bezpieczeństwa małoletnich, przekazów handlowych i reklam zawierających treści dyskryminacyjne ze względu na wiek, kwestii związanych

z przejazdami środkami komunikacji publicznej i niepublicznej, a także zastrzeżeń do treści publikacji (książek, filmów).

Rzecznik Praw Dziecka występował do władz samorządowych, Rzecznika Praw Konsumentów, Powiatowego oraz Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego, organów ścigania (Prokuratury i Policji), Państwowej Straży Pożarnej, Naczelnika Urzędu Skarbowego, Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, Polskiego Związku Piłki Nożnej, podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, klubów sportowych oraz podmiotów transportu publicznego.

Rzecznik Praw Dziecka skierował do Związku Stowarzyszeń Rady Reklamy skargę w przedmiocie naruszenia w reklamie prawa do zakazu dyskryminacji z uwagi na wiek konsumentów oraz czynnie uczestniczył w prowadzonym postępowaniu. Ponadto uczestniczył w pracach parlamentarnych i wydarzeniach.

8.2 Wystąpienia generalne – Zespół Zdrowia i Spraw Socjalnych

1) Wystąpienia w sprawie refundacji wosorytydu - leczenie achondroplazji u polskich dzieci

W wystąpieniu generalnym z dnia 1 marca 2024 r. skierowanym do podmiotu odpowiedzialnego dla leku z substancją czynną wosorytyd⁶³ Rzecznik Praw Dziecka z Rzecznikiem Praw Pacjenta zwrócili się z prośbą o złożenie do polskiego ministra właściwego do spraw zdrowia wniosku o refundację produktu leczniczego - jedyne skutecznego leku przeznaczonego dla dzieci chorujących na achondroplazję.

Podkreślili, że polski system refundacji leków jest wnioskowy. Oznacza to, że wszczęcie postępowania o objęcie refundacją leku w danym wskazaniu może nastąpić wyłącznie w wyniku złożenia wniosku o objęcie refundacją przez podmiot odpowiedzialny lub jego przedstawiciela.

Wskazano, że aktualnie w Polsce nie jest refundowana żadna technologia lekowa w leczeniu achondroplazji. Możliwe jest tylko wykonanie refundowanego zabiegu

⁶³ ZSS.422.4.2024

operacyjnego rozciągania kości, który jednak wiąże się z możliwymi powikłaniami, bólem i okresowym wykluczeniem z życia społecznego.

15 marca 2024 r. podmiot odpowiedzialny przekazał Rzecznikowi Praw Dziecka informację o planowanym spotkaniu w polskim Ministerstwie Zdrowia mającym na celu omówienie warunków dostępu do leku.

W kolejnym wspólnym wystąpieniu⁶⁴ z 19 lipca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka wraz z Rzecznikiem Praw Pacjenta podziękowali podmiotowi odpowiedzialnemu za podjęcie działań na rzecz sytuacji polskich dzieci cierpiących na achondroplazję. Wyrazili też nadzieję, że firma zdecyduje się przystąpić do procedury objęcia leku refundacją w Polsce i że podjęte działania przyczynią się do poprawy sytuacji dzieci z achondroplazją w obszarze ich dostępu do innowacyjnego, jedynie obecnie zarejestrowanego leczenia.

Podmiot odpowiedzialny pismem z 23 lipca 2024 r. poinformował Rzeczników o rozpoczęciu działań na rzecz przyszłego złożenia w Polsce wniosku o refundację dla leku z substancją czynną wosorytyd.

Wnioski o objęcie refundacją i ustalenie ceny zbytu netto dla produktów leczniczych zawierających substancję czynną wosorytyd wpłynęły do Ministerstwa Zdrowia 30 września 2024 r., o czym odrębnie poinformowało⁶⁵ w dniu 8 października 2024 r. Rzecznika Praw Dziecka Ministerstwo Zdrowia.

Wosorytyd jest w Polsce dostępny w programie lekowym B.166 leczenie pacjentów z achondroplazją (ICD-10: Q77.4) we wskazaniu „Leczenie achondroplazji u pacjentów w wieku 4 miesięcy lub starszych, których nasady kości długiej nie są zamknięte”. To przełom w dostępie dzieci z achondroplazją do leczenia pozwalającego ratować ich zdrowie i życie oraz sukces osób i instytucji, których wspólne działanie doprowadziło do złożenia przez podmiot odpowiedzialny wniosku o objęcie leku refundacją w Polsce.

⁶⁴ ZSS.422.4.2024

⁶⁵ PLR2.4504.788.2024.DG

2) Wystąpienie dotyczące dostępności leku na astmę

W wystąpieniu generalnym z dnia 12 marca 2024 r. do Głównego Inspektora Farmaceutycznego⁶⁶ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na brak możliwości zakupu produktu leczniczego zawierającego substancję czynną flutykazon propionian w postaci aerozolu inhalacyjnego (zawiesiny), który jest wskazany w astmie oskrzelowej u dzieci wymagających zapobiegawczego podawania leków, włącznie z pacjentami nieskutecznie leczonymi innymi dostępnymi lekami stosowanymi zapobiegawczo.

Rzecznik Praw Dziecka alarmował, że nadal utrzymuje się utrudniony dostęp do tego leku. Rodzice i opiekunowie dzieci chorujących na astmę muszą szukać go w aptekach w całej Polsce, często oddalonych wiele kilometrów od miejsca zamieszkania. W przypadku tego leku od wielu lat występują czasowe problemy w jego dostępności. Ostatni wykaz dostępności produktów leczniczych w Polsce, w którym Główny Inspektor Farmaceutyczny odnotował utrudniony dostęp do leku zawierającego tę substancję czynną datowany był na 26 stycznia 2024 r.

Rzecznik Praw Dziecka prosił o przekazanie informacji dotyczącej dostępności leku.

27 marca 2024 r. Główny Inspektor Farmaceutyczny poinformował⁶⁷, że obrót produktami leczniczymi w Polsce jest monitorowany. Zgłoszenia dotyczące braków są analizowane oraz przekazywane Ministrowi Zdrowia, m.in. w postaci cotygodniowego raportu w sprawie dostępności produktów leczniczych.

Odnosząc się do produktu leczniczego w dawce 50 mcg wskazano, że jest obecnie dostępny na stanach magazynowych aptek ogólnodostępnych, a podmiot odpowiedzialny zadeklarował cykliczne dostawy, w ilościach zapewniających pokrycie bieżącego zapotrzebowania. Dla powyższego produktu leczniczego nie trwają obecnie czasowe wstrzymania dostaw na rynek.

W przypadku produktu leczniczego w dawce 125 mcg, podmiot odpowiedzialny zgłosił czasowe wstrzymania w obrocie w terminie od 6 lutego do 15 kwietnia 2024 r.

⁶⁶ ZSS.422.9.2024

⁶⁷ NFMO.070.23.2024

- opakowań po 60 dawek oraz od 8 lutego do 11 kwietnia 2024 r. - opakowań po 120 dawek.

W odniesieniu do pozostałych produktów leczniczych zawierających substancję czynną fluticasoni propionas wskazano, że nie zaobserwowano problemów z dostępnością.

Ponadto Główny Inspektor Farmaceutyczny wskazał, iż niektóre wymienione w piśmie produkty lecznicze zawierające substancję czynną w postaci zawiesiny do nebulizacji zostały wstrzymane na stałe w obrocie przez podmioty odpowiedzialne z dniem 1 czerwca 2023 r. W związku z powyższym produkty są niedostępne i konieczne jest wdrożenie alternatywnej farmakoterapii przez lekarzy.

3) Wystąpienie w sprawie wprowadzenia nowoczesnej terapii leczenia hemofilii typu A (emicizumab)

W wystąpieniu generalnym z 12 marca 2024 r. do Ministra Zdrowia⁶⁸ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie działań na rzecz dzieci z ciężką hemofilią A niepowikłaną inhibitorem do czynnika krzepnięcia, w zakresie umożliwienia im refundowanego leczenia produktem leczniczym emicizumab.

Według przepisów (stan na marzec 2024 r.) lek ten nie był refundowany w danej grupie pacjentów (dzieci z hemofilią A niepowikłanej inhibitorem).

Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że każde podanie czynnika krzepnięcia, które odbywa się każdorazowo poprzez iniekcję, jest dla małego dziecka stresujące i traumatyzujące. Szczególnie, że proces ten odbywa się często, iniekcje powodują zrosty w miejscu wkłuć, które w przyszłości skutkują brakiem dostępu żylnego i koniecznością szukania nowych miejsc wkłucia. Powoduje to, że komfort życia dzieci z hemofilią jest zaburzony, a leczenie trudne i wymagające dla całej rodziny.

⁶⁸ ZSS.422.5.2024

Dostęp do leczenia emicizumabem stanowi szansę na normalne funkcjonowanie i lepszy - nieobarczony ograniczeniami i bólem - rozwój dziecka. Emicizumab podawany jest bowiem podskórnie znacznie rzadziej, nawet raz w miesiącu.

29 czerwca 2024 r. Minister Zdrowia poinformował⁶⁹, że od 1 lipca 2024 r.⁷⁰ emicizumab został objęty refundacją w ramach programu lekowego B.15. Zapobieganie krwawieniom u dzieci z hemofilią A i B (ICD-10: D66, D67) w populacji pacjentów: od 1. dnia życia z zachowaniem ciągłości leczenia do ukończenia 2. roku życia, z ciężką postacią hemofilii A, o poziomie aktywności czynników krzepnięcia VIII poniżej 1 proc. poziomu normalnego, a także od 1. dnia życia do ukończenia 18. roku życia z ciężką postacią hemofilii A, o poziomie aktywności czynników krzepnięcia VIII poniżej 1 proc. poziomu normalnego (u których: występuje trudny dostęp dożylny definiowany jako konieczność usunięcia drugiego portu bądź brak możliwości założenia go, nawet jeśli nie występowały wcześniej krwawienia lub występują co najmniej trzy krwawienia rocznie wymagających leczenia czynnikiem VIII, pomimo prawidłowo stosowanej profilaktyki czynnikiem VIII).

4) Wystąpienie w sprawie dostępności leku na ADHD

W wystąpieniu generalnym z dnia 13 marca 2024 r. do Głównego Inspektora Farmaceutycznego⁷¹ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę, że dzieci i młodzież mogą mieć problem z zachowaniem ciągłości procesu leczenia, gdyż od stycznia 2024 r. pojawiają się trudności z dostępem do jednego z leków zawierających substancję czynną metylofenidat. Jest stosowany u młodych pacjentów jako część kompleksowej terapii zespołu nadpobudliwości psychoruchowej wraz z deficytem uwagi (ADHD). Rzecznik Praw Dziecka spytał GIF o działania podjęte w związku z zaistniałą sytuacją, a także o aktualne zapasy tego preparatu w poszczególnych dawkach oraz innych produktów leczniczych zawierających metylofenidat.

⁶⁹ PLR2.4504.760.2024

⁷⁰ Zgodnie z treścią obwieszczenia z dnia 17 czerwca 2024 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych

⁷¹ ZSS.422.8.2024

28 marca 2024 r. Główny Inspektorat Farmaceutyczny zapewnił⁷², że wszystkie zgłoszenia braków są na bieżąco analizowane, a informacje na ten temat przekazywane do Ministerstwa Zdrowia.

W przypadku produktu leczniczego stanowiącego przedmiot wystąpienia zarówno w dawce 18 mg i jak i 36 mg podmiot odpowiedzialny zadeklarował, że najbliższa dostawa planowana jest pod koniec marca. Produkt dostarczany jest do Polski z zagranicy, co związane jest - jak tłumaczy podmiot - z szeregiem procesów logistycznych.

W odniesieniu natomiast do pozostałych produktów z methylphenidati hydrochloridum wskazano, iż trwają procesy logistyczne związane z wprowadzeniem przedmiotowych produktów do obrotu w Polsce. Poinformowano, że informacje o dostępności produktów leczniczych będą publikowane na stronie internetowej Głównego Inspektoratu Farmaceutycznego.

5) Wystąpienie dotyczące opieki psychiatrycznej dla najmłodszych

W wystąpieniu z 17 marca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia⁷³, z wnioskiem o podjęcie działań na rzecz wprowadzenia nowego zakresu świadczeń gwarantowanych w ramach opieki psychiatrycznej – dedykowanego niemowlętom oraz małym dzieciom (do 6. roku życia). Wniósł też o weryfikację obecnie dostępnych świadczeń z zakresu opieki psychiatrycznej pod kątem umożliwienia skorzystania z nich także ww. grupie małoletnich.

Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że prawidłowy rozwój dzieci i dobry stan zdrowia, w tym psychicznego, w okresie wczesnego dzieciństwa pozytywnie wpływa na osoby młode, wkraczające w życie dorosłe. Zdrowie najmłodszych obywateli to zatem ogromny kapitał na przyszłość i inwestycja. W opinii Rzecznika Praw Dziecka niemowlęta i małe dzieci mogą doświadczać szeregu zaburzeń, m.in. lękowych, snu, odżywiania, tworzenia więzi związanych z doświadczeniem traumatycznym, stresem czy długotrwałym niezaspokojeniem potrzeb psychologicznych. Tymczasem w koszyku świadczeń

⁷² NFMO.070.24.2024

⁷³ ZSS.422.10.2024

gwarantowanych w obszarze opieki psychiatrycznej brakuje tych, skierowanych bezpośrednio do najmłodszych osób

W odpowiedzi⁷⁴ z 24 czerwca 2024 r. Minister Zdrowia poinformował, że trwają prace nad projektem rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień. Projekt zakłada zmiany m.in. w zakresie uelastyczenia warunków realizacji świadczeń na oddziale dziennym w ramach Centrum zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży – II poziom referencyjny poprzez zniesienie ograniczeń dotyczących określonych diagnoz pacjentów korzystających ze świadczeń psychoterapii. Analizowana jest także możliwość wprowadzenia obowiązku sprawozdawania diagnoz zgodnie z Klasyfikacją diagnostyczną zaburzeń psychicznych i rozwojowych w okresie niemowlęctwa i wczesnego dzieciństwa DC:0-5. Poinformowano o możliwości zgłoszenia uwag po przekazaniu projektu do konsultacji publicznych i opiniowania.

6) Wystąpienie dotyczące wystawiania recept na bezpłatne leki

W wystąpieniu generalnym z 28 marca 2024 r. skierowanym do Ministra Zdrowia⁷⁵ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie działań na rzecz umożliwienia wystawiania przez lekarzy psychiatrów dzieci i młodzieży oraz lekarzy medycyny paliatywnej, a także lekarzy zatrudnionych w zakładach opieki długoterminowej dla dzieci, recept na bezpłatne leki dla świadczeniobiorców przed ukończeniem 18. roku życia.

Rzecznik przypomniał, że zgodnie z obowiązującymi przepisami Ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁷⁶ świadczeniobiorcom do ukończenia 18. roku życia przysługuje bezpłatne zaopatrzenie w leki. Jednak wystawiać może je tylko określona grupa lekarzy: osoby udzielające świadczeń w ramach umów z NFZ w podstawowej opiece zdrowotnej, ambulatoryjnej opiece specjalistycznej lub leczeniu szpitalnym. Możliwości takiej nie mieli natomiast

⁷⁴ DLG.743.6.2024

⁷⁵ ZSS.422.12.2024

⁷⁶ Ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.U. 2024 poz. 146, z późn. zm.

lekarze udzielający świadczeń m.in. w zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych dla dzieci, zakładach opiekuńczo-leczniczych dla dzieci, w hospicjach i hospicjach domowych dla dzieci, centrach zdrowia psychicznego dla dzieci, szpitalach psychiatrycznych, a także lekarze prowadzący leczenie małoletniego pacjenta poza systemem opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.

W odpowiedzi z 5 kwietnia 2024 r. Minister Zdrowia⁷⁷ wskazał, że w przedmiotowej sprawie, wobec płynących do resortu postulatów ze strony środowiska lekarskiego, farmaceutów oraz pacjentów, powołany został Zespół do spraw preskrypcji i realizacji recept na leki gotowe i recepturowe celem m.in. opracowania rozwiązań służących uproszczeniu zasad preskrypcji i realizacji recept na leki gotowe i recepturowe.

W wyniku prowadzonych prac znowelizowane zostały przepisy Ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁷⁸. W efekcie od 14 lutego 2025 r. recepty na bezpłatne leki dla dzieci do 18. roku życia mogą wystawić wszyscy lekarze niezależnie od tego, czy mają kontrakt z NFZ.

7) Wystąpienie dotyczące szczepionki przeciw pneumokokom u wcześniaków

W wystąpieniu generalnym z 10 maja 2024 r. do Ministra Zdrowia⁷⁹ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na zagadnienie dotyczące profilaktyki zakażeń wywoływanych przez pneumokoki u wcześniaków. Wskazał, że jednym z koniecznych do wdrożenia postulatów na rzecz poprawy ochrony zdrowia dzieci przedwcześnie urodzonych jest zagwarantowanie im dostępu do bezpłatnych szczepień przeciwko pneumokokom szczepionką 13-walentną. Rzecznik zwrócił uwagę, iż szczepionka 13-walentna bezpłatnie dostępna jest dla dzieci urodzonych przedwcześnie, jednak tylko dla tych, które urodziły się poniżej 26. tygodnia ciąży.

Minister Zdrowia w styczniu 2024 r. wskazał, że do realizacji obowiązkowego szczepienia przeciwko pneumokokom wcześniaków urodzonych przed 37. tygodniem, ale po 27. tygodniu ciąży, przeznaczony jest preparat 10-walentny. Prowadzone badania

⁷⁷ PLPR.054.104.2024

⁷⁸ Ustawa z dnia 5 grudnia 2024 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2025 r. poz.129

⁷⁹ ZSS.422.17.2024

bakteriologiczne wskazują jednak, że jeden serotyp bakterii o symbolu 19A, którego brak jest w szczepionce 10-walentnej, dominuje w materiale pobranym od chorych dzieci. W tej sytuacji do szczepień należy wybrać tę szczepionkę, której działanie jest skierowane przeciwko dominującemu serotypowi.

W dniu 2 stycznia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka uzyskał w tej sprawie stanowisko Konsultant krajowej w dziedzinie neonatologii⁸⁰, która rekomendowała rozszerzenie bezpłatnego dostępu do szczepionki 13-walentnej dla wszystkich dzieci urodzonych przedwcześnie. Na wyższą wartość tej szczepionki w profilaktyce przeciwko pneumokokom uwagę zwracała także m.in. kierownik Zakładu Epidemiologii i Mikrobiologii Klinicznej w Narodowym Instytucie Leków.

Dotychczas do Rzecznika nie wpłynęła odpowiedź Ministra Zdrowia w przedmiotowej sprawie. Rzecznik będzie kontynuował działania w przedmiotowym zakresie.

8) Wystąpienie w sprawie projektu ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów

W wystąpieniu generalnym z 24 maja 2024 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej⁸¹ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o przekazanie informacji na temat określenia przyczyn odległego terminu przyjęcia projektu Ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów przez Radę Ministrów, tj. I kwartał 2026 r.

Zawód ten obecnie regulowany jest Ustawą z 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów⁸², która nie funkcjonuje w praktyce ze względu na liczne wady prawne i legislacyjne.

Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że z zadowoleniem przyjął zapowiedzi o podjęciu prac nad projektem nowej Ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie

⁸⁰ Pismo znak: KK-59/2024/BW z 2 stycznia 2024 r.

⁸¹ ZZS.422.4.2024

⁸² Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów, Dz. U. z 2019 r. poz. 102

zawodowym psychologów⁸³, która ma na nowo regulować takie obszary, jak: zasady uzyskiwania prawa wykonywania zawodu psychologa, wykonywania tego zawodu, organizacji i działania samorządu zawodowego psychologów oraz odpowiedzialności zawodowej psychologa. Zapewnił, że jest otwarty na współpracę i wspiera podjętą inicjatywę na rzecz uregulowania zawodu psychologa.

21 czerwca 2024 r. wpłynęła odpowiedź⁸⁴ Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wskazująca, że proponowany termin przedłożenia projektu ustawy Radzie Ministrów został zmieniony na I kwartał 2025 r. Ponadto Minister podziękował za zainteresowanie projektem i poinformował, że niebawem zostanie on przekazany do uzgodnień międzyresortowych, w tym do Rzecznika.

Uwagi RPD do projektu Ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów zostały przesłane Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie⁸⁵ z 2 sierpnia 2025 r. i dotyczyły m.in. uwzględnienia w projektowanych przepisach specyfiki wykonywania zawodu psychologa w jednostkach systemu oświaty, doprecyzowania kwestii wyrażenia zgody małoletniego odbiorcy na udzielenie świadczenia psychologicznego, rozszerzenia grona osób uprawnionych do dostępu do dokumentacji psychologicznej.

W projekcie w całości lub w części zostały uwzględnione 4 z 8 uwag przekazanych przez Rzecznika Praw Dziecka. Prace legislacyjne nad ustawą trwają.

9) Wystąpienie w sprawie jednorazowych papierosów i papierosów smakowych

W wystąpieniu generalnym z 30 maja 2024 r. do Ministra Zdrowia⁸⁶ Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że monitoruje problem konsumpcji wyrobów tytoniowych i używania e-papierosów przez małoletnich. W latach 2021 i 2023 sygnalizowano niepokojące trendy związane z rosnącym zainteresowaniem tymi produktami wśród młodzieży. Dlatego w ocenie Rzecznika Praw Dziecka konieczne jest wprowadzenie zakazu

⁸³ W dostępie publicznym, m.in.: <https://pulsmedycyny.pl/projekt-nowej-ustawy-o-zawodzie-psychologa-w-wykazie-prac-legislacyjnych-rzadu-1215695>; <https://www.prawo.pl/zdrowie/ustawa-o-zawodzie-psychologa,526976.html>

⁸⁴ DDP-I.070.18.2024

⁸⁵ ZZS.400.4.2024

⁸⁶ ZZS.422.5.2024

sprzedaży smakowych, jednorazowych e-papierosów, aby ograniczyć dostęp do nich dla małoletnich. W opinii Rzecznika należy też uregulować sprzedaż beznikotynowych e-papierosów, umożliwiając ich sprzedaż wyłącznie osobom pełnoletnim oraz wzmocnić zakaz reklamy i promocji nowatorskich wyrobów tytoniowych oraz e-papierosów.

Rzecznik wskazał, że Ustawa z 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych⁸⁷ reguluje kwestie związane z przeciwdziałaniem nikotynizmowi, w tym zakaz palenia w miejscach publicznych i ograniczenia w sprzedaży wyrobów tytoniowych. Mimo to problem nadal istnieje, zwłaszcza w odniesieniu do e-papierosów. Rzecznik wyraził gotowość do współpracy z Ministrem Zdrowia w celu ochrony zdrowia dzieci i młodzieży przed następstwami używania tytoniu i uzależnienia od nikotyny.

Odpowiadając w dniu 10 lipca 2024 r. na wystąpienie Rzecznika, Minister Zdrowia wskazał⁸⁸, że procedowany jest projekt ustawy mający na celu implementację do prawa krajowego przepisów dyrektywy delegowanej zakazującej stosowania aromatu charakterystycznego w podgrzewanych wyrobach tytoniowych. Stwierdził, że obecna sytuacja rynkowa, dopuszczająca sprzedaż podgrzewanych wyrobów tytoniowych posiadających aromat charakterystyczny, jest szkodliwa dla szeroko pojętego zdrowia publicznego. Poinformował również, że 1 lipca 2024 r. Zespół do spraw Programowania Prac Rządu dokonał wpisu do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów projektu ustawy o zmianie Ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, mającego na celu objęcie przepisami ustawowymi tzw. „płynów beznikotynowych” do elektronicznych papierosów, który zostanie skierowany do szerokich konsultacji publicznych.

Rzecznik Praw Dziecka uczestniczy w pracach parlamentarnych związanych w przedmiotową problematyką. Działania w tym obszarze będą kontynuowane.

⁸⁷ Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, Dz. U. z 1996 r. Nr 10 poz. 55, ze zm.

⁸⁸ ZPP.054.658.2024

10) Wystąpienie w sprawie umożliwienia przeprowadzania wstępnej diagnostyki osób chorych na celiakię w POZ

W wystąpieniu generalnym z 10 czerwca 2024 r. do Ministra Zdrowia⁸⁹ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o podjęcie działań na rzecz dzieci z celiakią, w szczególności w zakresie diagnostyki tej choroby, poprzez m.in. umożliwienie przeprowadzania wstępnej diagnostyki osób chorych na celiakię w podstawowej opiece zdrowotnej.

Celiakia może przebiegać bezobjawowo (celiakia niema) lub objawy jej mogą być tak niecharakterystyczne, że od wystąpienia pierwszych objawów do ustalenia rozpoznania upływa wiele lat. Możliwie najszybciej rozpoczęta diagnostyka w kierunku celiakii pozwala na wdrożenie właściwego leczenia i objęcie pacjenta odpowiednim postępowaniem leczniczo-terapeutycznym.

Rzecznik postulował podjęcie działań na rzecz umożliwienia przeprowadzania wstępnej diagnostyki osób chorych na celiakię w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, poprzez poszerzenie katalogu badań diagnostycznych wykonywanych na zlecenie lekarza POZ o badanie przeciwciał przeciwko transglutaminazie tkankowej w klasie IgA oraz całkowitego poziomu IgA.

Odpowiadając w dniu 26 czerwca 2024 r. na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka Minister Zdrowia poinformował⁹⁰, że prowadzone są pogłębione analizy odnośnie dodania badania transglutaminazy tkankowej do świadczeń wykonywanych na zlecenie lekarza POZ, w tym z uwzględnieniem możliwości sfinansowania go świadczeniodawcom przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

27 stycznia 2025 r. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Zdrowia⁹¹ o przekazanie informacji o aktualnym stanie sprawy.

⁸⁹ ZZS.422.1.2024

⁹⁰ DLG.740.45.2024

⁹¹ ZZS.422.1.2024

Dotychczas nie wpłynęła odpowiedź Ministra Zdrowia. Rzecznik Praw Dziecka w dalszym ciągu podejmuje aktywność w tym obszarze, m.in. uczestnicząc w pracach Parlamentarnego Zespołu ds. Celiakii.

11) Wystąpienie dotyczące prawidłowej diagnozy FAS i FASD

W wystąpieniu generalnym z 6 lipca 2024 r. do Ministra Zdrowia⁹² Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na sytuację małych dzieci dotkniętych płodowym spektrum alkoholowym (FASD) oraz płodowym zespołem alkoholowym (FAS), w kontekście ochrony ich zdrowia. Skierował prośbę o przedstawienie działań resortu zdrowia w obszarze planowanych zmian w opiece zdrowotnej dla dzieci z FAS i FASD oraz ich rodzin.

Rzecznik stwierdził, że jedynie mała grupa dzieci dotkniętych FAS i FASD zostaje prawidłowo zdiagnozowana, a w konsekwencji ma szansę na konieczne, specjalistyczne leczenie. Rozważenia wymaga opracowanie systemu skoordynowanej opieki zdrowotnej nad dziećmi dotkniętymi FASD oraz FAS (tj. dążenie do utworzenia specjalistycznych ośrodków referencyjnych gwarantującym chorym dzieciom dostęp do nowoczesnych metod leczenia i terapii), a także podjęcie działań na rzecz przeprowadzenia powszechnych badań populacyjnych w celu określenia liczby schorzeń FASD i FAS w skali kraju. Proces prowadzonego leczenia FAS powinien być koordynowany oraz rozszerzany w zależności od stwierdzanych problemów zdrowotnych u dziecka.

8 sierpnia 2024 r. Minister Zdrowia poinformował⁹³ Rzecznika Praw Dziecka, iż problematyka FAS i FASD będzie w dalszym ciągu istotnym przedmiotem konkursów ogłaszanych przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (KCPU) w ramach realizacji Narodowego Programu Zdrowia oraz ważnym zadaniem statutowym tej jednostki. Jednym z ustawowych zadań KCPU jest inicjowanie, wspieranie i prowadzenie działań w zakresie profilaktyki zaburzeń, które wynikają z prenatalnej ekspozycji na alkohol, środki odurzające, substancje psychotropowe, środki zastępcze lub nowe

⁹² ZZS.422.2.2024

⁹³ ZPP.62.76.2024

substancje psychoaktywne, oraz inicjowanie i wspieranie działań w zakresie pomocy osobom z FASD oraz ich rodzinom lub opiekunom.

12) Wystąpienie dotyczące wsparcia działań na rzecz dzieci cierpiących na inne choroby rzadkie

W wystąpieniach generalnych z 30 lipca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do posłów i posłanek Parlamentu Europejskiego⁹⁴ o wsparcie działań na rzecz dzieci cierpiących na inne choroby rzadkie w dostępie do nowoczesnego leczenia. Przedmiotem wystąpienia była sytuacja polskich dzieci z chorobami rzadkimi i ultraradkimi na tle sytuacji dzieci cierpiących na te choroby z pozostałych krajów Unii Europejskiej.

Rzecznik wskazał, że nie ma procedury obejmowania danego leku równym dostępem na rynkach wszystkich państw UE, a państwa członkowie mają różne mechanizmy zapewniania pacjentom dostępu do leczenia farmakologicznego finansowanego ze środków publicznych. Dlatego Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z apelem o rozważenie przyłączenia się do działań na rzecz wsparcia dzieci z chorobami rzadkimi w Polsce w zapewnieniu im dostępu do refundowanego leczenia.

Obecnie, w związku z objęciem od stycznia bieżącego roku przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej, pojawiły się nowe możliwości Polski w kreowaniu polityki UE. Jednym z polskich priorytetów w obszarze zdrowia jest m.in. bezpieczeństwo lekowe, stanowiące podstawę bezpieczeństwa i dobra pacjentów w Europie. Rzecznik Praw Dziecka liczy na zaangażowanie posłów i posłanek Parlamentu Europejskiego w inicjatywy na rzecz zabezpieczenia pacjentów – w tym pacjentów z chorobami rzadkimi i ultraradkimi – w dostęp do leków.

13) Wystąpienie w sprawie opieki zdrowotnej nad dziećmi z cukrzycą

W wystąpieniu generalnym z 12 września 2024 r. skierowanym do Ministra Zdrowia⁹⁵ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o przekazanie informacji o podejmowanych

⁹⁴ ZSS.422.4.2024

⁹⁵ ZSS.422.3.2024

przez resort działaniach na rzecz dzieci z cukrzycą oraz zmianach (podjętych lub planowanych) dotyczących opieki zdrowotnej nad tą grupą dzieci.

Rzecznik wskazał na konieczność wprowadzenia rejestrów dotyczących zapadalności na cukrzycę typu 1 i cukrzycę typu 2 u osób do 18. roku życia. W zakresie profilaktyki i wczesnego rozpoznawanie cukrzycy typu 1 i cukrzycy typu 2 wskazał na rozważenie wprowadzenia ogólnopolskich badań w kierunku cukrzycy typu 1, a także na prowadzenie w szerokim zakresie pomiaru stężeń glukozy oraz wykonywania testu obciążenia glukozą (test OGTT) u dzieci z nadwagą.

Zdaniem Rzecznika, w ramach poprawy opieki zdrowotnej nad dziećmi z cukrzycą należałoby wprowadzić porady dietetyczne i psychologiczne dla dzieci z rozpoznaną cukrzycą. A także zwiększyć wyceny procedur związanych z opieką zdrowotną sprawowaną nad małoletnim pacjentem z cukrzycą.

W odpowiedzi z 21 października 2024 r. Minister Zdrowia poinformował⁹⁶, iż na podstawie Ustawy o opiece zdrowotnej nad uczniami wystąpił do Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego (PTD) o opracowanie zaleceń postępowania wobec uczniów z cukrzycą podczas pobytu w szkole, które zostaną opublikowane w formie obwieszczenia. Obecnie trwają prace ekspertów PTD, a wypracowane propozycje zostaną przedstawione do zaopiniowania Ministerstwu Edukacji Narodowej. Zgłoszone przez Rzecznika Praw Dziecka propozycje nowych rozwiązań dotyczących systemu opieki nad dziećmi i młodzieżą z cukrzycą są analizowane przez komórki organizacyjne resortu, a informacja w tej sprawie zostanie przekazana niezwłocznie po zakończeniu prac.

W uzupełnieniu, Minister Zdrowia pismem z 27 listopada 2024 r. wskazał⁹⁷, iż w przypadku epidemiologii cukrzycy u dzieci i młodzieży oraz procesu identyfikacji zachorowań nie jest konieczne tworzenie odrębnego rejestru⁹⁸. Dane o zachorowaniach na cukrzycę i otyłość są raportowane w druku MZ-11 – Sprawozdanie o działalności i pracujących w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej przez lekarzy POZ, pod opieką

⁹⁶ RZZR.054.9.2024

⁹⁷ RZZR.054.9.2024

⁹⁸ W rozumieniu art. 19 ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia, Dz. U. z 2023 poz. 2465, z późn. zm.

których pozostaje ta populacja. Obligatoryjne sprawozdania MZ-11 przekazywane są do Centrum e-Zdrowia w ramach Programu badań statystycznych statystyki publicznej. Druk MZ-11 w dziale 4 - Leczeni przez lekarzy POZ z powodu chorób przewlekłych – wymagający opieki czynnej, znajduje się odrębna tabela do sprawozdawania chorób przewlekłych u dzieci i młodzieży (w tym cukrzycy i otyłości), w podziale na grupy wiekowe: 0-2 r.ż., 3-4 r.ż., 5-9 r.ż., 10-14 r.ż., 15-19 r.ż. Dane statystyczne są analizowane przez ekspertów Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny – Państwowego Instytutu Badawczego, w ramach realizacji Narodowego Programu Zdrowia i publikowane w formie Raportu: „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania”.

14) Wystąpienie w sprawie ochrony zdrowia noworodków i niemowląt przed wirusem RS

W wystąpieniach generalnych z 20 września 2024 r. oraz 10 lutego 2025 r. do Ministra Zdrowia⁹⁹ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o przedstawienie stanowiska w sprawie wdrożenia programu w zakresie profilaktyki zakażeń dolnych dróg oddechowych spowodowanych wirusem RS substancją czynną wosorytyd. Poprosił także o wskazanie podjętych lub planowanych działań na rzecz zabezpieczenia populacji pediatrycznej przed zakażeniami RSV.

Rzecznik wskazał, że nie ma szczepionki przeciwko wirusowi RS, a jedyną możliwością zapobiegania chorobom dolnych dróg oddechowych wywołanym przez RSV w tej populacji jest immunoprofilaktyka paliwizumabem. Aktualnie w Polsce, w ramach profilaktyki biernej zakażeń RSV, paliwizumab jest dostępny w programie lekowym dedykowanym wyłącznie ograniczonej populacji tzw. wysokiego ryzyka, czyli: dzieciom urodzonym przedwcześnie, z dysplazją oskrzelowo-płucną lub hemodynamicznie istotną wadą serca. Stanowi to zaledwie ok. 1,5 proc. wszystkich dzieci do 1. roku życia. Zgodnie z powyższym, eksperci wskazują, że ponad 98 proc. dzieci w pierwszym dla nich sezonie RSV nie ma dostępu do immunoprofilaktyki.

⁹⁹ ZZS.422.14.2024

Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że szerokie grono ekspertów z różnych dziedzin medycyny dostrzega istotności zagadnienia i konieczność podjęcia działań na rzecz ochrony zdrowia noworodków i niemowląt przed wirusem RS.

15 listopada 2024 r. Minister Zdrowia poinformował¹⁰⁰, że aktualnie profilaktyka zakażeń RSV realizowana jest w formule programu lekowego¹⁰¹.

Projekt Ogólnopolskiego Programu Profilaktyki Zdrowotnej: jednokrotne uodpornienie bierne przeciwciałem monoklonalnym w zakresie profilaktyki zakażeń dolnych dróg oddechowych spowodowanych wirusem RS na lata 2025–2030 został przedstawiony Ministerstwu Zdrowia. Szacunkowy koszt realizacji, zgodnie z założeniami, miałby wynieść ok. 230 mln zł rocznie.

W celu przeanalizowania rozwiązań, które będą najlepsze dla zdrowia dzieci i jednocześnie racjonalne z punktu wydatkowania środków publicznych resort jest w stałej współpracy z ekspertami, których zadania skupiają się na zdrowiu dzieci przedwcześnie urodzonych, noworodków i niemowląt. Ewentualne zmiany produktu leczniczego stosowanego do profilaktyki RSV, zmiana lub rozszerzenie grupy, w której ta profilaktyka jest realizowana, powinna zostać w formule refundacji. Inicjatywa zwrócenia się z wnioskiem o refundację produktu leczniczego służącego do jednokrotnego uodpornienia biernego przeciwciałem monoklonalnym w zakresie profilaktyki zakażeń dolnych dróg oddechowych spowodowanych wirusem RS leży po stronie podmiotu odpowiedzialnego za dany produkt leczniczy.

15) Wystąpienie w sprawie kwalifikacji niezbędnych do zatrudnienia w roli wychowawcy lub terapeutę

W wystąpieniu generalnym z 4 października 2024 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹⁰² Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o podjęcie działań na rzecz dzieci korzystających z placówek wsparcia dziennego oraz zasygnalizował

¹⁰⁰ RZZR.643.1.2024

¹⁰¹ Załącznik B.40. do obwieszczenia Ministra Zdrowia z dnia 18 września 2024 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 października 2024 r.

¹⁰² ZSS.422.18.2024

zdiagnozowane obszary problemowe. Dotyczyły one kwalifikacji niezbędnych do zatrudnienia osób w roli wychowawcy lub terapeuty i konieczności ich uregulowania w aktach wykonawczych.

Rzecznik wskazał na konieczności analizy art. 23 ust. 1 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹⁰³ mówiącym o konieczności współpracy placówek wsparcia dziennego z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Rzecznik Praw Dziecka zasugerował zmianę użytej terminologii „placówka oświatowa”, ponieważ jego literalne odczytanie powodowałoby współpracę placówek wsparcia dziennego jedynie z częścią podmiotów wchodzących w skład systemu oświaty. Podkreślił potrzebę doprecyzowania pojęcia współpracy z podmiotami leczniczymi, a także rozważenie rozszerzenie katalogu o współpracę z ośrodkami pomocy społecznej.

Wobec skierowania do Rzecznika Praw Dziecka stanowiska Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk w sprawie potrzeby stworzenia ustawy o zawodzie pedagoga w kontekście pracy pedagogów z dziećmi w środowiskach wykluczonych¹⁰⁴ Rzecznik Praw Dziecka podjął pogłębioną analizę zapisów ustawowych dotyczących placówek wsparcia dziennego.

17 lutego 2025 r. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podziękowała¹⁰⁵ Rzecznikowi za przedstawione informacje na temat zdiagnozowanych obszarów problemowych oraz gotowość do dalszej współpracy na rzecz dzieci. W opinii resortu rodziny niektóre z podniesionych trudności wynikają z nieprawidłowej praktyki jednostek samorządu terytorialnego oraz kierowników placówek wsparcia dziennego, mimo istnienia regulacji prawnych w tej materii.

Jednocześnie zapewniono Rzecznika Praw Dziecka, że kwestia dotycząca funkcjonowania placówek wsparcia dziennego, a przede wszystkim zapewnienia w ramach wykonywanych przez te placówki zadań odpowiedniej opieki i wsparcia

¹⁰³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz. U. z 2025 r. poz. 49

¹⁰⁴ Stanowisko z dnia 20 stycznia 2024 r.

¹⁰⁵ DD-I.55.150.12.2025

potrzebującym dzieciom pozostaje w zainteresowaniu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej także pod kątem przygotowywanych zmian legislacyjnych.

W kolejnej korespondencji¹⁰⁶ z 1 marca 2025 r. przekazanej do wiadomości Rzecznika Praw Dziecka wskazano, iż w opinii Ministerstwa Edukacji Narodowej istnieje uzasadnienie do określenia w przepisach wymagań kwalifikacyjnych osób pracujących z młodzieżą jako wychowawcy podwórkowi – streetworkerzy, uwzględniając w szczególności obowiązujące standardy dotyczące m.in. zaświadczeń z Krajowego Rejestru Karnego czy innych wymaganych ustawami. Taki obowiązek już istnieje w przypadku zatrudniania lub dopuszczania osób do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi. Pracodawca lub inny organizator w zakresie takiej działalności ma obowiązek weryfikacji, czy dane zatrudnianej lub dopuszczanej osoby są zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym.

16) Wystąpienie dotyczące orzekania o niepełnosprawności

W wystąpieniu generalnym z 7 października 2024 r. do Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych¹⁰⁷ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o wskazanie przewidywanego terminu zakończenia prac nad zapowiadany narzędzem wspomagającym proces podejmowania decyzji przez lekarzy - członków zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności przy kwalifikacji dzieci z chorobami rzadkimi, w tym genetycznymi do osób niepełnosprawnych oraz okresu, na jaki winno zostać wydane orzeczenie.

Rzecznik podkreślił sytuację dzieci nieuleczalnie chorych oraz absurdalnie krótkie okresy, na jakie wydawane są w tych przypadkach orzeczenia o niepełnosprawności. Z analizy spraw dotyczących orzekania o niepełnosprawności dzieci, które zgłaszane są do Biura RPD wynika, że dzieci niezmiennie otrzymują czasowe orzeczenia o niepełnosprawności (na rok, dwa lub trzy lata). Zwłaszcza w przypadku dzieci

¹⁰⁶ DEW-WES.4035.3.2024

¹⁰⁷ ZZS.422.16.2024

z poważnymi zespołami genetycznymi i chorobami, które zgodnie z wiedzą medyczną są nieuleczalne, praktyka ta musi budzić kontrowersje.

29 listopada 2024 r. Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych poinformował¹⁰⁸ Rzecznika Praw Dziecka, że w Ministerstwie Rodziny, Pracy Polityki Społecznej prowadzone są prace nad narzędziem pomocniczym do orzekania w sprawie dzieci z rzadkimi chorobami, schorzeniami genetycznymi charakteryzującymi się jednorodnym przebiegiem i nierokujących przy udziale członków Polskiego Towarzystwa Genetyki Człowieka. Wskazano, iż z uwagi na niezwykle istotną dla orzecznictwa materię, nie jest możliwe jednoznaczne wskazanie terminu zakończenia prac. W szczególności z uwagi na fakt, że wskazana problematyka winna zostać uregulowana w sposób nie budzący kontrowersji w środowisku osób z niepełnosprawnościami oraz organizacjach pacjentów.

Poinformowano, że prowadzone są prace analityczne nad nowymi rozwiązaniami systemowymi dotyczącymi orzekania o niepełnosprawności. W ich ramach przygotowane zostanie narzędzie, które będzie wskazywać minimalny okres, na jaki powinno zostać wydane orzeczenie w przypadku osoby z rozpoznaną chorobą rzadką.

17) Wystąpienie w sprawie kwalifikacji psychologów szkolnych

W wystąpieniach generalnych z 15 października 2024 r. oraz 19 grudnia 2024 r. do Ministra Edukacji¹⁰⁹ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o objęcie szczególnym zainteresowaniem tematyki odpowiednich kwalifikacji osób zatrudnianych w szkołach oraz przedszkolach na stanowiskach psychologów.

Rzecznik wskazał, że w wielu szkołach na stanowiskach psychologa szkolnego pracują osoby bez tytułu magistra psychologii. W roku szkolnym 2022/2023 kuratoria w Polsce wydały rekordową liczbę takich zgód. Podobnie wysoce niepokojące są ustalenia Najwyższej Izby Kontroli, gdzie wskazano m.in., iż w dwóch szkołach (20 proc. kontrolowanych) – za zgodą kuratora oświaty – specjaliści szkolni zatrudnieni byli mimo braku wymaganych przepisami kwalifikacji.

¹⁰⁸ BON-IV.070.110.2024

¹⁰⁹ ZZS.422.17.2024

Rzecznik Praw Dziecka poprosił o wskazanie czy proces wydawania zgód przez kuratorów oświaty jest monitorowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

27 stycznia 2025 r. Rzecznik Praw Dziecka poinformowany został¹¹⁰, że Ministerstwo Edukacji Narodowej zainicjowało i prowadzi działania, których celem jest poprawa jakości i dostępu do pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i uczniów. Wskazano również, że MEN monitoruje zatrudnienie nauczycieli specjalistów za pośrednictwem Systemu Informacji Oświatowej (SIO). Dodatkowo w Strefie Pracownika SIO powstał raport dla szkół i placówek oświatowych, kuratoriów oświaty oraz jednostek samorządu terytorialnego. W raporcie generowane są dane dotyczące bieżącej sytuacji zatrudniania nauczycieli specjalistów. Ponadto monitorowane jest zapotrzebowanie kadrowe szkół na podstawie ogłoszeń o wolnych miejscach pracy, udostępnianych na stronach kuratoriów oświaty.

Równoległe do procesu monitorowania poziomu kwalifikacji zatrudnionych specjalistów, resort inicjuje prowadzenie projektów i działań szkoleniowych, których celem jest podnoszenie kompetencji nauczycieli specjalistów, w tym psychologów. Dodatkowo opracowano skrócone wersje standardów postępowania w sytuacji kontaktu z osobami w kryzysie samobójczym, odrębnie dla nauczycieli i dla specjalistów. Po przyjęciu uwag i przekazaniu przez MZ ostatecznej wersji standardów, MEN upowszechni je we wszystkich szkołach i placówkach.

18) Wystąpienie w sprawie polityki państwa na rzecz wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi w dalszych pracach rządu

W wystąpieniu generalnym z 26 października 2024 r. do Prezesa Rady Ministrów¹¹¹ Rzecznik Praw Dziecka poprosił o uwzględnienie opinii RPD w dalszych pracach rządu w związku z opublikowanym w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady

¹¹⁰ DK-DK.072.8.2024

¹¹¹ ZYS.400.8.2024, ZYS.422.21.2024

Ministrów projektem ustawy o zmianie Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹¹².

Ministerstwo Zdrowia w projekcie ustawy o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi zaproponowało m.in.: doregulowanie kwestii wyglądu opakowania napoju alkoholowego oraz wyglądu i treści zamieszczanych na nim informacji, określenie zakazu wprowadzania do obrotu alkoholu w postaci innej niż płynna oraz nałożenie na sprzedawców lub podających napoje alkoholowe obowiązku odmowy sprzedaży lub podania napojów alkoholowych osobom, które nie okazały dokumentu potwierdzającego ich wiek z jednoczesnym obowiązkiem adresowanym do sprzedawcy lub osoby podającej do żądania okazania powyższego dokumentu, w przypadku wątpliwości co do ukończenia przez nabywcę 18. roku życia.

Rzecznik poparł zaproponowane rozwiązania. W piśmie do Premiera wskazał, że konieczne jest także jasne uregulowanie w Ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi kwestii form sprzedaży napojów alkoholowych w kontekście dopuszczalności albo niedopuszczalności zawierania umów sprzedaży napojów alkoholowych za pośrednictwem Internetu. Niezbędne jest również podjęcie działań na rzecz wprowadzenia zakazu reklamy piwa.

Niepokojąca, zdaniem Rzecznika Praw Dziecka, jest rosnąca w Polsce dostępność fizyczna alkoholu mierzona liczbą punktów sprzedaży. W Polsce nie ma także generalnego ograniczenia czasowego dla sprzedaży alkoholu, przez co jest on dostępny przez całą dobę. Sytuacja ta wymaga stworzenia rozwiązań na rzecz strategicznego ograniczania dostępności fizycznej alkoholu.

5 grudnia 2024 r. Minister Zdrowia w odpowiedzi¹¹³ na wystąpienie Rzecznika poinformował, że trwają ustalenia dotyczące możliwości uzupełnienia wpisu do wykazu prac legislacyjnych programowych Rady Ministrów o postulowane przez Ministerstwo Zdrowia ważne zmiany przepisów dotyczących promocji napojów alkoholowych (uzupełnienie definicji promocji, zakaz promocji piwa, wyłączenie wydzielonych stoisk

¹¹² Numer projektu: UD147)

¹¹³ ZPP.054.1206.2024

z przepisu zwalniającego z zakazu promocji, skutkiem czego ma być zakaz promocji wszystkich napojów alkoholowych na wydzielonych stoiskach), zaostrenie przepisu karnego za nielegalną reklamę i promocję, a także zakaz sprzedaży napojów alkoholowych na odległość, w tym z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej.

19) Wystąpienie w sprawie programu wsparcia dedykowanego przedszkolakom

W wystąpieniu generalnym z 31 października 2024 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹¹⁴ Rzecznik Praw Dziecka wskazał, iż niezrozumiały jest brak programu wsparcia na rzecz dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w kontekście funkcjonujących programów "Dobry start" oraz "Aktywny rodzic" obejmujących inne grupy wiekowe. Poprosił również o rozważenie podjęcia działań w tym zakresie.

Rzecznik podkreślił rolę edukacji przedszkolnej, która wpływa na rozwój dzieci w wieku 3-6 lat. Przedszkola oferują programy edukacyjne, które wspierają rozwój społeczny, emocjonalny oraz edukacyjny dzieci.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka dzieci w wychowaniu przedszkolnym zostały wykluczone z wszelkich programów wsparcia dla rodzin w wydatkach związanych z edukacją na tym poziomie. Tymczasem rodziny z dziećmi w wieku przedszkolnym również stają przed wyzwaniami, w tym związanymi z kosztami opieki nad dziećmi i zapewnieniem im odpowiednich warunków rozwoju. W związku z tym Rzecznik widzi potrzebę dalszych działań, które umożliwiłyby wprowadzenie nowych form wsparcia na rzecz wyrównywania szans dzieci w wychowaniu przedszkolnym.

20 listopada 2024 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w odpowiedzi¹¹⁵ przekazanej Rzecznikowi Praw Dziecka poinformował, że nie są prowadzone prace legislacyjne nad rozszerzeniem prawa do świadczenia "Dobry start" na dzieci uczęszczające do przedszkola.

¹¹⁴ ZS.422.20.2024

¹¹⁵ DPR-IV.070.50.2024

Wobec faktu, że intencją Rzecznika Praw Dziecka było rozważenie możliwości wprowadzenia nowego programu dedykowanego tej grupie dzieci, a nie modyfikacja funkcjonującego programu „Dobry start” planowane są dalsze działania w tym zakresie.

20) Wystąpienie w sprawie opieki zdrowotnej dla przedszkolaków chorych przewlekle

W wystąpieniu generalnym z 5 listopada 2024 r. do Ministra Zdrowia¹¹⁶ Rzecznik Praw Dziecka zaapelował o uregulowanie opieki zdrowotnej nad dziećmi w przedszkolu, analogicznie jak to ma miejsce w przypadku uczniów. Ich sytuacja jest już określona w Ustawie o opiece zdrowotnej nad uczniami¹¹⁷.

W szczególnym zainteresowaniu pozostaje sytuacja dzieci cierpiących na choroby przewlekłe, w kontekście zapewniania im równego traktowania oraz bezpieczeństwa pobytu w przedszkolu. Chodzi przede wszystkim o zapewnienie im opieki, pomocy przedmedycznej i możliwość podawania leków ratujących życie i zdrowie.

Najczęściej zgłaszane problemy związane z opieką nad dzieckiem z chorobą przewlekłą w przedszkolu dotyczą tak powszechnych chorób, jak cukrzyca, astma czy alergie. Rzecznik Praw Dziecka skierował apel o podjęcie prac nad wprowadzeniem i uregulowaniem opieki pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania w przedszkolach – z uwzględnieniem sprawowania opieki nad dziećmi przewlekle chorymi lub niepełnosprawnymi w przedszkolu.

Ustawa o opiece zdrowotnej nad uczniami, która m.in. reguluje kwestie sprawowania opieki nad młodymi osobami przewlekle chorymi lub z niepełnosprawnościami w szkole, nie objęła dzieci realizujących wychowanie przedszkolne, w tym tych w wieku 6 lat z przygotowaniem przedszkolnym. W ocenie Rzecznika brak jest przepisów określających takie elementy opieki nad dzieckiem z chorobą przewlekłą w przedszkolu, jak możliwość podania mu leku, zagwarantowanie indywidualnej diety czy udzielenie pomocy przedmedycznej.

¹¹⁶ ZZS.422.18.2024

¹¹⁷ Ustawa z dnia 12 kwietnia 2019 r. o opiece zdrowotnej nad uczniami, Dz. U. poz. 1078

10 grudnia 2024 r. Minister Zdrowia poinformował¹¹⁸ Rzecznika Praw Dziecka, że podziela opinię o konieczności wzmocnienia opieki nad dziećmi z chorobami przewlekłymi w placówkach oświatowych, tak by zapewnić im równe szanse oraz bezpieczeństwo w czasie pobytu w przedszkolu, w kontekście opieki, pomocy przedmedycznej i możliwości podawania leków.

Wskazano szereg działań podejmowanych przez Ministerstwo, w szczególności o charakterze edukacyjnym (zalecenia postępowania dotyczące opieki nad uczniami z: anafilaksją, astmą oskrzelową, alergicznym nieżytem nosa, atopowym zapaleniem skóry i pokrzywką w szkole).

Odnosząc się do postulatu zapewnienia w przedszkolach opieki realizowanej przez pielęgniarkę lub higienistkę szkolną, nie można pominąć kwestii dostępności personelu medycznego. Niestety, ze względu na zbyt małą w stosunku do potrzeb liczbę pielęgniarek uprawnionych do sprawowania profilaktycznej opieki zdrowotnej nad uczniami, występują trudności z zapewnieniem ich dostępności w szkołach, co utrudnia rozważanie możliwości objęcia ich opieką dodatkowej grupy dzieci. W związku z powyższym jest przygotowywana nowelizacja Ustawy o opiece zdrowotnej nad uczniami. Jej podstawowym założeniem jest zwiększenie liczby osób, które mogłyby sprawować opiekę zdrowotną w szkołach. Po wdrożeniu i ocenie funkcjonowania nowych rozwiązań będzie możliwe podejmowanie dalszych kroków i rozważenie rozszerzenia ich na inne grupy dzieci.

21) Wystąpienie dotyczące zmian w mechanizmie korzystania ze świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego

W wystąpieniu generalnym z 7 listopada 2024 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹¹⁹ Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o rozważenie zmiany mechanizmu wzrostu kwoty kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego oraz o podjęcie prac mających na celu

¹¹⁸ RZZR.054.26.2024

¹¹⁹ ZZS.422.22.2024

umożliwienie korzystania z funduszu samotnym rodzicom pracującym zarobkowo oraz osiągającym z tego tytułu minimalne wynagrodzenie za pracę.

Rzecznik zauważył, że konieczne jest podwyższenie wysokości świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego do poziomu 1 tys. zł (od wielu lat świadczenie to przysługuje w wysokości bieżąco ustalonych alimentów, jednak nie wyższej niż 500 zł). Kompleksowe uregulowanie problematyki związanej ze świadczeniem z funduszu wymaga również realnej weryfikacji kryterium dochodowego uprawniającego do jego otrzymania.

Świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w Ustawie z 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. RPD podkreślił, że obecna regulacja przewidująca waloryzację kwot co 3 lata jest niesatysfakcjonująca. Ponadto przyjęte rozwiązania nadal nie zabezpieczają sytuacji samotnych rodziców z jednym dzieckiem osiągających minimalne wynagrodzenie. W tym względzie kryterium dochodowe umożliwiające pobieranie świadczeń z funduszu powinno – zdaniem Rzecznika – korelować z wysokością minimalnego wynagrodzenia i być weryfikowane corocznie.

W odpowiedzi¹²⁰ z 28 listopada 2024 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że w uchwalonej przez Sejm 21 listopada 2024 r. ustawie o zmianie Ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów¹²¹ zwiększona została maksymalna kwota świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego z 500 zł do tys. zł. Przyjęte rozwiązania nie przewidują jednak zmian w zakresie kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń z funduszu. Jednocześnie poinformowano o rozpoczęciu prac w kierunku wypracowania mechanizmu corocznej waloryzacji kwoty kryterium dochodowego.

Pismem¹²² z 9 grudnia 2024 r. Rzecznik zadeklarował gotowość do współpracy w powyższym zakresie.

¹²⁰ DPR-IV.070.51.2024

¹²¹ Ustawa z dnia 21 listopada 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, Dz. U. z 2024 r. poz. 1827

¹²² ZZS.422.22.2024

22) Wystąpienie dotyczące opieki nad kobietą i dzieckiem w okresie karmienia piersią, w kontekście ochrony zdrowia niemowląt i małych dzieci w Polsce

W wystąpieniu generalnym z 7 listopada 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia¹²³ z apelem o pilne podjęcie systemowych działań ukierunkowanych na istotną poprawę sytuacji kobiet karmiących i ich dzieci.

Przepisy polskiego prawa oraz system opieki zdrowotnej teoretycznie zapewniają opiekę nad kobietą i dzieckiem w okresie karmienia piersią. W praktyce wsparcie to okazuje się wciąż zbyt słabe i niewystarczające. Świadczy o tym m.in. odnotowywane obecnie gwałtowne obniżanie się wskaźników karmienia piersią już w pierwszych tygodniach po porodzie.

W ocenie Rzecznika zasadnym byłoby podjęcie przez resort zdrowia działań o zasięgu ogólnopolskim, mających na celu weryfikację realizacji obowiązujących już standardów, w tym w szczególności przeprowadzenie czynności kontrolnych pozwalających na ocenę poziomu jakości opieki zdrowotnej sprawowanej nad matką w okresie karmienia piersią oraz jej dzieckiem przez kolejne trzy grupy zawodowe: położne na oddziale położniczym, lekarzy medycyny rodzinnej, doradców i konsultantów laktacyjnych.

Zasadnym jest też, argumentował RPD, podejmowanie stałych działań na rzecz dalszego budowania świadomości kobiet w ciąży i matek małych dzieci w kontekście walorów karmienia piersią, tak istotnych zarówno dla zdrowia matki, jak i dziecka.

Mając powyższe na uwadze Rzecznik zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o przedstawienie planu konkretnych działań resortu w przedstawionym obszarze.

9 grudnia 2024 r. Minister Zdrowia w odpowiedzi¹²⁴ poinformował, że sposób żywienia noworodków i niemowląt jest na bieżąco monitorowany w ramach Programu badań statystycznych statystyki publicznej. Wskazano, iż jednym z elementów, który powinien pozytywnie wpłynąć na wskaźniki karmienia piersią jest umożliwienie realizacji edukacji przedporodowej przez położną już od momentu potwierdzenia ciąży przez

¹²³ ZZS.422.9.2024

¹²⁴ RZZR.6620.4.2024

lekarza położnika lub położną. Aktualne przepisy umożliwiają jej rozpoczęcie dopiero od 21. tygodnia ciąży. Planuje się wydzielenie w standardzie organizacyjnym opieki okołoporodowej odrębnej części. Opisana zostanie tam standardowa opieka laktacyjna, która w sposób kompleksowy, czytelny przedstawi wymagania co do warunków i organizacji pracy personelu medycznego na każdym etapie opieki okołoporodowej w tym zakresie. Planowane są także zmiany umożliwiające odbywanie się wizyt patronażowych położnej podstawowej opieki zdrowotnej u dzieci urodzonych przedwcześnie lub długotrwanie hospitalizowanych.

23) Wystąpienie dotyczące niedostatecznego wsparcia opiekunów dzieci z niepełnosprawnościami

W wystąpieniu generalnym z 7 listopada 2024 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹²⁵ Rzecznik Praw Dziecka podniósł kwestię niewystarczającego poziomu wsparcia rodziców dzieci z niepełnosprawnościami. Obowiązujące regulacje prawne nie zapewniają – zdaniem Rzecznika – pełnego zabezpieczenia socjalnego dzieci z niepełnosprawnością, aktualna wysokość zasiłku pielęgnacyjnego jest rażąco niska i nie odpowiada rzeczywistym potrzebom małoletnich. Niezmieniony poziom wsparcia (wysokość zasiłku pielęgnacyjnego od 2019 r. wynosi 215,84 zł miesięcznie), wydaje się dalece niesatysfakcjonujący.

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o dokonanie kompleksowej analizy przedstawionego zagadnienia, w tym weryfikację obecnego poziomu wsparcia zapewnionego tej grupie dzieci i rodzin, która nie może skorzystać ze świadczenia pielęgnacyjnego.

Odpowiadając¹²⁶ w dniu 22 listopada 2024 r. na wystąpienie Rzecznika, Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 13 sierpnia 2024 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla

¹²⁵ ZZS.422.13.2024

¹²⁶ DPR-IV.070.48.2024

opiekuna, wysokość kwot kryteriów dochodowych uprawniających do świadczeń rodzinnych oraz kwot świadczeń rodzinnych pozostawiono na obowiązującym obecnie poziomie¹²⁷. Omówiony został także funkcjonujący system wsparcia oraz dokonane w nim zmiany. Wskazano m.in., że wysokość świadczenia pielęgnacyjnego od 1 stycznia 2025 r. zostanie podwyższona do kwoty 3287 zł miesięcznie. Ponadto wprowadzona zostanie możliwość łączenia przez opiekuna aktywności zawodowej bez żadnych ograniczeń z pobieraniem świadczenia pielęgnacyjnego.

24) Wystąpienie w sprawie poprawy dostępności oraz jakości wyżywienia w szpitalu lub innym zakładzie leczniczym

W wystąpieniu generalnym z 7 listopada 2024 r. do Ministra Zdrowia¹²⁸ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie działań w zakresie poprawy dostępności oraz jakości gwarantowanych świadczeń towarzyszących w postaci, adekwatnego do stanu zdrowia, wyżywienia w szpitalu lub innym zakładzie wykonującym działalność leczniczą.

Rzecznik wskazał, że w jego zainteresowaniu leży zwłaszcza kwestia wyżywienia dzieci-pacjentów w warunkach szpitalnych, w tym w szczególności zagwarantowania małoletnim dostępu do wyżywienia wysokiej jakości i bezpiecznego dla tych, których stan zdrowia, potwierdzony uprzednią diagnozą lekarską, wymaga bezwzględnego stosowania diety eliminacyjnej.

W ocenie Rzecznika konieczne jest podjęcie przez resort zdrowia działań kontrolnych, mających na celu ustalenie rzeczywistego dostępu i oceny jakości wyżywienia, a w przypadku ustalenia nieprawidłowości w tym zakresie - podjęcia przez właściwe organy działań naprawczych.

Minister Zdrowia pismem¹²⁹ z 5 grudnia 2024 r. wskazał, iż wprowadzono program pilotażowy mający na celu zwiększenie dostępności porad żywieniowych

¹²⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2024 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna, Dz. U. z 2024 r. poz. 1238

¹²⁸ ZSS.422.20.2024

¹²⁹ DLG.6110.11.2024

w szpitalach, a także wdrożenie optymalnego modelu żywienia świadczeniobiorców w szpitalach.

Ministerstwo Zdrowia przygotowało pismo skierowane do szpitali przypominające o prawnym obowiązku zapewnienia pacjentom wyżywienia adekwatnego do stanu zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia bezpiecznych diet bezglutenowych pacjentom z celiakią, które zostało przekazane do Narodowego Funduszu Zdrowia z prośbą o rozesłanie do wszystkich¹³⁰, z którymi NFZ ma podpisane umowy na udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

Minister Zdrowia przekazał, iż w zakresie działań kontrolnych w zarządzeniu prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z 27 września 2023 r.¹³¹ przewidziano kary umowne w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, z przyczyn leżących po stronie realizatora pilotażu.

25) Wystąpienie o sferze prywatnej pracownika i jego dziecka z niepełnosprawnością

W wystąpieniu generalnym z 13 listopada 2024 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹³² Rzecznik Praw Dziecka zgłosił problem nadmiernej ingerencji pracodawcy w sferę prywatną pracownika i jego dziecka.

Sprawa dotyczy przepisów Kodeksu pracy, zgodnie z którymi, jeżeli z powodu stanu zdrowia potwierdzonego orzeczeniem o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności, dziecko wymaga osobistej opieki pracownika, może być udzielony urlop wychowawczy w wymiarze do 36 miesięcy, jednak na okres nie dłuższy niż do ukończenia przez dziecko 18. roku życia. Do wniosku o urlop rodzic dołącza też kopię prawomocnego orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności dziecka, na które ma być udzielony urlop wychowawczy. I tu leży problem. Pracodawca zyskuje bowiem dostęp do całości treści orzeczenia wydanego dla dziecka. Pośrednio są

¹³⁰ W rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, Dz.U. z 2024 r. poz. 799

¹³¹ Nr 140/2023/DSOZ w sprawie umów o realizację programu pilotażowego w zakresie edukacji żywieniowej oraz poprawy jakości żywienia w szpitalach – „Dobry posiłek w szpitalach”

¹³² ZZS.422.23.2024

to też informacje potwierdzające, że pracownik, jeżeli sprawuje opiekę nad osobą w wieku do ukończenia 18. roku życia legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności, może być uprawniony do określonych form finansowego wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. Wątpliwości Rzecznika budził zakres przetwarzanych danych z dołączanych do wniosków dokumentów dotyczących uprawnień pracowników związanych z rodzicielstwem.

W odpowiedzi¹³³ z dnia 20 stycznia 2025 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wskazał, iż wszystkie wymagane dokumenty, które należy przedstawić pracodawcy mają charakter dowodowy. Zatem z punktu widzenia pracodawcy podstawowym dokumentem poświadczającym niepełnosprawność lub stopień niepełnosprawności dziecka jest kopia prawomocnego orzeczenia i w konsekwencji zobowiązującym pracodawcę do udzielenia dodatkowego urlopu wychowawczego. Jednakże w przypadku, gdy ujawnione w orzeczeniu okoliczności mogłyby mieć negatywny wpływ na pracownika lub jego dziecko oraz istniałoby zagrożenie ujawnienia danych szczególnie chronionych, pracownik zobowiązany jest przedstawić pracodawcy kopię prawomocnego orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności dziecka, a pracodawca na wniosku lub w notatce służbowej może sporządzić informację o orzeczeniu oraz poświadczyc zapoznanie się z jego treścią. W przypadku kontroli pracodawcy przez Państwową Inspekcję Pracy, pracownik będzie zobowiązany do okazania orzeczenia.

26) Wystąpienie w sprawie brzmienia zakresu wskazań refundacyjnych dla leków na ADHD

W wystąpieniu generalnym z 4 grudnia 2024 r. do Ministra Zdrowia¹³⁴ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o analizę tego, czy zakres wskazań refundacyjnych dla produktów leczniczych zawierających metylofenidat odpowiada aktualnym wskazaniom leczenia ADHD.

¹³³ DPP-I.070.35.2024

¹³⁴ ZZS.422.26.2024

Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że obecne brzmienie zakresu wskazań refundacyjnych dla leków zawierających methylphenidati hydrochloridum wpływa bezpośrednio na sytuację w obszarze ordynacji lekarskich na rzecz dzieci z ADHD, u których lekarz stwierdził konieczność włączenia farmakologicznego, ale dzieci te nie są jeszcze objęte psychoterapią (ze względu albo na aktualny brak wskazań albo na oczekiwanie na udzielenie świadczenia psychoterapeutycznego).

Rzecznik podniósł, że postulatem środowiska psychiatrów dzieci i młodzieży jest dostosowanie zakresu wskazań refundacyjnych dla leków zawierających substancję czynną chlorowodorek metylofenidatu do faktycznych zakresów oddziaływań nefarmakologicznych ustalonych dla rozpoznania ADHD. Czyli, obok psychoterapii, wskazanie w pierwszej kolejności na prowadzenie oddziaływań psychospołecznych, które obecnie także znajdują się w rozporządzeniu w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień¹³⁵. Pozwoliłoby to ordynować małym dzieciom, u których rozpoznano ADHD, a nie stwierdzono konieczności włączenia psychoterapii, leki refundowane odpowiadające ich problemowi zdrowotnemu.

Odnosząc się do kwestii trudności w obszarze ordynacji lekarskich na refundowane produkty lecznicze zawierające metylofenidat dla małych pacjentów, u których rozpoznano zespół nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD), Minister Zdrowia poinformował¹³⁶ 23 grudnia 2024 r., że była ona przedmiotem spotkania przedstawicieli resortu z Konsultant krajową w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży. Po analizie zagadnienia Minister Zdrowia skierował 9 grudnia 2024 r. do Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji, w oparciu o art. 31n ust. 5 Ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych¹³⁷ prośbę o analizę kwestii ewentualnej zmiany brzmienia aktualnego wskazania refundacyjnego dla leków zawierających substancję czynną metylofenidat.

¹³⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 19 czerwca 2019 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, Dz. U. z 2019 r. poz. 1285, z późn. zm.

¹³⁶ PLR2.4503.2.4.2024

¹³⁷ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz. U. z 2024 r. poz. 146, z późn. zm.

Po zakończeniu prac analitycznych przez agencję Minister Zdrowia zapozna się z jej wynikami oraz podejmie stanowisko co do ewentualnej zmiany brzmienia wskazania dla przedmiotowej substancji czynnej.

27) Wystąpienie dotyczące zakazu sprzedaży napojów alkoholowych w miejscach rekreacji dzieci i rodzin

W wystąpieniu generalnym z 10 grudnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia¹³⁸ o uwzględnienie kwestii sprzedaży, podawania oraz możliwości spożywania napojów alkoholowych w miejscach dedykowanych rekreacji dzieci i rodzin, takich jak np. sale zabaw, parki tematyczne, parki linowe w toku prac legislacyjnych nad zmianą Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Rzecznik wskazał, że dotychczasowa zasada generalnego dopuszczenia możliwości sprzedaży oraz spożywania napojów alkoholowych w miejscach służących bezpośrednio rekreacji dzieci i ich rodzin winna zostać poddana analizie resortu zdrowia i Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom pod kątem zasadności włączenia tych miejsc do katalogu określonego w art. 14 ust. 1 Ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹³⁹.

RPD poprosił o udzielenie informacji, czy kwestię zgłoszono do resortu i czy była ona przedmiotem prac analitycznych. Poprosił także o dokonanie analizy możliwości wprowadzenia zmian legislacyjnych w omawianym zakresie.

Ze stanowiska Ministra Zdrowia 13 stycznia 2025 r. wynika¹⁴⁰, iż co do zasady postulat wskazujący na potrzebę dopisania do listy miejsc, w których zabrania się sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych miejsc służących bezpośrednio rekreacji dzieci i rodzin należy uznać za zasadny i godny rozważenia. Wszelkie przepisy pozwalające ograniczyć ekspozycję dzieci na alkohol oraz ograniczające dostępność alkoholu są warte inkorporowania do polskiego porządku

¹³⁸ ZZS.422.19.2024

¹³⁹ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz. U. z 2023 r. poz. 2151, ze zm. zm.

¹⁴⁰ ZPP.054.1263.2024

prawnego. Jednak wymaga to dodatkowych, pogłębionych analiz, mając na względzie m.in. obowiązujące przepisy dotyczące miejsc publicznych.

28) Wystąpienie dotyczące działań na rzecz młodych ludzi opuszczających pieczę zastępczą

W wystąpieniu generalnym z 11 grudnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹⁴¹ o rozważenie podjęcia działań na rzecz młodych ludzi opuszczających pieczę zastępczą. Podkreślił konieczność zapewnienia im wsparcia finansowego na poziomie tożsamym do wsparcia udzielanego rodzinom zastępczym.

Wejście wychowanków pieczy zastępczej w samodzielne życie oraz pełnienie przez nich samodzielnych ról społecznych przy braku wsparcia osób bliskich jest szczególnie trudne. Tym samym uregulowania dotyczące pomocy na kontynuowanie nauki oraz wysokość tego wsparcia są niezmiernie ważne. Sytuacja młodych osób opuszczających pieczę zastępczą była wcześniej przedmiotem analizy Najwyższej Izby Kontroli.

NIK ustaliła, że rodzina zastępcza otrzymuje większe środki na utrzymanie wychowanka niż wychowanek, który opuścił rodzinę i utrzymuje się samodzielnie. Taka sytuacja powoduje, iż osoby, które mogłyby opuścić rodziny zastępcze i się usamodzielnąć, ze względów finansowych dłużej w nich pozostają, przez co nie zwalniają miejsc dla kolejnych osób, które muszą być umieszczone w pieczy zastępczej.

Rzecznik przywołał także opinie dyrektorów powiatowych centrów pomocy rodzinie zawarte w raporcie pokontrolnym NIK. Według nich obowiązująca obecnie kwota na pomoc na kontynuowanie nauki nawet w sposób minimalny nie zabezpiecza podstawowych potrzeb osób usamodzielnianych.

W odpowiedzi¹⁴² przekazanej 4 lutego 2025 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podziękował za zaangażowanie oraz chęć współpracy w ważnym obszarze systemu pieczy zastępczej, jakim jest usamodzielnianie osób pełnoletnich

¹⁴¹ ZSS.422.6.2024

¹⁴² DD-I.55.150.9.2025

opuszczających pieczę. Poinformowano, że resort dostrzega opisany problem, a także znajduje on potwierdzenie w danych statystycznych.

Wskazano również, że w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej trwają prace nad długofalowymi zmianami w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej. Opracowywane zmiany obejmują wzmocnienie systemu wspierania rodziny oraz poprawę sytuacji rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, w tym także osób usamodzielnianych.

29) Wystąpienie dotyczące hipercholesterolemii i bilansu zdrowia dzieci

W wystąpieniu generalnym z 11 grudnia 2024 r. do Ministra Zdrowia¹⁴³ Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o przekazanie aktualnej informacji na temat etapu wprowadzania powszechnych badań przesiewowych w kierunku hipercholesterolemii do bilansu małych dzieci. RPD od miesięcy apelował o zmianę w tym zakresie.

Rzecznik wskazał, że hipercholesterolemia rodzinna jest jedną z lepiej poznanych chorób uwarunkowanych genetycznie, powodującą przyspieszony rozwój miażdżycy i duże ryzyko wystąpienie incydentów sercowo-naczyniowych. Dzięki wczesnej identyfikacji osób z grupy ryzyka już w okresie dzieciństwa i wprowadzeniu efektywnej modyfikacji stylu życia oraz farmakoterapii można zmniejszyć częstość tych incydentów w życiu dorosłym. Niedostateczna diagnostyka i leczenie u dzieci w Polsce wskazuje na potrzebę podniesienia poziomu świadomości i zrozumienia tej choroby zarówno w społeczeństwie, jak i w środowisku medycznym. Kluczowym punktem w edukacji na temat hipercholesterolemii rodzinnej jest zrozumienie znaczenia badań przesiewowych w populacji wieku rozwojowego oraz kaskadowego badania przesiewowego w rodzinach pacjentów, u których ją zdiagnozowano. Zaburzenia lipidowe powinny być diagnozowane i leczone od najwcześniejszych lat życia.

30 grudnia 2024 r. Minister Zdrowia poinformował¹⁴⁴, że po otrzymaniu 22 listopada 2024 r. rekomendacji nr 133/2024 prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji w sprawie zasadności kwalifikacji świadczenia opieki zdrowotnej

¹⁴³ ZSS.422.19.2024

¹⁴⁴ DLG.740.115.2024

„Badanie przesiewowe w kierunku hipercholesterolemii rodzinnej realizowane jako element badania bilansowego wykonywanego na etapie rocznego obowiązkowego przygotowania przedszkolnego” jako świadczenia gwarantowanego, prowadził prace analityczne. Następnie podjął decyzję odnośnie do kwalifikowania przedmiotowego świadczenia do świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (POZ).

Rzecznik Praw Dziecka poinformowany został, że rozpoczęcie prac nad wprowadzeniem powyższego rozwiązania do systemu opieki zdrowotnej planowane jest w 2025 r.

8.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Zdrowia i Spraw Socjalnych

Poniższe przykłady zostały przedstawione w formie analizy przypadków, co pozwala na przyjrzenie się konkretnym sprawom przez pryzmat działania Zespołu Zdrowia i Spraw Socjalnych, jego współpracy z różnymi podmiotami oraz osiągniętych efektów, które przekładają się na realną poprawę sytuacji dzieci w Polsce.

Opis spraw pozwala spojrzeć na nie również w kontekście obecnego stanu prawnego, dostrzec rysujące się rzeczywiste trudności systemowe. W każdym przypadku Rzecznik Praw Dziecka był uczestnikiem zarówno działań nakierowanych na indywidualną sytuację młodej osoby, jak również – w razie konieczności – wskazywał na potrzebę szerszych zmian na rzecz ochrony dzieci.

Dodatkowy urlop macierzyński dla rodziców dzieci urodzonych przedwcześnie oraz tych, które po narodzinach ze względu na stan zdrowia musiały zostać dłużej w szpitalu

Problem: Gdy dziecko rodzi się przedwcześnie albo gdy rodzi się z problemem zdrowotnym wymagającym wydłużonej hospitalizacji po narodzinach, rodzice mierzą się z szeregiem trudności. Niejednokrotnie mamy tych dzieci, pozostając z nimi w szpitalu albo sprawując nad nimi dodatkową opiekę pielęgnacyjną, nie mogły w prosty sposób podjąć działań na rzecz uregulowania kwestii związanej z przysługującym im wymiarem urlopu macierzyńskiego. O ile Kodeks pracy przewidywał w art. 181 wyjątek od zasady nieprzerwanego korzystania z urlopu macierzyńskiego – jeżeli dziecko wymaga

hospitalizacji – to wymogi formalne dla pracownicy były trudne do spełniania w sytuacji, gdy jej życie koncentrowało się wokół opieki nad hospitalizowanym dzieckiem.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka podjął działania na rzecz wsparcia systemowej zmiany powyżej opisanej sytuacji, pozwalającej na stworzenie rozwiązań polegających na wprowadzeniu dodatkowego urlopu macierzyńskiego dla rodziców wcześniaków i dzieci hospitalizowanych po narodzinach. Podczas licznych spotkań przedstawicieli Biura RPD w sejmowych zespołach oraz w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wspierano postulat zmian systemowych we wskazanym obszarze. M.in. 22 listopada 2024 r. zastępca RPD w imieniu Rzecznika Praw Dziecka uczestniczył w posiedzeniu Komisji Kodyfikacyjnej, gdzie podkreślił, że urlop ten to jest oddanie czasu, który jest potrzebny, by dziecko miało czas na zbudowanie więzi z rodzicem. Jednocześnie apelował, by te dobre przepisy poprzeć i by mogły one jak najszybciej wejść w życie. W prace nad rozwiązaniami zaangażowane były także biura Rzecznika Praw Pacjenta i Rzecznika Praw Obywatelskich. Podkreślić należy, iż Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przez rok współpracowało ze stroną społeczną – rodzicami wcześniaków, lekarzami, organizacjami zrzeszonymi w Koalicji dla Wcześniaków określając te działania jako wspólny sukces.

Efekt: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przygotowało projekt nowelizacji ustawy – Kodeks pracy, zakładający wprowadzenie dodatkowego urlopu macierzyńskiego dla mamy lub taty dziecka urodzonego przedwcześnie lub dziecka z problemem zdrowotnym wymagającym wydłużonej lub długotrwałej hospitalizacji po narodzinach.

13 grudnia 2024 r. Prezydent RP podpisał nowelizację Kodeksu pracy, która wydłuża urlop macierzyński rodzicom wcześniaków i dzieci wymagających hospitalizacji po urodzeniu. Nowelizacja wprowadza do systemu prawnego, obok istniejącego urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego, urlopu rodzicielskiego nową instytucję – uzupełniający urlop macierzyński.

Dostęp do refundowanego leczenia wozorytydem dla dzieci z achondroplazją

Problem: W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na trudną sytuację dzieci cierpiących na achondroplazję w zakresie braku dostępu w Polsce do nowoczesnej terapii dedykowanej tej chorobie, która byłaby finansowana ze środków publicznych. Do RPD licznie zwracały się zarówno dzieci cierpiące na achondroplazję, jak i ich rodzice, wnosząc o pomoc w sprawie.

W Polsce nie była dostępna żadna metoda terapeutyczna dedykowana tej jednostce chorobowej. Leczy się jedynie – w ograniczonym zakresie – objawy wynikających z achondroplazji chorób i problemów zdrowotnych, wykorzystując zarówno farmakoterapię, rehabilitację, jak i procedury zabiegowe, interwencje chirurgiczne. Na świecie zarejestrowany i dopuszczony jest tylko jeden lek dedykowany achondroplazji. Zawiera substancję czynną wozorytyd i ma na celu zahamowanie postępu tej choroby. Lek był dostępny na polskim rynku, jednak nie był finansowany ze środków publicznych w ramach mechanizmu refundacji systemowej. To – przy wysokiej cenie leku – uniemożliwiało leczenie większości dzieci z achondroplazją. Lek w latach 2020-2023 podlegał finansowaniu w ramach procedury ratunkowego dostępu do technologii lekowych, jednak od 16 sierpnia 2023 r. ta ścieżka dostępu została zakończona.

Wozorytyd był dostępny w refundacji w wielu krajach europejskich m.in. w: Niemczech, Czechach, Rosji, Szwajcarii, Francji, Portugalii, Austrii czy Hiszpanii. W ramach innego dostępu niż tryb refundacyjny także w: Czechach, Węgrzech, Estonii, Bułgarii i Rumunii. W Polsce dzieci z achondroplazją nie mogły skorzystać z leczenia finansowanego ze środków publicznych, do którego dostęp mają dzieci z wieku innych krajów Unii Europejskiej.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka podjął szereg działań na rzecz zapewnienia dzieciom z achondroplazją dostępu do refundowanego leczenia w Polsce, w tym m.in.: odbyły się spotkania z dziećmi chorymi na achondroplazję i ich rodzicami. Następnie skierowano wystąpienie do producenta leku z apelem o uwzględnienie sytuacji polskich dzieci z achondroplazją. RPD zwrócił się również o przekazanie informacji, czy podmiot planuje podjęcie działań na rzecz przystąpienia do polskiej procedury refundacyjnej dla swojego produktu leczniczego. RPD spotkał się

z Rzecznikiem Praw Pacjenta i uzgodniono wspólne działania na rzecz leczenia polskich dzieci z achondroplazją. Dalej – zastępca RPD i dyrektor Zespołu spotkali się z wiceministrem zdrowia odpowiedzialnym za politykę lekową w Polsce oraz z zastępcą dyrektora Departamentu Polityki Lekowej i Farmacji Ministerstwa Zdrowia w sprawie możliwości i szans na udostępnienie dzieciom z achondroplazją leczenia technologią lekową wozorytyd. Wraz z Rzecznikiem Praw Pacjenta, RPD skierował wystąpienie do producenta leku w sprawie rozważenia złożenia w Polsce wniosku o jego refundację. 20 marca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka otrzymał odpowiedź od dyrektora reprezentującego producenta leku, z której wynikało, że przedstawiciele tej firmy zamierzają spotkać się z Ministrem Zdrowia w celu omówienia warunków dostępu do produktu w Polsce. Pismo przekazano do wiceministra zdrowia odpowiedzialnego za politykę lekową i refundację.

Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył wraz z przedstawicielami Rzecznika Praw Pacjenta w spotkaniu w Ministerstwie Zdrowia z przedstawicielami producenta leku.

11 czerwca 2024 r. RPD zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o udzielenie informacji o stanie sprawy dotyczącej możliwości zapewnienia dzieciom z rozpoznaną achondroplazją dostępu do leczenia wozorytydem. Następnie uczestniczył w posiedzeniu Parlamentarnego Zespołu ds. Achondroplazji, podczas którego przedstawiono dotychczasowe i planowane działania na rzecz dzieci z achondroplazją.

RPD wspólnie z Rzecznikiem Praw Pacjenta ponownie skierowali pismo do producenta leku, w którym wyrazili nadzieję, że zdecyduje się on przystąpić do procedury objęcia swojego leku refundacją w Polsce i że podjęte działania przyczynią się do poprawy sytuacji dzieci z achondroplazją w obszarze ich dostępu do innowacyjnego i jedynie obecnie zarejestrowanego leczenia.

3 października 2024 r. ponownie zwrócono się do Ministra Zdrowia z prośbą o udzielenie informacji o stanie sprawy dotyczącej możliwości zapewnienia dzieciom z rozpoznaną achondroplazją dostępu do leczenia wozorytydem.

Efekt: Producent leku złożył wnioski o objęcie refundacją i ustalenie ceny zbytu netto dla leku zawierającego substancję czynną wozorytyd. Od 1 stycznia 2025 r. lek jest dostępny w refundacji.

Trudności w realizacji prawa do godziwych warunków socjalnych dzieci, dla których sąd rodzinny ustanowił pieczę bieżącą

Problem: przez dziewięć lat funkcjonowania Ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci¹⁴⁵ luka prawna w odniesieniu do świadczeń pomocowych na rzecz dzieci, dla których prawomocnym postanowieniem sądu rodzinnego ustanowiono opiekuna – pieczy bieżącej nie została usunięta. Obecny, obowiązujący stan prawny skutkuje dochodzeniem przez opiekunów dzieci swoich uprawnień przed sądami administracyjnymi. Również Ustawa z 7 lipca 2023 r. o zmianie Ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci¹⁴⁶ podwyższająca świadczenie wychowawcze o 300 zł w 2024 r. nie zawiera stosownych zmian, by świadczenie wychowawcze było powszechne, równe i dostępne dla każdego dziecka.

Co zrobiliśmy: Mając na uwadze konieczność ochrony prawa każdego dziecka do godziwych warunków socjalnych, Rzecznik Praw Dziecka przystępował do postępowań sądowych przed wojewódzkimi sądami administracyjnymi (również Naczelnym Sądem Administracyjnym) wskazując, że brak jest obiektywnego uzasadnienia dla odmiennego traktowania dziecka umieszczonego w pieczy bieżącej. Dobro dziecka stanowi bowiem wartość nadrzędną, inne dobra i interesy nie powinny mieć pierwszeństwa przed tą zasadą.

Efekt: Sądy administracyjne uwzględniają (praktycznie w 100 proc. przystąpień, a jedna sprawa toczy się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym, w którym Rzecznik złożył skargę kasacyjną) stanowisko Rzecznika Praw Dziecka w całości poprzez uchylanie decyzji Prezesa ZUS odmawiającej opiekunowi uprawnienia do świadczeń pomocowych na dziecko. Po uprawomocnieniu się wyroków, Zakład Ubezpieczeń Społecznych wypłaca należne świadczenia.

¹⁴⁵ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz. U. z 2024 r. poz. 1576

¹⁴⁶ Ustawa o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz. U. poz. 1565

Rzecznik Praw Dziecka kontynuuje prace zmierzające do zmiany wykładni lub przeprowadzenia procesu legislacyjnego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w przedmiocie świadczeń pomocowych na rzecz dzieci oddanych prawomocnym postanowieniem sądów rodzinnych w pieczę bieżącą.

Trudności w uzyskaniu świadczenia pielęgnacyjnego na opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnościami

Problem: Rodzice dzieci z niepełnosprawnościami, które kilkakrotnie miały orzekane wskazania co do pkt 7. i 8. przy staraniu się o przedłużenie orzeczenia, w braku poprawy stanu zdrowia, w wielu przypadkach otrzymywali brak wskazań co do pkt 7.

Aby otrzymać świadczenie pielęgnacyjne na opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnościami trzeba posiadać orzeczenie o niepełnosprawności dziecka wraz ze wskazaniami co do pkt 7. i 8. w orzeczeniu. Odmowa pkt 7. stanowiącego o konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji w orzeczeniu o niepełnosprawności dziecka powoduje, że świadczenie pielęgnacyjne nie może być przyznane. Aktualnie (tj. w 2025 r.) świadczenie pielęgnacyjne wynosi 3 287 zł (w 2024 r. było to 2 988 zł) miesięcznie i nie podlega opodatkowaniu. Pośrednio zespoły orzekające o niepełnosprawności decydują więc o tym, czy rodzic dziecka otrzyma świadczenie pielęgnacyjne, czy nie.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka przystępował do postępowań sądowych przed sądami rejonowymi, wydziałami pracy i ubezpieczeń społecznych wnioskując o zmianę orzeczeń Wojewódzkich Zespołów do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w zakresie pkt 7. orzeczenia podkreślając jednocześnie, że zdolność do samodzielnej egzystencji dziecka winna być oceniana w porównaniu do zdrowych rówieśników. W przypadku dzieci chorych m.in. na przewlekłe choroby, niezależnie od ich wieku, opieka rodzica musi być szersza niż u dzieci zdrowych, bo obejmuje przynajmniej podawanie leków czy dbanie o odpowiednią dietę, dokładniejsze monitorowanie stanu zdrowia, towarzyszenie dziecku podczas wizyt u lekarzy, rehabilitantów. Decydujące

znaczenie przy uznaniu dziecka za niezdolne do samodzielnej egzystencji ma więc nie występować danego schorzenia, a jego wpływ na funkcjonowanie małoletniego.

Efekt: Zmiana zaskarżonego orzeczenia o niepełnosprawności małoletniego poprzez stwierdzenie, iż wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji ze wskazaniem na jaki okres. W konsekwencji - uzyskanie świadczenia pielęgnacyjnego na opiekę nad dzieckiem. W toku jest też postępowanie apelacyjne. Apelacja złożona przez Rzecznika Praw Dziecka skutkowałą zobowiązaniem przez sąd biegłego do wydania opinii uzupełniającej. Postępowanie jest na bieżąco monitorowane.

Reklama promująca wydarzenie przez spółkę miejską w przestrzeni publicznej pod hasłem: „dzieciom wstęp wzbroniony”

Problem: Nieuzasadnione ograniczenie dostępu dzieci do przestrzeni publicznej narusza ich podstawowe uprawnienia, w tym przywilej równego dostępu do usług rekreacyjnych.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka z urzędu podjął działania wyjaśniające w zakresie ochrony praw dzieci.

9 października 2024 r. wystąpił do władz miasta, gdzie organizowane było wydarzenie, o zbadanie występowania zjawiska dyskryminacji dzieci na terenie miasta oraz do prezesa spółki - organizatora o usunięcie plakatu promującego wydarzenie i przekazanie stanowiska w zakresie sposobu promocji wydarzenia w kontekście dóbr małoletnich.

30 października 2024 r. RPD skierował również skargę do Związku Stowarzyszeń Rada Reklamy w przedmiocie naruszenia przepisów prawa odnoszących się do zakazu dyskryminacji z uwagi na wiek konsumentów. Podkreślając, że oferty wykluczające dzieci nie służą dobru ogółu, jakim jest budowanie społeczeństwa obywatelskiego opartego na szacunku dla praw wszystkich, niezależnie od wieku, płci, wyznania, niepełnosprawności, orientacji i bliskiej RPD idei partycypacji młodych ludzi w życiu społecznym, obywatelskim.

W ocenie RPD używanie języka wykluczającego dzieci z przestrzeni publicznej, życia społecznego w demokratycznym państwie prawa nie może mieć miejsca. Należy eliminować z dyskursu publicznego i języka określeń oraz środków wyrazu, które w konsekwencji uruchamiają negatywne odczucia względem najmłodszych. Działania takie prowadzą do negatywnego postrzegania udziału małoletnich w życiu publicznym i społecznym. Co więcej wykluczenie danej grupy osób tylko dlatego, że nie spełnia ustalonego odgórnie przez przedsiębiorcę - w tym przypadku spółkę miejską – kryterium wieku, rodzi obawy związane z nierównym ich traktowaniem.

Efekt: Zespół Orzekający Komisji Etyki Reklamy działającej przy Związku Stowarzyszeń Rada Reklamy 29 stycznia 2025 r. podzielił stanowisko RPD. Wydał uchwałę (Nr ZO/014/25o), w której uznał, iż skarżony przekaz narusza ogólnie przyjęte normy etyczne.

W ocenie Zespołu Orzekającego skarżona reklama zawiera treści dyskryminujące ze względu na wiek, a wydarzenie promowane przez stronę skarżoną w sposób nieuzasadniony ogranicza dostęp dzieci do przestrzeni publicznej, co może stanowić naruszenie ich podstawowych uprawnień, w tym przywileju równego dostępu do usług rekreacyjnych. Mając na względzie wagę stwierdzonego naruszenia, Zespół Orzekający zwrócił się do strony skarżonej (spółki miejskiej) z prośbą o zaprzestanie rozpowszechniania reklamy w najbliższym możliwym terminie.

9. Działalność w obszarze międzynarodowym i konstytucyjnym

Rzecznik Praw Dziecka w 2024 r. prowadził działania na rzecz ochrony praw dziecka:

1) do życia i rozwoju

- art. 38 Konstytucji RP,
- art. 6 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: dzieci przekraczających granicę polsko-białoruską w sposób nieuregulowany, dzieci cudzoziemskich przebywających w detencji administracyjnej i w pieczy zastępczej, dzieci z ukraińskich placówek pieczy zastępczej

ewakuowanych do Polski oraz dzieci, wobec których wydano decyzje o zobowiązaniu do powrotu.

2) do godnego traktowania, rehabilitacji psychicznej i fizycznej dziecka

- art. 30 Konstytucji RP,
- art. 40 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: dzieci przekraczających granicę polsko-białoruską w sposób nieuregulowany, dzieci cudzoziemskich przebywających w detencji administracyjnej i w pieczy zastępczej, dzieci z ukraińskich placówek pieczy zastępczej ewakuowanych do Polski, dzieci LGBTQ+ i z rodzin LGBTQ+, w sprawach dotyczących dostępu do świadczeń socjalnych.

3) do życia w rodzinie, poszanowania stosunków rodzinnych i łączenia rodzin

- art. 5, art. 9, art. 16 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: postępowania z zakresu Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę¹⁴⁷ przejęcia opieki nad dzieckiem objętym pieczą zastępczą za granicą przez biologiczną rodzinę w Polsce, odebrania lub nadzoru przez służby socjalne za granicą, zobowiązania cudzoziemca do powrotu/pobytu ze względów humanitarnych, zezwolenia na pobyt i uzyskania wizy.

4) do ochrony tożsamości

- art. 8 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: postępowania w sprawie zobowiązania do powrotu/pobytu ze względów humanitarnych, zakresu Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, postępowania z zakresu tożsamości płciowej, skarg na obowiązek porozumiewania się w języku obcym podczas kontaktów nadzorowanych przez zagraniczne służby socjalne.

¹⁴⁷ Tzw. Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze dnia 25 października 1980 r., Dz. U. z dnia 25 września 1995 r.

5) głosu w postępowaniach sądowych i administracyjnych

- art. 72 ust. 3 Konstytucji RP,
- art. 12 i 13 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: adekwatnej reprezentacji prawnej (ustanawianie kuratora, reprezentanta dziecka etc.), zakresu Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, ubiegania się o ochronę międzynarodową, zobowiązania do powrotu/pobytu ze względów humanitarnych, ustalenia kontaktów, ustalenia miejsca pobytu dziecka, postępowania o ustalenie władzy rodzicielskiej oraz kontaktów.

6) do pomocy prawnej

- art. 37d Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: adekwatnej reprezentacji prawnej (ustanawianie kuratora, reprezentanta dziecka etc.), zatrzymania/ujawnienia małoletniego cudzoziemca w związku z nielegalnym przekroczeniem granicy państwowej, małoletnich cudzoziemców umieszczonych w detencji administracyjnej.

7) do informacji

- art. 17 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: zatrzymania/ujawnienia małoletniego cudzoziemca w związku z nielegalnym przekroczeniem granicy państwowej, małoletnich cudzoziemców umieszczonych w detencji administracyjnej, wykonania wobec małoletniego cudzoziemca decyzji o zobowiązaniu do powrotu, umieszczenia małoletniego cudzoziemca bez opieki w pieczy zastępczej.

8) do ochrony przed wszelką formą przemocy, krzywdy lub zaniedbania, torturami i niehumanitarnym traktowaniem

- art. 40 i art. 72 ust. 1 Konstytucji RP,
- art. 19 i 37a Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: nadużyć/przemocy ze strony opiekunów dzieci ewakuowanych do Polski z ukraińskiej pieczy zastępczej, zatrzymania/ujawnienia małoletniego cudzoziemca w związku z nielegalnym przekroczeniem granicy państwowej, małoletnich cudzoziemców umieszczonych w detencji administracyjnej.

9) do opieki

- art. 20 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: umieszczania dzieci cudzoziemskich w pieczy zastępczej, dzieci ewakuowanych do Polski z ukraińskich placówek pieczy zastępczej, postępowania o przysposobienie dzieci cudzoziemskich, postępowania o ustalenie opiekuna prawnego dla dziecka, dzieci – obywateli RP umieszczonych w pieczy zastępczej za granicą, zobowiązania cudzoziemca do powrotu/zgody na pobyt ze względów humanitarnych.

10) do azylu

- art. 56 Konstytucji RP,
- art. 22 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach dotyczących: ubiegania się o ochronę międzynarodową na terytorium RP, wjazdu na terytorium RP, postępowania o łączeniu rodzin uchodźców, zatrzymania/ujawnienia małoletniego cudzoziemca w związku z nielegalnym przekroczeniem granicy państwowej, małoletnich cudzoziemców umieszczonych w detencji administracyjnej.

W odniesieniu do spraw o charakterze transgranicznym, małoletnich obywateli polskich za granicą i małoletnich cudzoziemców w Polsce Rzecznika Praw Dziecka wspierał w szczególności Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych.

Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych zajmuje się działaniami związanymi z wdrażaniem i przestrzeganiem przez Polskę norm prawa międzynarodowego oraz prawa Unii Europejskiej, a także realizacją zaleceń międzynarodowych gremiów w zakresie praw dziecka i ich ochrony. Pracownicy Zespołu odpowiadają za zapewnienie efektywnej współpracy Rzecznika Praw Dziecka na arenie

międzynarodowej oraz ocenę zgodności aktów normatywnych z Konstytucją RP, jak i z normami prawa międzynarodowego oraz unijnego w obszarze praw dziecka.

Zespół zajmuje się także sprawami dotyczącymi ochrony praw małoletnich obywateli polskich za granicą oraz praw małoletnich cudzoziemców przybywających do Polski i przebywających na jej terytorium. Ponadto prowadzi działania związane ze zgłoszeniami dotyczącymi transgranicznych uprowadzeń rodzicielskich.

Zadania podejmowane przez Zespół w 2024 r. dotyczyły następujących obszarów:

1) Wsparcie małoletnich obywateli polskich za granicą:

- a) interwencje w sprawach dzieci odebranych polskim rodzicom lub objętych nadzorem przez zagraniczne służby socjalne;
- b) pomoc w uregulowaniu opieki i kontaktów dla polskich dzieci przebywających w pieczy zagranicznej;
- c) wsparcie dzieci przebywających za granicą, zwracających się do Rzecznika o pomoc w trudnej sytuacji życiowej;
- d) pomoc dzieciom, które zostały zabrane przez rodziców do Polski w obawie przed ich odebraniem przez zagraniczne służby socjalne.

Rzecznik Praw Dziecka nie posiada mandatu do podejmowania działań w odniesieniu do organów i sądów w państwach trzecich. W przypadku otrzymania zgłoszenia dotyczącego możliwego naruszenia praw dziecka – obywatela RP przebywającego poza granicami RP, Rzecznik poucza zgłaszających o możliwości poszukiwania wsparcia u właściwych miejscowo konsulów, których zadaniem jest ochrona interesów RP i jej obywateli za granicą. Kiedy uzasadnia to najlepszy interes dziecka, Rzecznik zwraca się bezpośrednio do konsulów RP o podjęcie działań. Rzecznik zwraca się również do swoich odpowiedników w innych krajach o udzielenie wsparcia dziecku i jego rodzinie.

2) Sprawy rodzinne i opiekuńcze o charakterze transgranicznym, w szczególności prowadzone w oparciu o przepisy tzw. Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę oraz rozporządzenia Bruksela II ter.¹⁴⁸

Uczestnicząc w postępowaniach sądowych na prawach prokuratora, Rzecznik Praw Dziecka zwraca szczególną uwagę na prawo dziecka do bycia wysłuchanym. Zwraca się także do sądów o sięganie po dowody z opinii biegłych. Rzecznik zachęca strony postępowania do podjęcia próby polubownego załatwienia sporu, także w oparciu o mediację.

3) Wsparcie małoletnich obywateli obcych państw przebywających w Polsce:

- a) ochrona praw dzieci przekraczających granicę (w tym w sposób nieuregulowany) i wyrażających wolę ubiegania się o azyl;
- b) pomoc małoletnim cudzoziemcom bez opieki skierowanym do pieczy zastępczej;
- c) wsparcie dzieci z Ukrainy z doświadczeniem uchodźstwa, w tym ewakuowanych z ukraińskiej pieczy zastępczej na terytorium RP;
- d) interwencje w sprawach przewlekłości postępowań pobytowych i nadania obywatelstwa;
- e) sprawy dotyczące łączenia rodzin.

Rzecznik Praw Dziecka podejmuje działania na rzecz przestrzegania praw dzieci z doświadczeniem migracji i uchodźstwa przebywających w Polsce, zwłaszcza w kontekście poszanowania ich godności, prawa do życia i rozwoju oraz do opieki. W tym celu żąda od właściwych organów udzielenia wyjaśnień lub podjęcia działań na rzecz dziecka, m.in. poprzez przyśpieszenie prowadzonych postępowań administracyjnych. Sytuację małoletnich cudzoziemców Rzecznik monitoruje także poprzez badanie spraw na miejscu. Przedstawia organom władzy publicznej opinie

¹⁴⁸ Rozporządzenie Rady (UE) 2019/1111 z 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę

i wnioski dotyczące zidentyfikowanych problemów systemowych, zwracając się równocześnie o zmianę lub przyjęcie przepisów we wskazanym zakresie.

4) Sprawy dotyczące regulacji kontaktów dzieci przebywających w Polsce z rodzicami lub bliskimi przebywającymi za granicą i odwrotnie

Rzecznik Praw Dziecka działa na rzecz poszanowania życia w rodzinie, łączenia rodzin i ochrony prawa dziecka do tożsamości m.in. zwracając się do Ministra Sprawiedliwości jako polskiego organu centralnego oraz do Konsulów RP o podjęcie działań zgodnie z posiadanymi przez organy kompetencjami.

5) Sprawy związane z ochroną dóbr osobistych, ochroną przed dyskryminacją, ochroną praw gwarantowanych przez Konstytucję RP lub Konwencję o prawach dziecka

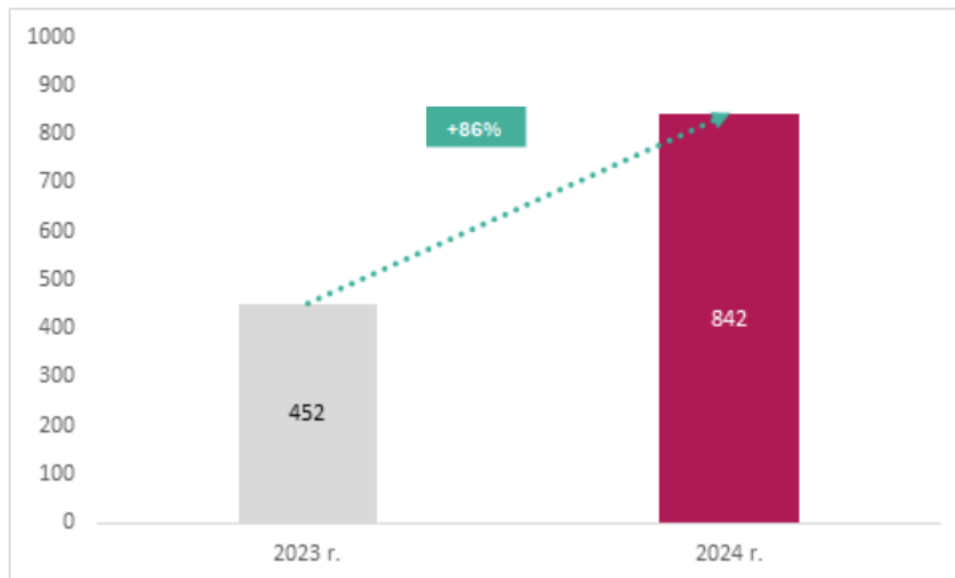
Rzecznik Praw Dziecka dokonuje przeglądu obowiązujących i projektowanych przepisów prawa krajowego pod kątem ich zgodności z Konstytucją RP, Konwencją o prawach dziecka oraz innymi międzynarodowymi uregulowaniami i standardami. W przypadku ujawnienia naruszeń zwraca się do właściwych organów władzy publicznej o wprowadzenie koniecznych zmian.

6) Współpraca międzynarodowa na rzecz ochrony praw dziecka:

- a) udział w Międzynarodowej Koalicji wspierającej powrót ukraińskich dzieci deportowanych lub przymusowo przesiedlonych przez Rosję z okupowanych terytoriów Ukrainy;
- b) ponowne przyjęcie do Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka ENOC i współpraca w ramach grup roboczych, spotkań i konferencji;
- c) udział w międzynarodowych konferencjach poświęconych ochronie praw dziecka;
- d) spotkania z organizacjami działającymi na rzecz ochrony praw dziecka w kontekście zagranicznym, jak: Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, UNICEF oraz Rzecznicy Praw Dziecka na świecie.

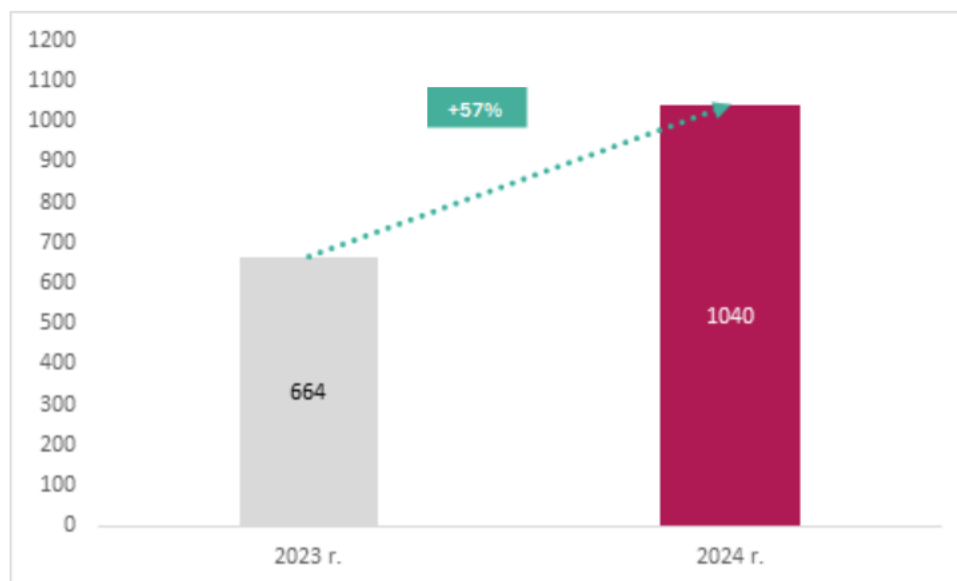
Do Zespołu Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych od 1 stycznia 2024 roku do 31 grudnia 2024 roku wpłynęło 842 sprawy. W roku ubiegłym, w tym samym okresie czasu, wpłynęło ich 452, co oznacza, że w 2024 roku w porównaniu do roku 2023 nastąpił wzrost liczby spraw o 86 proc.

Wykres. Liczba spraw nowych w Zespole Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw nowych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Łącznie w Zespole Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych w okresie od 1 stycznia 2024 roku do 31 grudnia 2024 roku prowadzonych było 1 040 spraw (842 sprawy nowe oraz 198 spraw kontynuowanych z lat ubiegłych). Natomiast w 2023 roku prowadzonych było łącznie 664 spraw (wpłynęło 452 spraw nowych oraz kontynuowanych było 212 spraw z lat ubiegłych). Liczba spraw prowadzonych przez Zespół w 2024 roku w porównaniu do 2023 roku wzrosła o 57 proc.

Wykres. Liczba spraw ogółem prowadzonych w Zespole Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych w latach 2023 – 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw prowadzonych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

9.1 Główne obszary działalności Zespołu Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych w 2024 r.

1) Interwencje na rzecz ochrony praw małoletnich cudzoziemców (w tym bez opieki), przekraczających granicę polsko-białoruską w sposób nieuregulowany lub osób wyrażających wolę ubiegania się o ochronę międzynarodową na przejściu granicznym w Terespolu. Zajmowanie się umieszczaniem małoletnich cudzoziemców bez opieki w pieczy zastępczej.

Od sierpnia 2021 r. na polsko-białoruskiej granicy trwa kryzys humanitarny wynikający z wytworzonej przez władze Białorusi presji migracyjnej na kraje Unii Europejskiej. Od początku kryzysu obserwowane są przypadki tzw. pushbacków - zawracania migrantów na stronę białoruską, bez uprzedniego zbadania indywidualnych okoliczności oraz wbrew deklarowanej woli ubiegania się w Polsce o ochronę międzynarodową. Rzecznikowi Praw Dziecka także w 2024 r. zgłaszane były przypadki migrujących dzieci (w tym bez opieki), ujawnionych przez Straż Graniczną po przekroczeniu granicy wbrew przepisom lub przebywających po wschodniej stronie zapory granicznej, na terytorium RP, i poszukujących w Polsce ochrony. Z przekazywanych informacji wynikało, że w części przypadków dzieci były w złym stanie zdrowia.

Rzecznik Praw Dziecka informowany był także o niezgodnej z obowiązującymi przepisami praktyce nieprzyjmowania wniosków o ochronę międzynarodową od części osób, w tym rodzin z małoletnimi dziećmi, deklarujących taką wolę wobec funkcjonariuszy Straży Granicznej na przejściu granicznym Terespol-Brześć, które było jedynym funkcjonującym przejściem osobowym pomiędzy Polską i Białorusią.

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka podjął 141 interwencji dotyczących ochrony małoletnich przekraczających granicę polsko-białorską w sposób nieuregulowany oraz dzieci deklarujących wolę ubiegania się o ochronę międzynarodową na przejściu granicznym w Terespolu. Niezwłocznie po otrzymaniu zgłoszenia Rzecznik podejmował telefoniczne i pisemne interwencje, w ramach których przekazywał informacje Komendantowi Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej lub Komendantowi Placówki Straży Granicznej w Terespolu, żądając podjęcia działań na rzecz dziecka poprzez udzielenie mu niezbędnej pomocy oraz zapewnienie możliwości ubiegania się w Polsce o ochronę międzynarodową.

Interwencje skutkowały często dopuszczeniem cudzoziemców na terytorium RP, przyjęciem od nich wniosków o ochronę i umieszczeniem małoletnich w pieczy zastępczej lub (jeśli towarzyszyli im opiekunowie/rodzice) w ośrodkach recepcyjnych. W pozostałych przypadkach Straż Graniczna informowała m.in., że osoby, których dotyczyło zgłoszenie nie deklarowały woli ubiegania się o ochronę lub zostały uznane za dorosłe. W kilku przypadkach Rzecznik zwrócił się o dodatkowe wyjaśnienia lub dokumentację.

2) Sytuacja dzieci z Ukrainy z doświadczeniem uchodźstwa, w tym dzieci z ukraińskiej pieczy zastępczej ewakuowanych na terytorium RP

Działania Rzecznika Praw Dziecka w 2024 r. koncentrowały się także na ochronie praw dzieci z Ukrainy oraz wspieraniu ich integracji i rozwoju w Polsce. Na początku roku Rzecznik podpisał porozumienie z UNICEF w zakresie wzmocnienia krajowego systemu ochrony dzieci w Polsce oraz wspólnego monitorowania realizacji Konwencji o prawach dziecka.

Kluczowe było monitorowanie sytuacji dzieci z Ukrainy, w tym tych z ukraińskiej pieczy zastępczej, ewakuowanych do Polski wraz z placówkami opiekuńczo-wychowawczymi. Szczególną uwagę poświęcono indywidualnej ocenie ich potrzeb, prowadzonej przez stronę ukraińską, mającej na celu ustalenie dalszej sytuacji opiekuńczej. W ramach monitoringu, Rzecznik odwiedzał ośrodki ukraińskiej pieczy zastępczej w Polsce, podkreślając znaczenie wsparcia edukacyjnego, psychologicznego i socjalnego. Analizował raporty z ocen i podejmował działania interwencyjne w pilnych przypadkach.

Rzecznik organizował także spotkania z dziećmi, młodzieżą oraz organizacjami pozarządowymi i międzynarodowymi, wypracowując postulaty dotyczące m.in. objęcia wszystkich dzieci z Ukrainy obowiązkiem szkolnym

3) Sprawy dotyczące ochrony praw dzieci, obywateli polskich za granicą

Rzecznik Praw Dziecka podejmuje interwencje w sprawach, gdy niezbędna jest ochrona polskiego dziecka przebywającego za granicą, dotyczących m.in.:

- a) interwencji zagranicznych służb socjalnych, gdy rodzice lub bliscy krewni dzieci kwestionowali działania zagranicznych służb socjalnych, polegające na odebraniu dzieci i umieszczeniu ich w pieczy zastępczej lub objęciu rodziny nadzorem. Rzecznik udzielał wsparcia, informował o obowiązujących przepisach i odpowiednich organach pomocowych oraz doradzał najkorzystniejsze rozwiązania z punktu widzenia dobra dziecka. Ponadto, monitorował przebieg postępowań za granicą, współpracując z polskimi służbami konsularnymi;
- b) dzieci – obywateli polskich w pieczy zastępczej za granicą, gdy rodzina dziecka zamieszkała w Polsce stara się o przejęcie opieki lub uregulowanie kontaktów. Rzecznik udziela informacji i kieruje do odpowiednich służb, w tym konsularnych oraz Ministerstwa Sprawiedliwości;
- c) ochrony dziecka przed przemocą ze strony najbliższych, na podstawie zgłoszeń od obywateli polskich, którzy byli świadkami przemocy wobec polskiego dziecka za granicą;

- d) trudnej sytuacji rodzinnej dziecka za granicą, na podstawie zgłoszeń otrzymanych od dzieci.

4) Badanie spraw na miejscu

W 2024 r. przedstawiciele Zespołu Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych przeprowadzili szereg wizytacji w ośrodkach na terytorium RP, w których przebywają małoletni ewakuowani z ukraińskich placówek pieczy zastępczej. Działania te miały na celu kontrolę warunków materialnych, socjalnych, edukacyjnych, psychologicznych oraz opiekuńczo-wychowawczych. W ramach tych działań, przedstawiciele Rzecznika Praw Dziecka odwiedzili następujące placówki:

- a) ukraińska placówka pieczy zastępczej ewakuowana do Torunia – 7 września 2024 r.
- b) ukraińska placówka pieczy zastępczej ewakuowana do Olsztyna k. Częstochowy - 8 września 2024 r.
- c) ukraińska placówka pieczy zastępczej ewakuowana do Kościerzyny i Garczyna – 9 września 2024 r.
- d) ukraińska placówka pieczy zastępczej ewakuowana do Morynia – 16 maja 2024 r. oraz 12-13 września 2024 r.
- e) ukraińska placówka pieczy zastępczej ewakuowana do Ossy – 16 października 2024 r.
- f) ukraińska placówka pieczy zastępczej ewakuowana do Ustki – 21-23 października 2024 r.

Rzecznik Praw Dziecka prowadził czynności na miejscu, równoległe do wizyty przedstawicieli organów ukraińskich, m.in. tamtejszego Rzecznika Praw Obywatelskich. W konsekwencji przeprowadzonych wizytacji Rzecznik Praw Dziecka rozpoczął analizę raportów z przeprowadzonej przez zewnętrznych psychologów indywidualnej oceny potrzeb przebywających tam dzieci i w oparciu o nie zwrócił się do właściwych podmiotów o udzielenie dzieciom wsparcia adekwatnego do ich potrzeb. W przypadku

jednej z wizyt Rzecznik zwrócił się z żądaniem podjęcia działań kontrolnych przez Policję i powiatowe centrum pomocy rodzinie. W odniesieniu do prowadzonego przez prokuraturę postępowania, Rzecznik przekazał raport z przeprowadzonych czynności.

Wizyty monitoringowe w innych placówkach:

- a) 16 kwietnia 2024 r. – przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Dziecka odbyli wizytę monitoringową w Podlaskim Oddziale Straży Granicznej w Białymstoku. Podczas spotkania poruszone zostały kwestie ochrony praw małoletnich cudzoziemców pojawiających się na granicy polsko-białoruskiej oraz zagadnienia dotyczące pieczy zastępczej w Polsce. Delegacja Biura RPD odwiedziła placówki Straży Granicznej w Dubiczach Cerkiewnych i Czeremsze, a także zapoznała się z pasem drogi przylegającym do bariery granicznej. W trakcie wizyty przedstawiciele Biura RPD spotkali się z Wojewodą Podlaskim. Podczas wizyty zapoznali się z miejscami, w których czasowo przyjmowani są cudzoziemcy oczekujący na rozpatrzenie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej;
- b) 4-5 czerwca 2024 r. – odbyła się wspólna wizyta przedstawicieli Rzecznika Praw Dziecka oraz Rzecznika Praw Obywatelskich w rejonie granicy z Białorusią. Celem było przeprowadzenie spotkań z przedstawicielami Straży Granicznej w Dubicze Cerkiewne, sędziami sądów orzekających o umieszczeniu cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach czy placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a także z osobami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie, które działają na terenach przygranicznych. Spotkania umożliwiły zapoznanie się z perspektywą instytucji i organizacji działających na rzecz małoletnich cudzoziemców;
- c) 21 sierpnia 2024 r. – Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził niezapowiedzianą wizytację w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców w Lesznowoli, ukierunkowaną na zbadanie warunków detencji i stanu przestrzegania praw małoletnich cudzoziemców (w tym bez opieki). Rzecznik ocenił warunki bytowe w placówce jako dobre, z niepokojem odniósł się jednak do otrzymanych informacji dotyczących sytuacji przewożenia dzieci bez opieki, po zadeklarowaniu przez nie woli ubiegania się o ochronę międzynarodową, do placówek

opiekuńczo-wychowawczych przez umundurowanych i uzbrojonych funkcjonariuszy SG.

5) Działania na rzecz powrotu Polski do Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka

Ważnym obszarem działań w sferze ochrony praw dziecka jest współpraca w ramach Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka ENOC (European Network of Ombudspersons for Children). W grudniu 2023 r. poprzedni Rzecznik Praw Dziecka wystąpił z tej organizacji. Tuż po objęciu funkcji Rzecznika Monika Horna-Cieślak podjęła starania o przywrócenie kierowanej przez siebie instytucji do grona członków ENOC. 20 września 2024 r. Zgromadzenie Ogólne ENOC ponownie przyznało instytucji Rzecznika Praw Dziecka w Polsce pełne członkostwo w organizacji.

Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka ENOC zrzesza 44 instytucji w 34 krajach Rady Europy, z czego 22 to kraje Unii Europejskiej. Działa na rzecz umieszczenia praw dziecka w centrum działań, prawodawstwa i polityki organów Unii Europejskiej, a także władz krajowych oraz promuje uczestnictwo dzieci i młodzieży w procesach decyzyjnych, prawodawstwie i polityce ich dotyczącej.

9.2 Wystąpienia generalne – Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych

1) Wystąpienia dotyczące ratyfikacji III Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka

W wystąpieniu generalnym z 26 marca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zaapelował do Prezesa Rady Ministrów¹⁴⁹ o pilne podjęcie działań na rzecz ratyfikacji przez Polskę III Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka.

Protokół umożliwia dzieciom składanie skarg na naruszenie ich praw do Komitetu Praw Dziecka ONZ w przypadku, gdy krajowe środki ochrony zawiodą. Polska podpisała Protokół w 2013 r., jednak do tej pory go nie ratyfikowała. Rzecznik podkreślił, że ratyfikacja podniosłaby standard ochrony praw dziecka w Polsce, realizując rekomendacje Komitetu Praw Dziecka ONZ i Rady Unii Europejskiej. Zostałaby również

¹⁴⁹ ZSM.422.3.2024

zwiększona odpowiedzialność państwa za prawa dziecka, a ich ochrona urealniona poprzez międzynarodowy nadzór.

Prezes Rady Ministrów przekazał powyższe wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jako organu właściwego do przedłożenia Radzie Ministrów wniosku o ratyfikację¹⁵⁰. W związku z tym Rzecznik Praw Dziecka, wystąpieniem z 29 maja 2024 r., zwrócił się do Ministra¹⁵¹ z pytaniem, czy podjęto działania zmierzające do przygotowania wniosku o ratyfikację. Rzecznik nie otrzymał odpowiedzi na wystąpienie, niemniej jednak z posiadanych informacji wynikało, iż Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zwrócił się o opinię w tym zakresie do: Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Zdrowia, Ministra Obrony Narodowej, Ministra Klimatu i Środowiska, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Sprawiedliwości. Wystąpieniem z 20 grudnia 2024 r. Rzecznik zwrócił się do poszczególnych Ministrów¹⁵² o przekazanie treści odpowiedzi udzielonych Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Obecnie są one analizowane.

2) Wystąpienie dotyczące usprawnienia współpracy Rzecznika Praw Dziecka i Ministra Sprawiedliwości w sprawach transgranicznych dotyczących dzieci

W wystąpieniu generalnym z 30 sierpnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości¹⁵³ z propozycją usprawnienia współpracy w sprawach transgranicznych dotyczących dzieci, szczególnie w kontekście Konwencji haskiej oraz wykonywania orzeczeń zagranicznych.

Rzecznik wskazał, iż znacząca część zgłoszeń związanych z tematyką tzw. postępowań haskich wpływa do Biura w zaawansowanym stadium postępowania, co utrudnia podjęcie skutecznych działań. Postulował więc przekazywanie przez Ministra do Biura RPD kopii każdego wniosku dotyczącego małoletnich, co umożliwi wcześniejszą analizę i w razie potrzeby, zaangażowanie Rzecznika w postępowania, w których konieczna jest ochrona dobra dziecka.

¹⁵⁰ ZSM.422.3.2024

¹⁵¹ ZSM.420.78.2024

¹⁵² ZSM.420.78.2024

¹⁵³ ZSM.420.46.2024

Pismem¹⁵⁴ z 13 listopada 2024 r. Minister Sprawiedliwości negatywnie odniósł się do proponowanego rozwiązania powołując się m.in. na: brak umocowania ustawowego, sprzeczność z obowiązującymi przepisami (przede wszystkim Ustawy z 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych¹⁵⁵ oraz ryzyko naruszenia równości stron postępowania. Realizacja tego rozwiązania wymagałaby zmiany obowiązujących ustaw.

Obecnie Rzecznik analizuje alternatywne możliwości usprawnienia swojej działalności w opisanym zakresie, by jak najskuteczniej chronić prawa dzieci, których dotyczą postępowania transgraniczne.

3) Wystąpienie w sprawie obniżenia wieku wyborczego do 16 lat w wyborach do Parlamentu Europejskiego

W wystąpieniu generalnym z 3 września 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej¹⁵⁶ z prośbą o przedstawienie opinii na temat postulatu obniżenia wieku wyborczego w wyborach do Parlamentu Europejskiego do 16 lat.

Rzecznik wskazał, iż zmiana ta odpowiadałaby europejskim trendom oraz rosnącej świadomości i zaangażowaniu młodzieży w sprawy publiczne. Zwiększyłaby również reprezentatywność społeczeństwa demokratycznego, ponieważ młodzi ludzie powinni mieć wpływ na decyzje, które kształtują ich przyszłość.

W odpowiedzi z 24 września 2024 r. Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wskazał¹⁵⁷, że z uwagi na charakter swoich zadań i kompetencji Komisja nie jest uprawniona do zajmowania stanowisk w sprawach rozwiązań o charakterze politycznym. Propozycja powinna być przedmiotem analizy i ewentualnego działania

¹⁵⁴ DSRiN-I.054.166.2024

¹⁵⁵ Ustawa o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych, Dz.U. z 2023 r. poz. 1236

¹⁵⁶ ZSM.421.1.2024

¹⁵⁷ ZPOW.501.67.2024

ustawodawcy, a nie Państwowej Komisji Wyborczej, więc postulat powinien zostać skierowany do Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Temat ten jest obecnie rozważany przez Radę Młodzieżową przy Parlamentarnym Zespole ds. Młodzieży i pozostaje w sferze zainteresowania Rzecznika oraz działającej od września 2024 r. Rady Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka.

4) Wspólne wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka i Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie ochrony praw małoletnich cudzoziemców przekraczających granicę Polski i Białorusi bez opieki dorosłych

W wystąpieniu generalnym do Prezesa Rady Ministrów¹⁵⁸ z 24 października 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka oraz Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócili uwagę na poważne problemy doświadczane przez małoletnich cudzoziemców przekraczających granicę polsko-białoruską bez opieki dorosłych.

Rzecznicy wskazali, iż obecnie obowiązujące przepisy i ich praktyczne zastosowanie nie gwarantują małoletnim cudzoziemcom odpowiedniej reprezentacji prawnej oraz należytego zabezpieczenia w pieczy zastępczej. Poruszyli kwestię trudności w ustaleniu wieku chronologicznego dzieci oraz praktyki umieszczania małoletnich w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców. Oba urzędy zaproponowały rozwiązania, które dostosowałyby prawo krajowe do międzynarodowych standardów ochrony praw dzieci, m.in. utworzenie specjalnych placówek dla małoletnich cudzoziemców bez opieki, nową konstrukcją ich reprezentacji prawnej na podstawie przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz całkowitą eliminację detencji dzieci z powodów migracyjnych.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, w odpowiedzi¹⁵⁹ na to wystąpienie, przekazanej dnia 27 stycznia 2025 r., w imieniu Premiera, odniósł się ze zrozumieniem do postulatów dotyczących pieczy zastępczej i reprezentacji prawnej. Dostrzegł potrzebę stworzenia dedykowanych placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz profesjonalizacji kuratorów dla małoletnich cudzoziemców bez opieki. Nie podzielił jednak zgłoszonych

¹⁵⁸ ZSM.422.7.2024

¹⁵⁹ BMP.0791.4.2024

w wystąpieniu zastrzeżeń co do procedury weryfikacji wieku chronologicznego stosowanej w Polsce wskazując, że prawa małoletnich są zabezpieczone. Badanie lekarskie przeprowadzane jest bowiem tylko w przypadku wątpliwości co do wieku cudzoziemca, obowiązuje także zasada domniemania małoletniości. W zakresie detencji małoletnich wskazano, że środek ten stosowany jest jako ostateczny, z uwzględnieniem dobra dziecka, a jego całkowita likwidacja nie jest możliwa do wdrożenia bez ryzyka zwiększenia zagrożenia nieuregulowaną migracją.

Wszystkie opisane zagadnienia pozostają w sferze zainteresowania Rzecznika Praw Dziecka i stanowią priorytet w działaniach planowanych na rok 2025 w sferze ochrony praw małoletnich cudzoziemców.

5) Wystąpienie dotyczące projektu nowelizacji ustawy o zmianie Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony

W wystąpieniu generalnym do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji¹⁶⁰ z 16 grudnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka przedstawił swoje stanowisko wobec projektu¹⁶¹ ustawy o zmianie Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, który zakłada czasowe i terytorialne zawieszenie prawa do składania wniosków o ochronę międzynarodową, w tym dla rodzin z dziećmi.

Rzecznik wyraził sprzeciw co do głównych założeń projektu, szczególnie w kontekście ograniczenia podstawowych praw konstytucyjnych i międzynarodowych, jak prawo do ubiegania się o ochronę międzynarodową czy zasada kierowania się najlepszym interesem dziecka. Zaapelował o ponowną analizę projektu oraz zmianę zapisów, szczególnie tych uniemożliwiających rodzinom wspólne składanie wniosków, co grozi ich rozdzieleniem. Postulował także, by (jeśli projekt będzie dalej procedowany) wszystkie dzieci, niezależnie od statusu opiekuńczego, zostały uznane za grupę wrażliwą, wyłączonej z ograniczeń.

¹⁶⁰ ZSM.422.8.2024

¹⁶¹ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12392451/katalog/13099787#13099787>, projekt przedstawiony Komitetowi Stałemu Rady Ministrów przez Podsekretarza Stanu w MSWiA, Macieja Duszczyka, pismem: DP-WLM.0231.96.2024, opublikowany na w portalu Rządowego Centrum Legislacji w dniu 11 grudnia 2024 r.

W odpowiedzi¹⁶² z 27 stycznia 2025 r. Minister uzasadnił projekt względami bezpieczeństwa oraz zapewnił, że wnioski małoletnich bez opieki będą przyjmowane pomimo ograniczeń tak, by chronić dzieci przed handlem ludźmi. Mimo licznych opinii krytycznych projekt został przyjęty przez obydwie izby Parlamentu i podpisany przez Prezydenta RP. Rzecznik pozostaje krytyczny wobec wprowadzanych rozwiązań.

6) Wystąpienie dotyczące sytuacji rodzin z dziećmi od lat oczekujących na wykonanie decyzji o zobowiązaniu do powrotu

Rzecznik Praw Dziecka 9 lipca 2024 skierował wystąpienie generalne do Komendanta Głównego Straży Granicznej¹⁶³ w sprawie cudzoziemskich rodzin z dziećmi, wobec których wydano decyzję o zobowiązaniu do powrotu, lecz nie została ona wykonana przez dłuższy czas.

Rzecznik zwrócił uwagę, że dzieci z tych rodzin, pozostając w Polsce, rozwijają się, uczą języka i integrują ze społeczeństwem, co może czynić ich przymusowy powrót szczególnie krzywdzącym. Wskazał, że w takich przypadkach decyzja o deportacji może być nieaktualna i wymaga ponownej analizy. Zaproponowano współpracę ekspertów Biura Rzecznika Praw Dziecka i Zarządu ds. Cudzoziemców Straży Granicznej w celu systemowego rozwiązania problemu i wspólnego przyjrzenia się sprawom, w których może zachodzić potrzeba udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych.

Komendant Główny Straży Granicznej odniósł się pozytywnie do powyższej propozycji. W Biurze Rzecznika odbyło się spotkanie z Dyrektorem Zarządu ds. Cudzoziemców Komendy Głównej Straży Granicznej. Ustalono sposób procedowania spraw, w tym wymiany niezbędnych informacji. Działanie to ma charakter długoterminowy i będzie kontynuowane w 2025 r.

7) Wystąpienie dotyczące dostępu Afgańczyków do procedury łączenia rodzin

Rzecznik Praw Dziecka 5 lipca 2024 r. skierował wystąpienie generalne do Konsula RP w Teheranie¹⁶⁴ w związku z doniesieniami o niewpuszczaniu obywateli Afganistanu

¹⁶² BMP.0791.5.2024

¹⁶³ GAB.422.2.2024

¹⁶⁴ ZSM.442.2.2024

na teren Ambasady RP, co uniemożliwia im uwierzytelnienie kopii paszportów i złożenie wniosków wizowych – kluczowych dla procedury łączenia rodzin z bliskimi, którzy w Polsce otrzymali ochronę międzynarodową.

Rzecznik podkreślił, że prawo dziecka do wychowania w rodzinie zobowiązuje państwa-strony Konwencji o prawach dziecka do rzeczywistego umożliwienia dostępu do procedury łączenia rodzin, w szczególności cudzoziemcom objętym w Polsce ochroną międzynarodową. RPD zwrócił się o wyjaśnienie, czy wspomniane działania rzeczywiście miały miejsce oraz o podjęcie działań umożliwiających realizację formalności przez obywateli Afganistanu. Nawet jeśli nie towarzyszy im członek rodziny przebywający w Polsce.

W odpowiedzi z 10 lipca 2024 r. Konsul RP wskazał, iż formalnie obywatele Afganistanu podlegają pod okręg Konsulatu w New Delhi (Indie). Zgłaszają się jednak do konsulatu w Iranie, ponieważ uzyskanie wizy z Afganistanu do Indii jest praktycznie niemożliwe. W związku z powyższym od końca 2021 r. Konsulat w Teheranie przyjmował wszystkie wnioski pochodzące od obywateli Afganistanu. Ponadnormatywny wzrost zainteresowania procedurą wizową z ich strony oraz brak możliwości zwiększenia obsady w konsulacie spowodował, że od pewnego czasu przyjmowani są tylko ci obywatele Afganistanu, którzy mają uregulowany tytuł pobytowy w Iranie. Konsulat w dalszym ciągu obsługuje wszystkich obywateli Afganistanu w zakresie czynności prawnych. Problematyka pozostaje w sferze zainteresowania Rzecznika Praw Dziecka.

8) Wystąpienie dotyczące dzieci z ukraińskich instytucji pieczy zastępczej ewakuowanych do Polski w 2022 r.

Rzecznik Praw Dziecka skierował 2 września 2024 r. wystąpienie generalne do ukraińskiego Rzecznika Praw Obywatelskich¹⁶⁵ w sprawie sytuacji ukraińskich dzieci ewakuowanych z domów dziecka do Polski w 2022 r., uruchomionego wówczas procesu ich powrotu do Ukrainy i zastrzeżeń co do planowanej oceny indywidualnych potrzeb dziecka, jaka powrót ten miała poprzedzać.

¹⁶⁵ ZSM.421.152.2024

Rzecznik zwrócił uwagę, że w planowanej formie ocena ta nie spełnia standardów gwarantujących uwzględnienie dobra dziecka. Wskazano na brak odpowiedniej metodologii, niedostateczne przygotowanie dzieci do udziału w ocenie, niejasne kryteria analizy wyników, ryzyko formalnego podejścia do oceny oraz potrzebę zagwarantowania dzieciom prawa do swobodnej wypowiedzi. Rzecznik zaapelował o przełożenie procesu i opracowanie bardziej rzetelnej metodyki oceny przy udziale międzynarodowych ekspertów.

Ostatecznie proces indywidualnej oceny potrzeb dzieci w pieczy ukraińskiej odbył się z udziałem psychologów z organizacji UNICEFF. Przedstawiciele Rzecznika Praw Dziecka obserwowali jego przebieg na miejscu, następnie poddali analizie raporty psychologów dotyczące sytuacji każdego dziecka z osobno. Władze Ukrainy zobowiązały się do udostępnienia przygotowanych przez nich indywidualnych raportów powiatowym centróm pomocy rodzinie, które zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa są odpowiedzialne za sprawowanie nadzoru i udzielenie wsparcia dzieciom z ukraińskiej pieczy zastępczej i ich opiekunom. Rzecznik Praw Dziecka, po ich analizie i zestawieniu z posiadanymi informacjami, rozważy zasadność i możliwość podjęcia dalszych działań.

9) Wystąpienie dotyczące umieszczania małoletnich cudzoziemców bez opieki poza systemem pieczy zastępczej

Wystąpienie generalne Rzecznika Praw Dziecka z 21 listopada 2024 r. do Wojewody Podlaskiego oraz Komendanta Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej¹⁶⁶ dotyczyło nieprawidłowej praktyki umieszczania małoletnich cudzoziemców bez opieki w placówkach nie będących organizacyjnymi formami pieczy zastępczej.

Rzecznik wskazał, że opisana wyżej praktyka jest sprzeczna z Ustawą o udzielaniu cudzoziemcom ochrony, która nakłada obowiązek kierowania ich do rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego. Rzecznik zaproponował podjęcie pilnych działań w celu zapewnienia dzieciom odpowiedniej

¹⁶⁶ ZSM.422.15.2024

opieki, w tym intensyfikację współpracy Straży Granicznej z Wojewodą Podlaskim oraz zaangażowanie powiatowych centrów pomocy rodzinie. Zaznaczył zasadność skorzystania z mechanizmów zarządzania kryzysowego, współpracy z województwami ościennymi i wsparcia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w razie braku miejsc w pieczy w województwie podlaskim. Wojewoda Podlaski w piśmie¹⁶⁷ z 13 grudnia 2024 r. w pełni zgodził się z przedstawionym stanowiskiem.

Następnie wystąpieniem z 9 grudnia 2024 r. Rzecznik zwrócił się także do prezesów Sądów Rejonowych w Augustowie oraz Bielsku Podlaskim¹⁶⁸ z prośbą o uwrażliwienie sędziów orzekających w sprawach dotyczących małoletnich cudzoziemców bez opieki na problem umieszczania ich w placówkach niebędących organizacyjnymi formami pieczy zastępczej. W piśmie Rzecznik zwrócił uwagę na fakt, że sądy powinny weryfikować, czy Straż Graniczna podjęła należyte starania w celu znalezienia miejsc w rodzinach zastępczych lub placówkach interwencyjnych, zanim skieruje dzieci do nieodpowiednich instytucji.

Kryzys systemu pieczy zastępczej pozostaje jednym z głównych obszarów zainteresowania Rzecznika Praw Dziecka. Priorytet zaś stanowią działania na rzecz powołania nowego typu interwencyjnej placówki opiekuńczo-wychowawczej dla małoletnich cudzoziemców bez opieki.

10) Wystąpienie dotyczące pieczy zastępczej dla małoletnich cudzoziemców bez opieki

W wystąpieniu generalnym z 25 listopada 2024 r. do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji¹⁶⁹ Rzecznik Praw Dziecka przedstawił propozycje legislacyjne dotyczące zwiększenia dostępności, bezpieczeństwa i specjalizacji pieczy zastępczej dla małoletnich cudzoziemców bez opieki.

Rzecznik zaproponował zmiany w Ustawie z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mające na celu utworzenie nowego rodzaju

¹⁶⁷ PS-VIII.002.57.2024

¹⁶⁸ ZSM.422.15.2024

¹⁶⁹ ZSM.422.7.2024

placówki opiekuńczo wychowawczej typu interwencyjnego, wyspecjalizowanej dla małoletnich cudzoziemców, co rozwiązałyby problem braku miejsc oraz niedostosowania istniejących placówek do szczególnych potrzeb tej grupy. Rzecznik podkreślił także konieczność zapewnienia stabilnego finansowania placówki z budżetu państwa.

Przedstawione w wystąpieniu propozycje były głównym tematem jednego ze spotkań Zastępcy Rzecznika Praw Dziecka oraz Podsekretarza Stanu w MSWiA. Są one częścią szeroko zakrojonych działań Rzecznika Praw Dziecka skierowanych na rozwiązanie kryzysu pieczy zastępczej. Oprócz wystąpień Rzecznik organizował i uczestniczył w licznych spotkaniach z zaangażowanymi podmiotami (Straż Graniczna, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, władze lokalne oraz organizacje międzynarodowe i pozarządowe). Przedstawiona przez Rzecznika koncepcja została pozytywnie oceniona przez organizacje międzynarodowe (UNHCR, IOM, UNICEF), które zaoferowały wsparcie finansowe i szkoleniowe.

10.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych

Poniższe przykłady zostały przedstawione w formie analizy przypadków, co pozwala na przyjrzenie się konkretnym sprawom przez pryzmat działania Zespołu Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych, jego współpracy z różnymi podmiotami oraz osiągniętych efektów, które przekładają się na realną poprawę sytuacji dzieci w Polsce.

Opis spraw pozwala spojrzeć na nie również w kontekście obecnego stanu prawnego, dostrzec rysujące się rzeczywiste trudności systemowe. W każdym przypadku Rzecznik Praw Dziecka był uczestnikiem zarówno działań nakierowanych na indywidualną sytuację młodej osoby, jak również – w razie konieczności – wskazywał na potrzebę szerszych zmian na rzecz ochrony dzieci.

Usprawnienie współpracy w sprawach dotyczących ochrony praw dziecka za granicą

Problem: Brak jednolitej formuły współpracy między Rzecznikiem Praw Dziecka a polskimi służbami konsularnymi często powodował opóźnienia w uzyskiwaniu informacji i podejmowaniu działań w sprawach dotyczących ochrony praw dziecka za granicą. Brak klarownych procedur utrudniał skuteczną pomoc małoletnim znajdującym się w trudnej sytuacji poza granicami kraju.

Co zrobiliśmy: Aby usprawnić współpracę, zastępca Rzecznika Praw Dziecka wraz z Zespołem Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych Biura RPD zorganizował spotkanie z przedstawicielami Departamentu Konsularnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Wspólnie opracowano ujednoliconą formułę współpracy, określającą procedury wymiany informacji i podejmowania działań w sytuacjach wymagających interwencji.

Efekt: Dzięki wypracowanemu modelowi współpracy usprawniono przepływ informacji między instytucjami, co przełożyło się na szybsze i bardziej efektywne działania na rzecz ochrony praw dzieci za granicą. W efekcie dzieci znajdujące się w trudnych sytuacjach otrzymują wsparcie w krótszym czasie, co zwiększa skuteczność interwencji i poprawia ich bezpieczeństwo.

Pomoc w uregulowaniu sytuacji prawnopobytowej dzieci cudzoziemskich i ich rodzin, w oparciu o zgodę na pobyt ze względów humanitarnych

Problem: Do Rzecznika Praw Dziecka wpływały zgłoszenia od rodzin cudzoziemskich przebywających w Polsce wraz z małoletnimi dziećmi, a także zgłoszenia instytucji, placówek oraz organów zaangażowanych w sprawy małoletnich dzieci bez opieki, wskazujące na problemy związane z trudną sytuacją życiową powiązaną z niemożnością uregulowania sytuacji prawnopobytowej w Polsce. Cudzoziemcy mierzyli się z brakiem możliwości powrotu do kraju pochodzenia, zalegalizowania pobytu na terytorium RP lub niemożnością uzyskania dokumentów potwierdzających ich tożsamość z kraju pochodzenia. Jednocześnie, ze względu na szczególną sytuację,

cudzoziemcy spełniali przesłanki do otrzymania zgody na pobyt ze względów humanitarnych.

Co zrobiliśmy: Kierując się najlepszym interesem dziecka Rzecznik zwracał się do właściwych organów o dokumentację cudzoziemców, a po gruntownej analizie występował do właściwych organów Straży Granicznej z żądaniem wszczęcia postępowania w sprawie zobowiązania cudzoziemca do powrotu, z jednoczesnym wskazaniem, iż dany cudzoziemiec spełnia przesłanki do udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych. Postępowanie to ze względu na swój szczególny charakter, w pierwszej kolejności wymagało wszczęcia postępowania o zobowiązanie do powrotu, ponieważ jedynie w przypadku odmowy jego wydania, możliwe było rozważenie przesłanek udzielenia zgody na pobyt humanitarny, a następnie wydanie decyzji udzielającej takiej zgody.

Efekt: Dzięki działaniom Rzecznika Praw Dziecka wielu małoletnich cudzoziemców uzyskało zgodę na pobyt ze względów humanitarnych w Polsce, legalizując tym samym swój pobyt na terytorium RP. W przypadku małoletnich dzieci bez opieki, uzyskanie karty pobytu ze względów humanitarnych, miało kluczowe znaczenie, ponieważ otwierało drogę do uzyskania obywatelstwa polskiego, a tym samym umożliwiało wszczęcie procedury przysposobienia. Było to szczególnie istotne w odniesieniu do dzieci urodzonych w Polsce, porzuconych przez rodziców biologicznych lub tych, którym sąd odebrał władzę rodzicielską. Dało im to bowiem szansę na wychowanie w rodzinie.

Interwencja Rzecznika Praw Dziecka w sprawie zmiany jurysdykcji sądu prowadzącego postępowanie i umożliwienia powrotu do kraju dzieci, obywateli RP

Problem: Rzecznikowi Praw Dziecka zgłoszono, iż z uwagi na uznanie swojej jurysdykcji przez sąd państwa trzeciego w sprawie opiekuńczej dotyczącej dzieci – obywateli polskich i ustalenie miejsca pobytu przy rodzicu przebywającym na terytorium tego państwa (wbrew własnej woli), dzieci wraz rodzicem otrzymały zakaz opuszczenia tego państwa i powrotu do Polski. Z analizy sprawy wynikało, w ocenie Rzecznika, że

postępowanie powinno toczyć się przed polskim sądem. Był bowiem lepiej umiejscowiony do dokonania oceny dobra dzieci w sprawie.

Co zrobiliśmy: Rzecznik udzielił zainteresowanym informacji o przysługujących prawach, zwrócił się także do polskich służb konsularnych w państwie trzecim o udzielenie wsparcia, jak również do tamtejszego Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o podjęcie interwencji w sprawie. Rzecznik zgłosił swój udział w postępowaniu w sprawie z wniosku o rozstrzygnięcie istotnych spraw dotyczących małoletnich dzieci wraz z wnioskiem o przeniesienie jurysdykcji od sądu państwa trzeciego, jednocześnie popierając wniosek o zmianę jurysdykcji. Rzecznik zwrócił się również do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie wsparcia, zgodnie z właściwością.

Efekt: W wyniku podjętych działań sąd w państwie trzecim podjął decyzje o przekazaniu jurysdykcji do Polski, zniósł także zakaz wyjazdu z terytorium tamtego państwa, dzięki czemu dzieci powróciły do Polski.

Działania Rzecznika Praw Dziecka w sprawach dotyczących przewlekłości postępowań legalizujących pobyt małoletnich cudzoziemców

Problem: Do Rzecznika Praw Dziecka w 2024 r. wpływały liczne zgłoszenia dotyczące postępowań administracyjnych o udzielenie zezwoleń pobytowych małoletnim cudzoziemcom oraz ich rodzicom. Brak decyzji negatywnie wpływał na sytuację rodzin, przykładowo powodując brak możliwości podjęcia zatrudnienia przez rodziców lub uzyskania dostępu do świadczeń społecznych.

Co zrobiliśmy: Rzecznik kierował liczne wystąpienia do odpowiednich organów administracyjnych, zwracając się o szczegółowe wyjaśnienie dotyczące aktualnego stanu postępowania oraz przyczyn przewlekłości tych postępowań. Ponadto, wskazując na negatywne konsekwencje opóźnień w wydaniu decyzji, Rzecznik żądał podjęcia przez organy działań na rzecz dziecka poprzez maksymalne przyspieszenie postępowania i wydanie decyzji realizującej najlepszy interes dziecka.

Efekt: W wyniku podjętych przez Rzecznika działań, organy administracyjne udzielały odpowiedzi na wystąpienia, informując o przyczynach przewlekłości postępowań. W wielu przypadkach, po otrzymaniu pisma od Rzecznika, organ

administracyjny podejmował działania prowadzące do wydania decyzji w rozpatrywanym postępowaniu, co skutkowało przyspieszeniem procedur i wydaniem pozytywnej dla wnioskodawców decyzji.

Wzmocnienie pozycji dziecka i pełniejsze badanie stanu faktycznego w sprawach dotyczących międzynarodowych uprowadzeń rodzicielskich

Problem: Z ustaleń dokonanych przez Rzecznika Praw Dziecka na podstawie otrzymanych zgłoszeń i analizy akt sądowych wynikało, że sądy okręgowe w sprawach toczących się na podstawie tzw. Konwencji haskiej niejednokrotnie pomijały wysłuchanie dziecka, jak również nie weryfikowały, czy dziecko doznało przemocy w kraju poprzedniego stałego miejsca pobytu (z którego zostało zabrane do Polski). Przykładowo, w jednej spraw zgłoszonej Rzecznikowi Praw Dziecka sąd w Polsce orzekł na podstawie tzw. Konwencji haskiej o konieczności powrotu małoletnich dzieci do państwa trzeciego, pomimo informacji o stosowaniu przemocy przez wnioskującego o powrót rodzica. Wysłuchanie małoletnich miało odbyć się bez dochowania należytej staranności. Sąd miał także nie wziąć pod uwagę ich zdania ani przedstawionej opinii psychologicznej.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka weryfikował, czy dziecko zostało wysłuchane w sprawie, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwalał. Ponadto sprawdzał, czy dopuszczony został dowód z opinii biegłych Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów na okoliczność doznania przez dziecko przemocy ze strony wnioskodawcy bądź uczestnika postępowania oraz na okoliczność, czy dziecko czuje lęk w stosunku do stron postępowania. A także - jeśli dziecko samo nie doświadczyło przemocy, czy było świadkiem stosowania przemocy wnioskodawcy względem uczestnika postępowania (jednego z rodziców wobec drugiego). Gdy uzasadniał to najlepszy interes dziecka, Rzecznik zgłaszał swój udział w postępowaniu.

Efekt: W postępowaniach, w których uczestniczył Rzecznik sądy wydawały postanowienia na podstawie kompleksowo przeprowadzonego materiału dowodowego i z uwzględnieniem najlepszego interesu dziecka. W przytoczonym powyżej przykładzie,

sąd II instancji wydał orzeczenie zgodne ze stanowiskiem Rzecznika, który poparł apelację.

10. Działalność w obszarze ochrony przed przemocą, złym traktowaniem i wyzyskiem

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka, w szczególności poprzez Zespół Prawa Karnego Biura RPD, podejmował szereg działań na rzecz ochrony i realizacji:

1) prawa dziecka do ochrony przed przemocą, okrucieństwem i wyzyskiem

- art. 72 Konstytucji RP,
- art. 20 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach o: znęcanie się fizyczne i psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostająca w stałym lub przemijającym stosunku zależności, naruszenie nietykalności cielesnej małoletniego, znieważenie małoletniego, narażenie na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia.

2) prawa dziecka do ochrony przed wyzyskiem seksualnym

- art. 34 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach o: wykorzystanie seksualne małoletniego poniżej 15. roku życia, gwałt na małoletnim, utrwalanie i rozpowszechnianie nagiego wizerunku

3) prawa dziecka do życia

- art. 6 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach o: zabójstwo, nieumyślne spowodowanie śmierci, dzieciobójstwo, doprowadzenie do samobójstwa małoletniego.

4) prawa dziecka do wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami

- art. 9 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach o: utrudnianie kontaktów z rodzicem odbywającym karę pozbawienia wolności lub przebywającym w areszcie śledczym.

5) prawa dziecka do ochrony przed torturowaniem, poniżającym traktowaniem lub karaniem

- art. 37 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach o: naruszenie nietykalności cielesnej małoletniego, znieważenie małoletniego, nieprawidłowości w procedurze zatrzymania osób podejrzewanych lub podejrzanych w obecności małoletniego.

6) prawa do ochrony dziecka podejrzanego, oskarżonego lub uznanego winnym pogwałcenia prawa karnego

- art. 40 Konwencji o prawach dziecka.

W sprawach: naruszeń praw osób osadzonych w areszcie śledczym, nieprawidłowości przy zatrzymaniu lub czynnościach procesowych z udziałem nieletnich.

W ramach wskazanych obszarów w 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka prowadził działania w szczególności przez Zespół Prawa Karnego (ZPK), który zajmował się w głównej mierze sprawami indywidualnymi dotyczącymi przestępczości na szkodę dzieci. Do najczęstszych kategorii spraw wpływających do ZPK należała przemoc domowa, w tym przestępstwa znęcania się fizycznego i psychicznego oraz przypadki wykorzystania seksualnego małoletnich poniżej 15. roku życia. Działania podejmowano głównie na skutek zgłoszeń obywateli, w tym jednego lub obojga rodziców oraz osób trzecich, takich jak sąsiedzi czy nauczyciele, którzy zauważyli niepokojące sygnały świadczące o przemocy lub wykorzystywaniu seksualnym.

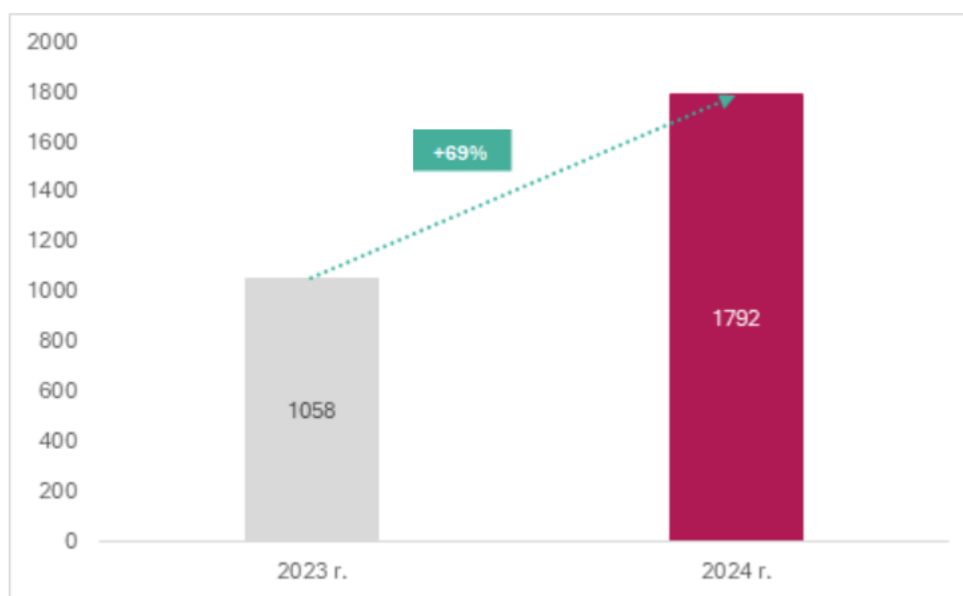
Rzecznik Praw Dziecka interweniował również z urzędu, na podstawie informacji zgłaszanych m.in. przez małoletnich za pośrednictwem Dziecięcego Telefonu Zaufania, przekazywanych przez Komendę Główną Policji oraz pochodzących z doniesień medialnych. Sprawy zgłaszane Rzecznikowi znajdują się obecnie na różnych etapach postępowania karnego – od przekazania informacji organom ścigania, przez odmowę wszczęcia lub umorzenie postępowania, aż po etap sądowy. Ponadto, w przypadku uzyskania informacji o możliwości popełnienia przestępstwa, Rzecznik Praw Dziecka składał zawiadomienie do właściwych organów.

W ramach prowadzonych spraw indywidualnych Rzecznik Praw Dziecka analizował akta prokuratorskie i sądowe oraz oceniał prawidłowość decyzji podejmowanych przez organy państwowe. W przypadku stwierdzenia naruszeń, Rzecznik Praw Dziecka wnioskował o objęcie postępowania nadzorem zwierzchnim, a w razie prawomocnych wyroków mógł złożyć kasację.

Rzecznik Praw Dziecka prowadził również sprawy systemowe, w ramach których opiniował akty prawne, uczestniczył w konferencjach, spotkaniach i szkoleniach oraz brał udział w pracach zespołów, komisji i grup roboczych. Ponadto Rzecznik Praw Dziecka realizuje Krajowy Plan Przeciwdziałania Przesłęstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich na lata 2023–2026.

Do Zespołu Prawa Karnego od 1 stycznia 2024 r. do dnia 31 grudnia 2024 r. wpłynęło 1 792 sprawy. W roku ubiegłym, w tym samym okresie, tego rodzaju spraw wpłynęło do Biura RPD 1 058, co oznacza, że w 2024 r., w porównaniu do roku 2023, nastąpił wzrost liczby spraw o 69 proc.

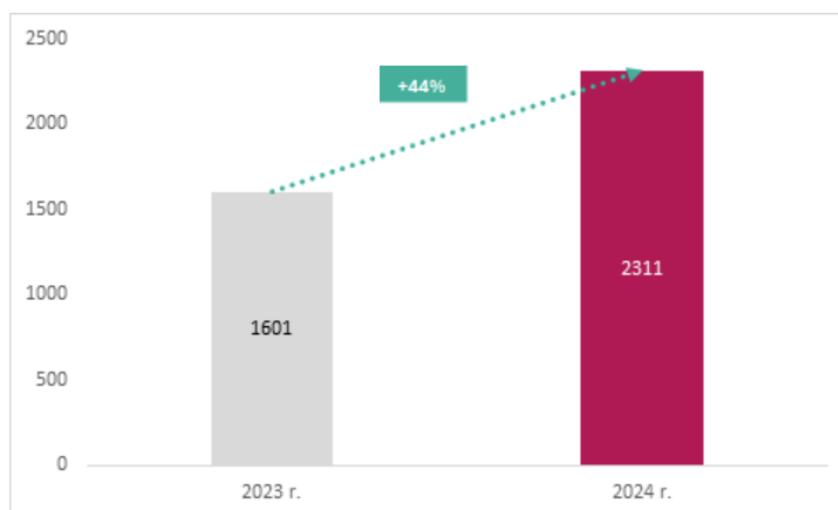
Wykres. Liczba spraw nowych prowadzonych w Zespole Prawa Karnego w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw prowadzonych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

Łącznie w Zespole Prawa Karnego w okresie od 1 stycznia 2024 r. do 31 grudnia 2024 r. prowadzonych było 2 311 spraw (1 792 sprawy nowe oraz 519 spraw kontynuowanych z lat ubiegłych). Natomiast w 2023 r. prowadzonych było łącznie 1 601

spraw (wpłynęło 1 058 spraw nowych oraz kontynuowane były 543 sprawy z lat ubiegłych). Liczba spraw prowadzonych przez Zespół w 2024 r. w porównaniu do 2023 r. wzrosła o 44 proc.

Wykres. Liczba spraw ogółem prowadzonych w Zespole Prawa Karnego w latach 2023 - 2024 oraz zmiana procentowa liczby spraw prowadzonych w 2024 r. w stosunku do 2023 r.

10.1 Główne obszary działalności Zespołu Prawa Karnego w 2024 r.

Kategorie spraw prowadzonych przez Rzecznika Praw Dziecka w ramach Zespołu Prawa Karnego:

1) Przemoc domowa, w tym: znęcanie się, czyli przemoc fizyczna i psychiczna, zaniedbanie i przemoc ekonomiczna – zwykle współwystępujące z przemocą fizyczną i psychiczną (art. 207 § 1 i 1a Kodeksu karnego), naruszenie nietykalności cielesnej skutkujące lekkim lub średnim uszczerbkiem na zdrowiu (art. 157 § 1 i 2 Kodeksu karnego), znieważenie (art. 216 § 1 Kodeksu karnego)

Sprawy te dotyczyły głównie przemocy jednego z rodziców wobec dziecka lub dzieci. W większości przypadków były to czyny powtarzające się i długotrwałe, kwalifikowane jako znęcanie się. Zdarzały się także pojedyncze incydenty klasyfikowane jako uszkodzenie ciała.

Aktywność Rzecznika Praw Dziecka obejmowała informowanie organów ścigania o podejrzeniu stosowania przemocy wobec małoletnich oraz kierowanie wniosków do organów wyższego rzędu o nadzór zwierzchni w przypadku umorzenia postępowania

bez przeprowadzenia wyczerpującego postępowania dowodowego lub w przypadku dostrzeżenia nieprawidłowości w toczącym się postępowaniu przygotowawczym. Ponadto Rzecznik kierował kasacje do Sądu Najwyższego. Zwracał też uwagę na odpowiednią reprezentację małoletnich w przypadku, gdy żaden z rodziców nie może podejmować działań w jego imieniu, poprzez kierowanie opinii do właściwych organów w przedmiocie wyznaczenia reprezentanta małoletniego.

Rzecznik podkreślał, że w przypadku przemocy, reakcja instytucji powinna być stanowcza i zorientowana na ochronę dziecka. Dodatkowo, współdziałał z organami władzy publicznej i organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwiązań legislacyjnych dotyczących ochrony dzieci przed przemocą.

2) Przeprowadzenie przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, w tym: wykorzystanie seksualne małoletniego poniżej 15. roku życia (art. 200 § 1-4 Kodeksu karnego), gwałt na małoletnim (art. 197 § 4 Kodeksu karnego), utrwalanie i rozpowszechnianie nagiego wizerunku (art. 191a § 1 Kodeksu karnego)

Rzecznik Praw Dziecka zwracał szczególną uwagę na warunki przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych, które powinny być bezpieczne i nie powodować wtórnej wiktymizacji. Rzecznik kierował wnioski o zwierzchni nadzór w sprawach, w których wydano postanowienie o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania oraz w których nie przeprowadzono wyczerpującego postępowania dowodowego.

Aktywność Rzecznika Praw Dziecka obejmowała: informowanie organów ścigania o podejrzeniu wykorzystania seksualnego małoletniego, monitorowanie i analizę spraw indywidualnych dotyczących wykorzystania seksualnego małoletniego, współdziałanie z organami władzy publicznej i organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwiązań legislacyjnych, dotyczących ochrony dzieci przed wykorzystaniem seksualnym oraz realizację Krajowego Planu Przeciwdziałania Przeprowadzaniu Przestępstw Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich.

3) Zabójstwo lub usiłowanie zabójstwa (art. 148 § 1 i 2 Kodeksu karnego), nieumyślne spowodowanie śmierci (art. 155 Kodeksu karnego), dzieciobójstwo (art. 149 Kodeksu karnego)

Przestępstwa te dotyczyły w dużej części dzieci do 3. roku życia. Rzecznik Praw Dziecka zwracał uwagę na wysokość kary, która powinna być współmierna do zarzucanych lub przypisanych czynów. Natomiast w przypadku toczącego się postępowania, podkreślał kwestie zastosowania środków zapobiegawczych, które uniemożliwiają podejrzanemu lub oskarżonemu manipulowanie materiałem dowodowym w tych sprawach.

4) Narażenie na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia (art. 160 § 1 i 2 Kodeksu karnego)

Sprawy dotyczące rodziców, którzy – mimo ciążącego na nich obowiązku – narazili dziecko na niebezpieczeństwo. Interwencje podejmowano również w stosunku do nauczycieli i opiekunów w przedszkolach w związku z wypadkami w placówkach edukacyjnych. Rzecznik Praw Dziecka wskazywał, że narażenie dziecka na niebezpieczeństwo powinno spotkać się z odpowiednią reakcją prawnokarną, ponieważ czyny te charakteryzują się wysoką szkodliwością społeczną.

5) Naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 Kodeksu karnego)

Najczęściej dotyczyło nauczycieli naruszających nietykalność fizyczną uczniów poprzez szarpanie, popychanie, itp. Rzecznik Praw Dziecka podkreślał, że stosowanie siły w stosunku do małoletnich jest niedopuszczalne i powinno spotykać się z odpowiednią reakcją prawnokarną.

6) Przekroczenie uprawnień przez funkcjonariusza (art. 231 § 1 Kodeksu karnego) – w przypadkach interwencji służb z udziałem małoletnich

Rzecznik Praw Dziecka prosił o wyjaśnienia w przypadkach nieprzestrzegania procedury przez funkcjonariuszy publicznych oraz wskazywał na uchybienia przy prowadzeniu interwencji z udziałem małoletnich.

7) Uporczywe nękanie (stalking) (art. 190a § 1 Kodeksu karnego) – głównie w kontekście nękania dziecka przez jednego z rodziców

Rzecznik Praw Dziecka zwracał szczególną uwagę na potrzebę zapewnienia poczucia bezpieczeństwa dziecku.

8) Niealimentacja (art. 209 § 1 Kodeksu karnego) – przypadki niepłacenia alimentów na dziecko pomimo prawomocnego orzeczenia sądu

Rzecznik Praw Dziecka analizował czy doszło do spełnienia przesłanek niealimentacji oraz wskazywał na możliwości prawne dochodzenia roszczeń z alimentów.

9) Doprowadzenie do samobójstwa (art. 151 Kodeksu karnego)

W sprawach dotyczących samobójstw dzieci Rzecznik Praw Dziecka analizował czy doszło do udziału osób trzecich oraz czy ustalono przyczyny odebrania życia sobie przez małoletniego.

10) Utrudnianie kontaktów dzieci z osobami osadzonymi w zakładach karnych oraz aresztach śledczych

Rzecznik Praw Dziecka podkreślał, że dziecko ma prawo do kontaktu z rodzicem i powinno mieć zapewnione do tego odpowiednie warunki. Ponadto, Rzecznik wspierał inicjatywy na rzecz poprawy warunków widzeń z udziałem dzieci.

10.2 Wystąpienia generalne – Zespół Prawa Karnego

1) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące umożliwienia dofinansowania lub utrzymania Centrów Pomocy Dzieciom w trybie konkursów, ze środków Funduszu Sprawiedliwości

W wystąpieniu generalnym z dnia 13 marca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości¹⁷⁰ z prośbą o umożliwienie dofinansowania lub utrzymania Centrów Pomocy Dzieciom w trybie konkursów ze środków Funduszu Sprawiedliwości.

Rzecznik zaznaczył, że wsparcie finansowe takich miejsc byłoby ogromną szansą na rozwój przestrzeni stworzonych z myślą o dzieciach pokrzywdzonych przestępstwem oraz ich niekrzywdzących opiekunach. Podkreślił, że Centra Pomocy Dzieciom

¹⁷⁰ ZPD.420.4.2024

zapewniają kompleksowe i interdyscyplinarne wsparcie dla dzieci pokrzywdzonych przestępstwem.

Rzecznik Praw Dziecka zauważył, że od 2004 r. w Polsce powstało 10 Centrów Pomocy Dzieciom. Funkcjonują one zgodnie z modelem Barnahus, wywodzącym się z islandzkiej koncepcji, która zainicjowała rozwój takich miejsc w Europie. W wielu polskich miastach wciąż jednak brakuje ośrodków skoncentrowanych na prawach, potrzebach i interesie dziecka. Taki stan rzeczy wymaga jak najszybszej interwencji organów państwowych.

Ponadto, w piśmie zwrócono się z prośbą o wyodrębnienie z budżetu Ministerstwa Sprawiedliwości środków przeznaczonych na realizację wsparcia dzieci oraz osób młodych. Wyodrębnienie Funduszu na Rzecz Dzieci i Młodzieży zapewniłoby realizację kompleksowej ochrony szczególnej grupy społeczeństwa, której potrzeby wymagają odpowiednich środków finansowych.

W odpowiedzi¹⁷¹ z 13 grudnia 2024 r. Minister Sprawiedliwości podziękował za przedstawione propozycje. Zapewnił, że ochrona dzieci pokrzywdzonych przestępstwem jest w jego szczególnym zainteresowaniu oraz wyraził gotowość do współpracy w tym zakresie.

2) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące określenia wzorów kwestionariusza indywidualnej oceny pokrzywdzonego i świadka

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości¹⁷² z dnia 24 marca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka przedstawił uwagi do wzoru kwestionariusza indywidualnej oceny pokrzywdzonego i świadka. Wskazał na potrzebę osobnego punktu pozwalającego szczegółowo opisać stan zdrowia na podstawie dokumentacji medycznej. Wprowadzie w pkt 2 kwestionariusza „Ustalenia dotyczące występowania zaburzeń psychicznych, rozwojowych, zdolności postrzegania lub odtwarzania postrzeżeń” została zawarta informacja o tym, że należy dokonać ustaleń w oparciu o taką dokumentację, ale ta część

¹⁷¹ DFN-VIII.070.1.2024

¹⁷² ZPD.400.1.2024

zawiera katalog odpowiedzi zamkniętych. Brak jest odrębnego pola na opis stanu zdrowia, w tym zaburzeń według diagnozy wynikającej z dokumentacji medycznej.

Rzecznik wskazał, że to pole może zostać uzupełnione na wzór kwestionariusza dla pokrzywdzonego stanowiącego załącznik 1 do projektowanego rozporządzenia (pkt 2-4 części A), które zawiera szerszy opis stanu zdrowia. W obu kwestionariuszach powinno być wyraźne pytanie, czy osoba leczyła się psychiatrycznie, neurologicznie lub czy korzystała z pomocy psychologa (jeśli tak - w jakiej placówce).

RPD zwrócił też uwagę na konieczność poprawy sformułowań i klauzuli zawartych w kwestionariuszu na bardziej czytelne i zrozumiałe.

Opiniowany projekt został wprowadzony rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 2 lutego 2025 r.¹⁷³ Uwagi RPD zostały częściowo uwzględnione, w kwestionariuszu dla pokrzywdzonego dodano pytanie dotyczące leczenia psychiatrycznego.

3) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące zwalczania niegodziwego traktowania i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz materiałów przedstawiających takie działania

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości¹⁷⁴ z dnia 9 maja 2024 r. stanowiącym odpowiedź na pismo tego organu z prośbą o analizę oraz przedstawienie uwag do projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz materiałów przedstawiających niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych, przedstawionego przez Komisję Europejską, Rzecznik Praw Dziecka wyraził poparcie dla proponowanych zmian.

Rzecznik podkreślił, że projekt nowelizacji dyrektywy wzmacnia ochronę dzieci oraz prewencję w przypadkach czynów związanych z ich niegodziwym traktowaniem. Dodatkowo, projekt zwiększa świadomość zagrożeń i dostępne wsparcie dla dzieci.

¹⁷³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2 lutego 2025 r. w sprawie określenia wzoru kwestionariusza indywidualnej oceny pokrzywdzonego i świadka, Dz.U.2025.161

¹⁷⁴ ZPD.400.5.2024

Wniosek odnosi się do ustanowienia minimalnych norm dotyczących przestępstw i sankcji związanych z niegodziwym traktowaniem dzieci w celach seksualnych, wykorzystywaniem seksualnym dzieci, posiadaniem materiałów przedstawiających niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych oraz nagabywaniem dzieci dla celów seksualnych.

RPD wyraził jednak wątpliwości względem koncepcji utworzenia nowego urzędu, który miałby wspierać państwa członkowskie w wymianie standardów. Zauważył, że do realizacji tego celu nie jest konieczne tworzenie nowej struktury administracyjnej, a możliwe jest wykorzystanie już istniejących zasobów, jak Europejska Sieć Sądownicza w sprawach karnych (EJN) czy Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka (ENOC).

4) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące określenia wzorów pisemnych wyjaśnień tymczasowo aresztowanego w postępowaniu karnym

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości¹⁷⁵ z dnia 2 października 2024 r. stanowiącym odpowiedź na pismo z prośbą o opinię Rzecznika Praw Dziecka w sprawie projektu rozporządzenia, dotyczącego wzoru pouczenia o uprawnieniach tymczasowo aresztowanego w postępowaniu karnym (B848), Rzecznik zgłosił swoje uwagi.

Rzecznik zaznaczył, że zgodnie z obowiązkiem państwa polskiego, dzieci podejrzane lub oskarżone w postępowaniu karnym powinny mieć zapewnioną możliwość zrozumienia przebiegu postępowania. Wzór pouczenia obecnie obowiązujący dotyczy osób dorosłych i młodocianych, które ukończyły 17 lat, jednak nie uwzględnia on dzieci w wieku 14-15 lat, które mogą odpowiadać za przestępstwa ciężkie.

Zwrócono uwagę w szczególności na pkt 2 wzoru pouczenia, w którym brakuje informacji o prawie dziecka do obowiązkowej obrony, wynikającego z art. 79 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego. Rzecznik Praw Dziecka zaznaczył, że brak zrozumiałego pouczenia dla dziecka może pozbawić je możliwości korzystania z przysługujących mu gwarancji procesowych.

¹⁷⁵ DL-I.401.10.2024

W opinii Rzecznika, należy opracować prostą i przystępną formę pouczenia, uwzględniającą wytyczne zawarte w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800, dotyczącej gwarancji procesowych dla dzieci w postępowaniu karnym.

Opiniowany projekt został wprowadzony rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 12 listopada 2024 r.¹⁷⁶ Uwagi RPD nie zostały uwzględnione.

5) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące określenia wzorów pisemnych wyjaśnień dla podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka, co do zakresu ich uprawnień, obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania

W wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości¹⁷⁷ z dnia 31 października 2024 r., w odpowiedzi na pismo z prośbą o opinię Rzecznika Praw Dziecka wobec projektu rozporządzenia w sprawie wzorów pisemnych wyjaśnień dla podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka, Rzecznik zgłosił swoje uwagi.

Rzecznik zaznaczył, że obowiązkiem państwa jest zapewnienie dzieciom, będącym podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, możliwości zrozumienia i śledzenia jego przebiegu. Obecny wzór pouczenia koncentruje się głównie na osobach dorosłych i młodocianych, pomijając jednak dzieci w wieku 14-15 lat, które mogą odpowiadać za poważne przestępstwa.

W odniesieniu do wzoru pouczenia „Wyjaśnienia co do zakresu uprawnień i obowiązków dla podejrzanego”, Rzecznik zwrócił uwagę na pominięcie informacji o prawie dziecka do obligatoryjnej obrony, zgodnie z art. 79 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego.

Rzecznik Praw Dziecka zaproponował opracowanie przystępnego i zrozumiałego pouczenia dla dzieci podejrzanych lub zatrzymanych, zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800.

¹⁷⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 12 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach przysługujących oskarżonemu w wypadku zastosowania tymczasowego aresztowania, Dz.U. 2024 poz. 1663

¹⁷⁷ ZPK.400.4.2024

Opiniowany projekt został wprowadzony rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 7 listopada 2024 r.¹⁷⁸ Uwagi RPD zostały uwzględnione.

10.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Prawa Karnego

Poniższe przykłady zostały przedstawione w formie analizy przypadków, co pozwala na przyjrzenie się konkretnym sprawom przez pryzmat działania Zespołu Prawa Karnego, jego współpracy z różnymi podmiotami oraz osiągniętych efektów, które przekładają się na realną poprawę sytuacji dzieci w Polsce.

Opis spraw pozwala spojrzeć na nie również w kontekście obecnego stanu prawnego, dostrzec rysujące się rzeczywiste trudności systemowe. W każdym przypadku Rzecznik Praw Dziecka był uczestnikiem zarówno działań nakierowanych na indywidualną sytuację młodej osoby, jak również – w razie konieczności – wskazywał na potrzebę szerszych zmian na rzecz ochrony dzieci.

Nieprawidłowości w reprezentacji małoletniego w postępowaniu karnym

Problem: Sprawa dotyczyła nieprawidłowości w reprezentacji małoletniego w postępowaniu karnym, w którym rodzic był podejrzany o stosowanie przemocy. Zgłoszenie wskazywało na trudności w komunikacji z wyznaczonym przez sąd reprezentantem małoletniego. Przed wskazanym terminem przesłuchania dziecko skontaktowało się z reprezentantem w celu potwierdzenia jego udziału w czynnościach. W odpowiedzi usłyszało, że reprezentant nie będzie obecny przy przesłuchaniu, ponieważ nie ma takiego obowiązku.

Co zrobiliśmy: W reakcji na tę sytuację Rzecznik Praw Dziecka skierował pismo do prokuratury, wnioskując jednocześnie o zmianę terminu czynności oraz zastosowanie przyjaznego trybu przesłuchania dla małoletniego, który ukończył 15. rok życia.

Efekt: Dzięki interwencji RPD wyznaczono nowego reprezentanta, który uczestniczył w przesłuchaniu, a samo przesłuchanie odbyło się w tzw. „niebieskim

¹⁷⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzorów pisemnych wyjaśnień dla podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka co do zakresu ich uprawnień, obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania, Dz.U. 2024 poz. 1659

pokoju”. Dodatkowo przedstawiciel Biura Rzecznika Praw Dziecka był obecny przy czynnościach jako osoba wskazana przez małoletniego.

Przemoc wobec nieletnich w areszcie śledczym

Problem: Zgłoszona sprawa dotyczyła przemocy wobec nieletnich w areszcie śledczym.

Co zrobiliśmy: Przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Dziecka zweryfikowali sytuację nieletnich na miejscu podczas badania stanu przestrzegania praw dziecka w areszcie śledczym. W wyniku przeprowadzonych czynności wykryto szereg nieprawidłowości, które zostały ujęte w raporcie z badania. Raport został przedstawiony Ministerstwu Sprawiedliwości.

Efekt: Rzecznik Praw Dziecka przedstawił rekomendacje kierownictwu aresztu śledczego w celu zwiększenia bezpieczeństwa osadzonych nieletnich. Ministerstwo Sprawiedliwości – w ramach własnych kompetencji – przeprowadziło kontrolę wskazanego aresztu. Kierownictwo aresztu wdrożyło rekomendacje RPD.

Narażenie małoletniego na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu

Problem: Zgłoszona sprawa dotyczyła narażenia małoletniego na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. W stanie faktycznym, opiekunki jednego z przedszkoli, sprawując niewłaściwą opiekę, dopuściły do sytuacji, w której dziecko oddaliło się z budynku placówki i weszło do pobliskiego zbiornika wodnego.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka przedstawił stanowisko w sprawie, podkreślając, że na oskarżonych spoczywał szczególny, ponadstandardowy obowiązek zachowania ostrożności. Zwłaszcza, że dzieci uczęszczały do przedszkola dopiero od kilku dni. Ponadto, placówka znajdowała się w sąsiedztwie zbiornika wodnego, w którym dziecko w tym wieku mogło utonąć. Małoletni opuścił budynek niezauważony, mimo że nie był w stanie samodzielnie pokonać zabezpieczeń przy wyjściu. Było to możliwe wskutek braku należytej ostrożności opiekunek.

Efekt: Sąd drugiej instancji zmienił zaskarżony wyrok, przyznając rację argumentacji przedstawionej przez RPD.

Przewlekłość postępowania w sprawie wykorzystywania seksualnego małoletnich pokrzywdzonych

Problem: Zgłoszenie dotyczyło przewlekłości postępowania w sprawie wykorzystywania seksualnego małoletnich pokrzywdzonych poniżej 15. roku życia. W momencie zgłoszenia do Rzecznika, sprawa trwała już kilkanaście lat, a wyrok skazujący pierwszej instancji był dwukrotnie uchylany ze względu na błędy proceduralne. W wyniku pierwszego procesu oskarżony został uznany za winnego oraz skazany. Następnie ze względu na szereg uchybień proceduralnych, w tym m.in. brak pouczeń części świadków o prawie odmowy składania zeznań, sąd II instancji uchylił wyrok i przekazał do ponownego rozpoznania wraz z wytycznymi. Kolejno, sąd I instancji na podstawie wytycznych przeprowadził postępowanie i ponownie wydał wyrok skazujący. Wyrok ten został ponownie uchylony ze względu na niewypełnienie przez sąd I instancji wszystkich wytycznych oraz dokonanie ustaleń faktycznych na podstawie zeznań jednego ze świadków, które nie były odczytane i ujawnione na rozprawie. W trzecim już procesie sąd rejonowy ponownie uznał oskarżonego za winnego. Od tego wyroku apelację wniósł obrońca oskarżonego.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka przedstawił szerokie stanowisko przed sądem II instancji, które odpowiadało na apelację oskarżonego oraz przedstawiane zarzuty, a także podniósł argumenty przemawiające za skazaniem.

Efekt: Sąd II instancji podzielił argumentację RPD, w wyniku czego orzeczenie stało się prawomocne.

Przemoc w placówce instytucjonalnej pieczy zastępczej

Problem: Do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęły materiały, z których wynikało, że w stosunku do jednego z podopiecznych placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej stosowana jest przemoc. Rzecznik niezwłocznie po zapoznaniu się z materiałem podjął sprawę i złożył zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez pracownika placówki. W wyniku zgłoszenia prokurator wydał postanowienie o wszczęciu

postępowania, a następnie – po przeprowadzeniu postępowania dowodowego – o jego umorzeniu.

Co zrobiliśmy: W trakcie postępowania przygotowawczego Rzecznik Praw Dziecka wskazywał, że czynności procesowe nie są podejmowane niezwłocznie, a małoletni doznają wtórnej wiktyimizacji. W związku z zaobserwowanymi nieprawidłowościami, Rzecznik Praw Dziecka złożył wniosek do prokuratury wyższego rzędu o analizę sprawy i objęcie jej nadzorem zwierzchnim oraz do Prokuratury Krajowej o przyśpieszenie realizacji czynności procesowych. W odpowiedzi na wniosek Rzecznika, Prokuratura Krajowa wystąpiła do prokuratora rejonowego o zapewnienie prawidłowej rytmiki czynności procesowych oraz zintensyfikowanie wewnętrznego nadzoru nad sprawą. Następnie, prokurator wydał postanowienie o umorzeniu śledztwa, które zostało zaskarżone przez Rzecznika Praw Dziecka.

Efekt: W wyniku działań Rzecznika Praw Dziecka sprawa podlega kontroli instancyjnej.

11. Działalność w obszarze edukacji cyfrowej i bezpieczeństwa dzieci w sieci

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka, podążając za wyzwaniem dynamicznie rozwijającego się świata, dużo uwagi poświęcił kwestiom cyfrowego dobrostanu dzieci i młodzieży i przestrzegania ich praw w środowisku cyfrowym. Prowadzono działania na rzecz:

1) ochrony dzieci przed przemocą online

- art. 72 Konstytucji RP,
- art. 19 Konwencji o prawach dziecka.

2) przestrzegania prawa dzieci do prywatności

- art. 47 Konstytucji RP,
- art. 16 Konwencji o prawach dziecka.

3) przestrzegania prawa dzieci do wyrażania własnych poglądów

- art. 54 i Art. 72 ust. 3 Konstytucji RP,
- art. 12 Konwencji o prawach dziecka.

4) przestrzegania prawa dzieci do edukacji, poprzez działania na rzecz rozwoju kompetencji cyfrowych

- art. 70 Konstytucji RP,
- art. 28 Konwencji o prawach dziecka.

W tym zakresie Rzecznika Praw Dziecka szczególnie wspierał Zespół Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci (ZEC). To nowa jednostka Biura RPD powołana 1 lutego 2024 r. w odpowiedzi na dynamiczny rozwój technologii cyfrowych. Rozwój nowych technologii ma bezpośredni wpływ na wiele aspektów życia dzieci i młodzieży, a także przekłada się na stale rosnącą liczbę wyzwań oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa młodych w świecie realnym i wirtualnym.

Dążąc do stworzenia jak najbezpieczniejszej przestrzeni online, Rzecznik Praw Dziecka podejmuje działania, które na celu mają edukację młodych z zakresu zagrożeń online oraz odpowiedniego reagowania na nie, promowanie bezpiecznych nawyków cyfrowych i higieny cyfrowej oraz dbanie o rozwój kompetencji cyfrowych młodych osób. Ponadto w zakresie działań zespołu jest monitorowanie zjawisk online i reagowanie na pojawiające się nowe zagrożenia w sieci, interweniowanie w sytuacjach łamania praw dzieci do prywatności także poprzez bliską współpracę z organizacjami zajmującymi się tą tematyką i platformami cyfrowymi. Zespół Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci opiniuje także akty prawne z zakresu nowych technologii i AI.

11.1 Główne obszary działalności Zespołu Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci w 2024 r.

1) Współpraca z instytucjami, organizacjami i jednostkami zajmującymi się tematyką edukacji cyfrowej i bezpieczeństwa w sieci oraz budowanie bazy kontaktów z reprezentantami platform cyfrowych w celu szybkiego reagowania na zagrożenia i lepszej ochrony dzieci

Ponieważ zespół jest nową jednostką, w 2024 r. położył duży nacisk na nawiązanie partnerskiej i efektywnej współpracy z podmiotami zajmującymi się edukacją cyfrową i bezpieczeństwem w sieci oraz funkcjonującymi w obszarze nowych technologii. Zespół postawił sobie również za cel stałą partycypację dzieci i młodzieży w realizowanych działaniach.

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka realizował działania w tym obszarze poprzez:

- a) nawiązanie współpracy z urzędami państwowymi oraz instytucjami m.in. Ministerstwem Cyfryzacji, Ministerstwem Zdrowia, Krajowym Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, Urzędem Ochrony Danych Osobowych, NASK-PBI (w tym Dyżurnet.pl), Policją, Stowarzyszeniem Polski Komitet Narodowy UNICEF;
- b) nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się m.in. tematyką edukacji cyfrowej: Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę, Safe the Children Polska, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Cyfrowym Dialogiem;
- c) konsultowanie realizowanych działań i projektów z Radą Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka;
- d) prowadzenie rozmów z reprezentantami platform cyfrowych w celu wypracowania jak najszybszych form zgłaszania nieodpowiednich treści umieszczanych na tych platformach, a co za tym idzie - skuteczniejszej ochrony dzieci przed szkodliwymi treściami.

2) Ochrona wizerunku i danych dziecka, a także edukacja w zakresie budowania cyfrowego śladu dziecka

Ochrona prywatności dziecka jest kluczową kwestią w czasach powszechnego dostępu do internetu. Zagrożenia cyfrowe, jak niekontrolowane udostępnianie wizerunku dziecka, śledzenie jego aktywności w sieci, kradzież tożsamości czy naruszenia danych osobowych, stanowią poważne wyzwanie dla rodziców, szkół oraz instytucji. Ochrona prywatności dziecka wymaga dostosowania i egzekwowania

przepisów oraz szeroko zakrojonych akcji edukacyjnych podejmujących temat rozważnego i bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii.

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka dążył do ochrony prywatności dziecka poprzez następujące działania:

- a) podejmowanie indywidualnych interwencji związanych z kwestiami ochrony wizerunku i danych osobowych w sieci;
- b) podpisanie porozumienia o współpracy z Urzędem Ochrony Danych Osobowych;
- c) realizację kompleksowej, ogólnopolskiej kampanii edukacyjnej dla szkół podstawowych „Więcej szacunku dla młodego wizerunku”, której celem jest podkreślenie fundamentalnego znaczenia ochrony wizerunku młodych ludzi w internecie – w trosce o ich bezpieczeństwo, prywatność oraz poszanowanie ich praw;
- d) współorganizację debaty z udziałem ekspertów oraz młodzieży na temat ochrony wizerunku dziecka w sieci;
- e) przygotowanie i przeprowadzenie dwóch webinarów podejmujących temat ochrony wizerunku dziecka w sieci;
- f) udział w konferencjach, prelekcjach, debatach, warsztatach i spotkaniach dotyczących ochrony prywatności dziecka w internecie, a także wystąpienia w mediach dotyczące tego tematu;
- g) przygotowanie wystąpień generalnych dotyczących usunięcia numeru PESEL z legitymacji szkolnych oraz problemu tzw. kidinfluencerów w sieci;
- h) udział w posiedzeniach Komisji do spraw Dzieci i Młodzieży Sejmu RP podejmujących tematykę ochrony wizerunku dziecka w sieci.

3) Ochrona dziecka przed groomingiem, sextortion oraz treściami pornograficznymi w internecie

Rozwój technologii cyfrowych oraz powszechny dostęp do internetu niesie ze sobą nie tylko korzyści, ale także poważne zagrożenia dla dzieci. Do najpoważniejszych

problemów należą: grooming (proces uwodzenia dziecka w celu wykorzystania seksualnego), sextortion (szantaż na tle seksualnym) oraz dostęp małoletnich do treści pornograficznych, który może wpływać negatywnie na ich rozwój psychiczny i emocjonalny. Brak odpowiednich zabezpieczeń, anonimowość w sieci oraz niewystarczająca świadomość zagrożeń sprawiają, że dzieci są szczególnie narażone na kontakt ze szkodliwymi treściami i niebezpiecznymi osobami.

Rzecznik Praw Dziecka podjął w 2024 r. następujące działania mające na celu ochronę dziecka w internecie przed wykorzystywaniem seksualnym oraz treściami o charakterze pornograficznym:

- a) kontakt z platformami społecznościowymi, sprzedażowymi oraz odpowiednimi instytucjami w sprawach związanych ze zgłoszeniami groomingu, sextortion, dostępu do treści pornograficznych oraz rekwizytów o charakterze erotycznym w internecie;
- b) nawiązanie stałej współpracy z Dyżurnet.pl w celu skutecznego i szybkiego reagowania na zgłoszenia dotyczące seksualnego wykorzystania dzieci;
- c) udział w pracach Grupy Roboczej ds. Ochrony Małoletnich przed Treściami Szkodliwymi w Internecie działającej przy Ministerstwie Cyfryzacji. Efektem pracy grupy było opracowanie projektu Ustawy o ochronie małoletnich przed dostępem do treści szkodliwych w internecie¹⁷⁹, której głównym celem jest ograniczenie możliwości uzyskania dostępu do treści pornograficznych przez małoletnich. Odbyły się konsultacje publiczne projektu. Planowany termin jego przyjęcia przez Radę Ministrów to II kwartał 2025 r.;
- d) udział w konferencjach i debatach podejmujących temat ochrony dziecka przed uwodzeniem i pornografią w internecie, a także wystąpienia w mediach dotyczące tematu.

4) Ochrona dziecka przed hazardem w sieci i uzależnieniami cyfrowymi

¹⁷⁹ Numer wykazu prac legislacyjnych: UD179

W dobie otwartego dla wszystkich internetu dzieci mają łatwy dostęp do różnorodnych serwisów i portali, w tym uzależniających platform hazardowych, streamingowych oraz oferujących gry. Niedostateczna kontrola dostępu, mechanizmy zachęcające do mikrotransakcji i agresywne strategie marketingowe sprawiają, że dzieci mogą wchodzić w świat hazardu online, co niesie ze sobą poważne ryzyko uzależnień, często prowadzi do izolacji społecznej oraz poważnych problemów emocjonalnych.

Rzecznik Praw Dziecka realizował w 2024 r. następujące działania zmierzające do ochrony dzieci przed mechanizmami hazardowymi w sieci:

- a) kontakt z podmiotami odpowiedzialnymi w celu ochrony dzieci przed hazardem w nawiązaniu do spraw zgłaszanych RPD;
- b) podjęcie rozmów z Dyżurnet.pl w celu powołania grupy roboczej ds. ograniczenia dostępu dzieci do hazardu w sieci oraz przeciwdziałania nadmiernemu korzystaniu z gier online;
- c) przygotowanie wystąpień generalnych dotyczących zagrożeń związanych z mechanizmami typu „lootbox” oraz domeny „keydrop”;
- d) udział w spotkaniach sejmowej Komisji do spraw Zdrowia Psychicznego Dzieci i Młodzieży Sejmu RP, w tym dotyczącym zapobieganiu uzależnieniom cyfrowym.

5) Ochrona dzieci przed patotreściami

Dzieci obecne w przestrzeni cyfrowej są narażone na kontakt z patotreściami – wulgarnymi materiałami promującymi przemoc oraz ryzykowne, destrukcyjne i patologiczne zachowania. Treści tego typu dostępne w mediach społecznościowych oraz w popularnych serwisach internetowych są szczególnie szkodliwe. Mogą wpływać na psychikę młodych, kształtując niebezpieczne wzorce i przyczyniając się do zubożenia na przemoc oraz patologie.

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka rozpoczął następujące działania zmierzające do ograniczenia dostępności patotreści w internecie:

- a) kontakt z platformami w celu usuwania materiałów zawierających patotreści;

- b) przygotowanie wystąpienia generalnego dotyczącego podjęcia działań legislacyjnych mających na celu zaostrzenie przepisów mówiących o publikacji patotreści;
- c) współpraca z Dyżurnet.pl w celu skutecznego i szybkiego reagowania na zgłoszenia dotyczące działań patostreamerów;
- d) udział w posiedzeniach sejmowej Komisji ds. Dzieci i Młodzieży Sejmu RP, w tym dotyczących zagrożeń związanych z dostępem osób młodych do patotreści;
- e) udział w konferencjach i debatach podejmujących problem patotreści, a także wystąpienia w mediach dotyczące tematu.

11.2 Wystąpienia generalne – Zespół Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci

1) Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości dotyczące zaostrzenia przepisów prawa regulujących kwestię publikowania patotreści

W wystąpieniu generalnym do Ministra Sprawiedliwości¹⁸⁰ z dnia 22 września 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o zainicjowanie pilnych działań legislacyjnych przewidujących odpowiedzialność za rozpowszechnianie patotreści za pośrednictwem sieci teleinformatycznej poprzez transmisję obrazu lub dźwięku albo udostępnianie zapisu obrazu lub dźwięku przedstawiających popełnienie konkretnych czynów zabronionych.

Patotreści to treści obejmujące zachowania takie, jak: przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna, nadmierne spożywanie alkoholu, poniżanie, zażywanie narkotyków, nakłanianie małoletnich do spożywania alkoholu, używanie substancji odurzających, przemoc wobec zwierząt, niszczenie rzeczy czy znieważanie osób uczestniczących lub postronnych. W tzw. patostreamach (transmisjach na żywo) występują prawdziwi ludzie - osoby pokrzywdzone przemocą i poniżaniem, a ich nękanie odbywa się w czasie rzeczywistym. Niejednokrotnie platformy dają możliwość wpłacania pieniędzy, by prezentowane agresja czy poniżanie eskalowały. Ze względu na brak jednoznacznych regulacji wprost penalizujących patotreści, a także problemy

¹⁸⁰ ZEC.422.2.2024

w interpretacji wspomnianych czynów w kontekście twórców internetowych, można zaobserwować zniechęcenie społeczeństwa do zgłaszania tego typu treści organom ścigania oraz nieskuteczność działania wymiaru sprawiedliwości.

W odpowiedzi na to wystąpienie, w dniu 25 listopada 2024 r. Minister Cyfryzacji¹⁸¹ poinformował RPD o powołaniu grupy roboczej ds. ochrony małoletnich w internecie. Jako jej cel wskazano wypracowanie rozwiązań dotyczących ochrony dzieci i młodzieży przed treściami szkodliwymi w sieci. W toku prac grupy przygotowano wstępną definicję treści szkodliwych, do których zaliczono patotreści, co łączy się z planami objęcia ich regulacjami zmierzającymi do ograniczenia dostępu małoletnim do tego typu materiałów. Minister Cyfryzacji zwrócił także uwagę na konieczność zwiększenia egzekwowalności obowiązujących i wdrożenia nowych przepisów w zakresie przeciwdziałania dostępowi do treści szkodliwych, co leży w kompetencjach Ministra Sprawiedliwości. Minister Cyfryzacji dodał, że problematyka publikowania szkodliwych treści w internecie zostanie uwzględniona również w Strategii Cyfryzacji Polski. Poinformował, że Ministerstwo Cyfryzacji prowadzi prace legislacyjne nad projektem ustawy o zmianie Ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną oraz niektórych innych ustaw¹⁸², w którym przewidziano możliwość złożenia przez właściwe organy wniosku do prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej o wydanie nakazu podjęcia działań przeciwko nielegalnym treściom.

2) Wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów dotyczące ochrony dzieci i młodzieży przed zagrożeniami związanymi ze zjawiskiem lootboxów

W wystąpieniu generalnym do Prezesa Rady Ministrów¹⁸³ z dnia 31 października 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na niepokojące doniesienia medialne na temat szerokiej i w zasadzie nieograniczonej możliwości nabycia przez dzieci i młodzież w internecie tzw. lootboxów (skrzynek zawierających wirtualne przedmioty). Nabywanie lootboxów w grach to popularny wśród młodych, uzależniający proceder wykorzystujący mechanizmy hazardowe. Rzecznik Praw Dziecka wskazał także na

¹⁸¹ DP.MC.WLA.0216.27.2024

¹⁸² Numer projektu: UC 21

¹⁸³ ZEC.401.3.2024

problem promowania zjawiska, głównie wśród dzieci, przez znanych polskich influencerów.

Obecne prawo nie uznaje lootboxów za hazard, co pozwala tego typu serwisom działać legalnie. Problem narasta, gdyż nieustannie pojawiają się nowe, podobne strony wykorzystujące niejednoznaczność przepisów. W związku z tym Rzecznik Praw Dziecka zaapelował do Prezesa Rady Ministrów o podjęcie wieloresortowych działań, które umożliwią zapewnienie ochrony dzieciom i młodzieży przed zagrożeniami związanymi z hazardem wirtualnym. Rzecznik zwrócił się z prośbą o zainicjowanie zmian w Ustawie z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych¹⁸⁴, by umożliwić objęcie katalogiem gier hazardowych lootboxy, uwzględniając je jako formę hazardu podlegającą zakazowi udziału osób niepełnoletnich. To pozwoliłoby na dodanie obowiązkowej weryfikacji wieku przy ich sprzedaży. RPD w wystąpieniu pokreślił też konieczność działań uniemożliwiających promocję lootboxów.

Wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka zostało, w dniu 5 listopada 2024 r., przekazane do Ministra Finansów¹⁸⁵ celem sporządzenia odpowiedzi. Minister, w swoim piśmie¹⁸⁶ z dnia 27 listopada 2024 r. zapewnił, że resort oraz Krajowa Administracja Skarbowa stale monitorują strony internetowe oferujące lootboxy pod kątem naruszenia przepisów ustawy o grach hazardowych. Wyjaśnił przy tym, że zakresem ustawy objęte są wyłącznie te gry i zakłady, które faktycznie wypełniają wszystkie przesłanki określone w definicjach gier hazardowych, niezależnie od ich nazwy (zamknięty katalog gier hazardowych). Minister Finansów poinformował, że skierował wystąpienie w sprawie lootboxów do: Ministerstwa Cyfryzacji, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Rozwoju i Technologii, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Sportu i Turystyki, Ministerstwa Zdrowia, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Urzędu Ochrony Danych Osobowych z prośbą o informacje na temat działań związanych z tą problematyką, jakie w ostatnim czasie

¹⁸⁴ Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych, Dz. U. z 2023 r., poz. 227

¹⁸⁵ DP.MC.WLA.0216.27.2024

¹⁸⁶ DRG1.6880.13.2024

były podejmowane. Uzyskane informacje mają zostać przeanalizowane, w tym pod kątem ewentualnych zmian w przepisach ustawy o grach hazardowych.

3) Wystąpienie do Ministra Edukacji dotyczące korzystania przez uczniów ze smartfonów na terenie placówek oświatowych

W wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji¹⁸⁷ z dnia 31 października 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na potrzebę podjęcia działań, które wesprą polskie szkoły w opracowaniu optymalnego, odpowiadającego polskiej rzeczywistości edukacyjnej, zrównoważonego podejścia do wyzwań związanych z korzystaniem ze smartfonów na terenie placówek oświatowych.

Rzecznik Praw Dziecka zauważył, że w Polsce brakuje badań dotyczących wpływu smartfonów na funkcjonowanie dzieci i młodzieży w szkole, ale wagę i złożoność problemu odślaniają przekrojowe raporty.

Rzecznik poprosił Ministra Edukacji o podjęcie działań, które pomogą polskim szkołom przyjąć takie zasady korzystania ze smartfonów w szkołach, które najlepiej zabezpieczą interes najmłodszych, uwzględnią głos osób młodych i potrzeby wszystkich uczniów, również tych ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Rzecznik Praw Dziecka zauważył także potrzebę umożliwienia szkołom zachowania autonomii w zakresie ustalania zasad korzystania ze smartfonów w placówkach.

Rzecznik monitoruje temat i będzie podejmował działania na rzecz opracowania optymalnego podejścia do wyzwań związanych z korzystaniem ze smartfonów na terenie placówek oświatowych.

4) Wystąpienie dotyczące usunięcia numeru PESEL z legitymacji szkolnych

W wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji¹⁸⁸ z dnia 9 listopada 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka poprosił o rozważenie doprowadzenia do usunięcia numeru PESEL z legitymacji szkolnych, zaznaczając, że numer PESEL jest wrażliwą daną osobową i zwłaszcza w kontekście dzieci, powinien podlegać szczególnej ochronie.

¹⁸⁷ ZEC.401.2.2024

¹⁸⁸ ZEC.422.1.2024

Rzecznik wskazał, że zgodnie z opinią Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych z 2021 r., do poświadczenia faktu uczęszczania ucznia do szkoły oraz jego uprawnienia do korzystania ze zniżek ustawowych przy przejazdach środkami publicznego transportu kolejowego i autobusowego, którym to celom służy legitymacja szkolna, wystarczy zamieszczenie na niej następujących informacji: zdjęcie posiadacza, jego imię, nazwisko, data urodzenia oraz numer legitymacji. Takie dane w powiązaniu z adresem szkoły i potwierdzeniem wydania legitymacji przez dyrektora bezpośrednio identyfikują konkretnego ucznia.

Rzecznik zauważył też, że obowiązujące przepisy gwarantują bezpłatne świadczenia opieki zdrowotnej do ukończenia 18. roku życia większości dzieci, w związku z czym do weryfikacji uprawnień niepełnoletnich uczniów do korzystania ze świadczeń zdrowotnych, numer PESEL również nie jest niezbędny.

W odpowiedzi¹⁸⁹ z dnia 16 grudnia 2024 r. Minister Edukacji przekazał, że – mając na uwadze zastrzeżenia Urzędu Ochrony Danych Osobowych – nie uwzględnił we wzorze legitymacji zawartym w projekcie nowego rozporządzenia w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków pola z numerem PESEL¹⁹⁰. Jednak rozwiązanie to nie zostało zaakceptowane przez Ministra Zdrowia, w związku z czym, po ponownej analizie sytuacji, numer PESEL został przywrócony na wzorach legitymacji szkolnych. Minister Edukacji, w związku z wystąpieniem Rzecznika Praw Dziecka, zwrócił się do Ministra Zdrowia z zapytaniem, czy podtrzymuje argumenty przedstawione w ramach uzgodnień międzyresortowych projektu rozporządzenia. Minister Zdrowia podtrzymał swoje stanowisko. Rzecznik Praw Dziecka nadal monitoruje temat, podejmując rozmowy z Urzędem Ochrony Danych Osobowych oraz planuje analizę tematu z resortami, zgodnie z ich kompetencjami.

5) Wystąpienie do Ministra Finansów dotyczące dodania strony keydrop.com do Rejestru Domen Służących do Oferowania Gier Hazardowych Niezgodnie z Ustawą

¹⁸⁹ DK-DK.072.92024

¹⁹⁰ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 sierpnia 2024 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków publicznych szkół i placówek artystycznych

W wystąpieniu generalnym do Ministra Finansów¹⁹¹ z dnia 10 listopada 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie pilnych działań mających na celu uniemożliwienie młodym korzystania z serwisów oferujących usługę „keydrop”. W listopadzie 2023 r. tego typu aktywność została przez Ministerstwo Finansów uznana za formę hazardu, a stronę ją oferującą wpisano do Rejestru Domen Służących do Oferowania Gier Hazardowych Niezgodnie z Ustawą.

Pomimo podjętych przez resort działań, do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływają zgłoszenia informujące o istnieniu tego typu stron w domenie zawierających nazwę „keydrop”, na których młodzi ludzie mogą bez problemu złożyć konto, gdyż jedyną barierą wejścia jest deklaracja pełnoletności, bez faktycznej weryfikacji wieku.

Rzecznik Praw Dziecka monitoruje tę kwestię i będzie podejmował działania na rzecz ochrony dzieci przed hazardem w sieci. W związku z tym planuje m.in. rozpoczęcie rozmów z NASK – Dyżurnet.pl w celu podjęcia współpracy i przeanalizowania możliwych rozwiązań problemu.

6) Wystąpienie do Ministra Cyfryzacji dotyczące trudności w zgłaszaniu nielegalnych treści w internecie

W wystąpieniu generalnym do Ministra Cyfryzacji¹⁹² z dnia 25 listopada 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka wyraził zaniepokojenie docierającymi od małoletnich i ich opiekunów sygnałami dotyczącymi trudności w zgłaszaniu nielegalnych treści w internecie. Wielu dostawców usług cyfrowych nie podejmuje odpowiednich działań w tym zakresie, co stwarza zagrożenia związane z dostępem młodych do tego typu treści. Problem pogłębia brak organu wyznaczonego do pełnienia funkcji koordynatora ds. usług cyfrowych, który chroniłby prawa młodych w kontekście Aktu o usługach cyfrowych (DSA)¹⁹³, a także nadzorowałby obowiązki dostawców wynikające z tego rozporządzenia.

¹⁹¹ ZEC.401.4.2024

¹⁹² ZEC.401.6.2024

¹⁹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych i zmiany dyrektywy 2000/31/WE

Zdaniem Rzecznika, istnieje pilna potrzeba uregulowania zasad wydawania nakazów przeciwko nielegalnym treściom oraz udzielania informacji na temat co najmniej jednego określonego odbiorcy usług, gdyż bez odpowiednich regulacji organy państwa nie mają skutecznych narzędzi do ochrony dzieci przed zagrożeniami online.

Dlatego też RPD wystąpił o przyspieszenie prac nad zmianą Ustawy z dnia 18 lipca 2022 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną¹⁹⁴ oraz niektórych innych ustaw w celu stosowania w Polsce wskazanego rozporządzenia. Aby usprawnić prace nad projektem, RPD zaproponował podział projektu wspomnianej ustawy na dwa odrębne projekty: ustawę ws. Koordynatora do spraw usług cyfrowych oraz ustawę dostosowującą.

W odpowiedzi¹⁹⁵ z dnia 23 grudnia 2024 r. Minister Cyfryzacji poinformował, że prowadzi prace legislacyjne nad wdrożeniem do polskiego porządku prawnego Aktu o usługach cyfrowych (DSA), a projekt ustawy wdrażającej Rozporządzenie 2022/2065 został skierowany 16 grudnia 2024 r. do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów. Dlatego podział projektu na dwie odrębnie procedowane części uznał za niecelowy. Minister Cyfryzacji podzielił zdanie Rzecznika Praw Dziecka o konieczności jak najsprawniejszego procedowania projektu ustawy wdrożeniowej.

7) Wystąpienie do Ministra Edukacji dotyczące dodatkowych odpłatności za e-dzienniki

W wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji¹⁹⁶ z dnia 8 grudnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka poruszył problem dodatkowych opłat dla rodziców i uczniów za korzystanie z e-dzienników.

Rzecznik zauważył, że przepisy regulujące funkcjonowanie tego typu dzienników w zakresie dostępu do danych w nim ujawnionych zawierają informację, że prowadzenie dziennika elektronicznego wymaga umożliwienia bezpłatnego wglądu rodzicom do takiego dziennika w zakresie dotyczącym ich dzieci. Również ustawa Prawo oświatowe gwarantuje rodzicom bezpłatny dostęp do informacji dotyczących ich dzieci

¹⁹⁴ Ustawa z dnia 18 lipca 2022 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, Dz. U. 2002 nr 144 poz. 1204

¹⁹⁵ DWM.WRC.502.1.2024

¹⁹⁶ ZEC.401.5.2024

gromadzonych przez szkoły. Tym samym szkoła, która zdecyduje się na korzystanie z dziennika elektronicznego, musi zapewnić rodzicom bezpłatny dostęp do takich informacji.

Rzecznik zwrócił uwagę, że firmy świadczące usługę e-dziennika oferują rodzicom dostęp do dodatkowych funkcji za opłatą, co w niektórych przypadkach prowadzi do ograniczenia możliwości bezpłatnego korzystania z dziennika elektronicznego w zakresie, w jakim przez lata oferowany był rodzicom i uczniom. Z powodu braku odpowiednich regulacji, działania dostawców dzienników elektronicznych nie mogą być uznane za niezgodne z prawem, a szkoły nie mają realnego wpływu na sposób udostępniania informacji z e-dziennika.

Rzecznik Praw Dziecka wskazał także na głos ekspertów polemizujący z aktualnym sposobem funkcjonowania e-dzienników i uznający go za formę nadmiernej kontroli rodziców nad dziećmi pozbawiającej dziecko decyzyjności, a także możliwości nauki samodzielności oraz systematyczności.

Rzecznik Praw Dziecka poprosił Ministra Edukacji o stanowisko w zasygnalizowanych kwestiach. W związku z brakiem odpowiedzi RPD planuje monitorowanie tematu konieczności uregulowania zasad działania i korzystania z dzienników elektronicznych oraz wpływu ich na dobrostan dzieci i młodzieży.

8) Wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczące ochrony dziecięcych twórców internetowych przed wyzyskiem

W wystąpieniu generalnym do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹⁹⁷ z dnia 15 grudnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie działań mających na celu przygotowanie propozycji rozwiązań prawnych, które chroniłyby dziecięcych twórców przed wyzyskiem ich cyfrowej pracy.

Apel podyktowany został dynamicznym rozwojem popularności tzw. influencer marketingu oraz pojawieniem się nowych form działalności cyfrowej z udziałem dzieci. Szczególną uwagę Rzecznik Praw Dziecka zwrócił na zjawisko rodzinnych influencerów,

¹⁹⁷ ZEC.401.7.2024

określanych mianem "family influencers" oraz dziecięcych influencerów, tzw. "kidinfluencerów". Rzecznik zauważył, że opiekunowie prawni w mediach społecznościowych oraz innych formach działalności internetowej niekiedy wykorzystują wizerunek dzieci, budując wokół nich własne marki lub angażując je do promocji produktów lub usług oferowanych przez przedsiębiorstwa, co prowadzi do monetyzacji treści z udziałem dziecięcych influencerów. Niestety, zjawisko to niesie ze sobą szereg konsekwencji. Przede wszystkim działalność tego typu stanowi cyfrową pracę wykonywaną przez najmłodszych, która może istotnie wpływać na ich zdrowie fizyczne i psychiczne, a także na rozwój społeczny i edukacyjny. Dzieci są też często traktowane jako narzędzia do generowania zysków, co może prowadzić do ich wyzysku i naruszenia praw.

Rzecznik dostrzegł, że obecnie przepisy prawa pracy nie uwzględniają specyfiki komercyjnej działalności dzieci w internecie, a brak odpowiednich mechanizmów kontrolnych i regulacji może prowadzić do nadużyć oraz naruszeń praw młodych osób. RPD przytoczył także przykłady z krajów, które wdrożyły rozwiązania zabezpieczające prawa najmłodszych przy jednoczesnym umożliwieniu im udziału w tworzeniu treści cyfrowych. Wskazał także przykłady regulacji z Francji i USA jako te, na których mogłaby wzorować się Polska.

W odpowiedzi¹⁹⁸ z dnia 13 lutego 2025 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zauważył, że temat cyfrowej pracy dzieci, jako ważny i aktualny, wymaga szerokiej dyskusji, która rodzi potrzebę zaangażowania w opracowanie odpowiednich regulacji prawnych przedstawicieli nie tylko resortu pracy, ale także m.in.: Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Cyfryzacji, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Urzędu Ochrony Danych Osobowych. Zadeklarował udział w pracach nad przepisami chroniącymi dzieci przed niekorzystnymi skutkami nadmiernej pracy w mediach społecznościowych oraz przed nieuprawnionym wykorzystaniem wizerunku dzieci.

¹⁹⁸ DPP-I.611.1.2024

11.3 Przykładowe sprawy podejmowane przez Zespół Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci

Poniższe przykłady zostały przedstawione w formie analizy przypadków, co pozwala na przyjrzenie się konkretnym sprawom przez pryzmat działania Zespołu Edukacji Cyfrowej i Bezpieczeństwa w Sieci, jego współpracy z różnymi podmiotami oraz osiągniętych efektów, które przekładają się na realną poprawę sytuacji dzieci w Polsce.

Opis spraw pozwala spojrzeć na nie również w kontekście obecnego stanu prawnego, dostrzec rysujące się rzeczywiste trudności systemowe. W każdym przypadku Rzecznik Praw Dziecka był uczestnikiem zarówno działań nakierowanych na indywidualną sytuację młodej osoby, jak również – w razie konieczności – wskazywał na potrzebę szerszych zmian na rzecz ochrony dzieci.

Ochrona dzieci przed patotreściami w sieci

Problem: Do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływa wiele zgłoszeń dotyczących aktywności w sieci patoinfluencerów. Popularność zyskują, publikując w mediach społecznościowych, na platformach: TikTok, Instagram, YouTube kontrowersyjne filmiki, a także relacje w czasie rzeczywistym - patostreamy. Prezentują one: nawoływanie do agresywnych zachowań, np. w centrach handlowych, libacje alkoholowe, nawoływanie do samookaleczeń czy krzywdzenia innych osób.

Nagrania tego typu są popularne wśród młodzieży, w niektórych przypadkach zyskują naśladowców, co prowadzi do powielania niebezpiecznych zachowań, głównie przez młodzież.

Co zrobiliśmy: Treści tego typu są niezwykle szkodliwe dla młodych osób, dlatego Rzecznik Praw Dziecka w powyższych sprawach podejmuje działania systemowe, a także interwencyjne. Dzięki wypracowanym modelom współpracy z Dyżurnet.pl, a także z platformami cyfrowymi podejmuje działania mające na celu usunięcie tego typu treści lub całych kanałów patoinfluencerów z sieci. Ponadto Rzecznik wystosował w tej sprawie wystąpienie generalne do Ministra Sprawiedliwości¹⁹⁹.

¹⁹⁹ ZEC.422.2.2024

Efekt: Po pisemnym zgłoszeniu nieodpowiednich treści, są one usuwane z sieci i dzięki temu dzieci i młodzież nie mają do nich dostępu. Patotreści stały się też przedmiotem projektu ustawy o ochronie małoletnich przed treściami nieodpowiednimi przygotowanej przez Ministerstwo Cyfryzacji. Przedstawiciele Biura RPD brali udział w pracach grupy roboczej na ten temat.

Ochrona wizerunku dzieci w sieci

Problem: W dobie rosnącej popularności mediów społecznościowych i szerokiego dostępu do technologii cyfrowych ochrona wizerunku młodych ludzi stała się kwestią o kluczowym znaczeniu. Wyzwaniem jest wykorzystywanie wizerunku młodych osób przez rodziców (sharenting) oraz nadmierne i często nieuprawnione – wykraczające poza udzieloną przez rodziców lub opiekunów zgodę – wykorzystywanie wizerunków młodych przez placówki zajmujące się opieką nad nimi (szkoły, świetlice, biblioteki, itp.). Ponadto do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływa wiele zgłoszeń od zaniepokojonych rodziców, którzy widzą problem i zwracają uwagę na brak ochrony wizerunku małoletnich w mediach cyfrowych oraz zagrożenia z tym związane. Zwracają uwagę na fakt publikowania zdjęć ich dzieci bez zgody opiekuna prawnego, wykorzystywanie wizerunku np. na potrzeby kampanii czy publikowanie zdjęć dzieci w niepełnym ubraniu.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka, mając na uwadze prawo dziecka do poszanowania prywatności, podejmuje działania zmierzające do usunięcia tego typu publikacji z przestrzeni publicznej. Kontaktuje się z właścicielami serwisów internetowych (jak np. władze samorządowe, szkoły, przedszkola, obiekty sportowe), na których zdjęcia zostały opublikowane wzywając do ich usunięcia, poucza w kwestiach ochrony wizerunku, prosi o przyjrzenie się opublikowanym zdjęciom pod kątem ich wymaganych zgód oraz prawa dzieci do prywatności. A także, jeśli sytuacja tego wymaga, współpracuje z UODO, z którym 26 kwietnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka podpisał porozumienie o współpracy.

Dostrzegając problem, Rzecznik zrealizował kampanię społeczno-edukacyjną na temat ochrony wizerunku małoletnich w sieci „Więcej szacunku dla młodego wizerunku”.

Efekt: Po pisemnym wezwaniu do usunięcia zdjęć, wskazane publikacje są usuwane z sieci. Placówki, do których zostało wysłane upomnienie, dokonują selekcji opublikowanych zdjęć, a także wskazują się większą refleksją i ostrożnością przy kolejnych publikacjach.

Ochrona dzieci przed niebezpiecznymi i nieodpowiednimi treściami online

Problem: Dzieci i młodzież mają w zasadzie nieograniczony dostęp do nieodpowiednich treści w internecie. Do Biura RPD wpływają zgłoszenia zaniepokojonych rodziców, których dzieci trafiły w sieci na treści zawierające przemoc, pornografię, nawołujące do samookaleczeń. Zgłoszenia w tym zakresie wpływają także od samych młodych, którzy martwią się o swoich rówieśników. Badania m.in. NASK-PIB²⁰⁰ pokazują, że co czwarty nastolatek w Polsce miał kontakt z pornografią. 72 proc. określiło, że dostęp do treści pornograficznych jest zbyt łatwy.

Co zrobiliśmy: Dzięki nawiązaniu i wypracowaniu metod działania zarówno z Dyzzurnet.pl oraz z platformami cyfrowymi, Rzecznik Praw Dziecka podejmuje działania mające na celu jak najszybsze usunięcie tego typu treści. Jeśli znajdzie podejrzenie popełnienia przestępstwa, treści zgłaszane są do odpowiednich organów, gdy chodzi o podejrzenie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka – Rzecznik niezwłocznie przekazuje je Policji.

Ponadto, widząc konieczność regulacji prawnych w tym zakresie, pracownicy Biura Rzecznika Praw Dziecka aktywnie uczestniczyli w pracach grupy roboczej do spraw ochrony małoletnich przed nieodpowiednimi treściami przy Ministerstwie Cyfryzacji. Jej zadaniem było wypracowanie rozwiązań, które pozwolą na zwiększenie ochrony, w szczególności małoletnich, przed szerokim dostępem do treści szkodliwych.

²⁰⁰ Nastolatki wobec pornografii cyfrowej. Trajektorie użytkowania, NASK-PIB 2022

Efekt: Po pisemnym zgłoszeniu i ich analizie w wielu przypadkach działania RPD doprowadziły do usunięcia konkretnych treści lub całych kanałów.

Pod koniec 2024 r. Minister Cyfryzacji złożył wniosek o wpis projektu Ustawy o ochronie małoletnich przed dostępem do treści szkodliwych w internecie do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów.

Nieodpowiednie reklamy w sieci

Problem: Do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływają wnioski od obywateli, którzy są zaniepokojeni treściami reklam pokazywanych szeroko w mediach oraz w internecie. Często wywołują one strach lub pokazują nieodpowiednie przekazy, np. sceny przemocy rówieśniczej w szkole. Zgłaszający obawiają się negatywnego wpływu, jaki treść reklam, może mieć na młodzież.

Co zrobiliśmy: Rzecznik Praw Dziecka zgłasza tego rodzaju treści do Komisji Etyki Związku Stowarzyszeń Rada Reklamy, zwracając uwagę na ich niewłaściwy przekaz. W konkretnym przypadku reklamy pokazującej bullying, zwrócił uwagę na fakt, że z przemocą rówieśniczą mierzy się wiele dzieci, co stanowi niezwykle poważny problem, który niejednokrotnie wymaga interwencji rodziców lub opiekunów. RPD poprosił ww. Związek o przeanalizowanie sprawy, skontaktowanie się z firmą odpowiedzialną za jej zlecenie i podjęcie działań, mających na celu jej usunięcie.

Efekt: Komisja Etyki Związku Stowarzyszeń Rada Reklamy, po przeanalizowaniu przekazów zawartych w reklamie, podzieliła opinię RPD i wydała decyzję, iż przekaz narusza zasady etyki wyrażone w Kodeksie Etyki Reklamy. W jej ocenie, taki sposób przedstawienia przemocy rówieśniczej deprecjonuje problem i umniejsza jego powagę. Reklama telewizyjna, o której mowa nie jest już emitowana, a jej polska wersja językowa została usunięta z internetu. Ponadto firma zlecająca reklamę zobowiązała się podjąć kroki w celu nieuwzględniania wspomnianej sceny w żadnych innych reklamach emitowanych w przyszłości.

Przeciwdziałanie hazardowi online wśród młodzieży

Problem: Do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpłynęły zgłoszenia od osób młodych, zaniepokojonych uzależnieniem od gier wśród ich kolegów i koleżanek.

Zgodnie z art. 27 Ustawy o grach hazardowych, hazard jest dozwolony dla osób, które ukończyły 18. rok życia. Niemniej jednak w sieci, dzieci i młodzież mają w zasadzie nieograniczone możliwości nabycia tzw. lootboxów (skrzynek zawierających wirtualne przedmioty), które wykorzystują mechanizmy hazardowe. Mogą prowadzić do uzależnienia. Dodatkowo problemem jest promowanie zjawiska, głównie wśród dzieci, przez znanych polskich influencerów.

Ponadto osoby młode, mimo uznania odmiany tego zjawiska za hazard i wpisania strony go oferującej w listopadzie 2023 r. przez Ministerstwo Finansów do Rejestru Domen Służących do oferowania Gier Hazardowych Niezgodnie z Ustawą, nadal mają do nich dostęp, gdyż jedyną barierą wejścia jest deklaracja pełnoletności.

Co zrobiliśmy: Zostały podjęte działania systemowe, we współpracy z Dyżurnet.pl oraz SIPDOR (Stowarzyszenie Producentów i Dystrybutorów Gier Video). Mają na celu utworzenie grupy roboczej, której celem będzie wypracowanie propozycji działań i regulacji prawnych chroniących młodych przed dostępem do hazardu online oraz gamingiem. Ponadto, w odpowiedzi na tę sytuację Rzecznik Praw Dziecka skierował dwa wystąpienia generalne dotyczące problem hazardu wśród młodych: do Prezesa Rady Ministrów²⁰¹ w sprawie lootboxów oraz do Ministra Finansów w sprawie keydropów²⁰².

Efekt: Temat gier został podjęty przez wiele resortów, które analizują te kwestię i rozważają wprowadzenie ewentualnych zmian w przepisach Ustawy o grach hazardowych, by efektywniej chroniły młodych przed treściami, które są dla nich nieodpowiednie, niebezpieczne. Ponadto odbyły się kolejne spotkania mające na celu powołanie grupy roboczej, podczas których została określona tematyka i zakres działania.

²⁰¹ ZEC.401.3.2024

²⁰² ZEC.401.4.2024

12. Działalność badawcza

W 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka podejmował działania na rzecz ochrony i realizacji:

1) prawa dziecka do bycia wysłuchanym

- art. 72 ust. 3 Konstytucji RP

2) prawa dziecka do wyrażania własnych poglądów i występowania we własnych sprawach

- art. 54 Konstytucji RP,
- art. 12 Konwencji o prawach dziecka.

3) prawo dziecka do swobodnej wypowiedzi

- art. 13 Konwencji o prawach dziecka.

Działania RPD w tym zakresie dotyczyły: tworzenia przestrzeni do aktywnego uczestnictwa dzieci w procesie badawczym, uwzględnienia perspektywy dzieci poprzez ich udział w konsultacjach dotyczących wyboru tematów badań oraz narzędzi badawczych, prowadzenia badań jakościowych i ilościowych na temat realizacji praw dziecka z udziałem dzieci, a także udziału przedstawicieli Rady Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka w pracach nad standardami etycznymi badań społecznych z udziałem dzieci w Polsce.

W tym zakresie Rzecznika Praw Dziecka wspierał w szczególności Zespół Badawczy, który rozpoczął swoją działalność w 2024 r.

Zespół Badawczy zajmuje się monitorowaniem sytuacji dzieci w Polsce oraz stanu przestrzegania ich praw poprzez systematyczny przegląd literatury, gromadzenie aktualnych danych statystycznych, prowadzenie badań własnych z udziałem dzieci i osób dorosłych, nadzorowanie realizacji badań oraz opracowywanie publikacji zawierających wyniki badań i analiz. Badania prowadzone są przez Zespół Badawczy z zachowaniem szczególnej wrażliwości na kwestie etyczne i dobro dziecka. Ponadto Zespół Badawczy zapewnia współpracę Rzecznika Praw Dziecka z instytucjami krajowymi

i międzynarodowymi oraz środowiskiem akademickim w zakresie prowadzenia badań z udziałem dzieci. Działalność badawcza obejmuje też prowadzenie i udział w zespołach powołanych przez Rzecznika Praw Dziecka: Zespole do spraw etyki badań społecznych z udziałem dzieci w Polsce oraz Zespole do spraw badań na temat realizacji praw dziecka w Polsce.

12.1 Główne obszary działalności Zespołu Badawczego w 2024 r.

Zadania podejmowane przez Zespół Badawczy w imieniu Rzecznika Praw Dziecka w 2024 r. dotyczyły następujących obszarów badawczych:

1) Badanie na temat realizacji praw dziecka w Polsce

Prawa dziecka stanowią niezbędną podstawę dla pełnego, harmonijnego rozwoju osobowości i potencjału dzieci. Warunkiem podejmowania skutecznych działań na rzecz ochrony praw dziecka jest postawienie rzetelnej diagnozy sytuacji. Odpowiadając na tę potrzebę w 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził badanie na temat realizacji praw dziecka w Polsce. Uwzględniono w nim zagadnienia związane z trzema głównymi filarami Konwencji o prawa dziecka: ochroną (protection), dostępem do świadczeń (provision) oraz uczestnictwem (participation) - zdefiniowanymi w ten sposób za Komitetem Praw Dziecka.

Głównymi celami badania były:

- a) uzyskanie informacji na temat stanu wiedzy nastolatków, rodziców i nauczycieli o prawach dziecka w Polsce;
- b) uzyskanie informacji na temat postrzegania praw dziecka przez nastolatków, rodziców i nauczycieli;
- c) poznanie opinii i doświadczeń nastolatków, rodziców i nauczycieli dotyczących przestrzegania praw dziecka w Polsce w obszarach: ochrony, świadczeń i uczestnictwa;
- d) poznanie opinii i doświadczeń nastolatków, ich rodziców oraz wychowawców dotyczących udostępniania wizerunku dzieci i młodzieży w internecie.

Badanie uzyskało pozytywną opinię Komisji ds. Etyki Badań Naukowych Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego (62/2024).

Metodologia badania:

Badanie zostało przeprowadzone w schemacie mieszanym obejmującym część jakościową i ilościową.

Część jakościowa została zrealizowana techniką zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI). Wywiady zostały przeprowadzone z podziałem na trzy grupy respondentów:

- a) nastolatków w wieku 12-17 lat (zrealizowano 6 wywiadów, w których łącznie wzięło udział 48 osób);
- b) rodziców nastolatków w wieku 12-17 lat (zrealizowano 4 wywiady, w których łącznie wzięło udział 25 osób);
- c) wychowawców klas VI – VIII szkół podstawowych i I-III szkół ponadpodstawowych (zrealizowano 5 wywiadów w tym jedną diadę, w których łącznie wzięło udział 25 osób).

Dobór i podział uczestników badania odbywał się w oparciu o dwie zmienne – wielkość miejscowości zamieszkania (mała miejscowość/duże miasto) oraz wiek uczestników (nastolatki), wiek dzieci (rodzice) lub wiek uczniów (wychowawcy). Wywiady z nastolatkami zostały przeprowadzone stacjonarnie przez odpowiednio przeszkolonych moderatorów. Wywiady z rodzicami oraz wychowawcami zostały przeprowadzone zdalnie.

Badanie ilościowe zostało przeprowadzone na terenie 60 szkół. Wykorzystano techniki audio-CASI, która wyklucza bezpośredni udział ankietera w wypełnianiu ankiety. W jednej sesji brało udział maksymalnie 10 osób. Badanie zrealizowano na ogólnopolskiej próbie 1604 uczniów w wieku 12-17 lat reprezentatywnej ze względu na płeć, wiek, wielkość miejscowości, w której znajduje się szkoła i typ placówki. W badaniu wzięło udział 804 dziewcząt, 748 chłopców i 13 osób deklarujących inną płeć. 39 osób nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Wśród respondentów znalazły się 204 osoby

urodzone w 2007 r., 237 osób urodzonych w 2008 r., 245 osób urodzonych w 2009 r., 381 osób urodzonych w 2010 r., 275 osób urodzonych w 2011 r. oraz 262 osoby urodzone w 2012 r. 812 osób było uczniami klas VI – VIII szkół podstawowych, a 792 osoby uczęszczało do klas I – III szkół ponadpodstawowych. Najliczniejszą grupę stanowili mieszkańcy wsi (719 osób), następnie miast do 50 tys. mieszkańców (450 osób), miast powyżej 200 tys. mieszkańców (279 osób) oraz miast między 50 tys. a 200 tys. mieszkańców (156 osób).

Wywiady grupowe miały charakter częściowo ustrukturyzowany i zostały przeprowadzone na podstawie scenariuszy przygotowanych w trzech wersjach, zgodnie z podziałem na trzy główne grupy respondentów. Ich struktura była jednak zbliżona. Wszystkie wersje zawierały pytania dotyczące: (1) praw dziecka ogólnie; (2) wpływu dzieci na podejmowanie decyzji – w domu i w szkole; (3) praw dziecka w internecie, w tym – prawa do ochrony wizerunku. Integralną część scenariuszy stanowiły winiety - krótkie historie z życia nastolatków, w których potencjalnie mogło dojść do naruszenia praw dziecka. Uczestnicy badania mieli możliwość wyrażenia własnego zdania na temat przedstawionych sytuacji, a także podzielić się własnymi doświadczeniami w podobnych obszarach.

Badanie ilościowe zostało przeprowadzone z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza, w którym pytania zostały podzielone na trzy bloki tematyczne: dom, szkołę i internet, jako główne środowiska funkcjonowania osób młodych.

Kwestionariusz posłużył do zebrania opinii i doświadczeń nastolatków z obszaru przestrzegania praw dziecka związanych z:

- a) ochroną: zakaz dyskryminacji (art. 2 Konwencji o prawach dziecka), obowiązkiem zapewnienia dziecku ochrony i opieki (art. 3 Konwencji o prawach dziecka), prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego i domowego (art.16 Konwencji o prawach dziecka), prawo do wolności od przemocy (art. 19 Konwencji o prawach dziecka);
- b) dostępem do świadczeń: prawo do życia i rozwoju (art. 6 Konwencji o prawach dziecka), prawo do ochrony zdrowia (art. 24 Konwencji o prawach dziecka), prawo

do nauki (art.28 Konwencji o prawach dziecka), prawo do wypoczynku i czasu wolnego (art. 31 Konwencji o prawach dziecka);

- c) uczestnictwem: prawo do wyrażania swoich poglądów i bycia wysłuchanym (art. 12 Konwencji o prawach dziecka), prawo do swobodnej wypowiedzi (art. 13 Konwencji o prawach dziecka), prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania (art. 14 Konwencji o prawach dziecka), prawo do informacji (art. 17 Konwencji o prawach dziecka).

Narzędzia badawcze zostały opracowane przy współpracy z powołanym przez Rzecznika Praw Dziecka Zespołem do spraw badań na temat realizacji praw dziecka w Polsce.

Wyniki badania:

Wyniki badania zostaną opracowane w formie dwóch raportów:

- a) Pierwsza publikacja, o przekrojowym charakterze, będzie dotyczyła stanu przestrzegania praw dzieci w Polsce z perspektywy opinii i doświadczeń nastolatków, rodziców i nauczycieli. Uwzględniona zostanie w niej diagnoza stanu wiedzy poszczególnych grup o prawach dziecka. Raport będzie zawierał także rekomendacje dla decydentów, instytucji oraz innych aktorów społecznych w obszarze przestrzegania praw dziecka;
- b) Druga publikacja będzie miała na celu przedstawienie opinii i doświadczeń nastolatków, rodziców i nauczycieli związanych z publikacją wizerunku młodych osób w internecie, także w odniesieniu do praw gwarantowanych przez Konwencję o Prawach Dziecka.

Wyniki badań zostaną zaprezentowane podczas konferencji zorganizowanej przez Biuro Rzecznika Praw Dziecka. Wydarzenie skierowane będzie do instytucji oraz organizacji pracujących z dziećmi oraz w obszarze ochrony praw dziecka. Wiedza zdobyta podczas realizacji badań będzie szeroko upowszechniana podczas wydarzeń zewnętrznych. Przyczyni się ona do lepszego zrozumienia perspektywy dzieci oraz da

podstawę do dalszych działań mających na celu poprawę sytuację dzieci w kluczowych obszarach problemowych.

2) Diagnoza znajomości, wiedzy i oczekiwań wobec urzędu Rzecznika Praw Dziecka

Rzecznik Praw Dziecka planuje swoje działania dotyczące ochrony praw dziecka w oparciu o wiedzę uzyskaną z realizacji badań. Ostatnie badanie dotyczące instytucji Rzecznika Praw Dziecka zrealizowane w 2011 r. i składało się z kilku pytań dotyczących takich kwestii jak: świadomość istnienia urzędu RPD czy obszarów jego działalności. Przez kilkanaście lat w Polsce nie przeprowadzono żadnego badania na ten temat. W 2025 r. przypada 25-lecie działalności Biura Rzecznika Praw Dziecka, a przeprowadzone badanie jest kluczowe dla diagnozy rozumienia roli urzędu Rzecznika Praw Dziecka przez obywateli oraz pokazania kierunków w jakim urząd powinien się rozwijać działając na rzecz ochrony dzieci w ocenie obywateli.

Mając na uwadze powyższe zostało zlecone badanie, którego celem była diagnoza poziomu znajomości i wiedzy na temat ustawowych zadań urzędu Rzecznika Praw Dziecka, a także oczekiwań wobec działalności konstytucyjnego urzędu wśród dorosłych mieszkańców Polski w zakresie ochrony praw dziecka i obszarów wymagających zmian na rzecz dzieci.

Głównymi celami badania były:

- a) identyfikacja poziomu znajomości i wiedzy na temat ustawowych zadań urzędu Rzecznika Praw Dziecka;
- b) poznanie oczekiwań wobec działalności instytucji w zakresie ochrony praw dziecka i obszarów wymagających zmian na rzecz osób najmłodszych;
- c) określenie poziomu wiedzy na temat praw dziecka i poznanie postaw wobec nich.

Metodologia badania:

Badanie zostało zrealizowane w schemacie mieszanym składając się z części jakościowej oraz ilościowej.

Badanie jakościowe zrealizowano techniką zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI) z osobami pracującymi z dziećmi (pracownikami socjalnymi jak i pracującymi w placówkach oświatowych) oraz z osobami zainteresowanymi sprawami społeczno-politycznymi. Grupy podzielono według wielkości miejscowości zamieszkania uczestników badania: na osoby mieszkające w małych miejscowościach (do 50 tys. mieszkańców), które nie należą do aglomeracji miast oraz osoby zamieszkujące duże miasta (powyżej 200 tys. mieszkańców). Grupy różniły się pod względem płci i wieku. W przypadku osób pracujących z dziećmi do udziału w badaniu zaproszono zarówno pracowników socjalnych jak i pracujących w placówkach oświatowych. Łącznie zrealizowano 4 wywiady, w których ogółem wzięło udział 26 osób. Wywiady zostały przeprowadzone zdalnie, przy użyciu aplikacji umożliwiającej prowadzenie wideorozmów.

Badanie ilościowe zostało zrealizowane z wykorzystaniem techniki CAWI na ogólnopolskiej próbie (N = 1077) dorosłych mieszkańców Polski reprezentatywnej ze względu na płeć, wiek, województwo, wielkość miejscowości zamieszkania oraz wykształcenie.

Część ilościowa została zrealizowana przy wykorzystaniu kwestionariusza opracowanego przy współpracy z agencją badawczą.

Wywiady grupowe zostały zrealizowane na podstawie przygotowanego wspólnie z agencją badawczą scenariusza wywiadu. Jego tematyka była ściśle związana z zagadnieniami poruszonymi w badaniu ilościowym. W scenariuszu zastosowano również techniki projekcyjne pozwalające dotrzeć do niekoniecznie uświadomionych, trudnych do zwerbalizowania opinii, postaw czy motywacji.

Wyniki badania:

Wyniki badań opisane w raporcie „Diagnoza znajomości, wiedzy i oczekiwań wobec urzędu Rzecznika Praw Dziecka” pokazały, że mimo, że urząd istnieje 25 lat nadal jego rola i zadania nie jest rozumiana przez większość Polaków i tym samym istotne jest prawidłowe ukształtowanie roli tego konstytucyjnego organu.

Wyniki badań zostaną opublikowane w 2025 r. i wykorzystane przez Rzecznika Praw Dziecka w następujący sposób:

- a) Wyniki badań wskazały na priorytetowe obszary działań Rzecznika Praw Dziecka oraz grupy dzieci szczególnie wymagające ochrony ich praw. W związku z tym wiedza ta zostanie uwzględniona w planowanych działaniach edukacyjnych, profilaktycznych oraz interwencyjnych;
- b) Upowszechnianie praw dziecka oraz metod ich ochrony stanowi, zgodnie z art. 3 ust. 5 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, jedno z jego zadań. Dzięki badaniom określono poziom wiedzy dorosłych Polaków na temat praw dziecka oraz poznano doświadczenia związane z reagowaniem na sytuacje łamania praw dziecka. Wiedza ta pomoże w planowaniu działań mających na celu podnoszenie świadomości społeczeństwa na temat problemu;
- c) Badania pozwoliły określić poziom wiedzy społeczeństwa na temat ustawowych kompetencji Rzecznika Praw Dziecka. Wskazały, które z nich są powszechnie znane, a które są znane w mniejszym zakresie. W związku z tym planowane są działania mające na celu poszerzenie świadomości obywateli na temat kompetencji oraz obszarów działalności Rzecznika Praw Dziecka. Dzięki czemu zwiększona zostanie wiedza obywateli na temat tego, w jakich sytuacjach istnieje możliwość zgłoszenia sprawy do Biura Rzecznika Praw Dziecka;
- d) W 2025 r. przypada 25-lecie działalności Rzecznika Praw Dziecka. W związku z tym planowane są obchody tego jubileuszu. Wyniki badań posłużą do podsumowania funkcjonowania urzędu;
- e) Badania dostarczyły wiedzę na temat preferencji dotyczących strony internetowej Biura Rzecznika Praw Dziecka. Badani wypowiedzieli się na temat takich kwestii, jak: rodzaj informacji, które powinny znaleźć się na stronie, wygląd strony czy jej techniczne aspekty. Wnioski z tej części badania posłużą do prac nad stroną internetową tak, by możliwie najlepiej dostosować ją do potrzeb i oczekiwań odbiorców. Wyniki badań przyczynią się do upowszechniania wśród obywateli praw dziecka oraz metod ich ochrony.

3) Opracowania tematyczne

W 2024 r. Zespół Badawczy przygotował osiem opracowań tematycznych na potrzeby Biura Rzecznika Praw Dziecka. Opracowania te zawierają aktualne dane statystyczne oraz najnowsze wyniki badań dotyczące sytuacji dzieci i ich dobrostanu. Opracowania są wykorzystywane do monitorowania stanu ochrony praw dziecka.

Tematy opracowań:

- a) dzieci – dane demograficzne;
- b) piecza zastępcza i adopcje;
- c) przemoc wobec dzieci;
- d) zdrowie psychiczne;
- e) cyberprzemoc i zagrożenia online;
- f) śmierć dzieci;
- g) ubóstwo dzieci;
- h) wizerunek dzieci w mediach.

13. Zespoły eksperckie przy Rzeczniku Praw Dziecka

13.1 Zespół do spraw badań na temat realizacji praw dziecka w Polsce

Zarządzeniem nr 51 z 25 czerwca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka powołał Zespół do spraw badań na temat realizacji praw dziecka w Polsce.

Zespół składa się z ekspertek z obszaru socjologii, psychologii i pedagogiki.

Celem działania zespołu jest przeprowadzanie eksperckich konsultacji narzędzi badawczych oraz raportu badawczego dotyczącego realizacji praw dziecka w Polsce przygotowanego przez Biuro Rzecznika Praw Dziecka.

Do zadań Zespołu należy:

- 1) zebranie uwag i rekomendacji do narzędzi badawczych pod kątem wiedzy eksperckiej w szczególności z zakresu: metodologii badań z nastolatkami, praw dziecka, psychologii rozwojowej, problematyki dorastania i kształtowania się tożsamości młodzieży, klimatu i kultury szkoły;
- 2) zebranie uwag i rekomendacji do raportu z badań pod kątem wiedzy eksperckiej w szczególności z zakresu: metodologii badań z nastolatkami, praw dziecka, psychologii rozwojowej, problematyki dorastania i kształtowania się tożsamości młodzieży, klimatu i kultury szkoły.

13.2 Zespół do spraw etyki badań społecznych z udziałem dzieci w Polsce

Zarządzeniem nr 69 z 25 lipca 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka powołał Zespołu do spraw etyki badań społecznych z udziałem dzieci w Polsce.

W skład zespołu wchodzi eksperci z różnych dziedzin, m.in. z: Instytutu Badań Edukacyjnych, Ministerstwa Edukacji Narodowej, środowiska naukowego oraz Zespołu Badawczego Biura Rzecznika Praw Dziecka, a także Młodzi Eksperci Rzecznika Praw Dziecka oraz przedstawiciele Rady Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka, którzy aktywnie uczestniczą w tworzeniu rozwiązań.

Do zadań Zespołu należy:

- 1) analiza prawna udziału dzieci w badaniach społecznych;
- 2) analiza kodeksów etycznych i dokumentów przedstawiających zbiory dobrych praktyk, dotyczących badań społecznych z udziałem dzieci, obowiązujących w różnych instytucjach w Polsce oraz za granicą;
- 3) przygotowanie wzorów dokumentów potrzebnych do realizacji badań społecznych z udziałem dzieci, w szczególności formularzy zgód na udział w badaniach;
- 4) przygotowanie materiałów informacyjno-edukacyjnych, przeznaczonych dla osób realizujących badania z udziałem dzieci, rodziców oraz dla dzieci;
- 5) ścisła współpraca z Radą Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka.

13.3 Zespół do spraw partycypacji dzieci i młodzieży w Polsce

Zarządzeniem nr 87 z 26 sierpnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka powołał Zespołu do spraw partycypacji dzieci i młodzieży w Polsce we współpracy ze Stowarzyszeniem Polski Komitet Narodowy UNICEF.

Zespół składa się z ekspertów i aktywistów, którzy reprezentują różne dziedziny wiedzy i zainteresowań. W skład zespołu wchodzi profesjonalistów z zakresu pedagogiki, psychologii, prawa, socjologii oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych, a także młodzieżowi liderzy i aktywiści. W skład Zespołu wchodzi także przedstawiciele Rady Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka wybrani przez Radę Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka.

Celem działania Zespołu jest wypracowanie narodowej strategii działań wzmacniających partycypację dzieci i młodzieży w Polsce.

Do zadań Zespołu należy:

- 1) analiza prawna przepisów prawa krajowego i międzynarodowego, dotyczących partycypacji dzieci i młodzieży (identyfikacja istniejących regulacji, luk prawnych oraz rekomendacji zmian legislacyjnych);
- 2) przegląd literatury krajowej i międzynarodowej dotyczącej tematu partycypacji dzieci i młodzieży, w tym zidentyfikowanie dobrych praktyk w tym zakresie;
- 3) opracowanie rozwiązań zapewniających ochronę dobra dziecka i bezpieczny udział dzieci i młodzieży w procesie partycypacyjnym, w tym narzędzi wspierających tworzenie środowiska sprzyjającego partycypacji dzieci i młodzieży w Polsce;
- 4) podejmowanie i promowanie działań mających na celu rozwijanie i wspieranie partycypacji dzieci i młodzieży w różnych obszarach ich życia na szczeblu ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym;
- 5) przygotowanie i opracowanie materiałów informacyjno-edukacyjnych, przeznaczonych dla różnych grup odbiorców: dzieci, młodzieży, rodziców, osób

pracujących z dziećmi oraz innych dorosłych zaangażowanych w procesy decyzyjne dotyczące dzieci i młodzieży;

- 6) opracowanie mechanizmów monitoringu i ewaluacji partycypacji dzieci i młodzieży.

13.4 Zespół do spraw ochrony dzieci z niepełnosprawnościami przed przemocą

Zarządzeniem nr 111 z 16 grudnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka powołał Zespół do spraw ochrony dzieci z niepełnosprawnościami przed przemocą.

Zespół składa się z ekspertów reprezentujących różne dziedziny, jak: pedagogika, psychologia, medycyna, prawo. Skupia również aktywistów na rzecz osób z niepełnosprawnościami. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka wybrani przez Radę Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka.

Celem działania Zespołu jest wypracowanie standardów ochrony dzieci z niepełnosprawnościami przed przemocą, w tym przemocą edukacyjną i terapeutyczną w Polsce.

Do zadań Zespołu należy:

- 1) współpraca z Zespołem Badawczym w zakresie zjawiska przemocy, w tym przemocy edukacyjnej i terapeutycznej wobec dzieci z niepełnosprawnościami w Polsce;
- 2) analiza standardów i dokumentów chroniących dzieci z niepełnosprawnościami przed przemocą oraz zbiorów dobrych praktyk obowiązujących w różnych instytucjach w Polsce oraz za granicą;
- 3) opracowanie ocen i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw dzieci z niepełnosprawnościami przed, przemocą;
- 4) przygotowanie wydarzeń, kampanii i materiałów informacyjno-edukacyjnych przeznaczonych dla placówek edukacyjnych i terapeutycznych oraz rodziców na

temat specyfiki ukrytej przemocy wobec dzieci z niepełnosprawnościami oraz zalecanych rozwiązań;

5) ścisła współpraca z Radą Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka.

14. Działalność w zakresie upowszechniania praw dziecka oraz metod ich ochrony

Rzecznik Praw Dziecka, na podstawie art. 3 ust. 5 Ustawy o RPD, zobowiązany jest do upowszechnienia praw dziecka oraz metod ich ochrony. Realizując to ustawowe zadanie Rzecznik podejmuje szereg działań mających na celu szerzenie wiedzy o prawach dziecka w społeczeństwie. Jednym z kluczowych obszarów jego działalności jest upowszechnianie tych praw poprzez edukację, kampanie informacyjne oraz współpracę z różnymi podmiotami. Celem jest nie tylko zapewnienie dzieciom ochrony przed naruszeniami ich praw, ale także budowanie świadomości społecznej w tym obszarze.

W 2024 r. ważnym elementem działań edukacyjnych była realizacja cyklu 12 webinarów, które poruszały kluczowe tematy związane z szeroko rozumianym bezpieczeństwem dzieci, również w świecie cyfrowym, ich prawami, zdrowiem psychicznym oraz przeciwdziałaniem przemocy. Wśród poruszanych zagadnień znalazły się m.in. kwestie hejtu, ochrony wizerunku w internecie, prawa uczniów, standardy ochrony małoletnich, a także potrzeby dzieci ze szczególnymi potrzebami. Webinary stanowiły przestrzeń do wymiany wiedzy i doświadczeń z szerokim gronem ekspertów, dawały obywatelom możliwość zadawania pytań specjalistom.

Rok 2024 to także czas ważnych wydarzeń zorganizowanych przez Rzecznika Praw Dziecka w celu promowania praw dzieci oraz wspierania ich aktywnego udziału w debacie publicznej. Do kluczowych inicjatyw należały: Kongres Dzieci i Młodzieży, debata „Więcej szacunku dla młodego wizerunku” oraz obchody 35-lecia Konwencji o prawach dziecka, które organizowane były we współpracy z Stowarzyszeniem Polski Komitet Narodowy UNICEF. Dzięki nim stworzono przestrzeń do aktywnej partycypacji dzieci i młodzieży. W ramach tych wydarzeń miała miejsce żywa dyskusja na temat wyzwania,

z którymi mierzą się młode osoby oraz sposobów, w jakich można skutecznie chronić ich prawa.

Współpraca z zewnętrznymi podmiotami była elementem realizacji powyższych działań. Rzecznik Praw Dziecka współpracował zarówno z organizacjami pozarządowymi, jak i instytucjami rządowymi oraz samorządowymi. Wspólnie z tymi podmiotami organizowane były konferencje, warsztaty oraz działania na rzecz dzieci. Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył również w licznych wydarzeniach zewnętrznych.

RPD podejmował szereg działań na rzecz wprowadzenia i wdrażania standardów ochrony małoletnich. Poza webinariami, temat ten poruszany był również podczas licznych spotkań Rzecznika ze społecznościami różnych placówek oświatowych w całym kraju.

Rzecznik przyznawał też Odznakę Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka, którym wyróżniane są osoby i instytucje szczególnie przyczyniające się do ochrony praw dzieci. Ponadto, RPD patronował honorowo wydarzeniom podnoszącym wiedzę na temat prawa dziecka.

W 2024 r. Biuro RPD było otwarte dla młodych osób. Rzecznik organizował wernisaże. Ich celem było upowszechnianie wiedzy o prawie dzieci do nauki rozumiane jako koncentrujące się na rozwijaniu dziecięcych zainteresowań oraz upowszechnienie wiedzy o prawie młodych osób do wyrażania swoich poglądów w formie artystycznej. Organizowane były również liczne wycieczki, w ramach których dzieci miały okazję zwiedzić Biuro RPD, co umożliwiała im bezpośrednie zapoznanie się z pracą urzędu oraz poszerzenie wiedzy na temat przysługujących im praw.

14.1 Kampania „Więcej szacunku dla młodego wizerunku”

W dobie rosnącej popularności mediów społecznościowych i szerokiego dostępu do technologii cyfrowych ochrona wizerunku młodych osób stała się kwestią o kluczowym znaczeniu. Wyzwaniem jest wykorzystywanie wizerunku młodych osób przez rodziców (sharenting) oraz nadmierne i często nieuprawnione – wykraczające poza udzieloną przez rodziców lub opiekunów zgodę – wykorzystywanie wizerunku dzieci i młodzieży przez placówki zajmujące się opieką nad nimi (szkoły, świetlice, biblioteki,

itp.). Warto nadmienić, że w 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka podejmował wiele indywidualnych spraw dotyczących naruszenia ochrony wizerunku małoletnich w mediach cyfrowych.

Niezwykle ważną kwestią jest pytanie młodych o zgodę na publikację ich wizerunku, co niestety nie jest powszechną praktyką. Potwierdzają to konsultacje prowadzone z Radą Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka oraz wyniki badań przeprowadzonych na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka²⁰³, w których jako trzeci największy problem młodzi wskazali publikowanie wizerunku bez zgody przedstawionej osoby.

Rzecznik Praw Dziecka, dostrzegając problem, postanowił przygotować i zrealizować kampanię społeczno-edukacyjną na temat ochrony wizerunku małoletnich w sieci. Jej celem jest podkreślenie fundamentalnego znaczenia ochrony wizerunku młodych osób w internecie – w trosce o ich bezpieczeństwo, prywatność oraz działania w duchu poszanowania ich praw. Pierwsza odsłona kampanii została skierowana do społeczności szkół podstawowych w całym kraju: uczniów, grona pedagogicznego, rodziców i opiekunów.

Inicjatywa ma zachęcić do refleksji nad zasadnością publikowania zdjęć i nagrań z udziałem dzieci w internecie, zwłaszcza na stronach szkół i w mediach społecznościowych, a także do włączania dzieci i młodzieży w proces decyzyjny związany z publikacją wizerunku. Kampania podkreśla, że wizerunek online to nie tylko zdjęcia i nagrania, ale także sposób postrzegania w przestrzeni cyfrowej.

Patronat honorowy nad kampanią objęło Ministerstwo Cyfryzacji, a jej partnerem zostali: Urząd Ochrony Danych Osobowych. Kampanię wsparły organizacje na co dzień zajmujące się ochroną dzieci – NASK-PBI, Stowarzyszenie Polski Komitet Narodowy UNICEF oraz Save the Children Polska.

W ramach promocji na stronie Biura Rzecznika Praw Dziecka przygotowano zakładkę przeznaczoną do upowszechniania kampanii pod adresem:

²⁰³ Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Spójrzmy na internet oczami dzieci – wyniki badań RPD, opublikowano 12 lutego 2025, <https://brpd.gov.pl/2025/02/12/spojrzmy-na-internet-oczami-dzieci-wyniki-badan-rpd/>

<https://brpd.gov.pl/wiecej-szacunku-dla-mlodego-wizerunku/> znajdują się materiały do pobrania.

W ramach kampanii przygotowano:

- a) broszurę dla nauczycieli, w której zawarto najważniejsze zagadnienia dotyczące ochrony wizerunku dziecka w placówkach oświatowych;
- b) plakat dla uczniów, który przekazuje informacje na temat pojęcia wizerunku, cyfrowego śladu oraz porady dotyczące rozważnego i bezpiecznego udostępniania o sobie materiałów w sieci;
- c) trzy scenariusze zajęć dla trzech grup wiekowych, których celem jest przekazanie uczniom wiedzy na temat wizerunku, cyfrowego śladu, a także kształtowanie umiejętności ochrony wizerunku w internecie i dbania o własne bezpieczeństwo w sieci;
- d) artykuły dla rodziców i nauczycieli ukazujące wizerunek dziecka jako dobro, które wymaga ochrony wraz z poradami, jak bezpiecznie i z szacunkiem dla dziecka publikować materiały na jego temat;
- e) infografiki promujące cele kampanii.

Podczas realizacji kampanii 14 018 szkół podstawowych w Polsce otrzymało pakiet materiałów informacyjno-edukacyjnych dotyczących ochrony wizerunku dziecka w sieci. Rodzice oraz nauczyciele mogli poszerzyć wiedzę na temat ochrony tej sfery prywatności młodych osób. Szkoły włączały się do akcji, udostępniając materiały oraz informacje o kampanii na swoich stronach internetowych oraz w mediach społecznościowych.

14.2 Patronaty honorowe

Rzecznik Praw Dziecka w ramach swojej działalności obejmuje patronatem honorowym przedsięwzięcia, których cele są zgodne z ustawowymi zadaniami instytucji. Patronatem mogą zostać objęte inicjatywy realizowane przez osoby prawne, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Patronat honorowy mogą otrzymać inicjatywy o charakterze edukacyjnym, społecznym, kulturalnym i sportowym, które mają na celu promowanie praw dziecka, zwiększanie świadomości społecznej na temat ich ochrony oraz wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży. Mogą to być m.in. konferencje, seminaria, kampanie społeczne, konkursy, festiwale, warsztaty czy programy edukacyjne.

Szczególne znaczenie mają przedsięwzięcia skierowane do dzieci i młodzieży, które kształtują ich wiedzę o prawach dziecka, wzmacniają ich aktywność społeczną, włączają w dyskurs publiczny i rozwijają umiejętności obywatelskie. W ramach patronatów przyznanych w 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka wspierał także działania promujące zdrowie fizyczne i psychiczne dzieci, przeciwdziałające przemocy, wykluczeniu społecznemu oraz wszelkim formom dyskryminacji.

W 2024 r. **Rzecznik Praw Dziecka przyznał patronat honorowy 216 inicjatywom**. Poniżej znajdują się opisy wybranych projektów. Pełna lista patronatów honorowych RPD jest załącznikiem do sprawozdania.

42. Międzynarodowy Festiwal Filmów Młodego Widza Ale Kino! w Poznaniu – Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu

Jedno z wydarzeń filmowych w Polsce poświęconych kinematografii dla dzieci i młodzieży. Podczas festiwalu młodzi widzowie mają okazję obejrzeć starannie wyselekcjonowane filmy fabularne, animowane i dokumentalne, które poruszają ważne tematy społeczne, edukacyjne i artystyczne.

Kampania społeczna dotycząca numeru 116 000 – Telefonu w Sprawie Zaginionego Dziecka i Nastolatka

Kampania społeczna prowadzona przez Fundację ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ma na celu promocję numeru 116 000, który jest ogólnopolską, bezpłatną infolinią dla osób dotkniętych zaginięciem dziecka lub nastolatka.

Kampania społeczna #WiemCoRobić – Towarzystwo Przyjaciół Dzieci

Celem kampanii jest zwiększenie świadomości na temat zjawisk takich, jak child grooming (uwodzenie małoletnich w sieci przez sprawców przemocy seksualnej) czy

sextortion (szantaż związany z wykorzystaniem intymnych zdjęć lub nagrań). Kampania informuje, jak działają przestępcy, z jakimi trudnościami mierzą się osoby doświadczające złego traktowania oraz jakie kroki można podjąć, by chronić siebie i innych.

Gala „Nagrody Korczaka 2024” – Uczelnia Korczaka

Wydarzenie, które honoruje tych, którzy na co dzień działają na rzecz dzieci i ich praw, inspirując do dalszego budowania lepszej przyszłości najmłodszych pokoleń.

Projekt MŁODE GŁOWY – Fundacja UNaweza

Ogólnopolski projekt edukacyjny dotyczący zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi.

Ogólnopolska Konferencja „Ostrożnie – dziecko! Profilaktyka krzywdzenia małych dzieci!” – Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Największe w Polsce wydarzenie na temat przeciwdziałania przemocy wobec małych dzieci do 6. roku życia organizowane przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę od 2008 r.

Konferencja i publikacja raportu „W detencji wszystko jest trudne. Raport na temat pomocy psychologicznej dla osób przebywających w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców” – Save the Children International Poland

Raport szczegółowo przedstawia, jak powinny funkcjonować strzeżone ośrodki zgodnie z obowiązującym prawem, jakie są praktyczne aspekty działania systemu detencji oraz w jaki sposób detencja i rygor w ośrodkach wpływają na zdrowie psychiczne osób, szczególnie dzieci.

14.3 Odznaka Honorowa za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka

Tak jak zostało już wspomniane, Odznaka Honorowa za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka została ustanowiona rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 15 lutego 2013 r. Odznaka jest zaszczytnym honorowym wyróżnieniem i może być nadawana obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatelom państw obcych,

organizacjom lub instytucjom mającym siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą, za szczególne osiągnięcia w dziedzinie ochrony praw dziecka.

Wręczana przez Rzecznika Praw Dziecka, podkreśla znaczenie pracy tych, którzy każdego dnia przyczyniają się do budowania bezpieczniejszego, bardziej przyjaznego świata dla młodych ludzi i stają na straży ich dobra, niosąc pomoc i wsparcie.

Decyzją Rzecznika Praw Dziecka, na podstawie Zarządzenia nr 44 Rzecznika Praw Dziecka z 1 czerwca 2024 r., członkowie Rady Dzieci i Młodzieży biorą udział w opiniowaniu wniosków o nadanie Odznaki Honorowej.

W 2024 r. Odznakę Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka otrzymały trzy osoby: Marzena Affeldt, prof. Irena Motow oraz Tomasz Bilicki.

Marzena Affeldt – prezes poznańskiej Fundacji „Dziecko w centrum”, terapeutka, pedagog i mediatorka rodzinna. Fundacja, którą prowadzi zajmuje się kompleksowym wsparciem dzieci i młodzieży, dbając o ich prawidłowy rozwój oraz zapewniając niezbędne narzędzia do budowania relacji z rodzicami zastępczymi oraz biologicznymi.

Prof. Irena Motow – doktor habilitowana nauk humanistycznych i profesor Uniwersytetu WSB Merito w Opolu. Ma 25-letnie doświadczenie jako pedagog specjalny w zakresie resocjalizacji i oligofrenopedagogiki. Jest doradcą metodycznym z pedagogiki specjalnej, a także kuratorką zawodową, wychowawczynią, wieloletnią dyrektorką młodzieżowego ośrodka wychowawczego dla chłopców, autorką sześciu książek i ponad 80 artykułów.

Tomasz Bilicki – pedagog i interwent kryzysowy, który od lat wspiera dzieci i młodzież zmagające się z traumami, depresją i myślami samobójczymi. Prowadził interwencję kryzysową oraz psychoterapię m.in. w Punkcie Interwencji Kryzysowej Fundacji Innopolis w Łodzi oraz Regionalnym Interwencyjnym Telefonie Zaufania dla Dzieci i Młodzieży.

14.4 Standardy Ochrony Małoletnich

Ustawa o ochronie małoletnich wprowadziła obowiązek, do 15 sierpnia 2024 r., standardów ochrony małoletnich. Czyli jasnych procedur interwencji w przypadku

podejrzenia, że dziecko jest krzywdzone, a także podstawowych zasad obowiązujących osoby dorosłe w relacjach z dziećmi oraz w relacjach między samymi dziećmi.

Rzecznik Praw Dziecka prowadził w 2024 r. szereg działań upowszechniających wiedzę o standardach ochrony małoletnich. Organizowane były m.in. webinary i szkolenia, aby przybliżyć uczestnikom regulacje prawne dotyczące ochrony dzieci oraz zrozumienie ich praktycznego znaczenia. Podczas nich omawiano cele standardów, rozwiązania i dobre praktyki ich wdrażania.

Do przykładowych działań należy organizacja w sierpniu 2024 r. bezpłatnego webinaru pt. „Standardy ochrony małoletnich. Aby dobre praktyki stały się standardem”. Kolejny webinar, który odbył się w listopadzie 2024 r., był wspólną inicjatywą Rzecznika Praw Dziecka i Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę. Obydwa webinary stanowiły istotny krok w edukowaniu pracowników oświaty, dyrektorów placówek i innych osób związanych z opieką nad dziećmi w zakresie obowiązków wprowadzenia standardów ochrony małoletnich.

Wdrażanie standardów ochrony małoletnich było również tematem wydarzeń mających na celu zwiększenie świadomości o prawach dzieci i ich ochronie.

Przykładem jest Kongres Edukacja i Rozwój 2024, gdzie Rzecznik Praw Dziecka prowadził wykład na temat istoty i znaczenia standardów ochrony małoletnich, a wydarzenie było adresowane do przedstawicieli szkół. Także podczas wydarzenia pt. „Warszawa Młodych”, w ramach Warszawskiego Tygodnia Praw Człowieka, Rzecznik Praw Dziecka przedstawił istotę i sens standardów ochrony małoletnich. Wydarzenie to zgromadziło przedstawicieli warszawskiego samorządu, oświaty, organizacji pozarządowych oraz młodych aktywistów.

14.5 Webinary Rzecznika Praw Dziecka

Ważnym elementem działań edukacyjnych Rzecznika Praw Dziecka w 2024 r. była realizacja cyklu 12 webinarów. Ich celem było zwiększenie świadomości dorosłych – rodziców, opiekunów, nauczycieli oraz profesjonalistów – na temat wyzwań, przed którymi stoją dzieci i młodzież. Webinary poruszały szereg istotnych tematów, skupiając się na bezpieczeństwie dzieci w internecie, metodach budowania bezpiecznych relacji

online oraz ochronie wizerunku dzieci w sieci. Dotyczyły także kwestii prewencji samobójstw, reagowania na kryzysy emocjonalne młodych osób. W ramach cyklu odbyły się również spotkania dotyczące standardów ochrony małoletnich oraz przeciwdziałania przemocy wobec dzieci. Tematem webinarów był też problem zaginięć dzieci, bezpieczeństwa w czasie wakacji. Cykl webinarów stanowił platformę do wymiany wiedzy i doświadczeń między ekspertami a uczestnikami, pozwalając na lepsze zrozumienie problemów, z jakimi boryka się najmłodsze pokolenie.

Webinary RPD zrealizowane w 2024 r.:

1) „Kto jest po drugiej stronie? Czyli jak możemy zadbać o bezpieczne relacje dzieci w internecie” (6 lutego 2024 r.)

Webinar koncentrował się na roli mediów społecznościowych w życiu młodych ludzi i związanych z nimi zagrożeniach. Szczególną uwagę poświęcono problemowi niebezpiecznych kontaktów online. Pokazano, jak na przestrzeni lat zmieniły się wytyczne dotyczące profilaktyki uwodzenia w sieci i jak rodzice oraz opiekunowie mogą aktywnie angażować się w życie online swoich dzieci, promując odpowiedzialne i świadome korzystanie z internetu.

Przedstawione zostały skuteczne strategie, które mogą pomóc w zapobieganiu niebezpiecznym sytuacjom online oraz budowaniu świadomej i bezpiecznej przestrzeni dla młodych użytkowników mediów społecznościowych. Spotkanie odbyło się w ramach obchodów Dnia Bezpiecznego Internetu.

2) „Prawa i obowiązki ucznia. Co powinniśmy o nich wiedzieć?” (22 marca 2024 r.)

Webinar poświęcony był prawom i obowiązkom ucznia, które są istotnym elementem codzienności szkolnej. Wpływają bowiem nie tylko na życie dzieci i nastolatków w szkole, a także kształtują spojrzenie osób dorosłych na edukację i system oświaty jako całość. Świadomość tych kwestii pomaga dorosłym lepiej zrozumieć funkcjonowanie szkolnego środowiska oraz ich rolę w nim, zarówno jako nauczycieli i pedagogów, jak i rodziców.

Podczas spotkania omówiono konkretne przepisy i najważniejsze konstytucyjne normy. Przeanalizowano, jakie praktyczne konsekwencje niosą za sobą. Omówione zostały także podstawowe prawa uczniowskie w ramach przepisów oświatowych. Wszystkie kwestie zgłębiane były z uwzględnieniem perspektywy dzieci i młodzieży.

3) „Porozmawiajmy o autyzmie. Własne potrzeby. Wspólne prawa” (12 kwietnia 2024 r.)

Podczas webinaru poruszono tematy związane z autyzmem oraz neuroróżnorodnością.

W przypadku osób w spektrum autyzmu, neuroróżnorodność manifestuje się w różnych stylach uczenia się, percepcji świata oraz interakcjach społecznych. Podczas webinaru zgłębiona została ta koncepcja, aby lepiej zrozumieć osoby w spektrum autyzmu i ich potencjał.

Oprócz tego omówiono podstawy wspomagania funkcjonowania i rozwoju ucznia w spektrum autyzmu. Rozmawiano o technikach, strategiach i narzędziach, które mogą być pomocne w procesie uczenia się oraz adaptacji do środowiska szkolnego. Zwrócono również uwagę na rolę rodzica w przestrzeni edukacyjnej dziecka, w tym na partnerstwo komunikacyjne w interakcji „rodzic-nauczyciel”. Poruszono kwestie skutków braku wsparcia oraz konsekwencji dla zdrowia psychosomatycznego osób w spektrum.

4) „Gdy dziecko znika. Jak zapobiegać i reagować na zaginięcia dzieci?” (23 maja 2024 r.)

Webinar na temat zaginięć dzieci. Statystyki pokazują, że problem rocznie dotyczy ponad 2 tys. rodzin. Spotkanie było okazją do poznania przyczyn zaginięć dzieci i nastolatków, sposobów zapobiegania takim sytuacjom oraz skutecznego reagowania, gdy już do nich dojdzie.

Podczas webinaru omówiono, jakie sygnały może wysyłać dziecko przed ucieczką lub zaginięciem i na co powinni zwrócić szczególną uwagę rodzice, aby wcześniej zareagować. Krok po kroku przedstawione zostały procedury zgłaszania zaginięcia dziecka, a także informacje o wsparciu, jakie mogą otrzymać rodziny dzwoniące pod

numer 116 000, czyli Telefon w Sprawie Zaginionego Dziecka i Nastolatka prowadzony przez Fundację ITAKA. Poruszono także kwestie współpracy Policji z innymi podmiotami w sytuacjach zagrożenia życia i/lub zdrowia zaginionych dzieci oraz uruchamiania procedury systemu Child Alert. Zwrócono także uwagę na to, jak środowisko oraz osoby najbliższe mogą wspierać rodzinę dziecka zaginionego.

5) „Wizerunek dzieci w sieci. Jak go chronić?” (19 czerwca 2024 r.)

Webinar koncentrował się na zjawisku upubliczniania wizerunku młodych i bardzo młodych osób w sieci, zarówno przez nich samych, jak i osoby dorosłe, czyli rodziców i opiekunów. Odpowiadano na pytania: Jak publikować zdjęcia dzieci w internecie, dbając o ich dobro i chroniąc prywatność? Czy osiągnięcie „złotego środka” jest tu możliwe? Jak to się dzieje, że mimo ostrzeżeń ekspertów, nadal brakuje uważności w upublicznianiu wizerunku dzieci?

Podczas webinaru poruszono kontrowersje związane z działalnością celebrytów w internecie, którzy są oskarżani o przedmiotowe traktowanie wizerunku swoich dzieci, wykorzystując go do osiągnięcia większej liczby lajków i komentarzy.

6) „Bezpieczne wakacje. Jak zadbać o bezpieczeństwo dzieci podczas letniego wypoczynku?” (31 lipca 2024 r.)

Webinar dotyczył kluczowych aspektów związanych z bezpieczeństwem dzieci i nastolatków. Eksperci rozmawiali m.in. o zachowaniu nad wodą, gdzie skupiono się na zasadach korzystania z kąpielisk, znaczeniu nauki pływania oraz pierwszej pomocy. Omówiono kwestie związane z bezpieczeństwem w górach, w tym m.in. przygotowanie do wycieczek, zasady poruszania się po szlakach oraz postępowanie w sytuacjach awaryjnych. Przybliżono zasady związane z bezpieczeństwem w mieście, jak np. korzystania z hulajnóg, deskorolek oraz innych urządzeń wspomagających ruch.

Poruszono temat wyjazdów dzieci na obozy, kolonie i związaną z tym kontrolę autokarów. Rozmawiano o udziale nastolatków w wydarzeniach, jak festiwale i plenerowe koncerty. Przybliżono zasady bezpieczeństwa w tłumie.

7) „Standardy ochrony małoletnich. Aby dobre praktyki stały się standardem” (22 sierpnia 2024 r.)

Webinar poświęcony był regulacjom dotyczącym ochrony dzieci, które na mocy Ustawy o ochronie małoletnich weszły w życie 15 sierpnia 2024 r. Od tego dnia wszystkie podmioty pracujące z dziećmi mają obowiązek wdrożenia standardów ochrony małoletnich, których celem jest podniesienie bezpieczeństwa młodych osób.

Rozmawiano o tym, czym są standardy ochrony małoletnich, jakie mają cele oraz jak mogą przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa. Eksperti podzielili się swoimi doświadczeniami oraz najlepszymi praktykami w zakresie wdrażania standardów.

Ważnym elementem spotkania była analiza wyzwań, z jakimi spotykają się placówki podczas implementacji nowych procedur.

8) „Prewencja samobójstw. Jak rozpoznać i reagować na kryzysy psychiczne u dzieci i nastolatków?” (10 września 2024 r.)

Webinar zorganizowany w związku ze Światowym Dniem Zapobiegania Samobójstwom poświęcony był kryzysowi zdrowia psychicznego i prewencji samobójstw wśród dzieci oraz nastolatków.

Skoncentrowano się na podnoszeniu świadomości na temat kryzysu samobójczego obalając mity i stereotypy, które niejednokrotnie prowadzą do bagatelizowania zagrożeń i utrudniają skuteczne reagowanie, udzielanie pomocy. Omówiono sygnały ostrzegawcze, które mogą wskazywać na to, że dziecko potrzebuje wsparcia.

Ważnym elementem dyskusji była również rola rówieśników. Młodzi ludzie często są pierwszymi, którzy dostrzegają, że z ich przyjacielem lub przyjaciółką dzieje się coś złego. Dlatego tak istotne jest, by wiedzieli, jak mogą pomóc. Webinar poruszył także perspektywę rodziców, nauczycieli oraz społeczności placówek edukacyjnych.

9) „Jak rozmawiać z dziećmi o powodzi?” (16 września 2024 r.)

Webinar poświęcony był temu, jak rozmawiać z dziećmi o powodzi.

Intensywne opady deszczu oraz podnoszący się poziom wód doprowadziły w 2024 r. do poważnych zniszczeń w wielu regionach kraju. W obliczu tych wydarzeń, zarówno dorośli, jak i dzieci odczuwali silny lęk. Dzieci, które często nie rozumieją w pełni skali zagrożenia, były szczególnie narażone na poczucie niepokoju oraz bezsilności. Obserwując dramatyczne wydarzenia, mogły czuć się zagubione i osamotnione w swoich emocjach.

Podczas webinaru uczestnicy dowiedzieli się, jak skutecznie komunikować się z dziećmi na temat trudnych doświadczeń związanych z powodzią. Ekspertka podzieliła się praktycznymi wskazówkami, jak dostosować przekaz do wieku dziecka, aby nie wywołać dodatkowego strachu, a jednocześnie uświadomić je o zagrożeniach.

10) „Fakty i mity o standardach ochrony małoletnich w placówkach oświatowych” (6 listopada 2024 r.)

Webinar poświęcony był regulacjom dotyczącym ochrony dzieci, które na mocy Ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, weszły w życie 15 sierpnia 2024 r. Od tego dnia wszystkie podmioty pracujące z dziećmi mają obowiązek posiadania standardów ochrony małoletnich.

Podczas spotkania odpowiedziano na wiele pytań i wątpliwości, które nurtowały dyrektorów, nauczycieli, rodziców oraz pracowników edukacyjnych w kontekście obowiązku wprowadzenia standardów w placówkach oświatowych. Uczestnicy webinaru dowiedzieli się, co faktycznie mówi ustawa, czym są standardy ochrony małoletnich oraz jaki jest zakres autonomii działań placówek w implementacji tych procedur. Ważnym elementem spotkania było również zderzenie się z fake newsami na temat standardów.

11) „Dzieciństwo bez przemocy. Podsumowanie kampanii z mocą” (2 grudnia 2024 r.)

Webinar podsumowywał ogólnopolską kampanię „Dzieciństwo bez przemocy”, organizowaną przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę, której partnerem głównym był Rzecznik Praw Dziecka.

Omówiono działania w ramach kampanii, zarówno na szczeblu lokalnym, jak i ogólnopolskim. Rozmawiano o znaczeniu dorastania w środowisku wolnym od przemocy dla rozwoju dziecka i jego poczucia wartości. Webinar był również okazją do rozmowy o postawach społecznych wobec kar cielesnych. Omówiono, jak skutecznie reagować na przemoc, gdzie ją zgłaszać oraz jakie instytucje oferują wsparcie dzieciom i rodzinom.

12) „Więcej szacunku dla młodego wizerunku. Ochrona wizerunku młodych osób w sieci” (18 grudnia 2024 r.)

Webinar odbył się w ramach ogólnopolskiej kampanii „Więcej szacunku dla młodego wizerunku” organizowanej przez Biuro Rzecznika Praw Dziecka.

Omówiono zagadnienia dotyczące regulacji prawnych, wyzwań związanych z publikowaniem wizerunku młodych osób w internecie, a także dobrych praktyk, które pomogą w zapewnieniu bezpieczeństwa, prywatności oraz poszanowania praw dzieci. Szczególnie podkreślono znaczenie odpowiedzialności dorosłych.

14.6 Organizacja wydarzeń własnych

Rzecznik Praw Dziecka organizował wydarzenia, jak kongres, debaty czy konferencje, które miały na celu podnoszenie świadomości o wyzwaniach związanych z ochroną praw dzieci oraz promowanie działań na rzecz ich bezpieczeństwa. Spotkania gromadziły osoby młode, ekspertów, przedstawicieli instytucji i organizacji, mediów.

Poniżej przykłady tych inicjatyw.

Podpisanie porozumienia z Krajowym Biurem UNICEF ds. Reagowania na Potrzeby Uchodźców w Polsce

23 kwietnia 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka oraz Koordynatorka Krajowa Biura UNICEF ds. Reagowania na Potrzeby Uchodźców w Polsce podpisali porozumienie o współpracy. Dotyczy ono wzmocnienia krajowego systemu ochrony dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z doświadczeniem uchodźczym, które często znajdują się w trudnych sytuacjach. Obejmuje wspólne monitorowanie wdrażania Konwencji o prawach dziecka w Polsce, podnoszenie świadomości społecznej na temat

tych praw oraz analizowanie danych dotyczących potrzeb dzieci. Ponadto, współpraca ma na celu rozwój metod badawczych oraz mechanizmów informacji zwrotnej, a także wspieranie partycypacji dzieci i młodzieży w procesach decyzyjnych dotyczących ich życia.

Debata na 35-lecie przyjęcia Konwencji o prawach dziecka

19 listopada 2024 r. Rzecznik Praw Dziecka i Stowarzyszenie Polski Komitet Narodowy UNICEF, we współpracy z Koalicją Organizacji Pozarządowych monitorujących wdrażanie Konwencji o prawach dziecka w Polsce, zorganizowali debatę z okazji 35-lecia przyjęcia Konwencji o prawach dziecka przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. Dyskusja dotyczyła postępów i wyzwań związanych z wdrażaniem dokumentu w Polsce.

W wydarzeniu uczestniczyli przedstawiciele organizacji pozarządowych monitorujących realizację konwencji, reprezentanci rządu i polityki, w tym Minister ds. Równości, podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości oraz przewodnicząca sejmowej Komisji do spraw Dzieci i Młodzieży.

Podczas debaty podkreślano konieczność ratyfikacji III Protokołu fakultatywnego, umożliwiającego dzieciom składanie skarg do Komitetu Praw Dziecka. Istotnym elementem wydarzenia był panel młodzieżowy, podczas którego młodzi uczestnicy wskazywali na znaczenie konwencji w ich życiu. Wśród kluczowych dla nich praw wymieniali prawo do głosu, edukacji, bezpieczeństwa oraz wypoczynku.

Debata „Więcej szacunku dla młodego wizerunku”

10 grudnia 2024 r., w Międzynarodowym Dniu Praw Człowieka, odbyła się debata organizowana przez Rzecznika Praw Dziecka pod hasłem „Więcej szacunku dla młodego wizerunku”. Prawnicy, psycholodzy, przedstawiciele organizacji działających na rzecz ochrony praw dzieci, eksperci świata cyfrowego, a przede wszystkim osoby młode dyskutowali o tym, jak chronić wizerunek dzieci w sieci.

W wydarzeniu, obok Rzecznika Praw Dziecka, wzięli udział: sekretarz stanu w Ministerstwie Cyfryzacji, przewodnicząca sejmowej Komisji ds. Dzieci i Młodzieży oraz prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych.

Dyskusja pokazała, że dorośli często pomijają zdanie dzieci przy publikacji ich zdjęć. Eksperti podkreślili, że wizerunek to część tożsamości dziecka, a decyzje dorosłych mogą prowadzić do niezamierzonych skutków.

Lekcje o prawach dziecka i zwiedzanie Biura Rzecznika Praw Dziecka

Cykl lekcji edukacyjnych Rzecznika rozpoczął się wizytą 1 lipca 2024 r. w Biurze RPD uczniów z Niepublicznego Liceum Językowego w Legionowie. Wzięli oni udział w grze edukacyjnej, dyskutowali na temat swoich praw i zagrożeń w internecie. Dopytywali o Dziecięcy Telefon Zaufania 800 12 12 12 RPD.

W ramach regularnych wizyt, uczniowie z całej Polski mogą zapoznawać się z funkcjonowaniem Biura RPD i jego rolą w ochronie praw dzieci. Spotkania nierzadko są połączone z wycieczkami po Sejmie, co pozwala młodym ludziom na lepsze zrozumienie struktur państwowych i ich wpływu na prawa dzieci.

Podczas lekcji prowadzonych przez Rzecznika Praw Dziecka lub przedstawicieli Biura RPD młodzi ludzie dowiadują się, jak mogą egzekwować swoje prawa oraz jakie instytucje mogą im pomóc w sytuacjach trudnych.

Część II

Uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka w Polsce

W poniższej części sprawozdania przedstawiono te pola z zakresu wzmocnienia i ochrony praw dziecka w Polsce, które zostały zdiagnozowane w 2024 r. i wymagają, z perspektywy Biura RPD, dalszych działań i szczególnej uwagi.

1. Obszar spraw rodzinnych i nieletnich

1) Przewlekłość procedur ustalania świadczeń alimentacyjnych

Problem: Proces ustalania świadczeń alimentacyjnych jest długotrwały, co wpływa na pogorszenie sytuacji materialnej dzieci.

Rekomendacja: Wprowadzenie przyspieszonej procedury ustalania świadczeń alimentacyjnych poprzez tabelę alimentacyjną, co pozwoliłoby na skuteczniejsze zabezpieczenie praw dziecka do godnych warunków socjalnych.

Te kwestie w 2024 r. były w szczególnym zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka. M.in. w wystąpieniu generalnym z 7 listopada 2024 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zwrócił uwagę na potrzebę kompleksowego uregulowania problematyki związanej ze świadczeniem z Funduszu Alimentacyjnego, poprzez realną weryfikację kryterium dochodowego uprawniającego do jego otrzymania. Zdaniem RPD kryterium dochodowe umożliwiające pobieranie świadczeń powinno ściśle korelować z wysokością minimalnego wynagrodzenia i być weryfikowane corocznie.

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił także 16 grudnia 2024 r. do Ministra Sprawiedliwości z pytaniem, na jakim aktualnie etapie są prace nad tabelą alimentacyjną oraz jakie zostały przyjęte rozwiązania. Odpowiedź nie nadeszła. Niezależnie od tego, RPD w 2024 r. prowadził spotkania w gronie ekspertów poświęcone tej tematyce.

2) Brak określenia uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych w sprawach rodzinnych

Problem: Brak szczegółowych przepisów określających uprawnienia i obowiązki kuratorów sądowych w sprawach rodzinnych. Żaden przepis nie reguluje działań kuratora w takich czynnościach, jak udział w kontaktach dziecka z rodzicami lub osobą bliską.

Rekomendacje: Pilne wprowadzenie przepisów wykonawczych precyzujących uprawnienia i obowiązki kuratorów sądowych oraz sądów opiekuńczych w postępowaniach rodzinnych.

3) Brak odpowiedniej liczby rodzin zastępczych

Problem: Niewystarczająca liczba rodzin zastępczych gotowych podjąć się opieki nad dziećmi, a także brak kompleksowych rozwiązań systemowych wspierających pieczę zastępczą.

Rekomendacje:

- a) wzmożenie działań powiatów na rzecz pozyskania i przeszkolenia kandydatów na rodziny zastępcze;
- b) wprowadzenie ostatecznej wersji rejestru rodzin zastępczych;
- c) reforma systemu pieczy zastępczej obejmująca:
 - zapewnienie optymalnej opieki dla dzieci pozbawionych opieki rodziców lub osób bliskich;
 - konieczność wprowadzenia przepisów zobowiązujących do zatrudniania zawodowych rodzin zastępczych oraz osób prowadzących Rodzinne Domy Dziecka na podstawie umowy o pracę;
 - zapewnienie stabilnych warunków finansowych i pewności zatrudnienia dla rodzin zastępczych;
 - umożliwienie dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej korzystania ze świadczeń zdrowotnych poza kolejnością;
 - wprowadzenie szkoleń dla sędziów dotyczących zasad umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, co pozwoli na znaczne zmniejszenie liczby przypadków umieszczania dzieci w pieczy z powodu konfliktu między rodzicami.

4) Długie terminy opiniowania na potrzeby postępowań rodzinnych i opiekuńczych

Problem: Opiniowanie przez biegłych w sprawach rodzinnych oraz praca Opiniodawczych Zespołów Sądowych Specjalistów (OZSS) są przewlekłe, co wpływa na czas trwania postępowań.

Rekomendacje:

- a) poprawa terminowości i jakości opiniowania przez biegłych w sprawach rodzinnych, w tym przywrócenie opiniowania przez Instytut Ekspertyz Sądowych im. Prof. Dra Jana Sehna w Krakowie;
- b) usprawnienie funkcjonowania OZSS tak, by ich terminy opiniowania były zgodne z obowiązującymi przepisami;
- c) poprawa terminowości rozpatrywania spraw rodzinnych i rozwodowych.

5) Regulacje dotyczące przymusowego odbioru dzieci

Problem: Obowiązujące przepisy nie precyzują wystarczająco procedur przymusowego odbioru dzieci, co prowadzi do nieprawidłowości. W wielu przypadkach dzieci są brutalnie odbierane, a podczas tych czynności obecne są osoby, które nie powinny w nich uczestniczyć. Takie działania rodzą uzasadnione obawy, że nie zadbano o prawa dzieci, ich godność oraz stan psychiczny, co może prowadzić do dodatkowej traumy u osób najmłodszych.

Rekomendacje: Niezbędne jest szczegółowe dopracowanie i uzupełnienie obowiązujących przepisów dotyczących procedury przymusowego odbioru dzieci. Rzecznik Praw Dziecka postuluje opracowanie precyzyjnych regulacji określających przebieg tych czynności, także w akcie niższego rzędu, co wymaga wprowadzenia odpowiedniej delegacji ustawowej do obecnie obowiązujących przepisów.

2. Obszar edukacji i wychowania

1) Informowanie rodziców o wynikach postępowań dyscyplinarnych nauczycieli

Problem: Obecnie rodzice nie mają dostępu do informacji o wynikach postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych nauczycieli, co budzi niepokój, szczególnie w sytuacjach, gdy ich dziecko było pokrzywdzone.

Rekomendacje: Niezbędna jest nowelizacja Karty Nauczyciela²⁰⁴ w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli tak, aby w postępowaniach wyjaśniających i dyscyplinarnych dotyczących naruszenia praw i dobra dziecka jego rodzice lub prawni opiekunowie mieli prawo do uzyskania informacji o wyniku postępowania. Można to osiągnąć poprzez wprowadzenie instytucji pokrzywdzonego lub poprzez jednoznaczne określenie w ustawie prawa rodziców (prawnych opiekunów) do dostępu do określonych informacji o wyniku postępowania.

2) Proces kształcenia w szkołach niepublicznych

Problem: Umowy o kształcenie w szkołach niepublicznych są regulowane jedynie przez prawo cywilne, a nie prawo oświatowe. W praktyce oznacza to, że:

- umowy są zawierane na jeden rok szkolny, co pozwala na usunięcie ucznia po jego zakończeniu bez przeprowadzania wystandaryzowanej procedury;
- umowy często zawierają klauzule umożliwiające wypowiedzenie ich w trakcie roku szkolnego z uznaniowych powodów, np. złej współpracy z rodzicami;
- uczniowie szkół niepublicznych nie mają zapewnionej stabilności edukacyjnej i odpowiedniego standardu kształcenia, co może negatywnie wpływać na ich sytuację edukacyjną i psychologiczną.

Rekomendacje: Konieczna jest nowelizacja ustawy Prawo oświatowe²⁰⁵ w celu unormowania zasad zawierania umów o świadczenie usług edukacyjnych w szkołach i przedszkolach niepublicznych. Proponowane rozwiązania obejmują:

- a) wprowadzenie przepisów określających dopuszczalne przyczyny wypowiedzenia umowy przez szkołę lub przedszkole zarówno w trakcie roku szkolnego, jak i w trakcie danego etapu edukacyjnego;
- b) przepisy powinny przewidywać, że umowa co do zasady obejmuje cały etap edukacyjny, co zapewni uczniom większą stabilność kształcenia.

²⁰⁴ Ustawa z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, Dz.U. z 2024 r. poz. 986

²⁰⁵ Ustawa z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz.U. z 2024 r. poz. 737

3) Nieprawidłowości w kierowaniu nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych

Problem: Nieprawidłowości w kierowaniu nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Najistotniejsze problemy obejmują:

- kierowanie do MOW nieletnich z poważnymi zaburzeniami psychicznymi, które wymagają specjalistycznego leczenia psychiatrycznego. Takie rozwiązanie nie odpowiada na ich realne potrzeby i może prowadzić do pogłębienia trudności adaptacyjnych oraz zdrowotnych;
- brak adekwatnej diagnozy przed skierowaniem do MOW, co skutkuje niewłaściwym doborem środowiska resocjalizacyjnego i terapeutycznego;
- niedopasowanie oferty edukacyjnej MOW do potrzeb uczniów – młodzież ucząca się np. w szkołach branżowych trafia do placówek oferujących jedynie kształcenie ogólnokształcące, co skutkuje przerwaniem ich ścieżki edukacyjnej i ograniczeniem perspektyw zawodowych;
- kierowanie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi do placówek przeznaczonych dla dzieci w normie intelektualnej, co skutkuje brakiem dostosowanego wsparcia, koniecznością ponownej procedury orzeczniczej i często powrotem do środowiska, co może nasilać problemy wychowawcze.

Rekomendacje: Konieczna jest nowelizacja Ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich²⁰⁶ w celu wyeliminowania powyższych nieprawidłowości.

4) Sytuacja dzieci wymagających leczenia i terapii połączonych z resocjalizacją

Problem: Obecny system wsparcia dla dzieci wymagających zarówno leczenia psychiatrycznego, terapii, jak i oddziaływań resocjalizacyjnych jest niewystarczający. Brakuje specjalistycznych placówek, które mogłyby skutecznie odpowiadać na potrzeby dzieci z diagnozami psychiatrycznymi i neurologicznymi. Najważniejsze problemy obejmują:

²⁰⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Dz.U. z 2024 r. poz. 978

- brak wyspecjalizowanych ośrodków resocjalizacyjno-leczniczych, co powoduje, że dzieci z diagnozami psychiatrycznymi i neurologicznymi są umieszczane w placówkach, które nie są dostosowane do ich potrzeb;
- częsta zmiana miejsc pobytu dzieci, które są przekazywane pomiędzy różnymi instytucjami – od szpitala, przez młodzieżowe ośrodki socjoterapii, aż po młodzieżowe ośrodki wychowawcze – bez zapewnienia im odpowiedniej, długofalowej pomocy;
- nieadekwatność metod wychowawczych i terapeutycznych stosowanych w obecnych placówkach, co prowadzi do pogłębiania trudności adaptacyjnych dzieci i ich dalszej marginalizacji.

Rekomendacje: Konieczna jest nowelizacja Ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletni poprzez wprowadzenie ośrodków resocjalizacyjno-leczniczych.

5) Problem podawania dzieciom leków w szkołach i przedszkolach

Problem: Zgodnie z aktualnym stanem prawnym leki powinny być podawane przez pielęgniarkę szkolną, jednak w wielu placówkach jej brakuje. W takiej sytuacji lek może podać nauczyciel, o ile wyrazi na to zgodę. W praktyce nauczyciele często odmawiają, obawiając się odpowiedzialności za ewentualne skutki podania leku. Problem ten dotyczy szczególnie dzieci cierpiących na choroby przewlekłe, które wymagają podawania leków w określonych porach, oraz przypadków, gdy niezwłoczne podanie leku może decydować o życiu dziecka (np. silne alergie, epilepsja). Brak jasnych regulacji oraz niewystarczająca liczba personelu medycznego w placówkach edukacyjnych stanowią zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa dzieci.

Rekomendacje: Należy podjąć działania mające na celu zapewnienie odpowiedniego wsparcia medycznego w szkołach i przedszkolach poprzez zwiększenie liczby etatów pielęgniarek szkolnych, prowadzenie kampanii zachęcających do podjęcia zatrudnienia w tym sektorze, a także poprawę warunków wynagrodzenia personelu medycznego pracującego w placówkach edukacyjnych.

6) Zapewnienie dostępu do psychologa w każdej szkole

Problem: Brak dostępu do psychologa w szkołach jest zjawiskiem powszechnym. Choć dyrektorzy placówek często dysponują wolnymi wakatami na to stanowisko, nie znajdują chętnych do podjęcia pracy. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest niesatysfakcjonujące wynagrodzenie oraz niska atrakcyjność warunków zatrudnienia. Brak psychologa w szkole ogranicza możliwość udzielania wsparcia psychologicznego uczniom, co w dłuższej perspektywie może prowadzić do pogłębiania się problemów ze zdrowiem psychicznym dzieci i nastolatków.

Rekomendacje: Należy podjąć działania zmierzające do zwiększenia dostępności psychologów w szkołach poprzez kampanie zachęcające do podjęcia zatrudnienia w tym obszarze, a także poprawę warunków wynagrodzenia psychologów w szkołach, co mogłoby zwiększyć zainteresowanie tą formą pracy i zapewnić uczniom niezbędne wsparcie psychologiczne.

7) Brak orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego dla dzieci z mutyzmem wybiórczym

Problem: Rodzice coraz częściej zgłaszają problem braku odpowiedniego wsparcia edukacyjnego dla dzieci z mutyzmem wybiórczym. Obecne regulacje nie zapewniają tym uczniom dostępu do metod nauczania dostosowanych do ich potrzeb i indywidualnych możliwości. W efekcie dzieci te mogą doświadczać trudności w funkcjonowaniu szkolnym, co negatywnie wpływa na ich rozwój społeczny, emocjonalny i edukacyjny.

Rekomendacje: Rozszerzenie katalogu orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego o mutyzm wybiórczy. Takie rozwiązanie umożliwiłoby objęcie dzieci z tym zaburzeniem adekwatnym wsparciem, dostosowanymi metodami nauczania oraz indywidualnym podejściem, co poprawiłoby ich sytuację edukacyjną i społeczną.

8) Przemoc rówieśnicza

Problem: Przemoc rówieśnicza jest poważnym zjawiskiem, które może prowadzić do długofalowych konsekwencji dla zdrowia psychicznego i społecznego dzieci oraz młodzieży. Wiele przypadków pozostaje niezauważonych lub bagatelizowanych, co utrudnia skuteczną interwencję.

Rekomendacje: Niezbędne jest zwiększenie świadomości rodziców oraz nauczycieli o potrzebie wdrażania standardów ochrony małoletnich w przypadku wystąpienia przemocy rówieśniczej oraz przeprowadzenie działań edukacyjnych, które pomogą lepiej rozpoznawać niepokojące sygnały i skutecznie reagować na przemoc rówieśniczą. Równocześnie konieczne jest wzmocnienie opieki psychologiczno-pedagogicznej w placówkach edukacyjnych, co pozwoli na skuteczniejszą identyfikację problemów oraz wsparcie uczniów doświadczających lub będących świadkami przemocy. Skuteczna profilaktyka oraz odpowiednia interwencja mogą znacząco ograniczyć negatywne skutki przemocy rówieśniczej i przyczynić się do budowania bezpiecznego środowiska edukacyjnego.

9) Sytuacja dzieci ze spektrum autyzmu oraz ADHD

Problem: Dzieci ze spektrum autyzmu oraz z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD) często spotykają się z niezrozumieniem i brakiem odpowiedniego wsparcia w środowisku szkolnym. Niski poziom świadomości społecznej oraz niewystarczające przygotowanie nauczycieli i personelu szkolnego utrudniają im funkcjonowanie, co może negatywnie wpływać na ich rozwój, samopoczucie oraz wyniki edukacyjne. Dodatkowym problemem jest brak skutecznego egzekwowania odpowiedzialności dyscyplinarnej wobec nauczycieli, którzy niewłaściwie traktują dzieci z tymi zaburzeniami.

Rekomendacje: Niezbędne jest przeprowadzenie szeroko zakrojonej kampanii edukacyjnej skierowanej zarówno do nauczycieli, jak i wszystkich rodziców, aby zwiększyć świadomość społeczną oraz promować właściwe podejście do potrzeb dzieci ze spektrum autyzmu i ADHD. Równocześnie konieczne jest wzmocnienie opieki psychologiczno-pedagogicznej w placówkach oświatowych, co pozwoli na skuteczniejsze wsparcie uczniów oraz ich rodzin.

10) Zmiany w zakresie kształcenia specjalnego i zabezpieczenia środków na ten cel

Problem: Rzecznikowi Praw Dziecka została przedstawiona sytuacja dzieci z diagnozą ADHD. Rodzice mówili o pomijaniu potrzeb ich dzieci, co jawi się jako wykluczenie edukacyjne tej grupy. Ich działania skoncentrowane są na tym, by

zaburzenia hiperkinetyczne, w tym hiperkinetyczne zaburzenia zachowania znalazły się w katalogu niepełnosprawności uprawniającym do uzyskania w poradni psychologiczno-pedagogicznej orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Wiązałoby się to z przeznaczeniem na ten cel środków subwencji oświatowej, a co za tym idzie – zagwarantowania specjalistycznych zajęć oraz możliwości skorzystania przez ich dzieci ze wsparcia nauczyciela współorganizującego proces kształcenia – w sytuacji, gdy orzeczona zostanie taka potrzeba. Obecnie uzyskanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego w przypadku ADHD możliwe jest tylko, gdy współwystępuje ono z zaburzeniami, na które można otrzymać orzeczenie np. ze spektrum autyzmu. Podobna sytuacja dotyczy osób z ADD, Zespołem Tourette’a.

Rekomendacje: Niezbędne są zmiany w przepisach prawnych. Kwestię orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego reguluje rozporządzenie MEN z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym²⁰⁷ Rozporządzenie umożliwia wydanie orzeczenia uczniom z różnymi niepełnosprawnościami. W katalogu tym nie wymienia się jednak uczniów z ADHD.

11) Problemy dzieci z dyskalkulią podczas egzaminów ósmoklasisty i matury

Problem: Obecne przepisy dotyczące egzaminów maturalnych naruszają zasadę równego traktowania uczniów z dyskalkulią, uniemożliwiając im zdanie matury i kontynuowanie edukacji na poziomie akademickim. Brak elastycznych rozwiązań w systemie egzaminacyjnym sprawia, że osoby dotknięte tym zaburzeniem nie mają możliwości wykazania się w innych dziedzinach, w których posiadają predyspozycje i talent. Dyskalkulia jest zaburzeniem pracy mózgu – wrodzonym lub pourazowym – które nie może zostać przezwyciężone nawet największym wysiłkiem, a mimo to system edukacji nie dostosowuje się do specyficznych potrzeb tych uczniów.

²⁰⁷ Rozporządzenie z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz.U. z 2020 r. poz. 1309

Rekomendacje: Niezbędna jest zmiana przepisów egzaminacyjnych, która umożliwi uczniom z dyskalkulią wybór innego przedmiotu zamiast matematyki, aby nie ograniczać ich dostępu do wyższego wykształcenia. Równocześnie konieczne jest zwiększenie świadomości społecznej i edukacja na temat dyskalkulii, aby nauczyciele, egzaminatorzy i decydenci lepiej rozumieli specyfikę tego zaburzenia oraz jego wpływ na możliwości ucznia. System edukacji powinien zapewniać tym osobom adekwatne wsparcie i umożliwiać rozwój zgodnie z ich predyspozycjami, co pozwoli im na osiągnięcie sukcesów w innych dziedzinach nauki i życia zawodowego.

12) Ograniczona skuteczność postępowań dyscyplinarnych w sprawach dotyczących naruszenia praw dziecka przez nauczycieli

Problem: Brak uprawnień przedstawiciela Rzecznika Praw Dziecka do uczestniczenia w rozprawach oraz ograniczona możliwość zaskarżania orzeczeń uniemożliwiają pełną kontrolę nad postępowaniami dyscyplinarnymi w sprawach dotyczących naruszenia praw dziecka przez nauczycieli. Krótki termin przedawnienia w odniesieniu do orzeczeń umarzających postępowanie wyjaśniające sprawia, że ich zaskarżenie jest w praktyce niemożliwe.

Rekomendacje: Konieczna jest zmiana przepisów, w szczególności Ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka oraz Karty Nauczyciela, aby umożliwić przedstawicielowi Rzecznika uczestniczenie w rozprawach oraz zapewnić większą możliwość zaskarżania orzeczeń. Należy również wydłużyć termin przedawnienia w odniesieniu do orzeczeń umarzających postępowanie wyjaśniające, aby umożliwić skuteczne działanie w przypadku naruszenia praw dziecka.

13) Przemoc rówieśnicza związana z dostępem do mediów społecznościowych

Problem: Szeroki dostęp do mediów społecznościowych, szczególnie wśród dzieci w wieku 6-12 lat, prowadzi do wzrostu przypadków przemocy rówieśniczej, w tym cyberprzemocy, hejtu i promowania nieodpowiednich wzorców zachowań. Brak skutecznej kontroli nad treściami, do których mają dostęp najmłodsze osoby, naraża je na negatywne oddziaływanie. Portale społecznościowe nie zapewniają wystarczających mechanizmów ochrony, co zwiększa ryzyko wystąpienia tych problemów.

Rekomendacje: Należy intensywnie edukować rodziców na temat zagrożeń związanych z korzystaniem przez dzieci z mediów społecznościowych oraz promować odpowiedzialny nadzór nad ich aktywnością w Internecie. Ponadto, konieczne jest rozważenie wprowadzenia rozwiązań prawnych, które nakładałyby obowiązek wdrożenia standardów ochrony małoletnich przez administratorów stron i portali internetowych, zapewniając skuteczniejszą ochronę najmłodszych użytkowników.

14) Brak profesjonalnych mediacji w placówkach oświatowych

Problem: Brak profesjonalnych mediacji w placówkach oświatowych prowadzi do poważnych problemów wynikających z niewłaściwej komunikacji między jednostką systemu oświaty, domem rodzinnym dziecka, pracownikami pedagogicznymi oraz rodzicami dzieci, szczególnie w przypadku konfliktów wewnątrz grupy klasowej. Brak skutecznych mechanizmów mediacyjnych skutkuje zaostrzeniem sporów, które często eskalują do poziomu ministerialnego, zamiast być rozwiązane na poziomie społeczności lokalnej. Wiele z tych sytuacji mogłoby zostać zażegnanych przy zastosowaniu odpowiednich narzędzi, jakimi są profesjonalne mediacje.

Rekomendacje: Należy wprowadzić zmiany legislacyjne, które uczynią mediację obowiązkową w przypadku nasilonych konfliktów w szkołach. Wprowadzenie zasady przeprowadzania profesjonalnych mediacji z udziałem wykwalifikowanego, niezależnego mediatora pomoże zapobiegać eskalacji emocji i nieporozumień, a także wprowadzi konstruktywny dialog w trudnych sytuacjach. Takie rozwiązanie umożliwi szkołom skuteczne zarządzanie konfliktami, poprawiając komunikację i współpracę między wszystkimi stronami zaangażowanymi w wychowanie dzieci.

15) Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla nauczycieli

Problem: Wzrost liczby postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych w szkołach wskazuje na potrzebę systemowego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla nauczycieli. Obecnie nauczyciele mają dostęp głównie do niskopłatnych szkoleń z zakresu radzenia sobie ze stresem, pracy z uczniami sprawiającymi trudności wychowawcze oraz zapobiegania wypaleniu zawodowemu. Brakuje jednak bardziej kompleksowych form wsparcia, jak grupy wsparcia, superwizja grupowa czy

profesjonalna psychoterapia. Wysokie napięcie emocjonalne i brak umiejętności radzenia sobie z trudnymi emocjami wśród nauczycieli mogą prowadzić do sytuacji, w których dochodzi do naruszeń praw i dobra dzieci.

Rekomendacje: Należy wprowadzić systemowe działania, które umożliwią nauczycielom dostęp do szerszego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, w tym grup wsparcia, superwizji grupowej oraz profesjonalnej psychoterapii. Przepisy prawa oświatowego (w szczególności rozporządzenie dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej) powinny zostać rozszerzone o konkretny katalog dostępnych form wsparcia. Taki system wsparcia pomoże nauczycielom radzić sobie ze stresem i trudnymi emocjami, a tym samym zminimalizować ryzyko wystąpienia sytuacji konfliktowych i naruszeń praw dzieci.

3. Obszar zdrowia i spraw socjalnych

1) Prawo dziecka do ochrony zdrowia – dostępność do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych

Problem: Dzieci w Polsce nadal mają ograniczony dostęp do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, szczególnie w obszarze opieki specjalistycznej. Czas oczekiwania na wizyty w AOS (Ambulatoryjna Opieka Specjalistyczna) oraz w szpitalach jest zbyt długi, co dotyczy również opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień. Istnieją również poważne problemy z dostępnością opieki psychologicznej dla dzieci z przewlekłymi chorobami, chorobami onkologicznymi, hematologicznymi oraz dla dzieci z małych miejscowości i wsi, gdzie dostęp do opieki zdrowotnej jest ograniczony. Dodatkowo, dzieci cierpiące na choroby rzadkie i ultra rzadkie wciąż nie mają zapewnionego wystarczającego dostępu do leczenia. W niektórych przypadkach problemem jest także postawa przedstawicieli ustawowych (najczęściej rodziców), którzy rezygnują z realizacji prawa dziecka do ochrony zdrowia.

Rekomendacje: Należy wprowadzić zmiany systemowe, które poprawią dostępność świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych dla dzieci, w szczególności w zakresie opieki specjalistycznej, psychologicznej oraz leczenia chorób rzadkich i ultra rzadkich. Ważne jest skrócenie czasu oczekiwania na świadczenia, a także

zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej, szczególnie w mniejszych miejscowościach i na obszarach wiejskich. Konieczne jest również wdrożenie działań edukacyjnych i wsparcia dla rodziców, aby zapewnić realizację prawa dzieci do ochrony zdrowia.

2) Prawo dziecka do godziwych warunków socjalnych

Problem: Mimo istnienia licznych programów wsparcia, dzieci w Polsce nadal doświadczają ubóstwa, a ich prawo do godziwych warunków socjalnych nie jest w pełni realizowane. Zgodnie z raportem POVERTY WATCH 2024, wzrosło ubóstwo skrajne wśród dzieci z 5,7 proc. do 7,6 proc. (522 tys. dzieci), a także bezdomność dzieci o 54 proc. (w stosunku do 2019 r.). Dzieci te są szczególnie narażone na głód, niedożywienie oraz brak podstawowych środków do godnego życia. Istnieją również luki w systemie wsparcia, szczególnie w przypadku dzieci umieszczonych w pieczy bieżącej, gdzie opiekunowie dzieci są wykluczeni z dostępu do świadczenia wychowawczego i świadczenia „Dobry Start”. Dodatkowo, dzieci umieszczone w pieczy zastępczej oraz osoby usamodzielniające się po życiu w domach dziecka mają utrudniony dostęp do niezbędnych świadczeń socjalnych. Dzieci mieszkające w małych miejscowościach i na wsiach cierpią również z powodu wykluczenia transportowego, co ogranicza ich dostęp do edukacji i innych aktywności. W rezultacie dzieci nie mają dostępu do godziwych warunków socjalnych, co ogranicza ich możliwości rozwoju i zdrowego życia.

Rekomendacje: Konieczne jest wprowadzenie zmian systemowych w zakresie pomocy socjalnej dla dzieci, szczególnie w obszarze wsparcia dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej oraz osób usamodzielniających się po opiece zastępczej. Powinna być zapewniona pełna dostępność do świadczeń wychowawczych i innych form wsparcia finansowego dla tych dzieci i młodzieży. Należy również rozwiązać problem wykluczenia transportowego, zwiększając dostępność transportu publicznego w małych miejscowościach i na wsiach, aby dzieci mogły korzystać z pełnej oferty edukacyjnej i rozwijać swoje pasje. Ponadto, w celu zmniejszenia ubóstwa wśród dzieci, konieczne jest rozszerzenie działań wspierających rodziny w trudnej sytuacji materialnej oraz przeciwdziałanie bezdomności dzieci.

3) Prawa dzieci z niepełnosprawnościami

Problem: Dzieci z niepełnosprawnościami w Polsce nadal borykają się z licznymi trudnościami związanymi z brakiem kompleksowego wsparcia systemowego. Chociaż wymagają szczególnej opieki, często nie otrzymują wystarczającego wsparcia, co wpływa na ich jakość życia. Problemy te obejmują zarówno trudności materialne rodzin (np. konieczność rezygnacji z pracy zawodowej przez rodziców w związku z opieką nad dzieckiem), jak i ograniczony dostęp do odpowiednich świadczeń zdrowotnych i rehabilitacyjnych. Ponadto, rodziny z dziećmi z niepełnosprawnościami napotykają na trudności mieszkaniowe, ograniczoną dostępność do usług zdrowotnych, problemy komunikacyjne oraz niewystarczające wsparcie w zakresie opieki wytchnieniowej. Istnieje również potrzeba przeprowadzenia zmian w systemie orzecznictwa oraz dostosowania procedur orzekania do specyficznych potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Wciąż spotykają się one z dyskryminacją i wykluczeniem społecznym, co dodatkowo pogłębia ich marginalizację.

Rekomendacje: Należy wprowadzić systemowe zmiany, które zapewnią lepszą jakość życia dzieci z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin. Ważne jest zwiększenie wysokości świadczeń na rzecz tych dzieci, tak aby rodziny mogły pokryć koszty leczenia, rehabilitacji oraz innych potrzeb dziecka. Ponadto, należy poprawić dostępność usług zdrowotnych i rehabilitacyjnych, szczególnie w małych miejscowościach i na obszarach wiejskich, poprzez zwiększenie liczby specjalistów oraz zapewnienie transportu do ośrodków medycznych. W przypadku dzieci z niepełnosprawnościami, szczególnie tych z chorobami rzadkimi, konieczne jest wprowadzenie zmian w systemie orzecznictwa, np. poprzez wydawanie czasowych orzeczeń o niepełnosprawności, usprawnienie procesu orzekania oraz dostosowanie procedur komisji orzeczniczych do potrzeb dzieci. Dodatkowo, powinno się zwiększyć dostępność do opieki wytchnieniowej oraz wsparcia psychologicznego dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami. Warto także wdrożyć programy wsparcia asystenta osobistego dla dzieci, a także działania zmierzające do zwiększenia ich integracji w społeczeństwie, w tym ułatwienia dostępu do dóbr kultury i instytucji kultury.

4. Obszar spraw międzynarodowych i konstytucyjnych

1) Podnoszenie świadomości prawnej obywateli RP na temat przepisów obowiązujących za granicą w sprawach dotyczących opieki nad małoletnimi

Problem: Wzrost liczby obywateli RP wyjeżdżających lub zamieszkałych za granicą, w tym rodzin z dziećmi, powoduje, że coraz częściej dochodzi do sytuacji, w których polscy obywatele nie są świadomi przepisów prawnych obowiązujących w obcym kraju, szczególnie w zakresie opieki nad małoletnimi. Niewiedza w tym zakresie może prowadzić do problemów prawnych. W tym interwencji zagranicznych służb socjalnych, które mogą skutkować objęciem rodziny nadzorem, a w skrajnych przypadkach – odebraniem dziecka. Zatem, brak odpowiedniej wiedzy prawnej na temat przepisów obowiązujących za granicą stanowi poważne zagrożenie dla dobrostanu dzieci i ich rodzin.

Rekomendacje: Konieczne jest wdrożenie systemowych działań mających na celu podniesienie świadomości prawnej obywateli RP, szczególnie rodziców i opiekunów małoletnich, na temat przepisów obowiązujących za granicą w kwestiach związanych z opieką nad dziećmi.

2) Wykonywanie orzeczeń sądów w sprawach dotyczących międzynarodowych uprowadzeń rodzicielskich

Problem: W Polsce występują trudności związane z wykonywaniem orzeczeń sądów, szczególnie w kontekście postępowań prowadzonych na podstawie Konwencji haskiej z 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Problemem jest też brak odpowiednich procedur w zakresie przymusowego odbioru dziecka, który w niektórych przypadkach jest konieczny, ale musi odbywać się w sposób szanujący godność dziecka i jego prawa. Dodatkowo, dzieci urodzone za granicą, w szczególności w parach jedнопłciowych, napotykają na trudności przy uzyskiwaniu dokumentów tożsamości, takich jak paszporty, dowody osobiste czy nadanie numeru PESEL. Zwłaszcza w przypadkach wymagających transkrypcji zagranicznych aktów urodzenia. Te problemy prowadzą do dyskryminacji dzieci na tle tożsamości płciowej lub

tożsamości płciowej ich rodziców, co może negatywnie wpływać na ich sytuację prawną i społeczną.

Rekomendacje: Konieczne jest usprawnienie procesu wykonywania orzeczeń sądowych w sprawach międzynarodowych uprowadzeń rodzicielskich, w szczególności przez zapewnienie efektywnych mechanizmów egzekucji orzeczeń w ramach Konwencji haskiej. Powinna zostać wprowadzona lepsza koordynacja między sądami, organami ścigania oraz instytucjami międzynarodowymi, by proces odbioru dziecka był przeprowadzany sprawnie i zgodnie z międzynarodowymi standardami, przy pełnym poszanowaniu praw dziecka. Dodatkowo, należy wdrożyć procedury, które zapewnią, że przymusowy odbiór dziecka będzie przeprowadzany z poszanowaniem jego godności, z minimalizowaniem stresu i traumatycznych przeżyć.

W przypadku dzieci urodzonych za granicą, szczególnie tych wychowywanych przez pary jednopłciowe, należy wprowadzić zmiany w przepisach dotyczących transkrypcji zagranicznych aktów urodzenia i procedur związanych z uzyskiwaniem dokumentów tożsamości. Powinno się zagwarantować równe traktowanie dzieci, niezależnie od tożsamości płciowej rodziców. Konieczne jest przeprowadzenie reform legislacyjnych, które usuną bariery prawne i administracyjne, które mogą prowadzić do dyskryminacji małoletnich obywateli.

3) Przewlekłość postępowań pobytowych

Problem: Długotrwałość procedur administracyjnych dotyczących udzielenia zezwoleń pobytowych powoduje utrudniony dostęp do podstawowych świadczeń, takich jak opieka zdrowotna, edukacja czy inne formy wsparcia, które są kluczowe dla prawidłowego rozwoju dzieci. Dodatkowo, w przypadku cudzoziemców nieposiadających obywatelstwa ukraińskiego, istnieje luka prawna, ponieważ przepisy zawarte w art. 100c i art. 100d Ustawy z 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy nie obejmują cudzoziemców, którzy przyjechali do Polski w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy. Taka sytuacja prowadzi do nierównego traktowania dzieci i ich rodzin, powodując poczucie niepewności oraz dodatkowy stres.

Rekomendacje: Należy podjąć działania na rzecz przyspieszenia postępowań administracyjnych związanych z udzielaniem zezwoleń pobytowych małoletnim cudzoziemcom oraz ich rodzicom, aby zapewnić im stabilność prawną oraz dostęp do podstawowych świadczeń. Warto rozważyć wprowadzenie rozwiązań systemowych, które przyspieszą procesy decyzyjne, np. przez uproszczenie procedur administracyjnych, zwiększenie liczby pracowników odpowiedzialnych za rozpatrywanie tych wniosków, czy usprawnienie komunikacji między instytucjami.

Dodatkowo, konieczne jest rozszerzenie przepisów prawa, aby obejmowały również cudzoziemców, którzy przyjechali do Polski z innych krajów dotkniętych konfliktem zbrojnym, poza obywatelami Ukrainy. Pozwoli to na wyrównanie szans dzieci z różnych grup cudzoziemskich i zapewni im dostęp do świadczeń na równi z innymi dziećmi.

4) Sytuacja ewakuowanych do Polski dzieci z ukraińskiej pieczy zastępczej

Problem: Dzieci ewakuowane z ukraińskiej pieczy zastępczej na terytorium Polski znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji. Doświadczając uchodźstwa, mają za sobą traumatyczne przeżycia związane z wojną, przemocą, rozłąką z rodziną i destabilizacją dotychczasowego życia. Złożoność sytuacji polega na konieczności dostosowania systemu opieki do ich specyficznych potrzeb, zarówno psychicznych, jak i społecznych. Ponadto, dzieci te często nie mają pełnego dostępu do edukacji, co prowadzi do ich marginalizacji i wykluczenia społecznego, co z kolei może mieć długofalowe negatywne skutki dla ich rozwoju i integracji z polską społecznością.

Ważnym zagadnieniem jest także brak wystarczającej wiedzy i świadomości wśród opiekunów i instytucji w Polsce na temat specyficznych potrzeb tych dzieci, co może prowadzić do niewłaściwego podejścia w kwestiach wychowawczych, psychologicznych czy edukacyjnych. Integracja dzieci z pieczy zastępczej wymaga kompleksowego podejścia, w tym wsparcia psychologicznego, językowego oraz kulturowego, co pomoże im odnaleźć się w nowym środowisku.

Rekomendacje: Należy podjąć działania mające na celu poprawę sytuacji dzieci ewakuowanych z ukraińskiej pieczy zastępczej. Konieczne jest zwiększenie świadomości

i wiedzy wśród opiekunów oraz instytucji. Szkolenia te powinny koncentrować się na specyficznych potrzebach emocjonalnych, wychowawczych i edukacyjnych dzieci w sytuacji uchodźstwa oraz traumatycznych przeżyć. Należy podjąć działania, które umożliwią dzieciom dostęp do pełnej edukacji na poziomie przedszkolnym i szkolnym. Powinna być dostępna pomoc specjalistów, takich jak psychologowie dziecięcy i terapeuci, którzy będą mogli pomóc dzieciom w adaptacji do nowego życia oraz w przezwyciężeniu traumy. Należy stworzyć programy integracyjne, które pomogą dzieciom z Ukrainy, zwłaszcza tym z pieczy zastępczej, w pełni uczestniczyć w życiu społecznym i kulturalnym.

5) Dostęp małoletnich cudzoziemców bez opieki do procedur azylowych

Problem: Małoletni cudzoziemcy ubiegający się o ochronę międzynarodową w Polsce często nie mają dostatecznej ochrony swoich praw, co wynika z niewystarczającego monitorowania procedur azylowych. Brak skutecznego systemu identyfikacji dzieci wymagających szczególnej ochrony oraz niepełne przestrzeganie międzynarodowych standardów ochrony praw dziecka może prowadzić do naruszeń ich praw i narażać na dodatkowe niebezpieczeństwa.

Rekomendacje: Konieczna jest intensyfikacja działań mających na celu poprawę sytuacji małoletnich cudzoziemców ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce. A także - skuteczniejsze monitorowanie procedur azylowych oraz wzmocnienie systemu identyfikacji dzieci wymagających szczególnej ochrony. Równocześnie należy dążyć do zapewnienia pełnego przestrzegania przez organy państwowe międzynarodowych standardów ochrony praw dziecka, co pozwoli na lepszą ochronę interesów małoletnich cudzoziemców.

6) Przestrzeganie praw dzieci przekraczających granicę wbrew przepisom

Problem: Istnieją poważne zastrzeżenia dotyczące przestrzegania praw małoletnich cudzoziemców, którzy przybywają do Polski bez opieki, szczególnie tych, którzy przekraczają granicę w sposób nieuregulowany. Dzieci te, po nielegalnym przekroczeniu granicy, są zatrzymywane przez Straż Graniczną, a ich sytuacja prawna nie zawsze jest uregulowana zgodnie z obowiązującymi standardami ochrony praw dziecka.

Istnieją obawy, że te działania mogą być niezgodne z wymogami wynikającymi z Konstytucji RP oraz międzynarodowych umów dotyczących praw dziecka.

Rekomendacje: W celu zapewnienia pełnej zgodności prawa krajowego z międzynarodowymi standardami ochrony praw dzieci, zaleca się dostosowanie przepisów w taki sposób, aby skutecznie chronić małoletnich cudzoziemców bez opieki. Należy utworzyć specjalistyczne placówki, które będą dostosowane do potrzeb dzieci przybywających do Polski, zapewniając im odpowiednią opiekę, wsparcie oraz warunki rozwoju. Ponadto, konieczne jest wprowadzenie nowej konstrukcji reprezentacji prawnej dla małoletnich cudzoziemców na podstawie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, aby zagwarantować im pełną ochronę prawną i odpowiednią reprezentację w postępowaniach migracyjnych. Należy także dążyć do eliminacji detencji dzieci z powodów migracyjnych, oferując alternatywne formy ochrony, które nie naruszają ich praw i godności.

7) Konieczność zapewnienia każdemu, przebywającemu bez opieki na terytorium RP, dziecku z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa odpowiedniej reprezentacji prawnej

Problem: Obecnie obowiązujące przepisy prawne w Polsce ograniczają zakres działania kuratorów do wąskiego katalogu spraw, co może prowadzić do sytuacji, w której dzieci z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa, pozostają bez skutecznej ochrony prawnej. Kuratorzy nie zawsze pełnią swoje funkcje w sposób kompleksowy, a ich kompetencje nie są określone w sposób, który zapewnia odpowiednią reprezentację interesów dziecka.

W rezultacie, dziecko może zostać pozbawione odpowiedniej ochrony prawnej, co negatywnie wpływa na realizację jego prawa do uwzględnienia głosu w sprawach go dotyczących, o którym mówi wprost art. 12 Konwencji o Prawach Dziecka. Dodatkowo, brak odpowiednich kryteriów w odniesieniu do kompetencji osób pełniących funkcję kuratora może prowadzić do sytuacji, w której dziecko nie ma zapewnionej skutecznej reprezentacji w postępowaniach, co utrudnia organom podejmowanie decyzji zgodnych z najlepszym interesem dziecka.

Rekomendacje: Konieczne jest rozszerzenie kompetencji kuratorów tak, by obejmowały one pełną ochronę praw dziecka w kontekście migracyjnym i uchodźczym. Dodatkowo należy wzmocnić system reprezentacji prawnej dzieci, umożliwiając im aktywne uczestnictwo w procesach decyzyjnych, co zapewni realizację ich prawa do bycia wysłuchanym oraz umożliwi podjęcie decyzji zgodnych z ich najlepszym interesem.

8) Zapewnienie małoletnim cudzoziemcom bez opieki dostępu do pieczy zastępczej, z uwzględnieniem ich szczególnych potrzeb

Problem: Małoletni cudzoziemcy bez opieki, zwłaszcza z doświadczeniem migracji, napotykać poważne trudności w dostępie do odpowiedniej pieczy zastępczej w Polsce. Brakuje miejsc w placówkach, a te, które są dostępne, nie są przystosowane do szczególnych potrzeb tych dzieci. W konsekwencji dzieci często trafiają do placówek Straży Granicznej lub do miejsc, które nie są częścią systemu pieczy zastępczej. Taka sytuacja ma negatywny wpływ na standard przestrzegania praw tych dzieci, które zostają pozbawione odpowiedniego środowiska rodzinnego, a ich potrzeby emocjonalne, społeczne i edukacyjne nie są dostatecznie zaspokajane.

Rekomendacje: Należy podjąć działania w celu utworzenia specjalistycznych placówek typu interwencyjnego, które będą przystosowane do potrzeb małoletnich cudzoziemców.

9) Ustalenie wieku chronologicznego cudzoziemców deklarujących wiek poniżej 18 lat

Problem: Istnieje poważny problem związany z ustalaniem wieku dzieci cudzoziemskich. Obecne procedury, stosowane w Polsce, oparte głównie na badaniach medycznych nie są zgodne z międzynarodowymi standardami ochrony praw dziecka i wiążą się z ryzykiem błędów. Dodatkowo, lekarze przeprowadzający ocenę wieku nie są zobowiązani do informowania o granicy błędu w swoich wynikach. Taka sytuacja może prowadzić do błędnego traktowania dzieci jako dorosłych, co skutkuje ich umieszczaniem w nieodpowiednich warunkach, często w ośrodkach dla dorosłych. To uniemożliwia im korzystanie z praw przysługujących dzieciom na mocy Konwencji o prawach dziecka.

Rekomendacje: Należy wdrożyć precyzyjne i zgodne z międzynarodowymi standardami procedury ustalania wieku cudzoziemców, uwzględniając także inne metody oceny wieku niż tylko badania medyczne. Konieczne jest wprowadzenie regulacji nakładających obowiązek informowania o granicach błędu w ocenach medycznych, aby uniknąć sytuacji, w których dzieci są traktowane jak dorośli.

10) Umieszczanie dzieci w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców

Problem: Rzecznik Praw Dziecka wyraża negatywną ocenę dotyczącą przepisów umożliwiających umieszczanie małoletnich cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach detencyjnych. Pozbawienie dzieci wolności jest sprzeczne z ich najlepszym interesem i godzi w ich podstawowe prawa. Tego typu środki, zamiast chronić dziecko, mogą pogłębiać traumę, izolację i negatywnie wpływać na rozwój emocjonalny, psychiczny oraz społeczny.

Rekomendacje: Należy zmienić przepisy prawne, które obecnie umożliwiają umieszczanie małoletnich cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach detencyjnych. Zamiast tego, dzieci powinny być umieszczane w placówkach odpowiednich dla ich wieku i potrzeb, które zapewnią im wsparcie zgodne z międzynarodowymi standardami ochrony praw dziecka.

11) Konieczność ratyfikacji przez Polskę III Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka

Problem: Brak ratyfikacji przez Polskę III Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka ogranicza możliwości dochodzenia ochrony przez małoletnich, których prawa zostały naruszone. Protokół ten wprowadza mechanizm skargowy, pozwalający dzieciom na wniesienie skargi do Komitetu Praw Dziecka ONZ, gdy krajowe środki ochrony okażą się niewystarczające. W efekcie dzieci w Polsce są pozbawione dodatkowej instancji, która mogłaby rozpatrywać ich przypadki na poziomie międzynarodowym, co osłabia standardy ochrony ich praw.

Rekomendacje: Polska powinna jak najszybciej ratyfikować III Protokół fakultatywny, co umożliwiłoby dzieciom skuteczniejsze dochodzenie swoich praw na poziomie międzynarodowym. Wdrożenie tego mechanizmu wzmocniłoby system

ochrony praw dziecka w Polsce i zapewniło dodatkową możliwość interwencji w przypadkach, gdy krajowe środki zawiodą. Ratyfikacja przyczyniłaby się także do zwiększenia zgodności polskiego systemu prawnego ze standardami międzynarodowymi.

5. Obszar prawa karnego

1) Brak terminowego wyznaczania reprezentanta małoletniego w postępowaniu karnym

Problem: Brak terminowego wyznaczania reprezentanta małoletniego w postępowaniu karnym stanowi poważne naruszenie jego prawa do skutecznej ochrony prawnej. Choć przepisy zobowiązują sąd i prokuratora do niezwłocznego wystąpienia o ustanowienie reprezentanta, w praktyce termin ten często nie jest dotrzymywany. W wielu przypadkach reprezentant powoływany jest dopiero na etapie wydania merytorycznej decyzji. Oznacza to, że dziecko przez cały przebieg postępowania pozostaje bez wsparcia adwokata bądź radcy prawnego.

Rekomendacje: Konieczne jest przeprowadzenie szkoleń dla prokuratorów oraz sądów w zakresie funkcji reprezentanta małoletniego oraz terminu jego ustanowienia w postępowaniu karnym.

2) Przedwczesne składanie wniosków o przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k.

Problem: Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego powinno odbywać się jednorazowo, aby zapobiec jego wtórnej wiktymizacji. W praktyce jednak prokuratorzy często składają wnioski o przesłuchanie zbyt wcześnie – przed zgromadzeniem innych dowodów w sprawie. Skutkuje to koniecznością ponownego przesłuchiwania dziecka, gdy pojawiają się nowe okoliczności. Dodatkowo sądy nie zawsze weryfikują, czy stan psychiczny dziecka pozwala mu na udział w przesłuchaniu, co może negatywnie wpływać na jego dobrostan.

Rekomendacje: Należy zapewnić, aby wnioski o przesłuchanie małoletnich pokrzywdzonych były składane w odpowiednim momencie postępowania – po

zgromadzeniu innych dowodów, ale bez zbędnej zwłoki. Sądy powinny też każdorazowo oceniać stan psychiczny dziecka przed przesłuchaniem, by uniknąć sytuacji, w której uczestniczy ono w czynności w warunkach mogących pogłębić jego traumę. Niezbędne jest przeprowadzenie szkoleń dla przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości oraz organów ścigania.

5) Zmiany w zakresie definicji gwałtu

Problem: Nowelizacja przepisów dotyczących przestępstwa zgwałcenia, przyjęta w 2024 r.²⁰⁸ zmienia sposób kwalifikacji czynów wobec małoletnich poniżej 15. roku życia. Każde zgwałcenie osoby w tym wieku jest traktowane jako zbrodnia, zagrożona karą co najmniej 5 lat pozbawienia wolności, niezależnie od tego, czy doszło do użycia przemocy, groźby bezprawnej lub podstępu, czy też do zbliżenia mimo braku wyraźnej zgody. Odpowiedzialność karną mogą ponosić już osoby, które ukończyły 17 lat, a w szczególnych przypadkach nawet młodsi sprawcy na podstawie art. 10 Kodeksu karnego. Wątpliwości budzi stosowanie tych przepisów w sytuacjach dotyczących relacji między osobami zbliżonymi wiekowo – zwłaszcza w grupie 15–19 lat, gdzie brak zgody na zbliżenie może wynikać z niepełnej świadomości lub nieumiejętności prawidłowego reagowania w sytuacji intymnej. W takich przypadkach osoby młode, które nie stosują przemocy, mogą być traktowane na równi z dorosłymi sprawcami poważnych przestępstw seksualnych, co budzi zastrzeżenia w zakresie adekwatności kary i proporcjonalności odpowiedzialności karnej.

Komentarz: Niezbędna jest nowelizacja Kodeksu karnego w zakresie art. 197.

6) Brak możliwości ustalenia wszystkich sprawców przestępstw internetowych

Problem: Rzecznik Praw Dziecka napotyka trudności w ustaleniu przez organy ścigania sprawców przestępstw internetowych, w zgłaszanych przez Rzecznika sprawach. W przypadku niektórych sieci telekomunikacyjnych nie gromadzone są dane pozwalające na identyfikację użytkowników końcowych. Brak regulacji prawnych, które zobowiązywałyby sieci do zbierania takich danych, utrudnia skuteczne ściganie

²⁰⁸ Ustawa z dnia 28 czerwca 2024 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2024 poz. 1228

sprawców i zapewnianie ochrony małoletnim ofiarom przestępstw popełnianych w internecie.

Rekomendacje: Zaleca się wprowadzenie zmian w przepisach, które nałożą obowiązek zbierania danych umożliwiających identyfikację użytkowników przez sieci telekomunikacyjne.

6. Obszar edukacji cyfrowej i bezpieczeństwa w internecie

1) Regulacje dotyczące ochrony dzieci przed przemocą – patotreści

Problem: Patotreści to materiały audiowizualne publikowane w internecie, które promują przemoc, pornografię, patologiczne zachowania, hejt, uzależnienia oraz autodestrukcję. Przykładami mogą być patostreamy, zdjęcia, filmy, teksty czy strony internetowe. W 2019 r. badanie „Patotreści w internecie. Raport o problemie” wykazało, że 84 proc. nastolatków słyszało o patotreściach, a 37 proc. z nich miało styczność z tego rodzaju materiałami. Dla 88 proc. młodych osób oglądających takie treści było to niepokojące doświadczenie. Zjawisko to może prowadzić do wielu negatywnych skutków, w tym m.in. obniżenia poczucia bezpieczeństwa, a także ryzykownych i autodestrukcyjnych działań młodych odbiorców.

Rekomendacje: Kluczowe jest kontynuowanie działań na rzecz zmiany przepisów prawnych, by zapewnić skuteczną ochronę dzieci przed szkodliwymi treściami w internecie. Dodatkowo, niezbędne jest opracowanie materiałów edukacyjnych dla dzieci, rodziców i nauczycieli, które wyjaśnią szkodliwość patotreści oraz pomogą w budowaniu odpowiedzialności cyfrowej. Ponadto, istotne jest prowadzenie stałego dialogu z platformami cyfrowymi, aby zwiększyć ich świadomość o problemie patotreści i wprowadzić skuteczniejsze algorytmy do wykrywania oraz blokowania tego typu materiałów. Platformy te powinny ponosić odpowiedzialność za treści dostępne dla ich użytkowników.

2) Brak regulacji prawnych dotyczących pracy dzieci w sieci

Problem: Zgodnie z art. 31 Konwencji o prawach dziecka, każde dziecko ma prawo do odpoczynku, czasu wolnego, zabawy oraz uczestniczenia w zajęciach

odpowiednich do jego wieku, a także uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym. Art. 32 Konwencji o prawach dziecka zapewnia dziecku ochronę przed wyzyskiem ekonomicznym oraz przed pracą, która może być niebezpieczna, kolidować z edukacją lub być szkodliwa dla zdrowia dziecka lub jego rozwoju. Obecne przepisy prawa pracy w Polsce nie uwzględniają specyfiki pracy dzieci w internecie, szczególnie dzieci działających jako influencerzy czy twórcy internetowi. Przepisy dotyczące zatrudniania małoletnich koncentrują się na tradycyjnych formach pracy, pomijając warunki pracy w sieci. Rolę menedżerów dzieci influencerów często pełnią rodzice lub opiekunowie prawni, co może prowadzić do sytuacji, w której interesy dorosłych stoją ponad dobrem dziecka. Brak jednoznacznych regulacji prawnych w tym zakresie sprawia, że dzieci mogą być narażone na nadmierny wysiłek, brak czasu na naukę i rozwój osobisty oraz nadmierną ekspozycję w sieci bez ochrony.

Rekomendacje: Powinny zostać wprowadzone przepisy, które uregulują warunki prowadzenia działalności zarobkowej przez dzieci w internecie w sposób dbający o ich dobrostan i prawa. Należy też przeprowadzić edukację rodziców i opiekunów prawnych informując o ryzykach związanych z pracą dzieci w sieci oraz negatywnych skutkach takiej pracy na rozwój młodych osób.

3) Ochrona wizerunku dzieci – prawo dziecka do bycia wysłuchanym

Problem: Zgodnie z art. 12 Konwencji o prawach dziecka każde dziecko, które jest w stanie samodzielnie formułować swoje poglądy, ma prawo do ich swobodnego wyrażania w sprawach, które go dotyczą. Przy podejmowaniu decyzji należy uwzględnić opinię młodej osoby, w sposób odpowiedni do wieku i stopnia dojrzałości. Niestety, w obszarze publikowania wizerunku dziecka w internecie, prawo to często nie jest respektowane. Dziecko nie zawsze ma możliwość wyrażenia opinii na temat udostępniania zdjęć lub innych informacji, a jego zdanie nie zawsze jest brane pod uwagę. Jednym z przykładów, gdzie to prawo jest lekceważone, jest zjawisko „sharentingu”, czyli publikowania przez rodziców treści dotyczących ich dzieci w internecie. Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez agencję badawczą PBS na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka, 74 proc. nastolatków uważa publikowanie zdjęć lub filmów przedstawiających osoby bez ich zgody za jedno z szczególnie szkodliwych

zjawisk w internecie. Natomiast 29 proc. nastolatków poczuło się gorzej z powodu zdjęć opublikowanych bez ich zgody. Problem ten dotyczy nie tylko rodziców, ale także szkół czy klubów sportowych, które publikują zdjęcia dzieci bez uzyskania zgody ich opiekunów prawnych, a także zgody samego dziecka. 24 proc. nastolatków deklaruje, iż nauczyciele publikują ich wizerunek, a 63 proc. chciałoby zostać zapytane o zgodę przed opublikowaniem zdjęcia. W tych przypadkach dzieci nie mają możliwości wyrażenia swojego zdania, co stanowi naruszenie ich prawa do bycia wysłuchanym, gwarantowanego przez art. 12 Konwencji o prawach dziecka.

Rekomendacje: Należy edukować rodziców, opiekunów prawnych oraz nauczycieli uświadamiając im ryzyka związane z publikowaniem zdjęć dzieci w internecie. Powinni oni być zachęceni do pytania młodych osób o ich zdanie przed publikowaniem materiałów. Konieczna jest też edukacja dzieci i młodzieży na temat ich praw związanych z ochroną prywatności oraz konsekwencji publikowania treści w sieci.